

אסיפת גליזנות

חג הסוכות

נא לא להוציא מבית הכנסת
עד מוצאי יו"ט

תוכן הענינים

- אבני אפד - מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
- מאורי הגולה מרנן האדמורי"ם מאורי גולת ארה"ב זי"ע
- מחשבת חיים מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלר זצ"ל אב"ד ציריך
- ויטע אש"ל הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זי"ע
- זכר צדיק לברכה - מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדז'יקוב זי"ע
- סגולת שלום רבי שלום שכנא מפראהבישט
- ממעין השילוח במשנת רבוה"ק מאיז'בצא זי"ע
- דברי תורה וחסידות הגאון הצדיק המקובל רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל
- באר בשדה שטפנשט
- מעיינות החיים כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
- אוצר פלאות התורה הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א
- היכל הוראה - הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א
- אוצר ידיעות התורה - מגיד מישרים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א
- הוי זהיר במלאכתך - הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א
- זיו הפרשה הגה"צ רבי יונה זאב וינבערג שליט"א
- חמידא דאורייתא הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א
- קול דודי הרה"ג רבי דוד פראנד שליט"א
- אומר מן החדש הגאון המופלא רבי אברהם משה באקאן שליט"א
- מרקחת חיים הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר
- פניני הלכה ומנהג הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
- עמק הפרשה - הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א
- פניני הלכה ומנהג - הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
- פניני הכהן המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א
- לב ההלכה מפעל שונה הלכות

הרוצה להפיץ ב6 בתי כנסיות באזור מגוריו

יפנה למספר

0504186860

בין השעות 7:30 ל8:30 בערב

ונא לעדכן במספר 0527632480 ביום ראשון בין השעות 7:30 ל8:30 בערב

שהפיצו ובל"נ יכנסו להגרלה

למנוים 0548536324

לכל עניני החוברת

0504186860

אבני אבן

ממקור ישראל יהלכון רבינו ישראל בעל שם טוב ותלמידיו ז"ע ועב"א כפי ששאב מבראם והשקה את בני ישראל רבות בשנים מודינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זע"א רב ביהמ"ד החסידי בעלזא בלאגדאן

יו"ט סוכות תשפ"ד

שיחת קודש והכנה לחג הסוכות ממודינו הרב זצלה"ה

ענין הסוכות הוא ללמד על העשייה למען האחדים שחשוב יותר מעשייה של עצמו

בספדה"ק אזור אליהו להנה"צ רבי אליהו האראשאווסקי מדראהביטש זי"ע, כתב על הכתוב "ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות על בן קרא שם המקום סכות" (בראשית לג, יז). כי הנה המפרשים הרגישו על מה שקרא לשם המקום סכות בשביל שעשה למקנהו סכות, מהראוי היה לו לקרוא את המקום בית על שם שבנה לו בית. ונראה, דהנה איתא בתרגום יונתן בן עוזיאל לפרש הפסוק זה, וז"ל, ובנא ליה בי מדרשא, ולגיתוי עבד ממלך, בגין כן קרא שמא דאתרא סכות. וי"ל דהפירוש הוא, דידוע שדרך הצדיקים אף שלומדים תורה כל היום, עם כל זה דעתם לעבוד להשי"ת, דיראים שמא לא היה בכונה הרצויה, לכך לא היה נחשב ליעקב מה שבנה בי מדרשא, שמא לא היה לו שום זכות, רק מה שריחם על הבהמות ועבד עבורם סכות, זה היה נחשב בעיניו.

ובן שמעתי בשם צדיק אחד שתמיד בראש השנה ויום הכפורים הלך לרפת בקר וסוסים ליתן להם מספוא, ובוה ירחם עליו הקב"ה, כשם שהוא מרחם על הבריות כך ירחם עליו הקב"ה, לכך נמי יעקב אבינו קרא לשם המקום סכות על שם הבהמות, כדי שירחם עליו הקב"ה, עד כאן תוכן דברי ה"אזור אליהו".

ובדרבנו של ה"אזור אליהו" עלה בלבי לפרש הכתוב, ושוב מצאתי ראיתי שכן מובא בספדה"ק "אזור אליהו", ואביא בכאן גם הסגנון הפשוט כפי שעלה בדעתי מתחילה וכעין דרך הנזכר. דהנה זה מובן שיעקב אבינו ע"ה הוצרך לבנות גם סכות בשביל מקנהו להצל עליהם מהשרב והשמש שלא יהיה צער לבעלי החיים, אך פליאה הוא למה על שם זה "על כן קרא שם המקום סכות", דלכאורה עדיף היה לו לקרותו על שם ה"בית" שבנה לעצמו שהוא העיקר לכאורה.

וי"ש לומר בדרך רמז שהכתוב מלמדנו דהעיקר החשיבות, על האדם לדעת, הוא מה שעושה בשביל השני, ולא מה שעושה לעצמו, וזה לימד אותנו יעקב אבינו ע"ה, שאף שביתו שבנה לעצמו ודאי היה מקום חשוב עד מאוד, עם כל זה לא רצה לקרות שם המקום, כי אם ע"ש הסכות שעשה בשביל המקנה, דהיינו מה שעושים לאחרים.

וע"פ העובדא המובא ב"אזור אליהו" מהצדיק שהלך לרפת להאכיל סוסים בראש השנה ויום הכיפורים, ובוה יעורר רחמנותו ית"ש עלינו, כשם שהוא מרחם על הבהמות - בוה נבין ג"כ הנהגתו בקודש של הרה"ק רבי ישעיה"ל מקרעסמיר זי"ע שכידוע זה דרכם של צדיקים שבהגיע תור מצות תקיעת שופר ביום הדין, מסתגרים בחדריהם ועוסקים ברזי דאורייתא כהכנה דרבה לתקיעות, והרה"ק מקרעסמיר דרכו שונה היתה, שבעת הזאת היה מתעסק בחתיכת פרוסות לעקוד [מוזנות] לאנשים החלשים שהוצרכו למעום קודם התקיעות, וכה אמר במליצתו "אלע רבי'ם האבן אינון רזין דרזין, און איך האב אינון לשובע ולא לרזין", שיהא ליהודים מה לאכול.

ול"המבואר מובן הדברים באר היטב, שהרה"ק ר' ישעיה"ל ברוב קדושתו וענותנותו הרגיש שהוא כשלעצמו אין לו שום זכות במה

לגשת לתקיעת שופר, ולכן חיפש מה יכול לעשות 'להחיות' יהודים, וכשחתך לעקוד בשבילם, הרגיש שבכך יוכל לגשת להתקיעות.

ובבחינת "הוא היה אומר" יסופר על הגה"ק רבי אליהו דושניצער מה שסיפר הגר"ש שווארדן ששמע מפי תלמיד חכם אחד, ששמע אודות בחור אחד הלומד בישיבה שאמרו על אביו שהוא בעל תשובה ומלא רגש הוא לעבודת ד', והיה זה דבר נדיר בימים הללו שלא היתה ההתעוררות והרוח של החוזרים בתשובה כמו היום, וביקש התלמיד חכם להכיר את האב של אותו בחור ולשמעו מפיו מה עוררו לתשובה, ופעם פגש בו ושאלו מה היתה עילת חזרתו בתשובה, ויענהו האיש אספר לך דברים כהוייתן, מעשה שראיתי אצל הגה"ק רבי אליהו דושניצער:

"בימי נעורי פעם בערב יום הכיפורים לפנות ערב, כשכל העולם היו כבר בדרכם לבית הכנסת לתפלת 'כל נדרי', ואני הסתובבתי לי וטיילתי להנאתי, וכל הענין של יום הקדוש לא נגעה אלי מאומה, וכמוכן שלא היה לי כל הוי אמינא לילך לבית הכנסת, והנה בעברי ליד ישיבת פתח תקוה, ושמה מנגד עמדו בתי כבוד ציבוריים, פתאום הגני רואה איש זקן הדר פנים שזקנו הלבן יורד על פי מדותיו, והבנתי שהוא איש מכובד וחשוב, וראיתי איך שהיא מסתובב לו בין הדרי הבית הכסאות ונכנס לחדר אחד ויוצא ושוב נכנס לחדר הסמוך ויוצא וכן הלאה, ותמהתי מאוד שידעתי שלעת כזאת היהודים היראים וחרדים כולם עולים לבית הכנסת מעוטפים במליתותיהם ומלובשים בבגדי לבן וחרדת הדין ניכרת על פניהם, ומה לו לרב חשוב הזה ולבתי הכסאות בשעה נעלה זו?"

"מרו"ב סקרנותי, לא יכולתי לעצור בעדי, ונגשתי לאותו זקן ושאלתי את פיו מה מעשיו כאן, והשיב לי בשפלות רוחו 'הנה יודע הנך שבני אדם באים ממרחק להתפלל בישיבה ביום הדין, וציבור גדול נמצא כאן שנשארים פה משך כל יום הכיפורים, ומה יעשה האיש שצריך לצאת ולא יהא נמצא בבית הכסא נייר לקנח בו, ולכן הגני קורע נייר ומכין בכל הבתי כסאות מספיק נייר בכדי לעשות חסד לנצרך שלא יחסר לו הנייר, כן השיב לי אותו רב זקן".

וסיים האיש סיפורו ברוב התרגשות "אחרי שמעי זאת, הרגשתי איך שבכל קריעה וקריעה שאותו הצדיק קורע, נקרע קרע בלבבי, עד שהחלמתי אחרי יום הכיפורים שהגני חייב להתקרב אל איש הזאת, ועתה הגני מודה להשי"ת שעורני להכיר איש קדוש זה", ומוזה נעשה האיש לבעל תשובה מובהק.

ול"פי הנראה היה אותו צדיק וקדוש הגה"ק רבי אליהו דושניצער זי"ע מרגיש בעצמו ברוב שפלות רוחו כי אין בו מעש, וכמה יוכל לגשת ליום הדין הגדול והנורא יום הכיפורים. ואף שידע כבר מה שגילה ה'דיבוק' שאחזו ממנו בשמים עד שאמרו עליו שהוא "פת קדוש וטהור", לא נתפעל הצדיק רבי אליהו מדיבורים הללו, והשיב זאת מעצמו, וחיפש בנרות איוה זכות שיוכל לגשת ליום הדין, והבין שזאת אפשרי על ידי עשיית חסד לזולת. ומכהיל על הרעיון איך שנראה בוה גדול שפלות רוחו של אותו צדיק, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

בן מסופר על הגאון רבי חיים עוזר גראדענסקי רבה של ווילנא זצוק"ל, שפעם אחת כהג הסוכות הגיע יהודי אורה לביתו של הגאון ר' חיים עוזר ומאחר ובאותו זמן לא היה הגר"ע חש בטוב, הכינו בני ביתו ב'

ואת מהודר כל כך שהיה עליו חיזה נקודה והלדיקים הקפידו על אתרוג נקיה מכל נקודה ולכן לא חשב לשלחו לאלכסנדר אל הרה"ק רבי יחיאל, אך כעת שמע מהרב דוואליע שהנקודה השחורה נפלה ואם כן הרי הוא צאמת אתרוג המהודרת מאוד, ואם יסכים הרב הרי הוא מוכן לשלחו להרה"ק מאלכסנדר.

בי"ן שהחלט על כך, קמו הגאון אב"ד פיעטריקוב עם המשמש בקודש של הרבי מאלכסנדר ונסעו יחדיו אל הרב אב"ד וואליע לבקש ממנו שיותר על אתרוגו לכבודו של הלדיק. בהגיעם למעונו של הרב היה כבר כשעה שמים צלילה, והרב כבר היה ישן שינת הלילה, עוררוהו וקם צהלה לראות את אחד מגדולי הדור שצא אליו עם המשמש של הרבי מאלכסנדר, וישאל למזקקם ויספרו לו את פרשת האתרוג שהרה"ק מאלכסנדר מבקש אתרוג נאה ומהודר יותר, ויוסיף עוד הגאון מפיעטריקוב שאילו ידע שהנקודה תרד מהאתרוג היה שולחו מתחילה לאלכסנדר אל הרבי, ולכן מבקש הוא יסכים לוותר על אתרוגו המהודר שגפלו צורלו לכבוד הלדיק. הרב מוואליע מאוד לא חשק לוותר על אתרוגו, אך לא היה יכול לפרז מפני הגדולים, וצליח ברירה הסכים לוותר על אתרוגו בעבור הרבי, והם לקחו את האתרוג וחזרו לדרכם, והיה צבא המשמש בקודש למעון קדשו של הרבי והיה כשאך נכנס לצית ויקרא כנגדו הרבי הק' "חיזה מרה שחורה הצאת לכאן, חזור לך מיד והוא את המרה שחורה מכאן", שאף טרם ראה האתרוג ולפני שמע מכלום הרגיש צרות קדשו את העצבות של אותו רב שהוצרך לוותר על אתרוגו, ומיין צאתו כזה שצאה על ידי מרה שחורה - ומכאן מוסר השכל איך הרחיקו הלדיקים את העצבות עד קצה האחרון ולא יכלו לסבלו כלל וכלל בשום אופן, שהרי "עו וחדוה במקומו".

השתוקקות לקיום מצות ארבע מינים אצל הרה"ק מראפשיץ זי"ע

הרה"ק ר' הערשעלע רימנובער לא רצה לקבל על עצמו את עול ההנהגה בעיר רימנוב, ולא נתרצה ליטב על כסא רבו הרבי ר' מענדעלע מרימנוב, כל זמן חיבתו של הרה"ק ר' נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע. רק אחר אחת עשרה שנים כשנפטר רבי נפתלי ראפשיצער, ניאות לבקשם והפנתם של חסידי ותלמידי הרבי ר' מענדעלע ולקח בידו את שרביט ההנהגה, ובמשך י"א שנים אלו היה מסתופף בראפשיץ כאחד מן התלמידים.

הרה"ק רבי נפתלי ראפשיצער זי"ע, שהכיר את גודל מעלתו של חצירו ותלמידו הרבי ר' הערש, היה מעריצו ומעריכו ביותר. פעם אחת צפרוס חג הסוכות, מלאו את הראפשיצער יושב צביתו וממרר צבתי. בני הצית שלא הורגלו בכך נודעו וצאו לפניו ודרשו לדעת על מה הרעש, ומהו סיבת הצבתי. ענה להם הראפשיצער שהוא מצטער על זה שאינו זוכה לקיים את מצות ארבעה המינים כמו תלמידו הרבי ר' הערש. ואמר הראפשיצער רבי: "הנה אני קונה לפני החג אתרוג מהודר שצמחודרים ללא שום פגם, ומשלם אני בשביל אתרוג זה הון תועפות, ואח"כ צימי החג אני יגיש בחיל ורעדה לקיים את מצות צוראלי. ואני הרי בעל יתום גדול, נכדו של הרה"ק ר' איציק'ל האמבורגער זי"ע ועוד, ובכל זאת איני מגיע למדרגתו של נטילת הלולב של ר' הערשעלע. שהוא קונה לעצמו אתרוג פשוט צמח פרוטות, שהרי אין ידו משגת ליותר מזה, והוא צנו של יהודי פשוט צלי שום יתום, ובכל זאת הוא מרעיש בכל העולמות ע"י נעוועיו, דבר שאני לא זכיתי לכך, ולכן זוכה אני לפני הקב"ה שגם אני אזכה למעלה זו". אך, על אף גודל הערכתו של הראפשיצער רב לתלמידו, בכל זאת לא היה מכבדו בשום כיבוד צמשך שנים אלו שהי' מסתופף בצילו, והתנהג איתו כאל תלמיד מן המניין, לתמיחה כל תלמידיו וחסידיו.

פעם נכנס הרה"ק רבי אליעזר'ל דזיקובער לאציו הראפשיצער רב, והציע לפניו את תמיהתו ופליאתו מדבר זה, שאין הוא מכבד את הרבי ר' הערשעלע כראוי לו, אמר לו אציו הרה"ק מראפשיץ: "שמע בני לאשר אומר אליך, הנה הרבי ר' הערש הוא איש חשוב מאוד ועובד את צוראלי בכל לבו ונפשו בכל רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו, אך המעלה הגדולה ביותר שנמצא אצלו הוא מדת השפלות רוח שבו, שאינו מחזיק את עצמו לכלום, והנה צרע שאתחיל לקרבו אלני ולכבדו כראוי לו, עלול אני לפגום חלילה קצת צמדתו

שולחנות נפרדות לסעודה, לאורח בסוכה, אך להרב ערכו שולחן בבית כי לא היה שייך שיצא לחוץ בקרירות העוה שהיה שולט בעת ההיא במדינות אלו, והרי ההלכה כן היא שחולה פטור מן הסוכה, ולכן חשבו שבודאי יאכל בתוך הבית. אך מה מאוד נשתוממו בראותם את אביהם קם ממטתו ולובש את מלבושו העליון ומכין את עצמו לדרת לסוכה הקרה אע"פ שהיה מצונן מאוד.

האורח לא רצה להטריח כל כך את רב העיר, ורצה לעצור בעדו, ושאל אותו "למה הטריח את עצמו אחר שהוא פטור מן הסוכה", ענה לו ר' חיים עוזר, "צודק אתה בני שפטור אני מן הסוכה משום שאני חולה ומצונן, וחכמינו הורו לנו שהצמטער פטור מן הסוכה, אך ממצות הכנסת אורחים אינני פטור, והיות שאורח מרגיש עצמו יותר טוב כשהבעל הבית אוכל עמו לכן באתי לאכול אתך ביחד את הסעודה בסוכה".

זמן שמחתנו

מסופר מעשה נורא על הגאון מוויילנא זי"ע, שמזה נוכל לראות צמקת על גודל ההשגה שזכו חכמי ישראל להשיג חכמה רבה ע"י יגיעתם צתוה"ק, שדרכו בקודש היטה לשמות שמחה יתירה צחג הסוכות זמן שמחתנו, עד שכל סובציו חשו צשמחה הגדולה שאופפת עליו.

פעם אחת צחג הסוכות הרגישו תלמידי שחסר ממנו מהשמחה הנעלה, וניגשו אליו לשמוע מהי סיבת הצבתי. נענה הגר"א לתלמידיו וסיפר, שהיום צעת שינתו גילו לו מן השמים ריזן נפלאים צקודות התורה, אך מרוב שמחתו צבתי לא היה יכול להתאפק ומיד צקס משניתו הרהר צענינים הללו לפני צרכת התורה, וזאת צניגוד לשיטתו שפוסק שאסור להרהר צד"ת קודם צרכת התורה, ולכן נענש ונשכחה ממנו כל אותה הגילוי הנפלאה, ועל זאת ליצו עליו דוי.

מיד קמו כל תלמידי נחמנו, ואיחלו לו שיזכה צעוהשי"ת לקבל כל החידושים צחורה, ואכן כעבור ימים אחרים גילה לתלמידיו שקיבל צחורה אצירתו וכל אותם החידושים חזרו אליו, ואמר אז שצמו שהוא יודע הטעם למה נלקחו ממנו צראשונה, יודע הוא ג"כ הטעם למה החזירוהו. עוד אמר לתלמידי שצאתו החלוט נחגלו לו אלפיים ומאתיים פירושים על הפסוק "עלו זה צנגב" (צמדבר י"ג, י"ז), ועל ידי אחד מהפירושים הללו צצבד, אפשר לידע ולהצין הכוחות של כל מיני הצריות שצעולם מהחיות ועופות ושרצים וכדומה. ומכאן יכולים אנו ללמוד איך שכל החכמות טמונים צתוך התוה"ק.

מצות ארבע מינים אצל גדולי ישראל

הגה"ק רבי חיים אלעזר וואקס זוק"ל אב"ד קאליש צעל שו"ת "נפש חיה" על אור"ח ויו"ד (שהוא ספר מלא צגאויות) נסע לארץ הקודש צצביות שנת תר"מ, וביקש לחזק את הישוב של יהדות הצרדית שהיתה אז צמצב קשה מאוד, ולכן חשב עצה לכך שיטעו שם אתרוגים ויביאו אתרוגים מארץ ישראל למדינות אירופה ועל ידי זה להחזיק ידי הישוב הצרדי צצארך הקודש [שעד אז היו עיקר מסחר האתרוגים מאתרוגי קורפו צצאיטליה]. ואכן כן עשו, והוא הגאון שהיה מגדולי ישראל, היה עוסק צשיווק האתרוגים, והיו שולחים אותם אליו מארץ ישראל והוא היה דואג להפיצתם שיומכרו בכל המקומות, והסדר שלו היה שלגדולי הצרנים והאדמורי"ם היה שולח להם מן האתרוגים המהודרים והיפים, וכן גם להרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע היה לו חזקה לשלוח אתרוג מהודר בכל שנה.

שגדה אחת אחרי ראש השנה שלח אתרוג אל הרה"ק מאלכסנדר אשר לא היה לרוחו, ולכן שלח הרה"ק ר' יחיאל מאלכסנדר משליח שיטע לווארשא אולי יצליח למצא שם אתרוג מהודרת יותר, אולם השליח חזר משם צידים ריקניות שלא מצא את שאהבה נפשו של הרבי הק', ובכן ציקש הרבי מממשו בקודש שיקח עמו האתרוג ויטע לפיעטריקוב אל הגאון צעל "נפש חיה", האב"ד צמתא, ששלח לו האתרוג, לבקש ממנו אולי נמצא איתו אתרוג אחר שיהיה לרוחו, ויחזיר לו אתרוג הראשון ששלח לו, וכן עשה.

בהגיועו לה"נפש חיה" ציקש הגה"ק לדעת איכה יוכל לעזור לרבי הק' עד שנזכר ששלח אתרוג לרב של עיירה וואליע, ואמר לו הגאון צצעיר וואליע נמצא אתרוג מהודר ששלחו אליו, אלא צצעת ששלחו לא הייתה

זו, אך דע לך בני שעוד יבוא יום והרבי ר' הערש יתפרסם בצדקותו וקדושתו ככל העולם, ואתה בני תצטרך לעמוד על פתח חדרו במשך כמה שעות כדי לזכות להכנס אליו ולהתבונן מפיו".

עברו כמה שנים ודברי הראשונים רב נתקיימו במלואם. הרבי ר' הערש נתמנה למנהיג עדת ריימונד ומכל רחבי המדינה נהרו אליו כדי לחזות בזיו פניו, ולהתבונן מפיו. פעם אחת הגיע הרה"ק ר' אליעזר לריימונד, ורצה להכנס לחדרו של חצירו וידיד נפשו הרבי ר' הערשעלע, אך משהגיע למעון קדשו נודע לו שר' הערשעלע שכב לנוח קצת מעבודתו הקדושה, ובני הצית ראו לעוררו משום כבודו של האורח החשוב.

בישיבת ר' אליעזר שרוצים לעורר את ר' הערשעלע הפציר בבני הצית, שלא לעשות כן ואמר להם, שעכשיו הגיע הזמן שיתקיים דבריו של אביו הראשונים שאמר לו שיבוא יום והוא ימתין בפתח חדרו כמה שעות, לכן בראונו להמתין ושלא יעוררו.

בבית שבני הצית עשו כראונו של ר' אליעזר, והגיעו לפניו כסא לשבת למשך שעות אלו שבראונו להמתין, אך גם לזה התנגד ר' אליעזר בצמחו, שאביו הראשונים רב אמר לו, שיבוא יום והוא יצטרך לעמוד אלל פתחו, ולכן ראונו לקיים את דברי אביו ולעמוד שם מבלי לשבת ככל משך שעות אלו, וכך עמד על עמדו כמספר השעות שאמר לו אביו הראשונים ר' ז"ע, ודבר אחד מדבריו לא נפל ריקם.

וישיבת עובדה ואביאנו בקצרה, על הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא ר' ז"ע, שצא פעם בחג הסוכות אל הרה"ק מפרמישלאן, והרה"ק רבי מאיר'ל כיבדו ביתר שאת ונתן לו מקומו לשבת ליד מקום האושפיון, ובעת ישיבתו שם, נדמה להרה"ק רבי מאיר'ל שעלה בלז הרה"ק מליסקא קורטוב דקה מן הדקה של הרגשת הנאה מזה, למחרת העיר לו ע"ז צינמת תוכחה: "הנה, אני אלל רבי ומורי [לא הייתי יושב במצב כזה], הרי אמרו (בשם פ"ד מ"ג) 'מורא רבך כמורא שמים'... אני אלל רבי [הרה"ק רבי מרדכי'ל מקרעמנין] הייתי יושב באימה ורעדה!".

אתרוג מוזרה על הכנעה וביטול

אחד מחסידיו של הרה"ק רבי מנחם מענדיל מקאסוב צעל "אהבת שלום" ר' ז"ע הגיע להסתופף בלל רבו למשך ימי חג הסוכות, והיות שחסיד זה היה יהודי נכבד בעמיו, חשב בדעתו לקיים מצוות נטילת לולב על אתרוגו של רבו ה"אהבת שלום", אך בנו הילד חיים'ל [מי שהיה לימים הרה"ק ה"תורת חיים"] לא רצה ליתן לו מצוקשו, באומרו ששום חסיד יהיה מי שיהיה אין מקבל אתרוגו של הרבי צלי יואל מן הכלל.

הנבדד הזה לא רצה לקבל עליו את הדין ועדיין היה חשקו עז לקחת את אתרוג רבו, ואמר לכן הרבי שכל זמן שאינו נתן לו את אתרוגו של אביו ה"אהבת שלום" לא יקיים מצוות נטילת לולב, ואין הוא נוטל לידיו שום אתרוג אחר.

ה"תורת חיים", שבעזרת דקדושה שלו לא סבל "שיינע יודען" העושים מעשה התפארות, לא התפעל מדבריו ואמר לו שמצוות נטילת לולב הוא דבר שבניו לציין קונו ואין לו שום שייכות לזה, ואם ראונו לקיים מצוות ה' יקח לו אתרוג אחר, ואם לאו "אין זה מעסקי שלי".

החסיד עמד במרדו ולא לקח לידיו שום אתרוג. והנה ציו"ט בעריכת שלחנו הטוהר של ה"אהבת שלום" כשרצה הרה"ק ליתן שיריים ממאכלו לחסיד זה כנהוג, אמר לו החסיד שאינו רשאי לאכול, משום שעדיין לא קיים מצוות נטילת לולב. התפלל הרבי מדבריו ושאל אותו: "אמאי לא קיימת את מצוות היום?", ענה לו החסיד "מפני שרציתי לברך על אתרוגו של הרבי, ובנו אינו מניח לי לעשות כן".

ה"אהבת שלום" שהיה מנהיג את חסידיו ברוב טוב וחסד, ולא היה תקיף כצנו ה"תורת חיים", פנה לבנו היניק וחכים ושאלו אמאי הוא מעכב את החסיד מלקיים מצוות נטילת לולב, ענה הילד חיים'ל: "אני איני מעכב את שום יהודי מלקיים מצוות ה' חלילה, אך כמו שכל החסידים לא קיבלו את אתרוגו של הרבי ובכל זאת קיימו את המצוה כדבעי, כן חסיד זה אינו מקבל את אתרוגו של הרבי! וכי למה לא יוכל לברך על אתרוגו של עצמו כמו כולנו?".

בשיבת תשובתו, פנה הרבי ה"אהבת שלום" לאותו 'שיינע יוד' ואמר לו: "הרי אתה רואה צעניך את גדול תקיפות בני, שלא יתן לך את האתרוג שלי לכן הואיל נא לקחת אתרוג אחר לקיים צו המצוה, אך דע לך שכל התקיפות שיש לו כלפי אחרים הוא כאין ואפס לעומת התקיפות שהוא נוהג כלפי יצרו הרעו!".

מצות ארבעת המינים אצל הרה"ק מיצאנו ז"ע

הגה"ק רבי מנחם כ"ץ היה לדיק גדול מזדיקי אשכנז, ופעם צעת ששהה הגה"ק צעל "דברי חיים" מצאנו ז"ע בצאדען צי וויען [כן היה קרוי מעיינות המרפא שם, הווינער צאדען], נסע הגה"ק רבי מנחם כ"ץ מעירו צעהלים הסמוכה לוויען לקבל פני קדשו של הרה"ק מצאנו.

בהגיעו למשכן כבודו של הרה"ק מצאנו השעה הייתה מאוחרת, והרה"ק מצאנו ז"ע טרם התפלל שחרית עדיין, וציהיות שצא לפניו אדם

גדול ות"ת, התנצל לפני הדיק מצאנו (שלא הרגילו באשכנז להתפלל בשעה מאוחרת) ואמר: "צעהלים'ער רב, אל יפלא צענייכם שהגני מתפלל במאוחר כל כך, אני ניסיתי להקדים אך לא הללחתי", ויענהו הגה"ק ר' מנחם כ"ץ כפי נוסחתו האשכנזי ויאמר: "הנה קודם סוכות נסעתי לוויען, ונכנסתי לשלעוויגער וצדקתי את האתרוגים, ומה אומר לכם לאנוער רב, לא הייתה זה 'סחורה' כלל... ואני הייתי מציט עליהם צביטול, והמוונה שם הצחין צי שאין זה לרואי ונענה לי: 'צעהלים'ער רב, צחורה'מ יגיעו לכאן אתרוגים מהודרים ציפיים', ומה תחשבו לאנוער רב, ההמתחתי לחוה'מנ? אני לקחתי את המצוי (שלא הייתה 'סחורה') כדי לקיים מצוה צשעתה" (וכמוצן שאין זה מפרך את הרה"ק מצאנו ואין לנו השגה צדרכיו הק").

הרה"ק ר' אלעזר מריישא ר' ז"ע היה חתנו של הרה"ק ר' דוד'ל קשאנוצ'ער צנו של הרה"ק צעל ה"דברי חיים" מצאנו ז"ע, והרה"ק ר' אלעזר היה אוכל "קעסט" אלל חותנו זקינו הרה"ק מצאנו ז"ע והיה חציב ואהוב מאוד אללו, הציותו נין ונכד של הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק ר' ז"ע.

פעם אחת הגיע לצאנו משלוח של ארגז מלל אתרוגים מהודרים צשציל הרה"ק מצאנו ובני משפחתו, והרה"ק ר' אלעזר היה צאותו זמן אצרך זעיר, וחשב שאם יחכה שכל המצוגרים ממנו יצחרו אתרוגים לעצמם לא ישאר אתרוג מהודר כראונו צשצילו, לכן הלך וצירר מיד צראשונה את האתרוג היפה לעצמו.

בשצודע הדבר להרה"ק מצאנו הקפיד על זה מאוד ולא היה נראה צעניו כלל מעשה זה, וכאצ לו על זה, וצראות הרה"ק ר' אלעזר את הקפדתו של חותנו זקינו, שלל את זוגתו שהיתה נכדתו שתלך לראותו ולפיסו, אך הרה"ק מצאנו לא רצה לקבל את הריצוי והפיסו. ציקש ר' אלעזר מדודו הרה"ק ר' צרוך מגארליץ ר' ז"ע, שהוא היה צנו חציבו של ה"דברי חיים" עד שהיה קורא לו "צב חכים", שילך לפיים את אציו, אצל גם זה לא הועיל, ועדיין לא התפיים, עד שהוכרח ללכת לפייסו צעצמו, וכיון שנכנס לחדרו של הרה"ק מצאנו מיד סיבצ ה"דברי חיים" את פניו ממנו כמי שאינו רואה לראותו, מיד הכריז ר' אלעזר ואמר "איך וועל שוין זיין גוט". כיון ששמע הרה"ק מצאנו את דבריו הפשוטים שלא היה צו שום תירוץ והתחכמות, מיד סיבצ את פניו אליו ורך לקראתו וחיצקו באומרו "איך וועל איך זיין גוט, לאמיר ציידע צוזאמען זיין גוט", שמיד קיבל את הפיוס כיון שראה שהכיר צמעשהו שלא טוב היה.

וביפור זה היה הרה"ק צעל ה"דברי יואל" מסאטמאר ר' ז"ע רגיל לספרו. **אגב**, פעם אחת היה כעין זה עם הדסים, אשר לפני חג הסוכות הגיע חצילת הדסים משולשים לצאנו צשציל הרה"ק מצאנו ובני משפחתו, והרה"ק ר' אלעזר ריישער צירר לעצמו היפות שצבס לפני שהרה"ק מצאנו צירר לעצמו מהמשוצבחים שצבס, והרה"ק מצאנו הקפיד על מעשה זה, ולא הסכים עם זה עד שהורה לו להחזיר לו, ולקח את ההדסים הללו לעצמו. אולם אחר כך צערצ סוכות, כשהלך לאגוד ולקשור את הלולב שלו עם ההדסים והערצות, לא הללית לקשור אותם, עד שחזר אליו ואמר לו "הא לך ההדסים והנח לי לנפשי", ויש להוסיף שמעשה נורא ופלא זה אירע צומן שהרה"ק ר' אלעזר מריישא היה עדיין אצרך זעיר לימים.

הגה"ק רבי עקיבא אייגר זי"ע זי"ד י"ג תשרי תקצ"ה

א) בחידושי תורתו של הגרעק"א יכולים לראות את גודל שברון נפשו ועגימותה עליו בעת שנתקשה בקושיה, עד כי בענוותנות הרבה היה מסיים את קושייתו מתוך צער 'ואנכי בעניותי לא זכיתי להבין', ופעמים רבות מסיים הוא את קושייתו בתחינה ובבקשה 'וה' יאיר עיני'.

העידו בניו על הגרעק"א, כי היה ניכר עליו היטב איך אשר לפי חומר הקושיות היה מתגבר בקרבו צערו על חוסר הבנתו בדברים, וראו עליו בחוש שלא היה נהנה על שעלה בידו להקשות קושיא קשה כציני הר הברזל, אלא רבתה הנאתו יותר כאשר לא היה עולה בידו אלא קושיות קטנות, כי בהקשותו קושיות חמורות היה מצטער בצער רב על שאין בידו להבין את מהלך הדברים על בוריו.

ב) מסופר כי פעם אחת נכנס הגרעק"א לבית המדרש, וראה איך אחד מפשוטי המון העם יושב ולומד דף גמרא, והוא גומע דף אחר דף, בלא שהוא נעצר לעיין בקושיות שונות, ולנוכח המראה הגיב הגרעק"א מתוך צער רב, איך שהוא רחוק כ"כ מדרגת אדם זה, באשר הוא תיכף בהתיישבו ללמוד עולים לפניו תמיהות שונות במהלך הגמרא, ואילו איש זה יושב ולומד בשקיקה, ללא מניעה כל שהיא מהתגברות הקושיות

ג) כאשר התדבק הרה"ק רבי לייבל אייגר זי"ע אל הרה"ק השרף מקאצק זי"ע, הצטער על כך אביו הגאון רבי שלמה אייגר זי"ע עד מאד, והיתה נפשו עגומה עליו, בחששו שמא ירד בנו ח"ו מדרכי הישר והטוב.

לכשתינה את צערו לפני אביו הגרעק"א זי"ע, אמר לו הגרעק"א זי"ע כי יראה נא לעיין אצל בנו בעת בואו ליטול את ידיו לסעודה, ומשנוכח לראות כי נוהג הוא בחומרות שונות בסדר הנטילה, נענה הגרעק"א זי"ע ואמר, כי אם כן הוא פני הדברים אין כל כך ממה לחשוש, כי בוודאי ירא ה' מרבים הוא.

ד) הרה"ק רבי שמחה בונים מפרשיסחא זי"ע הגיע פעם לבקר במעונו של הגרעק"א זי"ע, ובהיותו בפרוזדור המוליך לעבר חדרו של הגרעק"א זי"ע, אמר הרה"ק רבי שמחה בונים זי"ע, כי מריח כאן ריח של תורה לשמה.

בהיותו עמו בחדר שאלו, מדוע אינו מנהיג את העדה בכל צרכי הציבור, באמרו כי בכך יוכל לגרום טובה גדולה לכל קהל עדת ישראל בכל מקומות מושבותיהם.

ואכן ידוע היה כי הגרעק"א זי"ע לא היה מניח שיבואו אליו פשוטי העם לעצה ולברכה, אלא היה כל שיגו ושיחו בדברי תלמוד תורה באהבתו העזה, על אף שהיה מרבה להתעסק במצות ביקור חולים, אך זולת זה לא היו באים בצל קורתו פשוטי העם.

ה) עוד מסופר, כי בא אליו פעם הרה"ק רבי יחזקאל מקאצמיר זי"ע, ואף הוא רצה להשפיע על הגרעק"א זי"ע שיתפח את דלתות ביתו לפשוטי העם לעצה ולתושיה, ואמר לו בין הדברים, כי מה הוא ההבדל בין הצדיקים הנמנים על עדת החסידים מימי הבעל שם טוב הקדוש זי"ע לשאר הצדיקים, כי תלמידי הבעל שם טוב כוס תה, הרי הם נמסים מחום המים וממתיקים את כל המים, וכמו כן הצדיק מוסר את נפשו להתבטל מעבודתו עבור להשפיע מאורו על המסתופפים בצילו, ואילו האחרים הינם כגוש סוכר שלם, אשר אף יכניסוהו אל תוך כוס התה לא יימס ולא ימתיק את כוס התה...

ו) מסופר על הגרעק"א זי"ע, כי פעם אחת התקשה עד מאד בסוגיה מסובכת ביותר, ואחר שעות ארוכות של יגיעה והעמקה במסירות נפש עלה בידו לפרק את כל קושיותיו ולהאיר את הסוגיא באור האמת.

והנה תכף אחר שעלה בידו ליישב את מהלך הסוגיא, נפל ארצה מתעלף. אחר שהעירוהו מעלפונו, שאלוהו לפשר הדבר, ונענה ואמר, כי משנוכח לראות עד היכן הצליח להעמיק בכוח עיונו לבאר מהלכי הסוגיא לפי שיטות הראשונים, התעורר בעצמו תביעה נוראה על עצמו, אשר בוודאי בבואו לבית דין של מעלה יתבעוהו על כל אלו החידושים שהיה יכול להשיג בכוח עיונו ולא השיגם בכל שנותיו, ולרוב פחדו שלא יהא בידו מה להצטדק לפני בית דין של מעלה, נפל תחתיו מתעלף.

ז) הגה"ק החזון איש זי"ע אמר, כי העולם טועה וחושב אשר הגרעק"א כתב את ספריו לצד שהיה בעל כשרון נפלא שלא היה כמוהו, ועל ידי זה יכול היה לחדש את מערכתו העמוקים, אכן האמת הוא כי עוד היו גדולי הדורות שעלו בכישרונותיהם על כישרונותיו של הגרעק"א, אך מה שעמדה לו לחדש את חידושי הנפלאים, הוא יראתו הטהורה, אשר יראת ה' שהצטרפה לכשרונותיו הנפלאים, הם שעמדו לו לחדש את חידושי העמוקים.

ח) מסופר כי פעם אחת נודמנו הגרעק"א זי"ע עם הגאון החוות דעת זי"ע מליסא לפונדק אחד, והודיעו בשבת בבוקר להגרעק"א זי"ע כי יקראוהו לעלות לתורה לשלישי, אך הגרעק"א זי"ע חלשה דעתו וניסה בכל מיני תחבולות למלט נפשו מכיבוד זה, בכדי לכבד בעליה זו את הגאון החוות דעת זי"ע, עד שבא הגאון החוות דעת זי"ע ולחש דבר מה באוזניו של הגרעק"א, ותכף נאות הגרעק"א זי"ע לבקשתו ועלה לתורה בעליית שלישי, שבמקומם היתה זו העליה המכובדת ביותר.

משנשאל הגאון החוות דעת זי"ע מה לחש על אזנו של הגרעק"א זי"ע, השיב הגאון החוות דעת זי"ע, כי אמר להגרעק"א זי"ע אשר מה שכיבדו אותו לפניו, אין זה אלא משום שהוא רב בפוזנא שהיתה עיר רבתי, ואילו הגאון החוות דעת זי"ע רבנותו הוא בעיר ליסא שלא היתה גדולה כפוזנא, ובכך נחה דעתו של הגרעק"א זי"ע, שלא הרגיש בדבר כל התנשאות.

כשסיפרו זאת להגה"ק החזון איש זי"ע אמר, כי אין הוא יודע אם אכן התרחש דבר המעשה, אך זה ברור כי לפי ענוותנותו של הגרעק"א זי"ע, יכול היה המעשה להיות.

ט) פעם הציעו להגרעק"א זי"ע שיקבל על עצמו משרת הרבנות בעיר ואם בישראל, אך הגרעק"א זי"ע השיב לפי תומו, כי אם ירצו לקבלו כשמש בית הכנסת, מסכים הוא לדבר בשמחה, אך לכהן שם ברבנות, לזה אין הוא מוכן כל עיקר.

הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע זי"ד י"ג תשרי תרמ"ג

מסופר, כי הרה"ק המהר"ש זי"ע בטרם עלתו לכהן בנשיאות, הגיע לחצר קדשו של הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, ועל אף שהיה מלוכב בבגדי סוחר, הרגיש בו הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע כי מורם מעם הוא, ועל כן עמד וקרא לו שיבוא אליו, ושאלו על מעשיו, אכן הרה"ק המהר"ש זי"ע נענה כי הוא אינו אלא סוחר, נענה הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע ואמר, כי טוב סחרה מכל סחורה...

זי"ע ועכי"א

מאתרי הגולה

מדרשו ביתם של צדיקי הדור האחרון זי"ע ועיני"א שאותו מושבם היה
בגולה ארה"ב והאורו פני תבל באור תורתם קרושתם ועבודתם

כ"ק אדמו"ר בעל תורת מדרכי מויז'ניץ זי"ע

עוברות והנהגות - כל היום הוא שיהיה

כ"ק אדמו"ר שליט"א מבארא פארק מספר, שביו"ט סוכות למד רבינו בהפלגה גדולה, אולי עוד יותר מכל השנה. קודם הנענועים למד שש שעות גמרא, ובמשך היום למד ביחד אחד עשרה שעה, וזה היה אצלו ההכנה לנענועים לימוד גמרא.

כן ידוע כשחל שבת ערב פסח (שמחפלים מוקדם) למד תשע שעות רציפות, משעה שנגמר הסעודה עד סמוך לזמן כניסת היר"ט, ונרדם לחצי שעה, זה היה ההכנה שלו להסדר נאכט.

מסופר כי בעת שרבינו היה בדעזרט, וכמעט שלא היו אנשים שיפריעו אותו, למד כל יום שבע עשרה שעות. בכלל ידוע ומפורסם שרבינו ניצל כל רגע ללימוד התורה, בין ברית לברית, וכן כשעלה עם העלעועוטער, בין קוויטל לקוויטל למד אפילו דקות אחדות, וכן כאשר נסע למרחקים והי' בשדה התעופה והמתין על הפליגער ישב ולמד שיעוריו בישוב הדעת.

מרגלא בפומיה כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - וויליאמסבורג, שפעם בפורים נכנס רבינו לקריאת המגילה ברגעים ספורים מוקדם מזמן הקבוע, וכשהבחין בכך בהיותו כבר עומד על הבימה, ביקש גמרא ולמד לרגע קט עד שהגיע זמן הקריאה.

סיפר כ"ק אדמו"ר מביקסאד שליט"א חב"ן, שבעת החתונה של אחד מבניו יצא רבינו באמצע החתונה כדרכו, והוא רצה לדבר עם רבינו ונכנס לחדר קדשו בחשבו שבודאי יצא רבינו לצורך איזה דבר, אך נדהם לראות שרבינו יושב ולומד בגמרא, וכך ישב שם לערך חצי שעה ונכנס לביהמ"ד להסעודה.

(מקור: גלין דרכה של תורה, ישיבת וויז'ניץ בלומינגראו)

עניני עבודה

תשובה מאהבה

בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג, מז). הנחה ידוע (שער הכוונות, ענין ראש השנה) אשר בז' ימים שבעשרת ימי תשובה (חוץ מראש השנה ויום הכיפורים) יכולים לתקן ולשוב על כל המעשים שעשו בז' ימי השבוע של כל ימות השנה, פי' דביום ראשון של השבוע דעשרת ימי תשובה יכולים לתקן את יום ראשון של השבוע של כל ימות השנה, וכן בכל יום ויום. ובעשרת ימי תשובה התשובה היא מיראה, ואפשר לומר דכמו כן יכולים לשוב בז' ימים של חג הסוכות, על כל המעשים שעשו במשך כל ימות השנה באופן הנ"ל, אלא בחג הסוכות התשובה היא מאהבה. וזהו בסוכות תשבו שבעת ימים, תשב"ץ מלשון תשוב"ה, פי' שבשבעת ימים של חג הסוכות ג"כ יכולים לשוב על כל המעשים, ולתקן את אשר פגמו במשך כל ימות השנה. *

בסכת תשבו שבעת ימים (ויקרא כג, מז). סוכות הוא זמן תשובה, ואפשר לומר שמרומו בסוכ"ה על דברים שצריך האדם לשוב בתשובה. סוכ"ה גימ' מאכ"ל, הרומז לכל עניני תענוגי עולם הזה, על דרך דמצינו בגמרא (נדרים לב:) הנודר ממנו מאכל אסור בכל ההנאות, והיינו שלא ילך האדם אחרי הנאות הגוף.

גם סוכ"ה הוא מלשון ראייה, על דרך שאמרו חז"ל (מגילה יד.) למה נקרא שמה יסכה שסכתה ברוח הקודש. ומרומו על ענין שמירת העינים, שישמור עצמו בקדושה וטהרה, כדאיתא בדברי חז"ל (כמובא בטור או"ח, סימן א) שתעצים עיניך מראות ברע כי היא תחלת העבירה, שהעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרין. ולזה צריך לזהר שלא לילך למקומות, שאפשר להכשל בראיה אפילו בשוגג.

וזהו מרומו ב-סכ"ת היינו ב' פעמים סוכ"ה, הן סוכ"ה המרומו למאכ"ל ותענוגי עולם הזה, והן סוכ"ה המרומו לשמירת העינים כנ"ל, תשב"ץ מלשון תשובה, היינו לשוב בתשובה על שני ענינים אלו.

מצוות סוכה

שקולה מצות סוכה כנגד כל התורה (פיוט ליום ב' דסוכות, ד"ה כל תהי). יש לפרש הכוונה בזה, שע"י מצות סוכה אפשר להגיע לידי קיום כל התורה. כי בסוכות יש לקנות תורה ויראת שמים על כל ימי השנה, כיון שמצות סוכה כל כך גדולה, שנכנסים בה עם כל הרמ"ח איברים. וכמו שאמרו כמה צדיקים, שבמצוה זו נכנסים בה עם השטייטל. והאדם

מוקף עם המצוה כל זמן ורגע של החג, ועל כן כחה גדול.

ומה גם שהוא זמן שמחתינו, ששמחים עם מצוות החג. ואיתא בשם הרה"ק ר' אהרן מקארלין זי"ע, מה שמדת השמחה יכולה לפעול אי אפשר לשום מצוה לפעול. ולכן העת מסוגל לקנות תורה ויראת שמים, על כל השנה. *

מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לנו ועשו אותה וכו' (עבודה זרה ג.). אפשר לרמוז, למה קרא הקב"ה למצות סוכה מצות קלה. דהנה ידוע אשר מצות סוכה שקולה כנגד כל מצוות התורה (עי' בפי"ט ליום ב' דסוכות), ולכן ע"י שמקיימים מצות ישיבת סוכה, ממשיכים על עצמם השפעות של מצות סוכה, שהיא כנגד כל התורה, שיוכל לקיים בקל את כל מצוות התורה, בכל ימות השנה. ובכן כשאישי יושב בסוכה, צריך לראות להמשיך על עצמו המצוה והשפעתה, על כל השנה כולה. *

מצות סוכה באה לחזק האמונה בהש"ת. ויש להבין, למה נקבע מצוה זו שמרמוז על האמונה, דוקא בזמן זה.

ואפשר לומר על פי מה דאיתא בזהו"ק (ח"א דף רכא.) לענין הד' מינים, כולי עלמא עאלין לדינא קדם מלכא עלאה ודאין לון מיומא דראש השנה ויום הכיפורים וכו', מלאכי עלאי שאלו מאן נצח דינא, קודשא בריך הוא אמר להו אינון דמפקי בדייהו סימנין דיליה אינון נצחין דינא, בהאי יומא נפקי ישראל ברשימו דמלכא בתושבחתא דהלילא עאלין בסכה אתרוג בשמאלא לולב בימינא וכו'. שאחר שעבר יום הכיפורים

שאו נמחלו עוונותינו, אנו בטוחים שזכינו בדין ונכתב לנו שנה טובה, ונצחנו המלחמה, והד' מינים הם מאני דקרבא להראות שנצחנו המלחמה.

וזהו הענין שנקבע כעת מצות סוכה המרמז על האמונה, שאנו מראים בזה שאנו מאמינים בה', ומסתופפים בצלא דמהימנותא, ובטוחים בו יתברך שבודאי ישפיע לנו כל טוב, ויהיה לנו שנה טובה.

שמחת בית השואבה

מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו (סוכה א.). ולמדו חז"ל (שם מה:) דשאבת מים צריכה להיות בשמחה, מפסוק (ישעיה יב, ג) ושאבתם מים בששון. צריך להבין מה שמחה גדולה היא בשאיבת המים, ובכלל מה היה הענין של ניסוך המים בחג. ואפשר לומר, דהנה חז"ל לומדים מצות ניסוך בחג (שבת קג:) מן אותיות היתרים הנאמרים בפרשיות המוספין של חג הסוכות (בפרשת פנחס), דביום שני נאמר ונסכיה'ם, ביום שישו נאמר ונסכיה', ובשביעי נאמר כמשפס'ם, הרי מ"ם יו"ד מ"ם, מ"ם, מכאן רמז לניסוך המים מן התורה. ומ"ם סתומה דונסכיה'ם, נעשה מ"ם פתוחה, והוא מ"ם ראשונה שבתנית מים.

והנה איתא בספה"ק, אשר חג הסוכות הוא זמן תשובה מאהבה, שהזדונות נעשין לו זכיות. ולא כן הוא בראש השנה ויום הכיפורים, שאז זמני תשובה מיראה מאימת הדין, שהזדונות נעשין לו כשגגות. הרי שבחג הסוכות, אף בעלי העבירה שהיו במדרגה התחתונה, נתעלו כעת במדרגה

ב"ק ארמו"ר בעל תורת מדרבי מייז'ניץ זי"ע

הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל מה"ס קרושת לוי

נותנים רק למי שמכירים אותו, וגם זאת רק לאחר חקירות ודרישות, ואיך אתם סומכים על השחיטה של איש זה, בלי חקירות ודרישות, ומוכנים אתם לאכול משחיטתו.

ו. הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל אמר פעם במוצאי יום כיפור אחר תפילת מעריב, הנני רעב מאוד. והשומעים הבינו את דבריו בפשטות, והביאו לו לאכול. אולם גילה להם את בקשתו, שיביאו לו גמרא מסכת סוכה, ולמד בה כל הלילה. וכשסיים אמר, עכשיו כבר אפשר לטעום. כי עיקר הרעבון ה' ללימוד התורה, שלא למד כל היום, הגם שה' מתפלל.

ז. עובדא הוה אצל הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל, שראה פעם איש אחד מתפלל במהירות גדולה, ולא הוציא את התיבות כראוי, ולא היו מבינים שום מלה מה שהוא אומר. אחר שסיים תפילתו, ניגש אליו הרה"ק מבארדיטשוב, והתחיל לפטפט אליו בדברים משונים, מבלי להוציא התיבות כראוי. ואמר הלה, "רבי, איני מבין כלום מה שהרבי רוצה ממני". ענה הרה"ק מבארדיטשוב, "הלא גם אתה דברת כך להשי"ת, ואיך אתה רוצה שהשי"ת יבין אותך?". ענה הלה, הרי אנו נקראים בניים למקום, וכמו שתינוק בעריסה מפטפט ואמו מבינה מה שהוא רוצה, אף בלי חיתוך הדיבור כראוי, כמו כן אצלי, השי"ת יודע מה שאני רוצה. והרה"ק מבארדיטשוב שיבח מאוד את תשובתו, כי תהיה לו בזה מליצה טובה על בני ישראל.

ח. מספרים על הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל, שנכנס לביהמ"ד בליל יום כיפור קודם 'כל נדרי', ופתח בלימוד זכות על בני ישראל ואמר, הרי אמרו חז"ל (פרד"א, מא) שקודם שנתן הקב"ה את התורה לישראל חזר על כל אומות העולם ושאל אותם אם רוצים לקבל התורה, והם שאלו מה כתיב בה, והשיב להם לא תרצח ולא תנאף וכו', ולכן לא רצו לקבל את התורה. ולכאורה קשה, שאם ה' הקב"ה רוצה ליתן להם את התורה מדוע אמר להם לא תרצח וכו', ה' לו לומר להם שיש מצות אכילה בערב יום כיפור ובשבתות וימים טובים, ואז בודאי היו מקבלים התורה. אבל אני אגיד לכם הטעם שלא רצה הקב"ה ליתן להם את התורה, שהרי אם היו הגוים מקבלים את התורה, וה' מגיע ערב יום כיפור שיש בו מצוה לאכול ולשתות, אזי כשיגיע זמן אמירת 'כל נדרי' לא יהי' נמצא אפילו 'מנין' בבית המדרש, בהיות שכולם יהיו שיכורים מרוב אכילה ושתיה. אבל עכשיו שניתנה התורה לבני ישראל, הרי אין חסר כאן בביהמ"ד אפילו יהודי אחד שלא בא לכל נדרי'. וכשסיים הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל את דבריו, אמר - "עכשיו יכולים אנו לומר כל נדרי".

ט. ידוע מאמר הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל, משל לילד שביקש מאביו איזה מאכל שהתאוה לו, וסירב לו אביו. מה עשה הבן, מיהר ובירך ברכת הנהנין על המאכל, וכמובן שתיכף נתן לו אביו את מבוקשו, כדי שלא תהא הברכה לבטלה. כמו כן אם אחד צריך לישועה, ובגודל בטחונו בהשי"ת שימלא משאלתו, כבר מודה ומשבח להשי"ת על הטובה שיעשה לו, אז וודאי תבוא לו הישועה. ועל דרך זה מברכים בני ישראל, מלך מוחל וסולח לעוונותינו ומעביר וכו', ובע"כ יצטרך הקב"ה למחול לנו, כדי שלא תהא ברכה לבטלה.

א. מסופר שטרם שנתקרב הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל לחסידות, היה רב באיזה עיר. ופעם עברו שם האחים הרה"ק הרבי ר' אלימלך והרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל, והתאכסנו אצל הרה"ק מבארדיטשוב. ואמר עליו הרבי ר' זושא להרבי ר' אלימלך, "דער אינגערמאן געפעלט מיר זייער", שראה שאלהו הנביא בא אצלו. והם משכו אותו לחסידות, ונסע להמגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל ונעשה מתלמידיו.

ב. ידועה העובדא מהרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל, שנסע אל רבו המגיד הגדול הרבי ר' בער זצ"ל ונשתתה שם זמן רב. וכשחזר לביתו, נטפל לו חותנו - שהיה מן המתנגדים - ושאלו בלעג ובאופן של ביטול, "מה קנית שם, בשעותך במעזריטש כ"כ זמן". וענה שקנה שם דבר אחד, שנתוודע לו שיש בורא עולם. וצחק עליו חותנו באומרו, "וכי לידע זאת, הוצרכת לבלות שבועות וחדשים. הלא כל איש מישראל יודע דבר זה". ותיכף קרא את המשרתת שבביתו, ושאל אותה אם היא יודעת שיש בורא עולם, והשיבה "בודאי אני יודעת". ופנה לחתנו הרה"ק ואמר, "הרי גם היא יודעת זאת, בלי נסיעה להמגיד". וצעק לעומתו הרה"ק זצ"ל, "זי זאגט, אבער איך ווייס". פירוש שהאמונה מושרשת וקבועה בלבו, ולא רק בידיעה בעלמא¹.

ג. שמעתי מכ"ק אמרו"ר זצ"ל, עובדא מהרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל בתקופת שהותו אצל חותנו, שנתכבד שם באמירת 'אתה הראת' בשמחת תורה, וניגש אצל העמוד, ועמד שם מבלי לפתוח באמירת 'אתה הראת'. ואחר זמן מה, פשט את טליתו ואמר, "נו, זאג דו אתה הראת".

ויהי כראות חמיו את הדבר הזה, נתבייש מאוד מהתנהגות חתנו, כי לא היה מובן הדבר. והסביר הרה"ק מבארדיטשוב ואמר, "בא אלי הבעל דבר ואמר לי, שהוא רוצה לומר ביחד עמי 'אתה הראת'. ושאלתי אותו, וכי איזה שייכות יש לך לזה. ענה לי הבעל דבר, הרי כשאתה לומד, אני לומד עמך. השבתי לו, הלא אני נוסע להמגיד [הגדול ממעזריטש זצ"ל], ע"ז השיב לי, הלא גם אני נוסע עמך. וענית לי, אם כן תאמר אתה לבדך 'אתה הראת'".

ד. מסופר מהרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל שהגיע פעם לאיזה מקום, ואמר שאינו יכול לומר שם דברים שבקדושה, כי מרגיש שם ריח רע. וחיפשו בכל עבר ופינה בחורין ובסקדין, ולא מצאו כלום. ואמר להם הרה"ק, אעפ"כ אני מרגיש. עד שבדקו ומצאו שם חומש עם ה'ביאור' (מרמ"ד מראשי משכילי בערלין, אשר היו גדולי ישראל ששרפו החומש הלו עם האזכרות שבו), ולאחר שהוציאוהו משם, אז נחה דעתו ואמר, שעכשיו כבר יכולים לומר כאן דברים שבקדושה.

ה. הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל בא פעם למקום שלא הכירו אותו, ולא היה נמצא שם שוחט, ושאלו אותו אם הוא יודע לשחוט, ואמר להם כן. והביאו לפניו עוף לשחוט, אמר להם שקודם הוא רוצה ללוות מהם סכום כסף. אז פתחו וענו, איך אפשר להלוות ממון לאיש זר שאין אנו מכירים אותו, ואפי' אם היינו מכירים אותו, היינו צריכים לעשות מקודם חקירות ודרישות אודות, לפני שמלווים לך סכום גדול. אז אמר להם הרה"ק, כשרוצים אתם להלוות ממון, אינכם

העליונה, במעלה השווה כמו בני עלייה, ע"י שנעשין לו זדונות זכיות.

וזהו הרמז של ניסוך המים בחג, ובכל השנה לא היו מנסכים על גבי המזבח רק יין, ובחג הסכות נתוסף גם מים לנסכי המזבח. ו"ל כי ז' משקין יש, י"ד שה"ט ד"ם, המשקה המושבח והמעולה הוא היין, והגרוע שבכולן הוא המים. ובא לרמז, אשר בחג הסכות נתעלה המשקה הגרוע שהוא מים, למעלה גבוה כמו היין, עד שראויין הן לנסך אותן על המזבח.

ולכן אמרו חז"ל (סוכה ג.) אשר בשעת שאיבת המים היו חסידים ואנשי מעשה מרקדין, יש מהם אומרים אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנותינו, אלו חסידים ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשרי זקנותינו שכפרה את ילדותינו, אלו בעלי תשובה. אשר באנשי מעשה היתה השמחה, אשר גם בימי הנעורים היו קדושים ולא פגמו כלום. ואולם גם בעלי עבירות שמחים היו, אשר נתכפר להם העבירות שפגמו בימי הנעורים, ועלו במדריגה השווה כמו אנשי מעשה. וזה היתה שמחה גדולה, והוא שמחה אמיתית, שטהרו מהעבירות ונתכפר להם.

וכן מרומז זאת ממה שלמדן ניסוך המים, דמ"ם סתומה של ונסכיה"ם נעשה מ"ם פתוחה. והנה מ"ם פתוחה רומז למאמר פתוח, ומ"ם סתומה רומז למאמר סתום, כמו שאמרו חז"ל (שבט קד.). ואיתא בספ"ק, אשר מאמר ד' גימ' רפ"א, והוא רומז לרפואת הנפש שנרפא ונסלח מהחטאים. כמו ששאלו חז"ל (מגילה יז:) למה תקנו ברכת סלח לנו בתפלת שמונה עשרה אחר ברכת השיבנו, הלא נאמר ושב ורפא לו (ישעיה ו, י) משמע דאחר תשובה בא רפואה, א"כ היה לנו לסמוך ברכת רפואנו לברכת השיבנו, והשיבו ההוא לאו רפואה דתחלואים הוא, אלא רפואה דסליחה היא, על כן שפיר סמכינן ברכת סלח לברכת השיבנו.

וזהו דמ"ם סתומה שרומז למאמר ד' סתום, דהיינו למי שדרך התשובה היה סתומה מחמת הפגם, נעשה בחג הסכות מ"ם פתוחה, שנפתח לו הדרך ע"י תשובה מאהבה, ונרפאו החטאים ונהפכו לזכיות, ועולה למדריגה גבוהה כחסידים ואנשי מעשה.

וזה הוא השמחה של ניסוך המים, שלמדן זאת אשר אף בעלי עבירות מתעלין בחג הסכות. וזהו ושאתם מים בששון, ששמחה גדולה היתה בשאיבת המים.

ובענין השמחה י"ל עוד, דבכל השנה לא הקרב על גבי המזבח כי אם חי או צומח, כגון בעלי חיים ויין ושמן, אבל לא דומם (אף שניתן מלח בקרבנות, היינו בצירוף הקרבנות, אבל בפני עצמו לא הקרב שום דומם), לא כן בחג הסכות היו מנסכים מים שהוא דומם על גבי המזבח, והרמז בזה שבכח שמחת בית השואבה, אף מי שהוא בדרגא נמוכה בבחינת דומם, יש ביכולתו להתעלות. וכנוסח הפייטן (מוסף יום הכיפורים) עם שואבת רוח הקודש, שגם מי שהוא בבחינת ע"ם דרגא פחותה, יש בכחו לשאוב ולהתעלות לקדושה לעשות רצון הבורא, בזמנים אלו.

(בספר חיים ירח האיתנים)

1. על דרך זה איתא בחובת הלבבות (שער הבטוח, פ"א) אין ראוי לו לטעון שהוא בטוח באלקים יתעלה בדיבורו, מבלי שיבטח עליו בלבו ובמצפון, ויהי' במעלת מי שנאמר עליהם (ישעי' כ, ט) בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, עכ"ל (ליל שב"ק תבוא חש"א).

עוברות והנהגות (מכתבי אהר החסידים)

עניני עבודה

הברות קודש בעניני מנחת סוכה וביציאת ר' מיני

מען טראכט אריין, מ'האלט שוין ביי הושענא רבא, כבר חלפו עברו הימים הנוראים וגם סוכות כמעט שחלף, ויכול כל אחד להתבונן כמה השיג בימים אלו. אבל האמת הוא אז מ'קען אריין כאפן נאך א טאג פון מצות סוכה וד' מינים. אזוי ווי דער אור המאיר לייגט אראפ דעם ענין פון סוכות, וז"ל (ד"ה דוד המע"ה) שסוכה רומז לתשובה שלימה באמצעות עשיות מצותן יעשו כמעיל בשתם בהאיך אנפין יקברו לעשות מצותיו ית'. ונמצא בבוא האדם ורוצה להכניס ראשו ורובו בסוכה, נרתע לאחוריו וירא לנפשו להכניס ראשו בתוכה, עד שמעורר לבו בקרבו בתשובה שלימה וכו', ומהראוי שיחרד האיש וילפת במעלה על זכרונו עומק הסוכות, אשר איתא באריז"ל שהד' דפנות רומזים לצרופי אהי"ה, וגם קרקעית הסוכה צירופי שמות הקדושים, וא"כ איך מלאו לבו לעקור פעמי רגליו מביתו אל קרקעית הסוכה ולדרוך בעקבו על צירופי שמות הקדושים, עכ"ל.

ואיתא בורע קודש (דף נ"ו:) הנה מצינו שקראו חז"ל להיושב תחת הסכך של סוכה שיושב בצל סוכה, וכן בזוה"ק נקראת צלא דמהימנותא. ולכאורה לשון צל שייך רק באינו יושב תחת הדבר המיצל, רק יושב קצת רחוק ממנו, כמו היושב סמוך לאילן והצל של האילן מתפשט עליו, משא"כ היושב תחתו שייך לומר שיושב תחת האילן, וכן כאן היה לו לומר תחת הסוכה. רק הפירוש ע"ד שאמרו ז"ל במדרש שכמו שכל תנועות אדם עושה כן הצל שלו נראה בו כל תנועה ותנועה שעושה האדם, כן כל מה שעושה האדם מעורר כן למעלה וכו'. וזהו ענין סוכה שאנו עושין הוא בדוגמא סוכה עליונה, ולכן נקראת צל סוכה, שהוא דמיון בדוגמא סוכה עליונה, עכ"ל.

ואיתא במאור עינים (פרשת האזינו) שכל ענין של סוכה הוא למען ידעו דורותיכם, סוד הדעת, ודעת הוא ענין של השגה ואמונה. ואין לנו השגה בדברים אלו. ואיתא במגן אברהם (על סוכות קז:) עה"פ (שמאל-ב כה, יב) ישת חושך סתור, כמו שאין יכולים לראות באור השמש כי גודל אורה מחשיך מאר עיניו ומוכרחים להסתכל בדרך כלי מחזה המגינים בעד אורה, כמו"כ הבהירות ממצות סוכה אי אפשר להשיג כלל, אך שהסתיר הבוב"ה

התנצלותו לפני המתפללים על איחוד התפילה בסיבת הנחת התפילין עוד ראו אצלו הנהגה מופלאה של תכלית הפשטות, כאשר לא חלי ולא מרגיש כי יש מקום לכבדו או לטרוח עבורו. זכורני, אשר באחד הימים באו אצלו לפני התפילה ארבע בחורי בר מצוה להנחת תפילין, ומשום כך התעכב התחלת התפילה, ואחר התפילה עבר אצל כל המתפללים והתנצל לפניהם אודות האיחוד בהתחלת התפילה, באמרו לפניהם כי היה זה מחמת דבר שאינו תלוי בו, וביקש את סליחתם על כך.

פשטות שאין לה אח ורע

עוד על פשטותו הגדולה, זכורני אשר פעם אחת נכנס אליו הגה"ח רבי לייבל ויליגער שליט"א כאשר היה דרכו לבוא אליו פעמים רבות ודיבר עמו אודות הענינים שהיה בדעתו לדבר בשיעור הלכה, ובאותו פעם עבר עמו על דיני לא תקיפו ושיעור פאות הראש, ואמר לי הגה"ח הנ"ל, כי אחרי שסיים ללבן עמו את עיקרי הדברים, עמד הרבי והזיז את כיפתו לצד, כשהוא שואל את אותו האם לו יש את השיעור הראוי על פי הלכה, וכל זה בתכלית הפשטות, ללא כל גינוני התנשאות וכבוד.

שפלות רוחו על פני הבחורים תלמידי הישיבה

בלמדי בישיבה היינו מארגנים מדי שנה בימי בין הזמנים ישיבת בין הזמנים בבית המדרש, אכן לא היה לנו כל דרך לדאוג עבור מתן שכרה בצידה לתלמידי הישיבה, לכן היה הפרס שמרן אדמו"ר זי"ע היה נושא מדרותיו אחר גמר הלימוד, בדברי הוראה והדרכה. ובדרך כלל היה מתחיל את דבריו בפשטות, באמרו כי מקנא הוא בבחורים היושבים ולומדים כל היום כולו, כשארשת פניו הורתה כי אין דבריו נאמרים מן השפה ולחוץ, אלא באמת הרגיש בשפלותו כי בחורים אלו רמי מעלה הינם יותר ממנו.

באחת הפעמים דיבר אודות החיוב של שויתת ה' לנגדי תמיד, ובין הדברים אמר בפשטות, הרי מדובר בהלכה הכתובה בשולחן ערוך סימן א', כאומר כי פשוט הדבר אשר כל אדם נוהג בהלכה זו, כי איך יתכן שלא לקיים את ההלכה הראשונה בשולחן ערוך, כל זה מתוך הבנתו כי אין הוא שונה משאר בני אדם, וכל האנשים מתנהגים כמוהו.

ענותותו הגדולה כי אין הוא ראוי לדבר... זכורני כי פעם אחת ביקשו ממנו למסור שמוע"ס לתלמידי הישיבה, ולא נתרצה, עד שביקשוהו פעמים רבות, ולבסוף הסכים לומר כמה דברים לפני הבחורים. בין הדברים הזכיר מרן אדמו"ר זי"ע ווארט על דברי הגמרא, אשר לאחר סיום דבריו העיר לו אחד מן הנוכחים, כי בדברי הגמרא מבואר אחרת. תכף אמר לו מרן אדמו"ר זי"ע, הרי אמרתי מתחילה שאיני יודע לדבר, כאשר ברור היה לו הדבר באמת ובתמים כי אכן אין הוא ראוי לדבר, וההוכחה בדבר הגמרא אשר לא אמרה כראוי, ולא היה לו כל ספק בדברים.

הקפדתו שלא לעמוד כשגבו מכוון לעבר ארון הקודש או ספר התורה היה מיוחד בהסתרת דבריו מעין רואה עד כי אין רואה, ולא היו משימים לבם לראות עד כמה מקפיד הוא בענינים שונים.

אחד מהדברים היה באופן עמידתו בשעת התפילה, אשר אחר תפילת שמונה עשרה היה יושב על יד השולחן, ובשעת אמירת עלינו היה עומד ומשקיף על יד החלון שעל יד בית המדרש הישן, ועם זאת בשעת קריאת התורה היה עומד בצורה משונה, כאשר גבו מכוון אל הקיר שמן הצד, ופניו מסובכים לעבר הבימה, ולא היה יושב. כלפי חוץ לא היה נראה כל טעם לפשר עמידתו זו בשעת קריאת התורה, אך המתבונן בדבר הבחין בטעמו, שהוא כי לא רצה לעמוד כשגבו מסובך לעבר ארון הקודש, וגם לא רצה להיות גבו מסובך לעבר ספר התורה, לכן עמד בצורה זו בה לא עמד עם גבו לא כלפי ארון הקודש ולא כלפי ספר התורה.

ואכן פעם אחת כאשר כבר נחלש, והיה יושב על כסא, סיבב פעם אחת את כסאו באופן שהיה גבו מכוון אל ארון הקודש, ותכף כשהתיישב ניתר ממקומו בקפיצה של ממש, וסובב את הכסא שלא יהיה גבו מכוון לעבר ארון הקודש.

בזה ראו בחוש איך כל מעשיו מחושבים היו עד לאחת,

בדיקת הספרים בערב פסח להתעורר על חובת הלימוד בספרים אלו

עוד סיפר לי הגה"ח רבי לייבל ויליגער שליט"א, כי באחד השנים נכנס אל מרן אדמו"ר זי"ע בערבי פסחים, וראה איך מרן אדמו"ר זי"ע בודק ספריו מן החמץ. אמר לו, כי מן הסתם חושש הרבי לשיטות המחמירים לבדוק את הספרים מחמץ.

אכן מרן אדמו"ר זי"ע אמר לו, כי איננו חושש לשיטות אלו, ומה שהוא בודק את הספרים הוא מטעם אחר, כי הוא מוציא ספר אחר ספר, וכל ספר בבואו לפניו שואל אותו כמה למד בו בשנה שעברה, כמה הביט בו, ובזה מתעורר הוא ללימוד התורה.

והרי יש בזה לימוד גדול איך חיפש בכל דבר להתעורר ליראת ה' ולעבדו בכל לב נפש ומאוד, וכל מעשיו ראה להפיק מהם לעצמו לקח טוב.

חיוב השמחה בלימוד התורה

ועל כולנה בחלק התורה, שהיה מעורר תמידין כסדרן על לימוד התורה בשמחה, וחוזר היה על דברי האור החיים הקדוש על הכתוב (דברים ז, יב) והיה עקב תשמעון, ופירש בזה כי והיה הוא לשון שמחה (במ"ד יג, ה), אשר הדרך לשמוע את דברי התורה הוא רק על ידי שמחה. והיה מרן אדמו"ר זי"ע מוסיף על זה, כי מה שכתוב בשו"ע (או"ח סי' תקנ"ד סעיף א') שאסור ללמוד תורה בתשעה באב, וכן המבואר בשו"ע (יו"ד סי' שפ"ד סעיף א') על אבל שאסור בלימוד התורה, הרי בפשטות הטעם הוא משום שנאמר (תהלים יט, ט) יפקודי ה' ישירים משמחי לב, ויש לחוש שמא על ידי לימוד התורה יבוא לידי שמחה, אך לפי דברי האור החיים

ב"ק ארמו"ר מראהמאסטרייזוקא זי"ע

הקדוש הטעם הוא באופן אחר, כי לימוד התורה יכול להיות רק בשמחה, ובלא השמחה לא שייך כלל ללימוד תורה, ולכן האבל או בומן אבילות כתשעה באב אי אפשר ללימוד התורה, כי חסר בעצם המציאות של לימוד התורה שהוא מתוך שמחה.

והיו רואים אצלו בחוש איך כל לימודו היה מתוך חיות והתלהבות, והיה לו למשיב נפש. פעם אחת כשהגיע לארץ ישראל לרגל שמחה, בליל שבת התעכבו מלבוא לסעודת הלילה, ותכף הניח את השטרריימל על ידו, והתחיל ללימוד בהתלהבות עצומה, עד כמעט שלא זכר עוד על הצורך לאכול סעודת שבת, לגודל שמחת נפשו בלימוד התורה.

אין בעולם דבר זולת 'עסק התורה' כך היה מרבה לעורר על המעלה של השקוע בלימודו, וכי צריכים להיות שקוע אך ורק בעסק התורה. וכאשר ייסדו את הישיבה בבארא פארק, הרי שבכוחו הגדול נתייסד הישיבה על נכון, וכל הבחורים מסלתה ומשמנה של בארא פארק היו לומדים בישיבה, והיה שם קול תורה גדול מאד, עד כי הרבה מן העוברים ושבים היו נכנסים לחזות ולהתעורר מהמראה הגדול של קול התורה שהיה נשמע ברמה.

וזכרני, כי נכנסו אליו לשאול אודות שם הישיבה, ושאלוהו אם לכנותו 'תפארת יחונן' או שם אחר על שם אביו זי"ע, אך הוא אמר תכף כי יש לקבוע את שם הישיבה 'עסק התורה', כי זה הוא העיקר, להיות עסוק בתורה, שזה הוא הדבר היחיד שיש לעשות בעולם הזה.

עה"פ אלה תולדות יעקב יוסף, דעיקר תולדות של יעקב שהוא כלל ישראל הוא יוסף, דהיינו להוסיף להיות תמיד מוסיף והולך.

ואיתא בבני יששכר (מאמר י אות ל) באו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול, להיות ששמחה זו הוא תיקון לשמחה והוללות שחלפו ועברו על האדם כל ימות השנה בשמחה שאינה של מצוה, ובפרט על עוון וכו', עיי"ש. ועוד מביא שם (אות לא) על הא דאמרו ז"ל שהיו עושים האבוקות מבלאי מכנסי כהנים ומיהמיוניהן, וקשה דלא קחשיב כתנות. ואני אומר דייקא מכנסי הכהנים, מכנסייהם מכפרים על העריות, ואבנט על הרהור הלב, עיי"ש. מ'קען נאך אריין כאפן! מ'קען גארנישט, מ'דארף גלייבן.

כ"ק מו"ח זצוק"ל אמר כמה פעמים בשם אביו הרה"ק ר' דוד'ל מסקווירא זי"ע בזה"ל, איטליכער איד דארף גלייבן אז יעדע מצוה [וואס מ'טוט], ווערט אפגעטוהן אויבן מיט אלע כוונות, מען דארף זעהן נאר ניט קאליע מאכן! (יהודי צריך לדעת שכל מצוה שעושים נפעל למעלה דברים גדולים מאוד לאין שיעור צריך לראות רק לא לקלקל)

(נאמר ד' דחוו"מ סוכות שנת תשמ"ד לפ"ק)

לעמוד על מדריגה אחת, אין אפילו אז מענטש פאלט פון די מדריגה דארף ער נישט זיין געפאלען ביי זיך, ער דארף זיך שטארקען (דגם כשאדם נופל ממדריגתו אל יפול בקרבו רק צריך להתחזק). והאיך מתחזקים, רק עיי"אמונה. וזהו מי גילה רו זה לבני, ר"ל מ"י דהיינו כשהם חושבים מי הוא החיות שלהם זה גילה להם רו זה, דהיינו כשנפל ממדריגתו יחשוב הלא חי אני, ומי הוא החיות שלי, הלא הבורא ית', ונמצא שיש כאן ג"כ הוא ית', און אזוי קען מען זיך נאך אויף הייבן צו א גרעסערע מדריגה פון פריער, (כך אפשר להתרומם למדריגה יותר גבוהה מקודם הנפילה) עיי"ש באריכות.

אמרו חז"ל (ויק"ר ל, יא) בענין של הד' מינים, שהאחרון יש בו טעם וריח, ולולב טעם ולא ריח, הדס ריח ולא טעם, וערבה לא טעם ולא ריח, איתא בזה בפרי הארץ (דרוש לחג הסוכות) שהוא ענין כללות ישראל שיש בהם בעלי תורה ומצוות שהוא טעם, ובעלי יראה שהוא ריח, ויש לא זה ולא זה, ויש באחד מהם. וכל הענין האמור בכללית ישראל נוהג בכל אדם, יש בו עתים לטובה בטעם וריח, ולא כל העתים שוות, כי יש מהם זה בלא זה ויש מהם לא זה ולא זה, אבל עצתו אמונה בה', שהוא למעלה מהשכל, ואין השכל משיגו, לא בטעם ולא בריח כלל. שאעפ"כ נברא, ומעשי ידיו של הקב"ה הוא, ולכבודו נברא, וממקום גבוה קא זכי חיים וחסד העושה עמנו ופקודתו שמרה רוחו, ומזה יעלה ויבוא ויגיע אל הטעם וריח למעלה למשכיל, כי האמונה הוא קשר כל השכלים והמדות, כמו האגודה שאגד ומיחד לאחד את כל הד' מינים, עיי"ש.

ואיתא במאור ושמש (רמזי קהלת) עה"פ וזרח השמש ובא השמש, שאם נפל ממדריגתו בל יתייאר רק שישתוקק בלבו לאמר מי יתן וישקני מנשיקות פיהו פעם שנית, וע"י ההשתוקקות והשאיפה למען ישיג הנעימה הראשונה יהי' מובטח שבוודאי יזכך עצמו ויזכה להשגה ראשונה שהשיג. וכן כתוב **בעבודת ישראל** (ליום ב' דפסח) אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים, דהיינו בשעת ימי הגדלות להזהיר עצמו על שעת הקטנות ולחזק את עצמו.

וזהו חג האסיף, לאסוף לעצמו מהימים הקדושים להימים שאחר זה, איינזאמלען אויף ווייטער, עפעס מיטנעמען פון דעם גרויסען טעם.

והנה היום הוא אושפיזי דיוסף צדיקא, ואיתא כמה פעמים בתולדות

גודל אורה בבחי' וישת חשך סביבותיו סכות, בכדי שיוכלו בני"י להשיג אפס קצהו מאור ההוא, כי האור ממצוה זו מאיר לישראל על כל השנה כולה, ומצוה זו הוא בסוד פדיון בעד כל ישראל, ע"כ. וכן איתא במאור עינים (שם) שסוכה היא שמירה והגנה על כל השנה, וכדאיתא בווה"ק שאמרים לפני התקיעות (סוף רעיא מהימנא) שאחר ראש השנה ויו"כ אחר כל הויכוח של יעקב ועשו הוא השטן, וכל העינים, ויעקב נסע סכותה, יעקב לויפט אריין אין סוכה, שהסוכה מגין כנגד הבעל דבר, וסוכה הוא הגנה כאמא המסוככת על בניה, עיי"ש.

ובמגן אברהם (שם) איתא כמו התינוק המפחד מאיזה דבר, הוא מצפין ומסתיר א"ע תחת סינר אמו, כמו"כ מצוה זו מסוככת על כל ישראל, והוא למגן ומחסה עבורם לפדותם מכל המסטינים והמקטריגים ומכל הדינים, עכ"ל. וכמו שהזכרנו למעלה מווה"ק שהסוכה נקראת צלא דמהימנותא, והוא ענין אמונה.

הענין של הד' מינים, הוא להמשיך הדעת. ומבואר בספרים הק' שהם כנגד שם הוי' ב"ה, וכמו שאמרים בנוסח לשם יחוד אותיות שמך המיוחד וכו'.

ואיתא באור המאיר (ד"ה ותמלך) שבר"ה ויו"כ מתפללין ותמלך אתה ה"א לבדיך על כל מעשיך, ובאמת מי שנגרר אחר הציצה"ר אחר תאוות לבו הוא עבד להיצה"ר להמלך זקן וכסיל. ותכלית הימים נוראים הוא להמליך הקב"ה על עצמו שלבו יהא משועבד להקב"ה. וזה ע"י הנענועים עם הד' מינים, שענין הולכה והבאה כנגד הלב, שממליך הקב"ה על כל הששה קצוות. ומביא כנגד הלב שממליך הקב"ה על עצמו. ער לייגט אריין ג-ט אין הארצן.

ואיתא בשם הקדמונים על הגמ' (סוכה ב.) צא מדירת קבע ושב בדירת עראי שאחר הימים נוראים בא להראות שהעוה"ז אינו ענין של קבע, רק הכל הוא עראי. ובמאור עינים (פרשת האזינו) פירש, צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, שעולם הטבע הוא עולם הקבע לפי דעת בני אדם, וקבוע הוא הטבע בכל דבר ודבר כפי טבעו, והענין של למעלה מהטבע הוא הנקרא עראי, שהחיות רצוא ושוב, וזהו שב בדירת עראי, שהוא לבא אל עיקר החיות למעלה מהטבע, ולצאת מהטבעיות.

ויסוד הכל הוא אמונה. וענין של אמונה מבואר במאור עינים (פרשת יתרו) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצאה בת קול ואמרה מי גילה רו זה לבני (שבת פח.). אך האמת שהאדם אינו יכול

עוברות והנהגות - אמונה

חכם יראה אלה ויתבונן שהכל בידי שמים ושהוא בורא ומנהיג לכל הברואים.

**

בענין אמירת "אני מאמין", היה מנהגו לאמרו לכה"פ שתי פעמים ביום: א. לאחר תפילת שחרית, ב. בשעת קרי"ש שעל המיטה. (כידוע מנהגו היה שקרא בכל לילה אף שלא הלך לישון).

גם נהג לומר "אני מאמין" בעמידה ושאלו אותו ע"ז ואמר רבינו זי"ע: "ס'איז דאך אמונה. ובא חבוקוק "והעמידן" על אחת, וצדיק באמונתו יחיה. אבי זי"ע נהג כן עפ"י הלשון "והעמידן". וכששאלו אותו מה עושים כשנמצאים באמצע נסיעה וכד', ענה: "אז מ'קען נישט, אז מ'איז אויפ'ן וועג וכד', זאגט מען אזוי. אבער ב"ה אז מ'קען זיך אויפהייבן".

סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שבשנה אחת כשחל 'ניטל' בשבת, היה בכל יום מימי השבוע שאלות בענין זה שנשאל רבינו זי"ע מה עושים בשבת כזה לגבי לימוד התורה, ורבינו סירב לתרץ, וכשהגיע שבת אחר התפילה, ובנו האדמו"ר שליט"א מירושלים ישב עם האורחים, והיה דרכו לילך בערך כל 15 דקות לראות מה עושה אביו, ואם הוא צריך לעזרתו. בד"כ אחר התפילה היה מנהגו של רבינו זי"ע לומר שיר השירים ואח"כ ללמוד חורש"י עם האוה"ח הק'. ובשבת זה, כשהלך אדמו"ר שליט"א לראות את שלום אביו, ראה שהוא עומד אצל השולחן ואומר "אני מאמין". עוד חמש עשרה דקות עברו והוא עודנו עומד לפני ה' ואומר "אני מאמין", וכך ה"ה עד זמן השולחן הטהור, כשתי שעות אמר "אני מאמין"! וסיים אדמו"ר שליט"א שהוא אינו יודע אם אמר פעם אחד אני מאמין לאורך שתי שעות או אמר מאה פעמים אני מאמין, אבל זה בטוח שהוא האמין בה' אפילו בניטל!!

פעם, לאחר שהזכירו לו אדם שהרופאים אומרים שאין רפואה למכתו, אמר: "דער אייבישטער זאל העלפן א רפואה מן השמים. ביי א רפואה מן השמים איז נישטא קיין פראבלעם. ביי רפואה מן השמים איז נאך קיינמאל נישט געווען קיין סייד עפעקט"ס (זייטיגע פראבלעמען)!"

מי שהשתתף פעם בשוה"ט דרעוא דרעוין פרשת בשלח היה שומע את קולו בקודש באמרו בשם הרה"ק הפאר ישראל מבאהוש זי"ע עה"פ "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" שחדא בלא חדא לא עובד, וכאמונה בה' כך צריך ג'כ להיות האמונה בצדיקים.

מוצאי יום הק' תשע"ז באמצע הלילה היו נכדיו שליט"א בחדרו הק' ולפתע פתח ואמר: "ס'שטייט תמים תהי' עם ה' אלוקיך", ואמר אז כל הרש"י "התהלך עמו בתמימות" וכו' וכה אמר "עם קומט דאך עפעס צולייגן, מיינט עס דאך דער צדיק, מען דארף זיין בתמימות מיט א צדיק אין אלעס. און אזוי "ואל תחקור" גייט אויך ארויף אויפ'ן צדיק" (עם הוא תוספת הכוונה היא על הצדיק שצריך גם עם הצדיק להיות בתמימות ולא לחקור).

*

כשכ"ק אדמו"ר שליט"א מלעיקוואד התעטר בכתר הרבנות בעיר לעיקוואד וקבע משכנו שם, אמר אחד מהמקורבים לרבינו זי"ע שהיות שהעיר לעיקוואד הוא עדיין עיר שאין דרך החסידות מופשט בה שיאמר לבנו שליט"א שלא יערוך סעודות מלוה מלכה ברבים, ורבינו לא הסכים לכך באמרו: "שבת הוא הרי אמונה בה', וסעודת מלוה מלכה הוה אמונה בצדיקים, דהרי היא סעודת דוד מלכא משיחא ומספרים בו סיפורי צדיקים". ולכן שלא יבטל זאת.

פעם נכנסו אליו צאציו לקבל ברכת קדשו, אמר להם: "מ'קומט בעטן א צדיק א ברכה, דארף מען זיין ראוי דערצו. ס'שטייט "ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלוקי ישעו". אז מ'זאגט "ישא ברכה מאת ה', איז פארוואס שטייט נישט מאת אלוקי ישעו? נאר "מאת" מיינט דאך דער צדיק (את לרבות ת"ח), "ישא ברכה", בעטן ברכות קען מען מאת ה' און אויך פון דער צדיק, אבער וצדקה, אז מען וויל עס באקומען בתורת צדקה, ס'קומט אים נישט, מ'איז נישט ראוי, דאס איז נאר "מאלוקי ישעו".

**

בשיחה למחנכים האיך להשריש אמונה בצאן קדשים, אמר כ"ק רבינו זי"ע שהלוא היום זה ממש קל להשריש זאת משום שיש כ"כ הרבה מיני פירות בעולם וכל פרי ממש יש לו מראה מיוחד, טעם מיוחד, ומי שהוא

עניני עבודה

פרשיות קרי"ש - קבלת עומ"ש ואמונה

הענין בפרשיות של קריאת שמע, הוא הענין של קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות, וקריאת שמע והאמונה הוא ענין אחד, ס'איז איין געדאנק, שענין הכל הוא האמונה.

האמונה הוא חיוב תמידי

והנה האמונה הוא חיוב תמידי ללא הפסק, מצות האמונה אינו נוהג רק פעם אחת בשבוע או פעם אחת ביום, האמונה הוא חיוב תמידי ללא הפסק, מאז שנולד האדם ועד לרגע שהוא יוצא מהעולם עליו להתחזק באמונה ללא היסח הדעת, זיך נישט מסיח דעת זיין.

וכן אנו רואים שהאדם נולד עם קריאת שמע ומת עם קריאת שמע, שכאשר נולד האדם באים לקרא קריאת שמע סמוך למיטתו, ובאים הקטנים לקרא קריאת שמע, ובעת יציאת נשמה, אם האדם יודע מה שנעשה עמו אזי הוא בעצמו צועק 'שמע ישראל', ואם לא, הרי שהנמצאים שם בבית צועקים 'שמע ישראל', לפי שהאמונה היא ללא הפסק, די אמונה איז אהן א הפסק!! ומשום כן מניחים את התפילין מדי יום ביומו, לפי שהאמונה נוגע מדי יום ביומו, שצריכים לאחוז באמונה ללא שם הפסק, ועל ידי התפילין מזכירים לאדם לאחוז באמונה.

ניסי יציאת מצרים פרסמו בעולם את הקרי"ש

וזהו השייכות של יציאת מצרים וקריאת שמע, שניסי יציאת מצרים פרסמו את האמונה, ונמצא שניסי יציאת מצרים פרסמו את הקריאת שמע, שעל ידי ניסי יציאת מצרים נתפרסם בכל העולם כולו האמונה בבורא עולם.

אאמו"ר ז"ל היה מביא דברי הקדושת לוי, שניסי יציאת מצרים פרסמו לא רק את האמונה בבורא עולם ונפלאות הבורא, אלא ניסי יציאת מצרים פרסמו בעולם גם בשביל מי ברא השי"ת את העולם,

ב"ק אדמו"ר מסקולען זי"ע

מספר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שבצעירותו פגש איש א' בתוככי ירושלים והוא סיפר לו שלפני זמן נסע לארה"ב לקראת נישואי בנו, וכסף להוצאות השמחה - אין! וכמוכן שנכנס לכ"ק רבינו זי"ע לקבל מתנת ידו, וזה היה עדיין בחיי אביו בעל הנועם אליעזר זיע"א, וכבר אז חילק לצדקה סכומים גדולים, ושאל אותו רבינו: "פארוואס זענט איר געקומען?" ענה שהוא כאן כדי לקבץ מעות לקראת נישואי בנו. ושאל אותו רבינו שוב: "פארוואס זענט איר געקומען?" והלה שתק, ואמר לו רבינו: "ווייסט איר דען פארוואס איר זענט דא? דער אייבישטער האט געוואלט אז איר זאלט דא זיין, האט ער מסבב געווען אז איר זאלט נישט האבן קיין געלט און אזוי זענט איר געקומען!"

עוד סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שפעם אחד הכניס לפני הקודש שאלה קשה בענין שידוך אשר רבים לא ידעו להשית עצות בנפשם, ויהי כאשר שמע רבינו את השאלה, שאל: "און וואס איז מיט געלט זאכן? קומט מען זיך אויס?" ענה לו אדמו"ר שליט"א שב"ה זה לא השאלה פה, כיון שבזה שני הצדדים מסכימים לדעת אחד. ענה רבינו שיעשו את השידוך, "ווייל מ'זעהט אז מ'קומט זיך אויס אין געלט זאכן איז א סימן ס'פירט זיך אזוי פון הימל!"

ובענין השתדלות שאלו אותו פעם על איזה השתדלות האם לעשותו או לא, ומנע מלעשותו ואמר: "אפי' וואס מ'טוהט יא, דארף מען מתפלל זיין ס'זאל נושא פירות זיין, דער באשעפער זאל העלפן ס'זאל געלונגען, און דער באשעפער קען אויך אן דעם". ושאלו אותו שוב אם לשבת סתם בלא לעשות השתדלות, אמר בפשטות: "סתם!! דאס איז נישט סתם. דאס איז אמונה ובטחון!"

עוד יסוד באמונה שהיה שגור בפי רבינו זי"ע באבות: אל תהי מפליג לכל דבר, שאם ההשגחה מסבב את זאת לא בידינו ניתן הרשות להפליג.

**

סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שנכנס פעם אל רבינו זי"ע עם רב א', ושאלתו בפיו שיש שהציעו לו לפתוח ביהמ"ד, אבל הדבר אינו מושך את ליבו מפני שהוא רוצה ללמוד, ועתה יש אדם שרוצה לשלם את דמי השכירות לשנתיים ימים, ורוצה לדעת אם לקבלו או לא. ותמה עליו רבינו: "די האסט דאך א משפחה, די האסט דאך קינדער, ווי קענט איר זאגן ניין? דו דארפט דאך שפיין די קינדער און דא קומט אונטער א הצעה, ווי קען מען זאגן ניין?"

שהעולם נברא בשביל ישראל, לפי שכל הנסים הללו היה בשביל בני ישראל, שיראו העולם שהשי"ת ברא את העולם לא בשבילם אלא בשביל בני ישראל, שכל הנסים של דם צפרדע ושאר המכות, היו כולם בשביל ישראל, ובשביל ישראל טבעו המצרים בים, לפי שהשי"ת ברא את העולם כולו בשביל ישראל.

ונמצא שיציאת מצרים פרסם את האמונה ואת הקריאת שמע בכל העולם, שראו כולם שה' אחד, ועוד נתפרסם על ידי יציאת מצרים שה' הוא אלקינו, שהשי"ת יחד את שמו על בני ישראל, שהשי"ת ברא את העולם כולו בשביל ישראל.

ומשום כן ארבע פרשיות התפילין הם קריאת שמע ויציאת מצרים, שהרי זה ענין אחד, ומשום כן מניחים תפילין בכל יום, לפי שחובת האמונה הוא מצוה תמידית ללא הפסק, ועל ידי התפילין מזכירים לאדם שיחיה מתוך אמונה, ושלא יפסיק את האמונה, ושצריכים להתחזק תמיד באמונה ובטחון.

יובא רהיולולא הרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף זי"ע

וענה הגוי שגם הוא אינו יודע, רק שהיום בבוקר נטרפה דעתו של אדונו הפריץ, וביקש ממנו שיביא לו מים ממקום רחוק דוקא,

אמרות טהורות:

בשם אביו כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל:

רבינו בעל ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פ' בראשית אות א) מביא בשם מוהר"י יעב"ץ זי"ע 'דהתופס מקצת האחדות תופס הכל'.

ומבאר מרן אדמו"ר זי"ע: עפ"י הידוע דבתורה הק' טמונים ונכללים מ"ט שערי בינה, והמתחיל במצוה ללמוד תורה הק' אף שהוא עוד לומד בדרך הפשט, ועדיין עומד בהתחלת שער הראשון של התורה"ק, אמנם בדברי תורה שלומד נכללים כל חמישים שערי קדושה, וכשנאחז בקצה המטה של קדושה יש לו אחיזה ותפיסה בהכל, כיון שבקדושה הכל מאוחד באחדות הגמור, ולכן אומרים לו 'מן השמים' גמור, ומן השמים יסייעהו להבין ולהשכיל ולהשיג את כל דברי תורתך באהבה. (תהלים, א)

שח כ"ק מרן רבינו זצוק"ל:

התולדות הק' זי"ע התרעם על מה שמספרים אותות ומופתים מרבו מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ולא מספרים מ'היראת שמים' שלו, שיוכלו ללמוד כאו"א לפי מדרגתו האיך להתנהג.

וסיפר ה'תולדות' זי"ע אודות היראת שמים של הבעש"ט, שפ"א הלך הבעש"ט הק' עם תלמידיו בק' ביער, והנה נטו צללי ערב והגיע הזמן להתפלל תפלת 'מנחה', אלא שלא היה להם מים לנטילת ידים, והגם שעל פי הלכה אם אין מים מצוי יכול לנקות ידיו בכל מידי דמנקה (שו"ע או"ח סי' צב ס"ד), אבל הבעש"ט הק' לגודל יראתו שלא לקיים דברי חז"ל באופן של לכתחילה, השליך עצמו לארץ וגעה בכביה באמרו: 'למה לי חיים, אם אין מים ברשותי להכין עצמי לתפלה כדבעי למיהוי'.

רגע כמימרא ולמקום עמדם מזדמן ערל גוי, ובידו שני כדים מלאים מים, הבעש"ט הק' ותלמידיו נטלו ידיהם, וצוה הבעש"ט שיפרעו לערל על טרחתו שלא יהיה לו זכות במצוה גדולה זו, ושאלו התלמידים את הערל האיך הגיע למקום זה בתוככי היער,

מה שבת היים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות היים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת היים

חג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה תשפ"ד

שנה י' - גליון שס"ב (ב')

באוצר היים

בענין ניקוד תיבת 'והו'
בתפילת אני והו הושיעה נא

תשובה מכת"י

בס"ד, יום כ"ז תשרי תשד"מ, ציריך יצ"ו
בסדור תפלת כל פה החדש, בהוצאת ספרים
אשכול ירושלים, ניקד בסדר הושענות אָנִי נְהוּ
הוֹשִׁיעָה נָא, תיבת נְהוּ במלאפום, תחת אשר בכל
הסידורים היה נקוד נְהוּ בחולם. ולמטה הביא
מפירוש עיון תפלה (שמחברו היה הגאון בעל הכתב
והקבלה) שמוכיח בכמה ראיות שהכוונה היא אני
והוא, ומסיים בזה"ל: הנה מכל דברי רבותינו האלה
מבואר שיש לקרות מילת והו בניקוד במלאפום.
ובכל הסידורים הוא מנוקד בחולם, וכן קוראין
ההמון, וכמעט שהוא חירוף כלפי מעלה, כי הו
בחולם הוא ענין צעקה ויללה, כבעמוס (ה' ט"ז)
בכל רחובות מספד ובכל חוצות יאמרו הו, דתרגומו
וי, ויש להזהירם על זה עכ"ל בעל העיון תפלה.
והנה אמת שבסדור בעל התניא כתוב בניקוד
מלאפום, וכן הביא שם בשער הכולל, דגם בסידור
של"ה שנדפס באמסטרדם מנוקד במלאפום.
אולם גם הניקוד בחולם הוא לא רק מקריאת
ההמון, דבסידור הגריעב"ץ בדיני יום א' דסוכות
כתב וז"ל אמר יעקב קטן הייתי ודקדקתי אחר
אמ"ה ז"ל ושמעתי שהיה קורא והו בחולם,
עמלח"ש, עכ"ל. הרי דאביו החכם צבי זצ"ל היה
קורא בחולם.

מבאר החיים

השמחה בחג הסוכות - שמחה רוחנית בה'

דמלא שבוע זאת, ולכבוד השכינה בבית
המקדש עשה שלמה שמחה כפולה י"ד
יום, ושפיר מבואר מה שאמרו בגמ' ק"ו
לשכינה י"ד יום כהנ"ל.
ונ"ל דס"ל להתוס' ושאר הראשונים שם,
דאף דפשטות הלשון בקרא גבי שמחת
חג הסוכות משמע שהוא משום דהוא זמן
האסיף, דהיינו שמחה על מה שזכה
בגשמיות והרחבה, מ"מ ברור דהוא שמחה
רוחנית לה' וכדכתיב ושמחתם לפני ה'
אלוקיכם, ולכן ליכא ראי' משלמה המלך
דשמחת השכינה הוא כפול משמחת
הדיוט, דשאני התם דהשבעה הימים
הנוספים היה בחג הסוכות שהם ימי
השמחה לה', ולכן כתיב ב' חג, ואין הוכחה
מזה דזמן השמחה או חלילה בהיפך
כשמכלימים ומבזים ה', הוא כפול משמחת
ובזיון ההדיוט.

נמצא מדברינו, דלהנ"ל נתבאר להדיא
בדברי הראשונים דהשמחה שנצטוונו
בה בחג הסוכות, היא גם שמחה רוחנית
בה', ודו"ק. (רשימות כתבי תלמידים שמחת
תורה תשע"ב)

בהפטרה לשמיני עצרת (מלכים א' פרק ח')
ויעש שלמה בעת ההיא את החג
וגו' שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר
יום. ומיירי לאחר שחנך שלמה את בית
המקדש, וזה היה כנראה בח' תשרי, ועשה
חג ז' ימים, ועוד ז' ימי הסוכות ויחדיו הם
ארבעה עשר יום.

ואיתא בגמ' ב"ק (כ"ה ע"א) והא דיו
דאורייתא הוא דתניא מדין ק"ו כיצד
ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה
הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה
ארבעה עשר יום, אלא דיו לבא מן הדין
להיות כנדון ע"כ. ובתוס' שם ועוד ראשונים
הקשו על הגמ' דק"ו לשכינה י"ד יום, איך
אפשר לשער ולדמות הכלמת השכינה
להכלמת בשר ודם ולומר דזמנו כפול היינו
י"ד יום לשכינה, וז' יום לבשר ודם, וע"ש
בתוס' ובראשונים מה שתירצו בזה.

והיה מקום לומר על קושייתם דבפסוק
הנ"ל מוכח כן, דהרי בבנין בית המקדש,
שהוא מקום השראת השכינה, עשה
השמחה ז' ימים ועוד ז' ימים, היינו דז' ימים
הם ימי זמן שמחה דהדיוט כדילפינן מקרא

ומה שהביא בעיון תפילה ראי' מהכתוב בעמוס, הדבר תמוה, דהרי מבואר שם באבן עזרא וז"ל הו חסר יוד כמו הוי. וכן הוא ברד"ק ושאר מפרשים, הרי
שהמקרא באמת חסר, ואין הו ענין צעקה ויללה, אלא שהכתוב חסר כמו שמצינו במקומות אחרים, וא"כ בודאי אין כל מקום לומר על כל המון בית ישראל
שהם כמעט מחרפים ח"ו כלפי מעלה. [גם אין הוי"ו כאן וי"ו החיבור ועצם התיבה הו, אלא זה שם אחד כמבואר ברש"י בסוכה, וגם בתוס' שם שהביאו בעיון
תפלה, ודו"ק].

ולעצם הענין, אף שמבואר בתוס' ובשאר המקורות שהביא שם שהכונה להוא, מ"מ הרי מבואר ברש"י שם ובתוס' ובעוד ראשונים שזה שם אחד מע"ב
שמות, אלא שכתבו התוס' שאומרים שמות אלו משום שהם רומזים למה שדרשו על הפסוקים 'ואני' 'והוא' אבל בעצם הם שמות, והרי הדבר ידוע דבשמות
הקודש הניקוד הוא ענין נשגב, וא"א לדייק בו כאלה דיוקים בניקודו, ואף שנרמז בו ענין 'הוא' אין מוכרח שגם ניקודו צ"ל כך.
אולם יש להוסיף דהרי מבואר בתוספות יו"ט שם במשנה סוכה (פ"ד מ"ה) דלהכי הקדים שם אני לוהו (אף שבפרשת בשלח הוא מאוחר), כדרך אני ראשון
ואני אחרון עיי"ש.

ענינא דיומא

בענין שנים מקרא ואחד תרגום
וטעם סיום והתחלת התורה בשמחת תורה ולא בראש השנה
הידושים בכת"י

בס"ד, תמוז תשמ"ב

א. בגמ' ברכות (ח' ע"א) אר"ב אר"א לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבון שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. ופירש"י עטרות ודיבון שאין בו תרגום (שצריך לקרותו שלשה פעמים). והקשה בתוס' (ע"ב, בד"ה ואפילו עטרות וכו') אמאי נקט עטרות ודיבון וכו' היה לו לומר ראובן ושמעון או פסוקא אחרנא שאין בו תרגום כלל עיי"ש בתוס'.

ובטו"ז או"ח (סימן רפ"ה סק"א) תירץ וז"ל, ונראה דיש רבותא בזה דלא מיבעיא ראובן ושמעון שהם שמות השבטים ויש בהם ודאי קדושה בטעם השמות אלו אלא אפילו עטרות ודיבון שהם שמות ערי ארץ ישראל ואפשר שקראו אותם העכו"ם, אפ"ה צריך לקרותם ג' פעמים עכ"ל.

ב. הנה מש"כ דאפשר קראו אותם העכו"ם כן, לכאורה הוא מבואר כן בפסוק (במדבר ל"ב ל"ח) ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם. ופירש"י את נבו ואת בעל מעון שמות ע"א הם וכו', ובני ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים. מוכח ששאר השמות שם, דיבון ועטרות וגו' נשאר בשם שקראו להם האמוריים, ועיין ברמב"ן שם. ועיין בפמ"ג (סימן רפ"ה משצ"ז סק"א) בשם רבינו בחיי, וצ"ע לכאורה עיי"ש ודו"ק.

ג. אלא שצריך הסבר דברי הטו"ז דכיון שנכתב עטרות ודיבון בתורה בודאי יש לו קדושת התורה, ומה רבותא יש בהם. ובגמ' שם רב ביבי בר אב"י סבר לאשלומינהו לפרשייתא דכולא שתא במעלי יומא דכיפורי תנא ליה חייא בר רב מדפתי כתיב ועניתם את נפשותיכם וכו' (דמצוה לאכול בעיו"כ ואין פנאי להשלים כל פרשיות השנה), סבר לאקדומינהו אמר ליה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. וקשה לפ"ז למה צריך לערב יו"כ טעמא שאין פנאי, תיפוק ליה שלא יקדים ושלא יאחר.

ד. וראיתי בהגהות מיימונית (פי"ג מהל' תפילה הלכה כ"ה) בשם רבינו שמחה וז"ל, אע"פ שעיקר המצוה כל פרשה בכל שבת עם הציבור, אם לא עשה כן ישלים כולם בשמיני עצרת, שבו גומרים הציבור, ובלבד שלא יאחר ולא יקדים מן הציבור יום א'. וראייתו מרב ביבי בר אב"י וכו' עיי"ש בהגה"מ. נראה דהוכיח מכח קושיא זו דבזמן שהציבור גומרים התורה מיקרי עם הציבור כגון שמיני עצרת, וה"ה עיו"כ, אלא שצריך הסבר בשלמא שמיני עצרת מסיימים הציבור התורה אבל יו"כ מה מעלה יש בו לענין להשלים עם הציבור, ומרב ביבי מוכח שעיו"כ עדיף משמיני עצרת, שהרי רצה להשלים אז לכתחילה, וגם חייא בר רב מדפתי לא מנעו אלא משום מצות אכילה בערב יו"כ. וכי תימא דגם חייא בר רב מדפתי לא ידע עדיין מהא דלא יקדים ולא יאחר, א"כ מה מקום יש לראיית רבינו שמחה, ודו"ק.

ה. והנה במג"א (סימן רפ"ב סק"ח) כתב דאם שמע פעם א' מהש"ץ וקרא פעם א' יצא, אבל אין לסמוך לכתחילה על השמיעה כמ"ש סימן נ"ט (ובמחה"ש שם ביאר דהוא משום שאין יכול לכונן תדיר עם הש"ץ). אולם ברמב"ם שם כתב וז"ל, אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה בכל שבת בציבור חייב לקרות בעצמו בכל שבוע ושבוע סדר של אותה שבת שנים מקרא ואחד תרגום. וכ"כ בשו"ע. מוכח לכאורה דאינו יוצא בשמיעה מהש"ץ, וכן בפרישה (סימן רפ"ב) דרק אם קורא מלה במלה עם החזן יוצא, אבל לא בשמיעה עיי"ש. והוא לכאורה תמוה מאד דהרי בכל דבר שומע כעונה, (ועיין בדעת תורה הביא משו"ת מהר"י ברין משום דלא קיימא קריאת התורה אלא לשמיעה, ולא לקריאה ע"ש).

ונראה דהא דאמרינן בגמ' שהמשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. והגמ' לא מביאה שום ראי' לכך. והיה נ"ל לכאורה שמקור לזה מצינו בעירובין (דף נ"ד ע"א) דברוריא בטשה לההוא תלמידא דגריס בלחישא אמרה ליה לא כך כתיב ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת. תנא תלמיד אחד היה לו לר"א שהיה שונה בלחש לאחר ג' שנים שכח תלמודו וכו'. א"ל שמואל לרב יהודה שינא פתח פומך קרי פתח פומך תני כי היכי דתתקיים בך, ותוריק חיי שנאמר כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא, אל תיקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה עיי"ש. הרי מצינו שאף שבדאי יוצא בלימוד בלחישא, מ"מ כדי שתהא ערוכה ברמ"ח אברים צריך להוציא בפה, ואז תתקיים התורה בו ויארך ימים, א"כ גם בשומע כעונה אף שיוצא דין קריאה, מ"מ צריך לקרוא בעצמו בפיו ויארך ימים, ודו"ק.

ו. אלא שיש להסביר למה צריך שנים מקרא ואחד תרגום להא דצריך להשלים פרשיותיו עם הציבור, המבואר בברכות (ח' ע"א) הנ"ל.

המשך בע"ה

הליכות חיים

פסקי הלכות לחג הסוכות הלכות סוכה

- א. אבל בסוכה בליל יו"ט הראשון בשעה שירדו גשמים, והשכיב עצמו על מיטתו בביתו ואח"כ פסקו הגשמים, צריך לקום ולחזור ולאכול בסוכה, אף אם הקימה עולה לו בקושי ובטירחה¹.
 - ב. אבל אם האכילה בעצמה עולה לו בקושי וצער משום אונס שינה, פטור².
 - ג. חולה שאין בו סכנה שהישיבה בסוכה מזקת לבריאותו, עיין בהערה אם חייב לאכול בסוכה בליל יו"ט הראשון³.
- המשך בע"ה

¹ ברמ"א (סימן תרל"ט ס"ה) כתב דבליילה הראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדין. וכתבו הפוסקים (עיין משנה ברורה שם סקל"ו) דאם פסקו הגשמים אח"כ צריך לאכול עוד הפעם בסוכה, כדי לחוש לשיטות הפוסקים דאין חיוב לאכול בשעת הגשמים, ונמצא דאכתי לא יצא יד"ח. [ועייש שיאכל כשיעור ביצה ומעט יותר, וע"ע במשנה ברורה (סקל"ה) בשם הפוסקים דראוי להמתין בתחילה פן יעבור הגשם, ועיי"ש כמה יש להמתין].

ובמשנה ברורה שם כתב דכ"ז כשעדיין לא שכב, אבל אם כבר שכב א"צ לקום מן המטה, דממ"נ אם מצטער חייב בסוכה בלילה הראשונה, הרי כבר יצא באכילתו, ואם מצטער פטור, אין צריך לקום מהמיטה, דגם זה חשיב צער כמבואר בשו"ע (סימן תרל"ט ס"ז). ובשעה"צ (סק"ע) הביא מספר מעשה רב מהגר"א דכתב דלא כדבריו, ואזרבה לא ילך לישון, ובשעה"צ הניחו בצ"ע.

אמנם נראה דכל סברת המשנה ברורה הוא משום דנקט דטעם הפוטרים לאכול בשעה שהגשמים יורדין (והוא שיטת התוס') הוא משום דסברי דמצטער פטור מן הסוכה גם בלילה הראשונה. אולם יעויין בביאור הגר"א (שם סק"ה) שכתב וז"ל, אבל בתוס' כתבו שם כגון אם ירדו ואכל חוץ לסוכה, ופסקו הגשמים שחייב, וכמ"ש הרשב"א דכשירודים גשמים אין שם סוכה עליו וכו' עכ"ל. ומבואר מדבריו דלכו"ע אין פטור מצטער בחובת אכילה בלילה הראשונה, [דילפינן מחג המצות שחיובו הוא בכל ענין ואין פטור במצטער], אלא טעם הפטור הוא משום דאין שם סוכה עליו, ונראה הכוונה, דאין בישיבה זו שם ישיבת סוכה, כיון דעצם ישיבתו ואכילתו הוא בצער אין בזה ענין דירה, ובעינן תשבו כעין תדורו.

ולפי משנ"ת כ"ז הוא לגבי אכילה בשעה שהגשמים יורדין, דעצם האכילה היא בצער, בזה הוא דיש הסוברים דפטור, אבל אם הצער הוא רק בהכנתו ובהליכתו להסוכה, בזה לא שמענו לפטור, דכיון דעצם האכילה היא שלא בצער, הרי יש בישיבתו שם ישיבת סוכה, והוי כעין תדורו, ואי משום הצער בהליכתו לסוכה, כיון דצער זה אינו פוגע בעצם הישיבה, בזה כו"ע מודו דאין פטור במצטער. ובזה א"ש מש"כ במעשה רב דצריך להצטער, ואף אם כבר שכב צריך לקום, כדי שיוכל לקיים מצותו. (שו"ת מחשבת חיים או"ח סימן קס"ז)

² דאם עצם אכילתו הוא בצער, שפיר יש לדמותו לשעה שהגשמים יורדין, דבשניהם יש צער בעצם אכילתו, ובזה שייך הסברא שלא מיקרי ישיבתו בסוכה ישיבת סוכה, ואין ע"ז שם דירה, ובזה שפיר י"ל דפטור ממ"נ, דאם יש לצאת יד"ח באכילה מתוך צער שינה הרי כבר יצא בשעה שירדו גשמים, ולהסוברים דלא יצא בשעה שירדו גשמים, לא יועיל מאומה באכילתו עכשיו. (שו"ת מחשבת חיים או"ח סימן קס"ז אות ד')

³ בשו"ע (סימן תר"מ ס"ד) כתב, מצטער פטור מן הסוכה וכו', איזהו מצטער, זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים וכו'. וברמ"א שם, אבל בלילה הראשונה אפילו מצטער חייב לאכול שם כזית. ובשערי תשובה (שם סוף סק"ג) ועיין ברכי יוסף שמסתפק בחולה שאין בו סכנה אם פטור בלילה ראשונה, וכתב שמדברי א"ה והכלבו משמע דחולה אף בלילה הראשונה פטור. וכן נראה מדברי הא"ה, ודוקא מצטער חייב בלילה הראשונה ע"ש עכ"ד השע"ת. וע"ע בבכורי יעקב (סימן תר"מ סק"ו) דנקט דגם חולה שאין בו סכנה חייב.

ולכא"ו הדבר תמוה, דהא דין פטור דמצטער ודין פטור דחולה טעם אחד להן, דבעינן תשבו כעין תדורו, ואין אדם דר במקום שמצטער, וכן חולה הולך לדור במקום שנקל לו חליו, וא"כ מהיכ"ת לחלק ביניהם.

ונראה לבאר, דהנה בביאור הגר"א (סימן תרל"ט סק"ה) כתב לבאר טעם הסוברים דאין חיוב בלילה הראשונה בשעה שהגשמים יורדין, דכשירודים גשמים אין שם סוכה עליו, והיינו דאי"ז ישיבת סוכה כלל, כיון דבעי' תשבו כעין תדורו, ובישיבה כזה אין ענין דירה. וצ"ע מה יענו ע"ז המחייבים מצטער בלילה ראשונה.

ונראה דהא דאין אדם דר במקום שמצטער אין לה גדרים קבועים ומסוימים, והוא ענין יחסי התלוי במידת הצער ובמידת ההכרח והרצון לקבוע דירתו במקום זה, ועפ"ז נראה דסברי דכשקבעה התורה דאכילה בלילה הראשונה חובה נקבע בזה דזהו מקום דירתו עכשיו באופן שאין להתחשב בצער למנוע ממנו מקום דירה זה.

אמנם כ"ז בנוגע מצטער דבזה הוא כנ"ל כפי מידת ההכרח והרצון למקום דירה זו אין מתחשבים עם הצער לבטל ממנו מקום דירתו, אבל חולה [אף שאין בו סכנה] שהישיבה בסוכה מזקת לבריאותו ומכבדת את חליו, בזה ודאי דליכא בזה ענין דירה כלל, ואף אם קובע עצמו במקום זה, מ"מ ל"ה כעין תדורו, ומשו"ה סברי הני רבוותא דאפשר דבזה אין חיוב בלילה ראשונה. (תשובה בכת"י)

באוצר חיים

בענין טעה בהבדלת יקנה"ז ואמר המבדיל בין קודש לחול

תשובה בכת"י, קול התורה כ"ה עמוד ל"ח

לכבוד הרה"ג וכו' שליט"א

אחדשה"ט בכבוד רב, הנני ע"ד השאלה שנשאל במי שטעה בהבדלת יקנה"ז וחתם המבדיל בין קודש לחול כנוסח השגור בלשונו בכך מוצאי שבת, במקום בין קודש לקודש, והספק הוא אם הוי שינוי גמור במטבע שטבעו חכמים בברכה ולא יצא, או לא. והביא מדברי הכס"מ (פ"א מהלכות ברכות) והביאור הלכה (סימן קי"ט).

הנה לפי המבואר ברמב"ם (פכ"ט מהלכות שבת) דמצות הבדלה הוא משום זכירת שבת ביציאתו, יש לכאור' מקום לומר דעיקר המצוה הוא בזכירת קדושת השבת, ואת זה זכר גם במה שאמר המבדיל בין קודש לחול. וזה שהצריכה המשנה בחולין (כ"ו ע"ב) לומר בין קודש לקודש, י"ל לפי צד זה שהוא רק לכתחילה, כדי לברר היטב ההבדלה בין קדושת שבת לקדושת יו"ט.

אולם יותר מסתבר שגם קדושת השבת מתבררת יותר בזה שאומרים שהיא לא רק מובדלת מחול, אלא שגם מקדושת יו"ט היא מובדלת וגבוהה ממנה, וא"כ לא הזכיר את קדושת השבת בהבדלה זו כראוי, שהרי יכול להשמע שקדושת השבת היא דומה לשל יו"ט, ורק מחול היא מובדלת.

ועוד דבגמ' חולין (כ"ו ע"ב) אמרינן דלית הילכתא כרבי דוסא דאמר בין קודש חמור לקודש קל. ופירש"י שם דלא מזלזלינן ביו"ט לקרותו קודש הקל ע"ש. א"כ מכש"כ דהוי זלזול אם מכנים את היו"ט כחול. ואף שיש אולי לומר דבלשון חול אין הכוונה ליו"ט אלא לחול גמור, אבל מ"מ נראה דהוי זלזול שאין מזכירין כלל שגם ליו"ט יש קדושה, ובודאי דלשון זלזול הוי שינוי גמור בברכה.

והנה בגמ' פסחים (ק"ד ע"א) פליגי אמוראי אם צריך ביו"ט שחל להיות אחר השבת להזכיר מעין פתיחתן סמוך לחתימתן, או מעין חתימה, ובעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלה. וכתב שם הרשב"ם ז"ל, ולכאורה קשה הא למ"ד מע"פ הוי זה הפסק, ולא יהיה מע"פ סמוך לחתימה, ונ"ל דזה הוי שפיר מע"פ ג"כ דבין קודש לקודש הוי מעין בין קודש לחול [כנראה כוונתו דבין קודש לחול כלול במכש"כ בבין קודש לקודש], אבל איכפא לא הוי מעין, ונכון בעז"ה עכ"ל.

הרי מוכח לכאור' שבין קודש לחול אינה הבדלה גמורה. וגם מעצם דברי הרשב"ם מוכח לכאורה דבין קודש לחול אין יוצאים בו, דאל"כ מסתבר שאדרבא, שהרי גם החתימה בלשון זה הויא בדיעבד הבדלה, וא"כ לכאורה בין יום השביעי לששת ימי המעשה הויא יותר מעין החתימה, מאשר בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הויא מעין הפתיחה, ודו"ק.

אם לא שנדחוק ונאמר דדעת הרשב"ם דמעין הפתיחה עדיף לכו"ע, אלא דחד מ"ד ס"ל דסגי מעין פתיחה, או שלכתחילה צריך מע"פ, אבל במעין חתימה יוצא לכו"ע, עכ"פ בדיעבד.

מכל הנ"ל נראה, דבנידו"ד שטעה ואמר המבדיל בין קודש לחול, במקום המבדיל בין קודש לקודש, דלא יצא, כיון דשינה ממטבע הברכה דבחולין (כ"ו ע"ב) ואמר בין קודש לחול.

והנני בזה דושה"ט ומברכו בכט"ס

משה חיים שמרלר

באוצר חיים

המשך מע"א

והנה ז"ל הקדושת לוי (סו"פ וארא), דהנה איתא בזוהר הקדוש (תיקו"ז תיקון ה', שם תיקון י"ט) אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים (ישעיה מ"ד ו'), אני ראשון דא חול"ם, ואני אחרון דא חיר"ק, [ומבלעדי אין] אלקים דא מלאפ"ם שור"ק. ולהבין זה המאמר, כי הנה זאת מודעת לכל שישאל נקראו ראשית וכו', וזה בחינת אני ראשון דא חול"ם, רצה לומר שישאל עמו הם בבחינת חול"ם, כמו שהחול"ם הוא על גבי האותיות, כך ישראל עמו נקראו ראשית המחשבה, והנה יש ניסים שהקב"ה עושה לעמו ישראל והניסים הם מלובשים בדרך הטבע, כמו בימי מרדכי ואסתר שהיו הניסים והנפלאות רק בדרך הטבע ולא היה שום שינוי בטבעיים, וזה בחינות מלאפ"ם שור"ק, כמו ששור"ק הוא בתוך התיבה, כך השם יתברך הוא בגו כל עלמין וכו', עיי"ש היטב בכל דבריו הקדושים.

וא"כ שאנו רואים שיש כונות גדולות בחולם, אף שאין אתנו יודע עד מה, מ"מ יש לנו יתד חזק למנהג רוב ישראל שקוראים אני והו בחולם שהוא נגד אני ראשון ואני אחרון, וכנגד ישראל שהם ראשית המחשבה והעולם שנברא בשביל ישראל שנקראו ראשית, ודו"ק.

הליכות חיים

המשך מע"ג

ד. בירך ברכת לישב בסוכה והבחין שהסוכה היתה פסולה, לא עלתה לו הברכה⁴.

⁴ במשנה ברורה (סימן תרל"ט סקמ"ח) כתב בשם הבכורי יעקב, דמי שקידש בליל סוכה והתחיל לאכול ואח"כ ראה שהלאדי"ן לא היו נפתחין עדיין נ"ל שיאכל שוב כזית ויברך לישב בסוכה, עכ"ל. אולם יש שהעירו בזה, דהנה כתב המג"א (סימן תרל"ט סקי"ז) דמי שהולך באמצע סעודתו בסוכת חבירו צריך לברך שנית. ובבית מאיר נחלק עליו וכתב דדוקא בטלית דכל חדא מצוה בפנ"ע הוא וכו', אבל הכא אטו אכילת הסוכה שני' מצוה בפנ"ע הוא, לע"ד אינו דומה אלא לברכת המוציא דסי' קע"ח ס"ג וכו', וה"ה הכא כל שלא הסיח דעתו מלאכול מ"ש סוכה זו או אחרת וא"צ לברך שנית עכ"ל. ובשו"ת מהרש"ג (ח"א יו"ד סימן נ"ז) כתב דסברת הבית מאיר הוא דאין הסוכה גורם החיוב שהוא רק חפץ שעל ידה מקיים מצות ה', אלא יומא הוא דגרם, וכל עוד שהוא אותו היום אין שינוי הסוכה גורם כלל ברכה חדשה, ולפי"ד יוצא דאף בנידו"ד שהסוכה היתה פסולה, הדבר תלוי במחלוקת המג"א והבית מאיר, דלדעת הבית מאיר אין הסוכה גורם ולא איכפ"ל אי הסוכה היתה כשירה אז. אולם מדברי הבית מאיר לא נראה כן, דהא מציין לסי' קע"ח, והוא דינא דכל הטעון ברכה אחריה במקומו אין שינוי מקום מפסיק דלקיבעא קמא הדר, ובזה הא וודאי דהברכה צריך לחול גם על הפת השני', ובע"כ דאין כוונת הבית מאיר דאין הברכה צריכה להתייחס אל הסוכה, אלא דסי' ל דאף אם הולך מסוכה לסוכה שפיר מתייחסת הברכה גם על הסוכה השני', והיינו דכשם שברכת המוציא אמרינן דאכילה השני' הוא המשך לאכילה הראשונה, אף כאן ישיבתו בסוכה השני' הוא המשך אותה המצוה, כיון דאינה מצוה חדשה כבטלית. ולפי"ז פשוט דאם הסוכה היתה פסולה בשעה שברך, כו"ע מודו דלא עלתה לו הברכה כלל, וצריך לחזור ולברך. (תשובה בכת"י)

ענינה דיומא

המשך מע"ב

והנה בהגה"מ שם הביא בשם ראב"ן שנים מקרא כנגד ב' שקורין בביהכ"נ, ואחד תרגום כנגד המתרגם. ובמעדני יום טוב על הרא"ש שם בברכות (סק"ד) פירש שר"ל שנים הקוראים הקורא והש"ן, שכן צריך שיהא אחד עומד על גבי הקורא כדאיתא בירושלמי עכ"ל. וירושלמי זה הביאו בתוס' ב"ב (דף ט"ו ע"א) בד"ה שמונה פסוקים, כשם שניתנה תורה ע"י סרסור כך אנו צריכים לנהוג בה ע"י סרסור, והובא בשו"ע או"ח (סימן קמ"א ס"ד). ועי"ש במשנה ברורה (סקט"ו וסקט"ז) ע"ש.

ז. והא דניתנה תורה ע"י סרסור וגם צריך עוד מתרגם (ומבואר דענין תרגום אינו רק לבאר המלות דלזה גם שאר לעזו הוי סגי אלא דתרגום הוא מסיני עיי"ש בב"י רפ"ה) משום דכדי שיוכלו בנ"א להשיג התורה שהיא כתובה לפני הקב"ה צריך לצמצם השפע כאשר יוכלו ישראל לקבל כמבואר בספרים, וצריך סרסור (שהוא כנגד משה) ותרגום הוא לשון ארמי שגם בו ניתנה תורה בכדי שיוכלו להשיג התורה גם בגלות (כמבואר בקדושת לוי פ' דברים, על הפסוק בעבר הירדן עיי"ש שמצינו תיבות תרגום בתורה, ושביאר התורה בשבעים לשון). היוצא לפ"ז שכדי שתהא התורה ערוכה ברמ"ח אברים צריך להוציא ולקרוא בפיו וגם צריך שנים מקרא ואחד תרגום כנגד הסרסור והמתרגם כמבואר בראב"ן, כדי שנוכל להשיג התורה שהוא שפע הבא משמי שמים העליונים, שנוכל להשיג לפי כוחינו אחרי צמצומים ודו"ק, וזה אין יכולים אלא בזכות הציבור ע"כ לא יקדים ולא יאחר אלא ישלים פרשיותיו עם הציבור.

ח. והנה מבואר דסיום התורה בכל שנה היה צריך להיות בראש השנה (עיי"ן מהרש"א מגילה ל"א: בח"א ד"ה כדי שתכלה עיי"ש וכן כתב מזה בלבוש) ונראה אולי לומר דמשו"ה אין מסיימין ומתחילין התורה בר"ה דלהשגת התורה צריך להיות נקי מחטא (כי החטאים הם מסך להשיג אור התורה כידוע) לכן דחו סיום והתחלת התורה לשמיני עצרת ושמתת תורה שאז נקיים מחטאים שנתכפרו ביו"כ והושענא רבא ואז יכולים לזכות להשגת התורה ואז מסיימים ומתחילים התורה ודו"ק.

ט. הנה לפי זה הרי ביו"כ הוא בעצם היום שזוכים להשגת התורה כל הציבור ושפיר רצה רב ביבי להשלים אז כל פרשיותיו עם הציבור דבאמת אז הוא הזמן שמסוגל להשלים ענין שנים מקרא ואחד תרגום עם הציבור שאז כל הציבור זוכה להשגת התורה, ורק משום מצות אכילה של ערב יו"כ מנעו חייה בר רב מדפתי מזה, ובדיעבד הוכיח רבינו שמחה שגם בשמיני עצרת הוי עם הציבור (והוא פחות במעלה מיו"כ לענין זה כי יו"כ הוא יום הכפרה, והוא גם יום מתן תורה בלוחות שניות כמבואר בסוף תענית במשנה עיי"ש ברע"ב) שאז גומרים הציבור התורה משום שהוא אחרי יו"כ יומי שמחה ודו"ק. (ובד"מ רפ"ב הביא בשם אבודרהם שטוב להשלים ב' ימי התשובה והוא מבואר לפי הנ"ל).

י. ולפי המבואר דענין שנים מקרא ואחד תרגום הוא משום שצריך לצמצם כח התורה שתהא ערוכה ברמ"ח אברינו, שפיר מובנים דברי הטו"ז דאף שכל התורה יש בה קדושה עליונה, מ"מ היה אולי מקום לומר דאותם שמות שבתורה שהם בעצמם לשון תרגום, ומבואר בקדושת לוי הנ"ל שנכתב לשון תרגום בתורה כדי שיוכלו להשיג התורה גם בגלות עיי"ש ודו"ק. ולע"ז, אין צורך בצמצום גדול של ג' פעמים, משו"כ משמיענו רבותא שגם עטרות ודיבון שהם לשונות ושמות שנתנו אמוריים, מ"מ כיון שכתובים בתורה הרי הם כשאר תורה שהיא צריכה שנים מקרא ואחד תרגום או ג' פעמים מקרא ודו"ק.

ויטע אשיר

ניצוצי חיזוק ודחיקות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
רבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועכ"א

עובדות והנהגות

מספר כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא שליט"א מרמת אהרן
**מתי תגיע מצות סוכה לידי
ואקיימנה**

הפעם האחרונה שהייתי אצלו היתה, כאשר אושפז כאן בבית החולים "מעייני הישועה" אחר שלא חש בטוב. הגעתי אז לבקרו במוצאי שבת קודש ליל י"ד תשרי, יומא דהילולא של הרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהביטש זיע"א ושל הרה"ק המגיד מקוז'ניץ זיע"א. רבי שמואל אהרן שוחח על גדולתם של אלו הצדיקים כדרכו בקודש, אחר כך הוסיף ואמר שיש לו צער גדול, כי דובר אז שייאלץ להישאר בבית החולים ביום טוב של סוכות, ושרון לבו היה גדול מנשוא - על שלא יוכל להיות בסוכתו בחג. רציתי לעודדו, אז סיפרתי לו עובדא מזקני כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא זיע"א:

בעצם יום הכיפורים של שנת תשכ"ה קיבל זקני הרה"ק **בעל חלקת יהושע מביאלא** זיע"א התקף לב קשה רח"ל, ומיד במוצאי החג אושפז בבית החולים "שערי צדק", שהיה עוד אז במבנה הישן ברחוב יפו, ושהה שם במחלקת טיפול נמרץ כשבועיים, וכך יצא שבמשך כל ימי חג הסוכות נאלץ להיות בטיפול נמרץ של בית החולים.

בערב הושענא רבה הגיע לבקרו ידיו כ"ק אדמו"ר מסלונים **ה'ברכת אברהם'** זיע"א, שנכנס אליו ודרש בשלמו, אך זקני זי"ע היה מאד שבור, ואמר לו בצער "סלונאימער רבי, עדיין לא ברכתי 'שהחיני' בסוכה..." היה זה כאמור כ' בתשרי, והוא עדיין לא אכל כזית בסוכה, ודבר זה ציער אותו עד מאד.

והנה בהיות הרבי מסלונים זי"ע עמו - בנוחותו, הרבה לדבר על לב זקני זי"ע דברי חיזוק ועידוד, שזהו רצון ה' עכשיו, והמצווה שלו בעת הזאת היא "ונשמרתם" וגו', וכן על זו הדרך הביא כמה דברי תורה וכדומה, שכן רצה להרגיע את שברון לבו ורוחו. אולם מאידך אך יצאו הרבי מסלונים זי"ע מחדרו, על אתר נעמד בפרוודור בסערת רגשות, הרים את שתי ידיו כלפי מעלה והניחם על הקיר, והחל לדבר לבוראו - כן המתחטא לפני אביו, וכך אמר: "אבי שבשמים, הרי גלוי וידוע לפניך האמת, שאין לך הרבה יהודים בעולמך שכשהם מקיימים מצוה - יש לך כל כך הרבה נחת רוח כמו היהודי הזה - הביאלער רבי, **לכן עשה למענך רבש"ע**, עשה שיהודי זה יזכה לקיים מצות סוכה בשנה זו, עשה למענך כדי שיהא לך מזה נחת רוח גדול במרומים, ונכון שאף הוא 'ירויח' מזה - שתהא לו הנאה גדולה, אבל ראש וראשון - תהא זה אתה 'המרויח' העיקרי, ולפיכך מתחנן אני לפניך רבש"ע - שתזכה את 'הביאלער רבי' לקיים מצות סוכה עוד בזאת השנה". **שני** בחורים שהיו אז משב"ק של זקני הרבי זי"ע ששהו שם, שמעו וראו את כל המחזה הזה של

ענייני עבודה - סוכות

הרה"ק ר' חיים מצאנז זי"ע אמר דאחר ימים נוראים כאלו מלאים פחד ה' רצים להתחבאות בסוכה. ויש לזה רמז בפסוק (תהילים כז) כי יצפנני בסוכו וגו' וכן תצפנו בסוכה מריב לשונות.

סוכות נקרא סוכת שלם ובשפ"א מפרש בברכת כהנים ויש ברכה משולשת כנגד ג' רגלים יברכך ה' וישמרך כנגד ליל שימורים חג הפסח, יאר ה' פניו אליך ויחנך, זה אור התורה כנגד חג השבועות, וישם לך שלום זה כנגד סוכת שלומך.

ובמג' (סוטה מו.) א"י ג' חיות הן, חן מקום על יושביו, חן מקח על הקונה, חן אשה על בעלה, ג"כ בחינות אלו השלושה רגלים, פסח בחינת מקח דכתיב ולקחתי אתכם לי לעם וגו', שבועות בחינת חן אשה על בעלה, סוכות בחינת חן מקום על יושביו ע"ש, נכנסים לסוכה ואפילו כשהיא קטנה ומרגישים חן, וסוכה כשרה בז' על ז' ואיך אפשר לגור בסוכה ז' על ז' הרי אי אפשר לשכב שם אלא חן מקום על יושביו.

וכמו שמרומז בפסוק ויהי בשלם סוכו ומעונותו בציון (תהילים עו) דכמו בעליה לרגל לציון א"י (אבות פ"ה) שהיו עומדים צפופים ומשתחיים רווחין ושם היו מליני יהודים ולא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים ואיך באמת היה שלא אמר אדם צר לי המקום הרי באמת היו עומדים צפופים אלא ע"י הקדושה שהיתה שם קבלו כזה שמחה שלא הרגישו שום צער, וכן בסוכה צריכים להרגיש כזו שמחה גדולה ולא להרגיש הדחק.

וכמו שהיה בדורינו אצל הרה"ק ר' אהרן מבעלזא זי"ע שהיה גר בתל אביב והיה נזהר שלא יהיה שום חלון פתוח, והיה חום גדול בחוץ, ואם כל זה לאף אחד לא היה חשק ללכת משם, וממש השתוקקו לשמוע עוד דבר תורה ועוד ד"ת.

סבי החסיד ר' אהרן יוסף זצ"ל פעם היה לו אורח בחג הסוכות ובדרך לסוכה

אמר לסבי שהוא פוחד להכנס לסוכה כיון דאי' בספרים דהסוכה מלאה בשמות הקדושים ויחודים ואיך יכול אני לדרוך על שמות הקדושים, ענה לו סבי באמת אתה צודק שהסוכה מלאה בשמות ייחודים אבל השמות והיחודים נעשים רק אחר שיהודי נכנס לתוך הסוכה כמו דאי' בשו"ע (תרי"ה) שסוכה שאין יהודי נכנס לתוכה אין בה קדושה.

הראשית חכמה מביא בשם הרמ"ק שמדייק מלשון הזה"ק שכתב בעי למחדי כל יומא ויומא באושפיזין אלין דשריין עמיה, ומדייק מכפל הלשון כל יומא ויומא דכל יום מסוכות הוא בחינה אחרת של שמחה ביום א' שמחים עם אברהם אבינו, וביום ב' עם יצחק אבינו, וביום ג' עם יעקב אבינו וכו' וכו'.

והרה"ק מקוז'ניץ זי"ע אמר דלולא דמסתפינא הייתי אומר דאם יש חתן בחג הסוכות כל יום נקרא שיש פנים חדשות ע"י ביאת האושפיזין הקדושים.

הדברי יחזקאל מפרש הפסוק ונס אל אחת הערים האלה וחי דהמילה ונס ר"ת ו'יעקב נ'סע ס'כותה דאחד מטעמי ישיבת סוכה היא דאם נתחייבו גלות שנצא בזה ידי חובת גלות ובסוכה לכל אחד יש איזה צער שאינה נוחה לדור בה כמו בביתו לכן יוצאים בזה ידי חובת גלות, ואח"כ כתיב (שם) את בצר במדבר מרמז דצריך למעט בדיבור חול בסוכה כיון דיש קדושה וגם צריך לנהוג כבוד באושפיזין.

יעקב נסע סכותה וגו' אי' דסוכות הוא כנגד יעקב אבינו דסוכות נקרא סוכת שלומך, **ובמעגלי צדק** מפרש הטעם למה סוכה נקראת סוכת שלום כיון דסוכה בגמטריא ב' השמות שם הו"ה ושם אדנות וע"י זכירת אלו השמות אפשר להגיע לשלום, דבלי שזוכרים השמות הק'

שיחת הרבי מסלונים ז"ע עם אביו שבשמים [ה"ה הרה"ח ר' שמחה עקשטיין ז"ל, והרה"ג ר' מאיר ברנד יבלחט"א שכיום חבר בד"צ "מחזיקי הדת" דחסידי בעלזא, שממנו שמעתי עובדות זו]. הדיבורים הטהורים שיצאו מלב מורתח, גרמו להם להתעוררות רבה, אשר הביאה אותם להחלטה - שמוכרחים לדאוג לרבי לסוכה. הם התחילו לחפש ולבדוק היטב בכל המחלקה, עד שראו בסופה בפינה - דלת שיוצאת לאיזו שהיא מרפסת קטנה ועגולה. מיד ניגשו למנהל המחלקה ושאלו אותו באם הם יעשו שם גג קטן מסכך כשר, האם יסכים שיכניסו את מיטת הרבי, ובכך יוכל להיות לפחות 'ראשו ורובו' בסוכה. לשמחתם הרבה, נתן להם המנהל את אישורו, והסכים שיסיעו את מיטת הרבי על גלגליה לשם עם כל המכשירים הרפואיים הנצרכים לו, אך זאת אמר כתנאי מוקדם, שזה יהיה רק לחצי שעה בלבד - ותנו לא מידי.

לאחר קבלת האישור הלכו בשמחה להקים את ה'סוכה', הם עבדו עליה כל הלילה - ליל הושענא רבה, ובבוקר באו עם הבשורה להודיע לזקני הרבי ז"ע שיש כאן במחלקה סוכה כשרה שיוכל לברך בה. אין צריך לומר ששמחתו הרקיעה שחקים, הוא שיש וצהל על הזכות שנפלה בחלקו - כמוצא שלל רב, ועם שמחה זו הכניסוהו לסוכה, ועל אף שהרופא הסכים רק לחצי שעה, הוא כבר בשום אופן לא נתן להוציא משם עד הלילה. כמובן שנטל ידיו לאכילה, ולאחר ברכת "המוציא" בירך גם - ברכת "לישב בסוכה" וברכת "שהחיינו", ושש ושמו כל היום כולו, כשצהלתו בפניו הק' בעת עבודתו בקיום מצוות סוכה דהאי שתא היתה מופלגת ביותר.

מצטער פטור מן הסוכה

כך סיפרתי אז לרבי שמואל אהרן בבית החולים, וממש אורו פניו, הוא נענה ואמר "היוצא לנו מזה, שהקב"ה יכול לעשות שאקיים מצוות סוכה..." "בוודאי, אין בכך שום ספק" אמרתי לו, "את זקני אז לא ראיתי, רק שמעתי את דבר המעשה מרבי מאיר ברנד, אבל אתכם אני רואה, וכשרואים אתכם מבינים מדוע אמרו חז"ל (סוכה ה.) "מצטער פטור מן הסוכה" ולא אמרו בלשון כגון זו - 'המצטער מן הסוכה פטור מלקיימה', שהרי במילה מצטער' לא מבואר ממה הוא מצטער. אך עתה מבינים שחוקי מפתו של מקרא, הכוונה היא: 'מצטער' - מי הוא הנקרא 'מצטער'. זה לא מי שאיבד כסף רב ויש לו הפסד ממנוני עצום, ולא מי שיש לו איזה נזק גשמי אחר - חלילה, אלא רק מי ש'פטור מן הסוכה', דהיינו, מי שפטור ממצות סוכה - הוא הוא זה 'מצטער' האמיתי".

ואמנם כן הוא גם אצל רבי שמואל אהרן, שאינו נקרא בשם 'מצטער', אלא רק באופן כזה באם דינו 'פטור מן הסוכה', אז הוא מקבל את ההגדרה של 'מצטער'. **ואכן** ראה הקב"ה את צערו של רבי שמואל אהרן ושמע לתפילתו, ונתקיים בו הפסוק "רצון יראיו יעשה" כשזכה להגיע לביתו ולקיים את מצות סוכה כרצונו הטהור,

שהרי כעין זה כבר אמר כ"ק אדמו"ר מסלונים ה'ברכת אברהם' ז"ע: "כמה יהודים יש לקב"ה שיש לו כל כך הרבה נחות רוח מהם, בשעה שמקיימים את מצוותיו, זה טוב למעלה - וטוב למטה בעת שיהודים כאלו יכולים לקיים מצות סוכה

ממנו פת נעשית ברכתו המוציא וכן גפן בתחילה היתה ברכתו בורא פרי העץ ואחר שנעשה יין נעשית ברכתו בורא פרי הגפן נשתנו למעלותא וכן כשבא חג הסוכות לא רק שנמחל העוונות אלא הם נהפכים למעלותא לזכויות.

וכמו שמפרש הקדושת לוי דרשת חז"ל על הפסוק ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' ראשון לחשבון עוונות דעד עכשיו ביוה"כ מחלו העוונות ועכשיו עושים את חשבון העוונות לעשות מהם זכיות, סוכות הוא יום שהולכים בו מחיל אל חיל דקודם סוכות מחלו את החיל של העוונות עכשיו נעשו מזה חיל של זכיות.

והבית אפרים ג"כ הולך בדרך זה דאי מהגר"א מוילנא ז"ע בפירוש המשנה (אבות) ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דין על עצם העבירה וחשבון על זמן העבירה דיכול היה לעשות בשעה זו מצוות ומעשים טובים וכן גם בימים אלו קודם עשו תשובה על עצם העבירה ומחלו ע"ז אבל עדיין נשאר החשבון, למה לא עשו בזמן העבירה מצוה, ועכשיו בסוכות שמעבירות נעשה זכיות א"כ מהזמן שעשו בו עבירה נעשה כאילו עשו בו מצוה.

קשה לחיות בשלום עם כולם, זה לא כיבדו כראוי, וזה אמר לו איזה מילה, וכדומה, אבל אם היהודי הולך תמיד במחשבה שהכל מה שקורה בעולם הכל זה הוי"ה אדנות דהיינו שהכל בהשגחה פרטית וגם מה שפלוני עשה לי, הוא גם בהשגחה, יכול לחיות בשלום עם כולם.

ובחינה זו יש גם בשבת וגם בסוכות דגם בשבת כופלים שני פעמים ופרוס עלינו סוכת שלומך ואי' בזוה"ק כאמא דמסכת על בנין ורואים שגם ההלכה בסוכה היא דקטן הוא מי שקם משנתו וקורא אמא אמא, ואי' דסוכות היא בבחינת האמא הנקראת תשובה עילאה דעד סוכות הוא תשובה מיראה ומסוכות והילך הוא תשובה מאהבה בבחינת אמא דמסכת על בנין.

וכן מפרש הבני יששכר מה דכתיב (בהפטר ל שבת טובה) 'ישבו יושבי בצילו יחיו דגן ויפרחו כגפן זכרו כיון לבנון דאחר שובה ישראל שעשו תשובה מיראה בר"ה ויוה"כ, כשמגיע ישובו יושבי בצילו זוכים כבר לתשובה אילעא שהופכת העברות לזכיות וממילא יחיו דגן ויפרחו כגפן דכמו דגן וגפן דשני דברים אלו נשתנו למעלותא דפרי האדמה ברכתו אדמה וכשעושים

יו"ט של סוכות שחל להיות בשבת

כתיב **ויבא יעקב שלם עיר שכם** אי' בגמ' (סוכה מג.) דישנם ג' מצוות שנדחין מפני שבת קודש, שופר לולב, מגילה, מטעם שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר, מפרש בבני יששכר דזה מרומז בפסוק זה של"ם ר"ת ש'ופר, ל'ולב, מ'גילה, עיר מלשון התעוררות וא"כ נשאלת השאלה מי יעשה את ההתעוררות שנעשית תמיד ע"י אלו המצוות, התירוץ הוא ש"כ"ם ר"ת ש'בת כ'לה מ'לכתא דלש"ק יש כח גדול לפעול ההתעוררות הגדולה של המצוות.

וכן מפרשים צדיקים מה שאומרים (בזמירות ש"ק) מעבור דרך וגבולים עשות היום פעלים לאכול ולשתות בהילולים זה היום עשה ה' דכאן מרומז הג' דברים שתקנו חז"ל לא לקחתן כשחל בש"ק שופר לולב ומגילה מטעם שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר, דהיינו מעבור דרך וגבולים. אבל עדיין אין מובן לנו עשות היום פעלים מי יעשה את פעולתן של אלו המצוות שפועלים בכל העולמות והתי' לאכול ולשתות בהילולים זה היום עשה ה' דע"י מצוות עונג שבת הש"ק

פועל את כל הפעולות שנעשים תמיד ע"י המצוות.

וכעין זה מצאנו בגמ' (סוכה ז.) דאמרין בסוכות שחל בשבת מיגו דהוה דופן לענין סוכה הוה דופן לענין שבת וכן מיגו דהוה דופן לשבת הוה דופן לסוכה דלשניהם יש בחינה אחת דמצוות סוכה ומצוות שבת עושים בשלימות כל גופו. וכמו שפירש הגר"א מוילנא ז"ע הפסוק (תהילים עו) **ויהי בשלם סוכו ומעונותו בציון**, דישנם ב' מצוות שעושים אותם בשלימות כל גופו, מצוות סוכה, ומצוות ישיבת ארץ ישראל ולשבת קודש הרי יש כח גדול יותר דמסוכה וארץ ישראל יש אפשרות לצאת משא"כ משבת אין אפשרות לצאת והרי של"ם הוא גם ר"ת ל'קראת ש'בת מ'לכתא רמז דלש"ק יש כח גדול יותר שאין אפשרות לצאת ממנו כלל.

לשבת וסוכה יש צד השהו דשניהם נקראים מהימנותא סוכות נקרא צילא דמהימנותא ושבת נקראת סעודתא דמהימנותא, וכשחל סוכות בשבת מתחזקת האמונה יותר ולכן בשבת מוסיפין בתפילה זמן שמחתנו "באהבה" כיון דהשבת נותנת חיזוק וכח לאמונה הבאה ע"י החג.

זכר צדיק לברכה

ד"ר ועובדין טבין מאת האי עיר וקדיש
הגה"ק רבי יהודה הורוויץ מדז' יקוב ז"ע ועכ"א

גליוני מהר"י על תולדות יעקב יוסף

עובדות קודש

מצטער בצערן של ישראל

היה מצטער וכואב מאד בגלל עגמת נפש יהודי, ועל צערו הפרטי לא היה כ"כ מיצר, פעם אמרתי לו שלא יקח את הדברים כל כך קשה כי גם בעל הצרה לא לוקח את המצב כל כך קשה ענה לי רבינו אמרו לי כבר כמה, שאני מצטער יותר ממי שיש לו הבעיה עצמה.

(הרה"צ ר' אליעזר דוד פרידמאן שליט"א)

הרבה פעמים כשנכנס אחד וסיפר לפניו צרותיו ראי בחוש האיך רבינו נעשה בלאס יותר ויותר מגודל השתתפותו בצער עד שהרבה פעמים ביקש להביא ה'שמאטע' מגודל כאב הראש.

(הרה"צ ר' מנחם מונדרר זצ"ל)

רבינו היה רגיל לספר שפעם אחד חזר הגה"ק בעל ברוך טעם מתפילת שחרית, ואחת מילדיו נראה צחוק על שפתיו, סטר לו על לחיו, ובלב כואב שאל איך אפשר לצחוק בשעה ששם בקצה עיר יש יהודי המוטל על ערש דוי.

(הרה"ח ר"י. בן מאיר שליט"א)

הרבה פעמים היה אחרי שהזכירו אצלו חולה וכיו"ב אז התחיל להרגיש ברע ונפל במשכב כי ממש החליא עצמו בעד חבירו, וכמה פעמים אחרי שהזכירו אצלו חולה ואמרתי לו דהגיע זמן שינה ענה לי פון שלאפין ווער רעדט.

(הרה"צ ר' מנחם מונדרר שליט"א)

פעם בערב אחד ישבתי אצל רבינו ולבו הטהור היה סוער והומה על אודות חולה אחד שהזכירו לפניו לפני כן, השעה היתה כבר אחר חצות ופניתי לאחוריו לחזור לביתי, וכראות רבינו שרציתי ללכת הביתה

קהלת

לכך החכם שהוא קו החכמה שהוא נצח, והעושר קו הבינה בהוד, וצריך שיתחברו שניהם לגוף אחד, ואז יש שמכין לאורייתא, ואם לאו הרי אינון תרי פלגי גופא, ואתי שפיר. וזה ענין רבי מכבד עשירים [עירובין פ"ו ע"א] לחבר ב' מדות חכמה ועושר, וזה שאמרו חכמה בינה תרין רעין דלא מתפרשין, ודו"ק.

אך מי צריך אזהרה יותר, אם החכם או העשיר שיתחברו, יבואר [וכו], והענין כי יש י"ד עיתים טובים וי"ד עיתים רעים שזכרם שלמה המלך ע"ה בקהלת, כי זה לעומת זה עשה אלקים [קהלת ז', י"ד], ולכך יש בעשיר ב' בחינות, האחד מה שזכר בזוהר [פרשת חיי שרה] יש רעה חולה ראיתי עושר שמור לבעליו [קהלת ה', י"ב], ופ"י בזוהר שהקליפות אינו נותן לו שליטה על ממונו כדי שיהיה שמור לבעליו הראויין לו, בסוד יכין רשע וצדיק ילבש [איוב כ"ז, י"ז], והקליפה נקרא רעה שאינו נותן לו לשלוט בממונו כמו חולה וכו', יעו"ש.

ובכלל י"ד עיתים עת לבקש ועת לאבד עת לאהוב ועת לשנוא עת מלחמה ועת שלום. והקשה האלשיך מאי טעמא לא כתיב למ"ד באלו ב' עיתים כמו בכולן, והוה לה למימר עת למלחמה ועת לשלום, ופ"י הוא ז"ל דפירושי קמפרש, יעו"ש.

ולדברינו יבואר גם כן דפירושי קמפרש על דרך הנ"ל, דקאמר ועת לשנוא, והיינו עת מלחמה אז הוא ועת לשנוא, אבל בעת שלום אז עת לאהוב, ולכך קאמר שניהם יחד בלי למ"ד ובלי וי"ו, ועת לשנוא עת מלחמה, ופירושי קמפרש, כשראית שיש פירוד בינך לבין העשיר, אז ראוי שתהיה שונא בצע שהוא ועת לשנוא הנאת ממונו להתאמץ ולהשתדל על פי השתדלות רב כדי שתהנה ממנו, דזה אינו ראוי ליהנות ממנו, שאין שרשו ראוי להתחבר בך

צפנת פענח כ"ה סע"ד - וז"ל: הנה כמו שיש לאור עצמו יתרון הנמשך מחושך של עצמו כאמור [ע"י מאמר הקודם], כך יש יתרון אור מן החושך של זולתו, אם הוא בבחינת הדעת להבין החושך של זולתו בין המוני עם, אלו לומדים, כגון בחינת שטו העם ולקטו [במדבר י"א ח'], דכתב בזוהר פרשת בשלח שטותא נסיב לגרמיה לאטרחא גרמיה יומם ולילה בתר מזונא, דלמא לא סליק בידיה פתא דנחמא, בגין דלאו אינון בני מהימנותא, ובתר כל טרחא דא לא סליק בידיה רק בטעם לשד השמן ולא יתיר, משא"כ בני מהימנותא וכו', יעו"ש.

ונותן לב שהש"י הפליא חסדו עמו שאינו בבחינה זו, ונתן לו בינה יתירה מזולתו להסתפק במועט ולפקח בעסקי החיים הנצחיים, שיש לו מנוחה בזה ובבא, משא"כ אינך, וכמ"ש הרמב"ם [הלכות תשובה פ"ט ה"א] אם בחוקתי תלכו וגו' ונתתי שלום בארץ, שאינו שכר רק הכנה לעולם הזה ולעולם הבא וכו', יעו"ש. ובזה יש לו יתרון אור ותענוג נפלא הנמשך לו מחושך של זולתו, שמצד חסדו יתברך נבדל מזולתו.

עת לאהוב ועת לשנוא עת מלחמה ועת שלום, ועי' תו"י פ"ז ע"ג - פרשת מצורע וז"ל: נראה לי על דרך מה שאמרו חז"ל [זוהר פרשת אמור] כי נצח והוד תרי פלגי גופא וכו', ור"ל שהוא ללמדנו מוסר שאי אפשר לאחד בלא חבירו, כמו"ש בזוהר [פרשת צו] דעביד הקב"ה שיהיה זה עני תלמיד חכם וזה עשיר עם הארץ כדי שיזכה זה על ידי זה, דאל"כ תיקשי שאלת המין אם אלקיכם אוהב עניים וכו' [בבא בתרא י' ע"א], וזהו שאמרו בצחות לשונם דאינון תרי פלגי גופא, העשיר שאינו מחזיק התלמיד חכם והתלמיד חכם כשאין מחזיקין בידו, אין שום אחד מתקיים, כי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן [מכילתא בשלח],

גליוני מהרי" על חתם סופר המשך

שתהיה עמו ב' פלגי דגופא לאחדים. אך בעת שלום שהוא חיבור נצח והוד ב' פלגא דגופא, ראוי לאהוב לקבל ממנו, שבה נעשה סמכין לאורייתא.

וא"כ על כרחך אין האזהרה לתלמיד חכם שיחבר עם העשיר לקבל ממנו, ובזה נגמר הייחוד הנ"ל, דזה אינו, דאם העשיר מרחיק את עצמו ממנו אסור לקבל ממנו שיהנה מנכסיו, שהוא מן הי"ד עיתים רעים הנ"ל אשר צריך להתרחק מהם, ועל כרחך האזהרה על העשיר שיקרב את עצמו אל התלמיד חכם להנהותו מנכסיו כמו בזבולון ויששכר, שאז נגמר הייחוד, כשיש התעוררות תחלה מצד שמאל אשר מצפון משם זהב יאתה [איוב ל"ז, כ"ב], בסוד שמאלו תחת לראשי [שיר השירים ב', ו], ואז אח"כ וימינו תחבקני, שהוא אהבת התלמיד חכם מצד הימין להעשיר שהוא משמאל, ולא שיתעורר אהבה תחלה התלמיד חכם להעשיר שיהנה ממנו.

שילדה בשעה שתיים בלילה שאל רבינו מדוע לא באת אז להודיעני והוא התנצל שחשש להעירו, אמר לו רבינו ומה איכפת לך אם הייתי ישן איזה שעות עד כדי כך לא נתן לו הדבר מנוח עד ששמע הבשורה.

(הרה"צ ר' אליעזר דוד פרידמאן שליט"א)

תלמידו הגרי"מ שכטר שליט"א מספר: פעם נעדר אחד מן התלמידים ימים מספר מהלימודים. רבינו - שהיו עיניו פקוחות לכל דבר - מיד התעניין ושאל את התלמידים לסיבת היעדרותו, ולא ידעו לענות. אזי הוכיח אותנו בדברים נוקבים ויורדים עד עומק השיטין: "היתכן? האיך אפשר שאברך הלומד עמכם יחד יעדר לימים אחדים ולא יעלה על דעתכם ללכת ולדרוש את סיבת הדבר, אולי חולה הוא או שמא בנו חולה, ח"ו, ואולי צריך הוא לישועה אחרת? ... והיטב חרה לו על כי אין הדבר מעניין אותנו. (זכר צדיק לברכה)

כנראה שבכם פועם איזה מין "דמוי לב" [הזכיר את דברי הפלתי הידועים] והוסיף דמה הבדל יש משעת שמיעת הסיפור לאח"כ האם נשתנה משהו בינתיים, ומה גם אם הודיעו לו על איזה אסון שקרה, היה ממש מחלה עצמו והיה זמן רב ניכר אז על פניו ובנימת דיבורו ששרוי בצער עמוק.

(הרב עזרא ויזל שליט"א)

פעם ביקרתי אצלו ושאל אותי על אברך אחד שנקלט בבית הסוהר ברוסיה בנסיעתו לאומן ושאל אותי מה נשמע אתו וגנח גניחות עליו כמו על אחד ממקורביו שעה שלא הכיר אותו, ואחר כך נודע לי שיש לו אחד שמוסר לו תמיד את מהלכי הענינים סביב האברך הזה.

(הרה"צ ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א)

את מידת אהבת ישראל שבערה בקרבו כמו שראו בעליל בעת שהזכירו לפניו חולה וכדומה היה כל פעם מתענין ודואג עליו על כל פרט ופרט.

(הרה"צ ר' משה הלברשטאם זצ"ל).

פעם אחת היה מוכן לצאת על טיול

(שפאציר) [ונוהג היה רבינו עפ"י פקודת הרופאים לצאת לטייל בכל יום לשאוף אויר צח] וכבר עמדו אצל המזוזה והנה הגיעה אשה אלמנה מרת נפש שבעלה נפטר מקרוב בדמי ימיו ורצתה לדבר עמו ולשפוך מר לבה לפניו, חזר רבינו לחדרו השני וישב על הכסא ושמע אותה כל הזמן בכובד ראש ודיבר על לבה והרגיעה, וכל זה נטל בערך כעשרים מינוט,

אחר שיצאה האלמנה אמר רבינו שהוא צריך לנוח קצת ולעלות על משכבו, אמרתי לו והא היינו כבר על הדרך לילך על השפאציר, ענה לי רבינו וכי לא ראתה מה קרה פה? והא זה היה אלמנה, וכי יודע אתה איך מקבלים אלמנה? בתורה כתוב 'כל אלמנה ויתום לא תענון' צריכים בכובד ראש ולהיות נזהר לא לפגוע בכבודה, וזה נוטל הרבה כוחות, וכי יש לי עוד כח לילך?.

(הרה"צ הר' מנחם מונדרר שליט"א) - מספר דברי

מנחם.

פעם נכנס אליו אחד להזכיר לפני שבתו נכנסה ללדת שקרב עת לידתה, למחרת נכנס אל רבינו לבשרו כי ילדה בשטו"מ ילד בריא ושלם, כשנודע לו

תמה עלי מתוך כאב לב כיצד אתה יכול ללכת עתה? איך הנך עוזב אותי לבדי בעת הזאת שענין החולה אינני נותן לי מנוח? כשראיתי עד היכן הדברים מגיעים ונוגעים ללבו הוכרתי להשאר ללון בביתו.

הרבה פעמים בראותנו את סערת נפשו על צרות החולים וכדומה וראינו סכנה לבריאותו נסינו להרגיעו ולשדלו שיפנה כבר לישן, אך מאומה לא עזר. ואמנם אחרי מקרים כאלו נתרופפה בריאותו, לא היה מסוגל לא לאכול ולא לישן ואף ללמוד, התענין על כל פרטי חולים והשבורים, הפעיל השפעתו להתקשר עם רופאים ידועי שם ועקב במסירות עצומה אחר כל שינוי במצבם.

(הרב שמחה בונם נויפלד שליט"א)

רבינו היה יכול לבכות כתינוק עד כדי חולי כל גופו בשמעו על יסורים או צרות שאירעו למאן דהו, ומרגוע לנפשו לא נתן עד שהיה עוזר לו בכל אשר יכול לעשותו.

(הרב גביאל נויפלד שליט"א)

לעיתים מתוך שצרת היהודי נגעה ללבו חש ברע עד כדי נאלץ לעטוף ראשו במטפחת רטובה מרוב כאב.

(הרב מרדכי אריה פרידמאן שליט"א)

פעם בא אליו יהודי מר נפש מאנטוורפן, והחל לומר צרותיו בפי רבינו, באמצע דיבוריו הפסיק רבינו באומרו "איך האלט עס שוין נישט אויס" אינני מסוגל לשאת זאת.

ומיניה וביה סיפר רבינו כי זקיניו בעל אהבת ישראל זצוק"ל סירב להצעת רבנות, משום שלא רצה לשאת העול של הנהגות הקהילה, הגיב עליו אבא הרה"ק בעל אמרי ברוך זצוק"ל וכי רבנות היא בשביל עול? הן כאשר אני נוטל קוויטל, לפעמים עומדות שערות ראשי, ומעול קטן כזה אתה חושש? הפטיר רבינו אני מבין את דברי בעל אמרי ברוך.

(הרב מרדכי אריה פרידמאן שליט"א)

כשספרו לו על אחד השרוי בצער ונגע ללבו, היה מצטער במחשבתו שעות על גבי שעות, ופעמים רבות קיים בנפשו עד שיחלה עצמו עליו, וכשראה שמתמיהים עליו בזה היה מטיח בפני העומדים לפניו

ההילולא ה-221 דמרנא מפראהבישט

הגליון לחיזוק הסגולה לשמחת השבת: להזכיר בכל ליל שישי את זכות רבינו שלום מפראהבישט

סגולה לשמחת השבת

מהרה"ק הרבי הגדול רבינו שלום שכנא מפראהבישט יועזעכ"א

סגולת הצדיק משטפנשט זיע"א

אבי זי"ע [הרה"ק רבי מנחם נחום משטפנשט], **אמר:** מי שרוצה לזכות לשבת שמחה שידבר בליל שישי מזקני הגדול רבי שלום מפראהבישט זי"ע, ואם אין לו סיפור ממונו, שידבר לפחות משולחנותיו הקדושים ומספסלי בית מדרשו.

שנה ד'

150

הנהגות ישרות * אמרות טהורות * סגולות * עובדין קדישין * תולדותיו * הכנה לשבת

חג הסוכות הילולא דצדיקיא תשפ"ג

תורת שלום

תורת הרה"ק רבי שלום מפראהבישט

לסוכה נכנסים אך עם הגשמיות

כחגיגה הוא, וגם ההנאה בסוכה כמו חגיגה הוא. שגם עניני הגשמיות שבסוכה לגבוה הם, ובני ישראל משלחן גבוה קא זכו. והיינו, שכל האכילות וכל ההנאות וכל העשיות שיש לבני ישראל בסוכה - קודש הם, ומשלחן גבוה קא זכו, ונעשים בקדושה לשם פעלים. וכמו שאמר כ"ק אדמו"ר [רבי יצחק מבוהוש] זי"ע בשם הרה"ק רבי שלום הגדול מפראהבישט זי"ע, שנכנסים לסוכה אפילו עם השטייולעך (-מגפיים).

כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר (ויקרא כג לד) "חג הסוכות שבעת ימים לה" מה חג לה" אף סוכה לה" (סוכה ט). ופירש רש"י (ד"ה על החגיגה) דשלמי חגיגה שם שמים חל עליהם לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין, דזכו בהו בתר הכי משלחן גבוה כעבד הנוטל נראה לבאר על פי דברי רש"י שגם איסור הנאה דסוכה

אמרי קודש - בהוש, סוכות תשע"ב עמ' מא

השלמות וציננים

הוא מדריגה יותר גדולה מסיום התורה, שבאים למדריגה יותר גדולה ממה שיכולים להגיע על ידי סיום התורה, בחינת מלאכי השרת שעומדים לפני הש"ת בלא גשמיות, אבל סוכות ושמחת תורה שהוא גם התחלת התורה מתחילים להביא את התורה בכל מקום הגשמיות בחצר ובשדה, באספק מרגנ ומיקבך. וזה "בסוכות תשבו" כעין תדורו (סוכה כח), ה'תשבו' צריך לירד לכל המקומות מ'תדורו' ולהביא לשם התורה הקדושה, כי אין גשמיות בלא עבודה בשביל הש"ת ולהש"ת. וסיפר כ"ק אדמו"ר מביאנן שליט"א (אוצר אפרים, פר' אמור עמ' א'שפד) שאחר שרבינו ר' שלום מפראהבישט ז"ל נסתלק בערב חג הסוכות, בהשאירו אחיו בנו הגדול רבי אברהם'ניו ז"ל, שהיה כבן ט"ב שנה ואחיו הצעיר והרך רבינו מרז"ן שהיה כבר שית שנין. בליל התקדש חג נכנס ר' אברהם'ניו לסוכתו לקיים מצות סוכה ולקדש על היין, ואתו עמו אחיו הרך רבינו מרז"ן. בסוכה כבר עמדו כמה וכמה חסידים שבאו לשמוע בפעם הראשונה את רבינו רבי אברהם'ניו ז"ל מקדש על הכוס בלוקות אחי כס המלוכה בידו, והבחין רבינו מרז"ן על פני האנשים שהם רועדים מקור (בשרר בחוץ קור גדול), רבנו שנכנס לסוכה מלוכב בס"ה עם האלעטיל דק עמד כמתפלא והכריז בלשון קדשו 'קודש פאר וואס ציטערט איהר, די ווננט פון די סוכה ווארעמען דאך...' [יהודים למה אתם רועדים, הלא דפנות הסוכה מוחממים].

1. ראה בס' **אביר יעקב** (שמחת תורה תש"ך) בזה הלשון: איתא בספרים הענין מיום כפור וסוכות אחד הוא, אלא שזה בעליה וזה בירידה, ושניה משפיעים על כל השנה זה בעליה וזה בירידה, דהיינו ביום הכיפורים מתרומם האדם למעלה מרחיבים הגשמיים לבחינת מלאך, בלא אכילה ושתייה, ומתייחד עם קונו, כמו דאיתא בשלחן ערוך (או"ח סי' תרי סעי' ד) דוגמת מלאכי השרת, כי יוצא מביתו לבית הכנסת ושופך נפשו לפני הבורא ברוך הוא, ובחג הסוכות בחינת ירידה, שעובד את ביתו ויוצא לחצר, ולא לבית הכנסת, ולא איסור אכילה ושתייה אלא שמחה בבשר ובין. וזה מאמר הכתוב (דברים טז יג) 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספק מרגנ ומיקבך'. כי מוריד עם ישראל את כל קדושת התורה לתוך חמרותיה של הארץ. וזה אנחנו רואים הקדושה מיום כיפור והג' סוכות לתכלית עבור כל השנה. כמאמר הבעל **שם טוב הקדוש** זי"ע ועכ"ל, שאמר כשאדם מישאל טרוד כל היום בשוק וקודם הלילה הוא נזכר שלא התפלל מנחה, ורץ לבית הכנסת ומתפלל בחפזון המנחה לפי שכלו, ובפרט שהוא קובע עתים לתורה ורץ מביתו לבית המדרש ובית הכנסת, רועדים מלאכים ושרפים מזה. ולמה זאת, כי זה ניצוץ וענין מיום הקדוש מהמדרגה העליונה שהיה אז, וכשהוא רץ לבית המדרש להתפלל ולקבוע עתים לתורה הוא אז בבחינת יום כיפור... והיום הוא סיום התורה והתחלת התורה, וים כיפור

עם הגליון

"בית צדיקים יעמוד" (משלי יב ז) פירש הרלב"ג: כי ביתם יעמוד ויתקיים, והוא זרעם, ואין צריך לומר שהם בעצמם יעמדו ויתקיימו, כי גם זרעם יעמוד ויתקיים, כמאמר ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם'. דומה כי הדברים נאמרו אודות רבינו הגדול הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהבישט זיע"א אשר כמה פעמים התבטא בימי חייו אודות זרעו אחריו כי לא יכלו מהם צדיקים עד ביאת המשיח וכמו שקרא על עצמו "ולשלום אין קץ".

מאתיים עשרים ואחד שנים חלפו מאז שעלה רבינו בסערה השמימית, ודברי הבטחתו של רבינו נראו בבירור, כאשר שלשלאות זהב נמשכו ממונו, זרע צדיקים זרע קודש אשר האירו את עיני כל ישראל, ושמים היה נישא בפי כל ביראה וחרדת קודש כמו שפירש הרלב"ג כי בית צדיקים יעמוד הוא זרעם.

בשנים האחרונות זכינו והיה חלקינו בקיום המשך דברי הרלב"ג ש'אין צריך לומר שהם בעצמם יעמדו ויתקיימו' כאשר רבבות בני ישראל עוסקים מדי שבוע בתורתו של האי צדיק וקדוש, ומבקשים לקיים את הסגולה הנפלאה אותה השאיר לשארית ישראל כדי שיוזכו לזכות שבתות מתוך רוב שמחה, והתגובות הרבות המגיעות אל שלחן המערכת יעידו גידון את גודל הצמאון של אחינו בני ישראל להתדבק באותו צדיק בדרכיו ובהליכותיו בקודש.

שיר ושבח נישא לבורא עולם, ובסוד שרים ועדה נהללו אשר חסדיו הגדולים מלווים אותנו מעת התחלנו את מלאכת הקודש לקבץ נפורים, דברי תורתו של רבינו אשר היו זעיר שם זעיר שם, ובסייעתא דשמיא נפלאה בכל עת מתגלים לעינינו דברים חדשים מדברי תורתו של רבינו מפראהבישט ושל בנו הרה"ק רבי אברהם מפראהבישט זיע"א, אותם זוכים אנו להנחיל את הרה"ק.

ויהי רצון כי זכותו של אותו צדיק תגן בעדנו ובעד כל העוסקים בדברי תורתו ובעד כל אחינו בני ישראל, וכמאמר הכתוב "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו כשם ירצה".

ע"ד העוסקים במלאכת הקודש

יזמא דהילולא דרבינו הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהבישט זיע"א ערב חג הסוכות שנת דברי תורת שלום מפראהבישט ע"ד לפ"ק

הנהגת השבוע

סדר היום והנהגות ישרות מהרה"ק רבי שלום שכנא מפראהבישט זי"ע

הכניעת הקליפות באמירת הקרבנות ופסוקי דזמרה

יב. ויחזר קץ יאמר 'ישתבח', והפרכות שמקדם קריאת-שמעי, והפרכות שלאחר קריאת-שמעי, שאין בזה הזכרת החיצונים כלל, רק גדלת הבורא יתברך-שמו, שפכר נפלו בקרבנות ובקריאת.

ציצים ופרחים

הרה"ג מוה"ר ראובן מאודסא היה פעם אצל הרה"ק מרוזין, ואמר לפניו חידוש עמוק, והרה"ק בתיבה אחת סתר את החידוש. ונתפעל מאד ועמד על רגליו והתחיל לבכות, ואמר הנה אמרו חז"ל (ברכות ה) 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, נצחו מוטב וכו', ואם לאו יעסוק בתורה וכו', ואם לאו יקרא קריאת שמע וכו', ואם לאו יזכיר לו יום המיתת. ואני עוסק בתורה וקורא קריאת שמע ואף עתה פ"כ איני ניצול מיצר הרע. והשיב הרה"ק: העצה של יעסוק בתורה אינו מועיל אלא למי שעוסק בתורה כבן עזאי שהשליך כל עניני העולם הזה ואמר 'מה אעשה ונפשי חשקה בתורה' וכו' (יבמות סג). וקריאת שמע הוא ענין של מיסירת נפש ואמונה חזקה, און א רב קנן דאס ניש האבין, ער לערינט תוספות און קלערט טאמער איז דאס ניש ריכטיג וכו'. (ורב ולפדן אינו יכול להגיע למדריגה זו, כי בעת שהוא לומד תוספות הוא מתפלל ומתעמק בבירור דבריהם...).

דברי שלום ואמת

תמצית תולדות רבינו הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהבישט זיע"א

מתוך ספר האמ"ק ההנהגות והתולדות הנמצא בשלבי עריכה וייצא לעור עולם אי"ה על ידי מכונינו תורת אמת שטפנשט

מראש צורים אראנו

איש אלוקים קדוש, עיר וקדיש אשר מן שמיא נחית היה הרה"ק רבי אברהם המלאך זיע"א בנו של מרן המגיד הגדול ממעזריטש, אשר עבד את בוראו באהבה וביראה אין קץ, ולמעלה מזרז טבע בני האדם, עד אשר כל סובביו ומכריו היו מכנים אותו ברוב הערכה 'רבי אברהם המלאך'.

הנהגתו המופלאה דומה היתה כי איננה כלל מהעולם הזה, די היה לו לזון את גופו בעור של גוזל בן יונה אחד למושך יממה שלימה. אף קדושי עולם וגדולי תורה הסכימו כי לו יאה ולו נאה הכינוי 'המלאך'.

קדושתו היתה למעלה מהשגת אנוש, ואף לאחר נישואיו חי בפרישות גמורה ולא העמיד מאשתו הראשונה שום תולדות עד אשר לאחר עשר שנים שבקה חיים לכל חי, אז גמר אומר בנפשו שלא ישא עוד אשה, לבל יפריע אותו הדבר מעבודת השי"ת בקדושה ובטהרה. אמנם כאשר נתוודע אביו המגיד הגדול ממעזריטש זיע"א לדבר, התווכח עמו וצירף אליו את הרה"ק רבי שניאור זלמו מליאדי זיע"א אשר אף היה לומד בחברותא עם המלאך הקד', והללו השפיעו עליו לישא אשה אחרת ולהעמיד

תולדות, ואז נשא את הרבנית הצדקנית מרת גיטל בת הגה"ק רבי פייבוש מקרעמניץ זיע"א בעל 'משנת חכמים'.

אור מופלא האיר בביתו עת נוספה חוליה לשלשלת הזהב המשתלשלת מבית המגיד הגדול ממעזריטש זיע"א, עם לידת בנו אשר נקרא שמו בישראל שלום שכנא.

באחד הימים, בעת שהיה במעזריטש, עיר זקינו המגיד זיע"א, חלה הילד מאד והגיע עד שערי מות. באותה העת הגיע הרה"ק רבי יחיאל

מיכל מזלאטשוב זיע"א אל בית רבו הרה"ק ממעזריטש זיע"א, ואמר כי הנער עוד יבריא, וכך היה אף שכבר היה גוסס ומפרפר בין חיים למוות, קם ממשכבו והיה כאחד האדם. פעם אחת בעוד היותו ילד קטן התאמץ לבקש שיביאוהו בליל שבת לשמוע הקידוש מאביו המלאך זיע"א, והיות שהמלאך היה מקדש בשעה מאוחרת בלילה, השכיבוהו לישון, ומאחר שכל כך ביקש, כאשר המלאך זיע"א עמד לקדש, הקיצוהו והביאוהו אל השלחן.

הלא המה רבינו הרה"ק מפראהבישט זיע"א ואחיו הרה"ק רבי ישראל חיים מלאדמיר זיע"א - אל ביתו, ברוב הערכה ורגשי זכות לגדל את זרע קודש נכדי רבו מרן המגיד הגדול ממעזריטש זיע"א, ובשמחה רבה ושמור עליהם כעל בבת עינו, ואף בשעה שהיה נשכב לישן היה מניח את הנערים שישנו בסמוך אליו, אחד מימינו ואחד משמאלו.

פעם אחת באה נשמה אחת אשר היתה צריכה את טובת הרה"ק מקארלין זיע"א עבור תיקון, אך חששה להעירו, על כן הקיצה את הנערים וברוב פחד התעוררו, צעק עליה הרה"ק מקארלין זיע"א באמרו: "דעם רעבינס קינדער וועסטי טשעפין איך וועל דיר פאר טרייבען לשאול תחתיות" [-] אם בבני הרבי תפגע אגרש אותך לשאול תחתיות].

הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א הי"ד שכר מלמד שילמד את שני בני המלאך הקדוש, כאשר יחד עמם למדו שני נערים נוספים, כשהרה"ק מקארלין מזהיר אותם שלא ידברו עם שאר הנערים אשר אינם לומדים עמהם. פעם אחת ביאר רבינו אף שעדיין היה ילד, מה הטעם שהרה"ק מקארלין אסר עליהם לדבר עם שאר הנערים, כי כאשר אחד מדבר עם חבירו אזי מהדיבור יוצא הבל מפיו, וגם מפה חבירו יוצא הבל, וההבל היוצא מפי שניהם מתערב באויר זה עם זה, ואם חבירו המדבר עמו אינו טוב כל

כך אזי יוכל להזיק גם למדבר שישב אליו את ההבל שיוצא מפיו.

כאשר היה רבינו כבן תשע אמר לו פעם אחת הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א: "שלומ'קה, דיר איז גיט צו שטעלין זיך דאווינין, ווארים אז דיא שטעלסט זיך דאווינין קומין דיא אבות און חאפין דיא תפילות און בריינגין זייא פאר דעם אין סוף". [-] לך טוב לעמוד להתפלל, כיון שבעת אשר אתה נעמד להתפלל מגיעים אבותיך וחוספים את

מראה האהל והמדרגות המובילות אליו במעלה ההר בעיר פראהבישט

כאשר המלאך זיע"א נכנס לקידוש, אמר הילד לאביו "א גוט שבת", ונשקו המלאך על מצחו, ונכוה הילד מהנשיקה עד שזמן רב אחר כך עדיין הרגיש את הכווייה הזאת.

בהיותו בן שמונה שנים, בי"ב תשרי תקל"ז, התייתם רבינו מאביו הקדוש. אמו הרבנית מאנה לקבל תנחומים על בעלה ועלתה לחונן את אדמת ארץ הקודש לבדה, כאשר הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א לקח את שני בניה

כי יבנה בית

בהגיע רבינו לגיל שידוכים שלח הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א הי"ד שני שליחים שיסעו על פני העיירות לחפש שידוך מתאים עבור רבינו. לפני שיצאו לדרכם הזהיר אותם הרה"ק מקארלין זיע"א כי היות ודרכם עוברת בעיר פראהבישט זיע"א - בה התגורר באותם ימים הרה"ק בעל "מאור עינים" מטשערנאביל זיע"א - שלא יתעכבו בה לרגע אלא ימהרו לצאת מן העיר ולהמשיך הלאה.

היה זה ביום ערב שבת קודש אחה"צ, כאשר הרה"ק בעל "מאור עינים" זיע"א היה ישן שנת צהרים, והנה בחלומו הוא רואה כי הוא נמצא בעולם העליון, ונאמר לו כי עתה הוא

עת רצון שיבוא בקשרי שידוכין עם נכד רבו מרן המגיד הגדול ממעזריטש זיע"א, ותוך כדי החלום נעשה דבר השידוך.

תיכף התעורר הרה"ק בעל "מאור עינים" זיע"א משנתו, והבין כי יש דברים בגו. הוא קם ושאל את בני ביתו אם ראו עגלה עוברת במקום, וענו לו כי

אכן עברה כאן עגלה אשר נסעה במהירות, ובה ישבו שני יהודים. תיכף נשלחו שליחים שימהרו בעקבות העגלה אשר עזבה זה מכבר את פראהבישט, להביא את השלוחים אל הרה"ק בעל "מאור עינים" זיע"א.

האנשים אשר על העגלה - הלא הם שלוחי הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א - רצו לשבות בכפר הסמוך לפראהבישט, אך הרצים - שלוחי הרה"ק בעל מאור עינים זיע"א לא הניחו להם והשיבו אותם אל פראהבישט. וכאשר הגיעו אל הרה"ק מטשערנאביל זיע"א להם שהשידוך כבר נעשה למעלה בעולם העליון, ומה יצא הדבר, ועל כן אין להם לנטות ימין ושמאל. כאשר ראו זאת שלוחי הרה"ק מקארלין זיע"א, המה ראו כן תמהו מאין נודע לו מטרת נסיעתם, ויראו כי אכן דבר אלקים הוא, והשידוך נסגר בשעה טובה, והרה"ק בעל "מאור עינים" לקח את רבינו כחתן לנכדתו הרבנית הצדקנית חוה ע"ה, בת חתנו הרה"ק רבי אברהם מקאריסטשוב זיע"א בן המגיד

הרה"ק רבי צבי הירש מקאריסטשוב זיע"א. לאחר נישואיו ישב רבינו סמוך על שלחן חותנו - זקינו הרה"ק בעל "מאור עינים" זיע"א בפראהבישט כאשר הליכותיו בקודש היו טמירים ונעלמים.

בהיכלו של מלך

פעם אחת ראה אותו חותנו זקינו הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל זיע"א כשהוא מסתובב לפני התפילה אנה ואנה, והיה נראה בעיניו כמי שמבטל את זמנו, והוכיח אותו הרה"ק ואמר לו 'וכי כך מתכוננים לפני התפילה בהעברת הזמן לריק? שאלו רבינו בתמימות וכי מה עלי לעשות?!' ענה לו הרה"ק מטשערנאביל זיע"א 'אברך כמותך היה צריך ללמוד דף בספר עץ חיים להאר"י ז"ל וכדומה'. ענה לו רבינו ואמר 'משל למה הדבר דומה, לצייר אחד

המטבח של הרה"ק מפראהבישט בתוככי האהל

שהיה מצייר כל מיני ציורים מהנעשה בהיכל המלך, בהם נראה המלך יושב על כסא מלכותו ושריו ויועציו עומדים סביב לו כל אחד במקומו הקבוע, ועוד כיוצא באלו, וכאשר הוציא את ציוריו למכירה רבים ביקשו להביא אל בתיהם ציורים מרהיבים אלו, ואכן כל הציורים נמכרו במחיר גבוה. באחד הימים בהגיע הצייר אל השוק למכור את ציוריו ראה אדם נכבד אשר היה אחד משרי המלך, אך הצייר לא ידע כי הוא משרי המלוכה ועל כן הצייר לו לקנות ציור נפלא של היכל המלך בו נראה המלך כשהוא יושב עם שריו. אך אותו שר נענה אליו ואמר 'אינני מתפעל מהתמונה ואיני רוצה לקנותה'. תמה הצייר כיצד איש נכבד זה אינו מתפעל מיופי התמונה אשר כל איש פשוט עומד נדהם מול יופייה, ומול התיאור החי מהנעשה בהיכל המלך. חייך האיש ואמר לו 'אני יושב תמיד בהיכל המלך ועל כן אינני צריך תיאורים וציורים ממה שנעשה שם'. וסיים רבינו את דבריו ואמר לחותנו - זקינו הרה"ק בעל מאור עינים זיע"א:

"ספר עץ חיים מתאר את גודל יקרת היכל מלך מלכי המלכים, ואני הריני בעצמי שם כל הזמן ועל כן אינני צריך לספר זה".

דרכו של רבינו היתה לצנינים בעיני חסידי חותנו-זקינו הרה"ק מטשערנאביל זיע"א שעל פי מראה עיניהם ראו אותו מבזה את יחוסו הרם, ועל כן לא אחת באו להתלונן בפני רבם על דרכיו ומעשיו של רבינו, כדי שיוכיח אותו ויעלה אותו אל הדרך אשר מן הראוי שיצעד בה. כשאחת מטענותיהם היתה על כך שרבינו ישן עד שעה מאוחרת ואז יוצא לטייל ביער כאחד הריקים. כאשר שמע זאת הרה"ק בעל "מאור עינים" זיע"א אמר להם כי בבוקר אכן יבוא להוכיח אותו על התנהגותו.

בשעתבוקר, לאחר שסיים הרה"ק מטשערנאביל זיע"א את תפילת שחרית, פנה והגיע אל חדרו של רבינו, כאשר אי אלו מהחסידים מלווים אותו מתוך סקרנות לראות כיצד יוכיח את חתן

בתו, אך כאשר אך נכנס אל החדר נסוג הרה"ק תיכף לאחוריו ללא שפתח את פיו. החסידים התמהים הביטו בפניו כאשר הם מנסים להבין מדוע אחרי שכבר הגיע הרבי אל חדרו יצא משם תיכף בלא אומר ודברים.

הרה"ק מטשערנאביל זיע"א אשר ראה את תמיהתם הגיב: "איך יכולתי להכנס ולהפריע לו, בשעה שראיתי את מורי ורבי הבעל שם טוב זיע"א

עומד מצדו האחד, וזקינו הלא הוא מורי ורבי המגיד הגדול ממעזריטש זיע"א עומד מצדו השני, ומדברים עמו ברוי דרוזין?!..."

בהזדמנות אחרת, כאשר שאל אותו זקינו אודות הנהגותיו, נענה רבינו ואמר: הנה קרה שהושיבו ביצים של אווז תחת תרנגולת, ויצאו מהם אפרוחים והיו כרוכים אחר אמם התרנגולת, והם היו בני אווזות. פעם אחת הלכה התרנגולת עם האפרוחים על שפת הנהר, וקפצו האפרוחים בני האווז אל תוך המים לשוט כדרך האווזים. אך "אמם" התרנגולת פחדה מאוד מהמים כי לא יכלה לרוץ אחריהם. ועמדה על שפת הנהר וצעקה מרה על בניה וכשכשה בכנפיה וזעקה אל האפרוחים שימהרו לצאת מן המים פן ח"ו יפלו מטה ויטבעו. אך האפרוחים השיבו מן המים ויאמרו 'אמא אמא, אל תדאגי עלינו כלל. אכן עלייך לפחד מן המים כי את אינך יכולה לשוט, אבל עלינו אין לך סיבה לפחד'. וכאשר שמע הרה"ק מטשערנאביל זיע"א דברים אלו

תורת המועד

ליקוט לחג הסוכות מרבינו הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהבישט זיע"א

השמה בחג הסוכות תלויה בתשובה שביום הכיפורים

"אך בחמשה עשר יום לחודש תחוגו את חג ה' שבעת ימים"

(ויקרא כג לט).

ודיבר עוד מרן הס"ק מרוזין זי"ע על הא דכתוב בתורה הקדושה על יום הכיפורים "אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא" וגו', וכתב רש"י ז"ל 'כל אכין ורקין שבתורה מיעוטין הן, מכפר הוא לשבין ואינו מכפר על שאינם שבים', ואילו להלן גבי חג הסוכות כתיב בתורה "אך בחמשה עשר יום לחודש תחוגו את חג ה' שבעת ימים" וגו' (שם לט). וסיפר שכאשר היה אביו הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהבישט זי"ע בצעירותו, ישב פעם לפני דודו הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל זי"ע בסוכה, ודיברו מענין ה'אך' שמוזכר בתורה גבי חג הסוכות. ואמר אביו רבי שלום מפראהבישט בשם אביו הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע שה'אך' של חג הסוכות תלוי ב'אך' של יום הכפורים. ואמרו בזוהר ובתיקונים שפירוש הדבר הוא, כי שורש השמחה הוא בחג הסוכות, כי מקטרגא שביק לון לבנוהי. וכן איתא ברעיא מהימנא שאומרים לפני תקיעת שופר.

ועל זה אמר הכתוב 'אך' אימתי אתה יכול להיות בשמחה ולחוג את חג הסוכות בלב שלם, רק אם ה'אך' של יום הכיפורים קויים כהלכתו ועשית תשובה כראוי, כי הרי יום הכיפורים אינו מכפר לשאינם שבים, ולכן אצלם לא סר מקטרגא מלפניך ומאחריך, ורק אם שב בתשובה שלימה אז יכול להיות בשמחה בסוכות, ושביק לון מקטרגא.

מסילות - סדיגורה, גליון כד עמ' 20

היה ישן כל ימיו בסוכה

"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם" (ויקרא כג מב-מג).

בשם הרב הקדוש שלום מפאהרובישיט... התפאר עצמו שכל ימיו היה ישן בסוכה.

ואפשר על דרך דאיתא בזוה"ק (חלק ג דף שט.) 'סוכה' גימטריא הוי"ה אדנ"י, שהיה מייחד תמיד יחודים אלה.

כל זה שמע הרב ר' ישוע ולק דפה מפי ר' שמואל ווארחיניווקר תלמידו ששמע מפיו ממש.

מרגניא דבי רבנן, עמ' קו

מפי הרה"ק מפראהבישט זיע"א, ענה ואמר: 'לך בני כאשר אתה רוצה, ותתנהג באשר תחפוץ'.
*
פעם אחת נסע הרה"ק מטשרנאביל זיע"א אל הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א, ולקח עמו את רבינו. כאשר היו בביתו של הרה"ק מקאריץ זיע"א ראה אותו רבינו מטפס וקופץ על הספסל כדי להוריד תבלין לצורך תיקון מאכלי שבת, וחיוך קל פשט על פני רבינו למראה קפיצתו. הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א הבחין בכך ושאל את רבינו 'מדוע חייכת בי כשקפצתי על הספסל? הלא קפצתי אל ה...'. השיבו רבינו 'אכן על זה עצמו חייכתי, כי אל השי"ת אין צריך לקפוז, אני אומר שהשי"ת נמצא גם היכן שאני שם'. לאחר מכן אמר הרה"ק מקאריץ זיע"א להרה"ק מטשרנאביל זיע"א: 'האברך הזה מוצא חן בעיני, סע נא לבינתך בשלום והשאר כאן את האברך הזה!'

פועל ישועות עושה חדשות

לאחר נישואי רבינו, כאשר ישב סמוך לחותנו זקינו הרה"ק רבי מנחם נחום מטשרנאביל זיע"א, התקבצו סביבו אברכים מבקשי ה' אשר היו צמאים למוצא פיו, וביקשו שידריך אותם בדרך התורה והחסידות.

פעם אחת בימי בין המצרים, אשת אחד האברכים אשר התקשרו אל רבינו היתה מקשה לילד, והגיעה לידי סכנת נפשות ממש. חותנו שהיה מחסידי הרה"ק בעל 'מאור עינים' מטשרנאביל זיע"א זירזו שימהר אל בית רבו לבקשו שיעתיר ויבקש רחמים עבור אשה זו, שתלד במהרה ובנקל. האברך מיהר לעשות כאשר אמר לו חותנו, אך מה גדלה הפתעתו כאשר הגיע אל בית הרה"ק מטשרנאביל זיע"א, אשר שלח אותו מעל פניו באמרו שילך לבקש רחמים אצל רבינו.

כאשר הגיע אל בית רבינו שמע בצר לו כי הרבי ישן כעת, אך בגודל דאגתו לגורל אשתו הנמצאת בסכנת חיים אור אומץ ופרץ אל חדר רבינו והעיר אותו, כשהוא שוטח בפניו את בקשתו שיתפלל על אשתו שתלד בקלות ושלא בצער, אך במקום שרבינו יאציל עליו מברכות קדשו כעס עליו מאד, ושפך עליו בוז וקלון באמרו "מרשעת זו, ראוי שתקבל את עונשה". האברך עמד המום, לזאת כלל לא ציפה. אך בעוד הוא עומד על מקומו המום ונכלם, קרא אליו רבינו ואמר "מזל טוב! שוב נא אל ביתך כי אשתך ילדה בן זכר".

כאשר שמע הרה"ק מטשרנאביל זיע"א את דבר המעשה התפעל מן הדברים ואמר: 'זה הוא דרך חדש אשר לא ידעתי עד הנה, לבטל דינים על ידי דינים. כי כאשר האברך הגיע לפני ראיתי ששורים דינים על אשתו המקשה לילד, וגם היה זה זמן השראת הדינים - ימי בין המצרים, אך רבי שלום ביטל את הדינים ע"י כעסו, כי לא מצא דרך אחרת לבטל דינים בעת השראת הדינים אלא על ידי דינים וכעס.

רצונו למסור את נפשו

בעקבות עלילה אשר העלילו שונאי הדת על רבינו נאסר רבינו והושלך אל בית האסורים, וסכנה גדולה נשקפה לחייו. דבר השמועה על מאסרו פשט חיש מהר, וכל גדולי וצדיקי הדור העתירו בעדו ועשו מאמצים כבירים לבקוע שערי שמים ולהתיר את רבינו ממאסרו, אך כל פעולותיהם לא הועילו ולא הצליחו לפדותו

הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א הרגיש שהסיבה שכל פעולות הצדיקים לפדותו היא משום שרבינו בעצמו מצדיק עליו את הדין ואינו חפץ לצאת את בית האסורים. מיד שלח הרה"ק מקארלין זיע"א אל רבינו "אפיך צלותיך" כשבזה הוא מרמז אל רבינו שיהפוך את תפילותיו, שלא יתפלל עוד על המשך מאסרו אלא על שחרורו. כאשר הגיעו אל רבינו הדברים שמסר הרה"ק מקארלין זיע"א אמר: 'אם רבי שלמה הרגיש במה שמלאכים ושרפים לא ידעו, אזי אשמע בקולו!'

אמנם לאחר שנהרג הרה"ק מקארלין זיע"א הי"ד בידי קוזק רוסי נענה רבינו ואמר: 'מיר האט ער איבער געמאכט,

ממעין השיריזה

במשנת רבוה"ק לבית איז'בצא ראדזין

חג
הסוכות

עלון
מס' 12

ד"ת שנאמרו בשיעור בתורת איזביצא
על ידי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ספה"ק בית יעקב

למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל וגו' (ויקרא כג מג).

שיש לו מקום בקביעות, יש לו נמי גודל בטוחות, וישראל יען שאין להם מקום בקביעות, כמאמרם ז"ל (סוכה ב.) צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, לכך המה מכניסים עצמם בכל מיני בירורים ועבודות קשות, כי אין להם שום דבר בטוח לסמוך עליו, זולת עבודת השי"ת.

משא"כ העכו"ם יש להם קביעות מקום, שסומכים עצמם על זאת הקביעות, לכך אינם רוצים בשום עבודה. והוא כענין שמצינו בגמ' (שבת קמה:) מפני מה בני בבל מצוינים מפני שאינם בני מקומם וכו'. היינו, כי מי שאין לו מקום בקביעות צריך לציין עצמו בכל מיני סייגים וגדרים,

פירוש, שהאדם שאינו במקומו באשר אין לו תוקף וקביעות וחסר אחיזת מקום, לכך עושה פעולות לציין ולהבליט את קיומו ומציאותו כדי שלא לאבד את מציאותו, ובפעולות וציונים מיוחדים מתקשר ומתעצם במציאותו הפנימית ומשם יונק תוקף. מה שאין כן מי שיש לו תוקף מקום שמציאותו והרגש קיומו חזקים ואיתנים כעץ שתול על פלגי מים ואינו צריך להבליט את עצמיותו לקבל תוקף לבלתי להאפס,

ועל זה רומז מצות סוכה צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, היינו שלא ירצה בשום בטוחות של קביעות מקום, רק שיתמשכו ישראל אחר רצונו ית' בכל מיני הפכיים, ומחמת זה נתברר ממילא הניצוח של ישראל, שזכו בגורל שלא בדרך מקרה, כי אם מה' כל משפטו, היינו שהיה ראוי להם בשורת הדין ובמשפט, מצד גודל התקשורתם בשורש העליון יתברך.

איתא בירושלמי (ילקוט"ש אמור רמז תרנג) אם נתחייבתי גלות יהי רצון שיתחשב יציאתי מביתי לסוכה כאלו גליתי וכו'. וביאר בזה **אאמו"ר הגה"ק זצללה"ה** (בית יעקב וישלח ענין מא), כי תמיד אחר שזוכין ישראל את הגורל, צריכין לכנוס לסוכה, וכמו שמצינו גבי יעקב אבינו אחר כל ניצוח היה סובל כמה בירורין, ואחר שנצח את המלאך כדכתיב (בראשית לב כט) **כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל**, נאמר אח"כ (בראשית לג יז) **ויעקב נסע סכתה וגו'.**

וזהו נמי הענין שנכנסין לסוכה אחר שזוכין ישראל את הגורל ביוה"כ, כי על גורל כתיב (משלי טז לג) **בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו**. היינו אף שנראה לעיני האדם שהגורל הוא מקרה בעלמא בלא משפט, אבל באמת מה' כל משפטו.

וכדאיתא בזוהר הקדוש (פנחס רנט:) על הפסוק (במדבר כו נו) **על פי הגורל תחלק נחלתו וגו'**, חד אבן נחתא מלעילא, כד בעו ישראל למירת ארעא, וכתוב ביה גורל וכו'. היינו כפי מה שיש לו להאדם חלק בשרשו העליון, כך מתפשט אצלו נמי הכ"ש לתתא על כל הלבושים, ויען שכל עיקר זכיות הגורל נמשך מחמת שורש העליון, לכך אין זוכים בו רק ישראל, אבל העכו"ם אין להם מה לזכות בגורל, כי אין להם שום חלק וקנין בהשורש העליון, וזה הגורל הוא עיקר הניצוח שישראל מנצחים בו את העכו"ם וכו'.

והבירור מזה הוא מצות סוכה, כי סוכה הוא כענין הכתוב (משלי כז ח) **כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו**. היינו כי מקום מורה על דבר שהאדם סומך עצמו ובוטח עליו, כי מי

שיחת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

נמי הענין שנכנסין לסוכה אחר שזוכין ישראל את הגורל ביוה"כ, כי על גורל כתיב (משלי טז לג) **בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו**. היינו אף שנראה לעיני האדם שהגורל הוא מקרה בעלמא בלא משפט, אבל באמת מה' כל משפטו.

וכדאיתא בזוהר הקדוש (פנחס רנט:) על הפסוק (במדבר כו נו) על פי הגורל תחלק נחלתו וגו', חד אבן נחתא מלעילא, כד בעו ישראל למירת ארעא, וכתוב ביה גורל וכו'. היינו כפי מה שיש לו להאדם חלק בשרשו העליון, כך מתפשט אצלו נמי הכ"ש לתתא על כל הלבושים, ויען שכל עיקר זכיות הגורל נמשך מחמת שורש העליון,

למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל וגו' (ויקרא כג מג).

איתא בירושלמי (ילקוט"ש אמור רמז תרנג) אם נתחייבתי גלות יהי רצון שיתחשב יציאתי מביתי לסוכה כאלו גליתי וכו'.

וביאר בזה **אאמו"ר הגה"ק זצללה"ה** (בית יעקב וישלח ענין מא), כי תמיד אחר שזוכין ישראל את הגורל, צריכין לכנוס לסוכה, וכמו שמצינו גבי יעקב אבינו אחר כל ניצוח היה סובל כמה בירורין, ואחר שנצח את המלאך כדכתיב (בראשית לב כט) **כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל**, נאמר אח"כ (בראשית לג יז) **ויעקב נסע סכתה וגו'.** וזהו

ה' ותוקף מציאותו כי רק בזה מרגישים ניחא ...

משא"כ העכו"ם יש להם קביעות מקום, סומכים עצמם על זאת הקביעות, לכך אינם רוצים בשום עבודה. והוא כענין שמצינו בגמ' (שבת קמה): מפני מה בני בבל מצוינים מפני שאינם בני מקומם וכו'. היינו, כי מי שאין לו מקום בקביעות צריך לציין עצמו בכל מיני סייגים וגדרים, פירוש, שהאדם שאינו במקומו באשר אין לו תוקף וקביעות וחסר אחיזת מקום, לכך עושה פעולות לציין ולהבליט את קיומו ומציאותו כדי שלא לאבד את מציאותו, ובפעולות וציונים מיוחדים מתקשר ומתעצם במציאותו הפנימית ומשם יונק תוקף.

מה שאין כן מי שיש לו תוקף מקום שמציאותו והרגש קיומו חזקים ואיתנים כעץ שתול על פלגי מים ואינו צריך להבליט את עצמיותו לקבל תוקף לבלתי להאפס, ועל זה רומז מצות סוכה צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, היינו שלא ירצה בשום בטוחות של קביעות מקום, רק שיתמשכו ישראל אחר רצונו ית' בכל מיני הפכיים:

כי ענין סוכה הוא שיוצאים מהקביעות מקום ונמשכים אל ה', מחמת שיודעים ומכירים שאין לנו כח ואחיזה מצד עצמנו בעולם וכל חיותנו ומציאותנו הוא מאת ה', וע"כ יוצאים מהקביעות ומהתקפות שיש לכל אחד ברצון ולב שלם, לבלתי להשתקע בדמיון של תוקף וחוזק בכחנו ועוצם ידינו רק להמשך אל דעת ורצון ה' שיהיג אותנו, כענין הכתוב לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, כי אך ה' הוא תוקף ומעוז לנו ומחסה ומבטח באין שום תוקף משלנו,

ובזה מתברר שורש ישראל ומהותם והבדלם מן האומות, כי האומות אינם יכולים ואינם רוצים לצאת מקביעותם ומחלקם אשר בעולם להמשך אל הבלתי נתפס בדעתם, כי חלקם אך בהסתר פני ה' להיות קבוע ואחוז בקביעות מקום להיות נטוע בחלק משלהם ובזה שלותם וישוב דעתם ומעוז נפשם. וגם כאשר עובדים את השי"ת אינו אלא בגוון מסוים הנתפס בדעתם, אבל להמשך בבלי דעת ולפתח חרצובות השליטה ולהחזיר את הכל אל השי"ת בבטחון ובניחא כצאן אחר הרועה זה א"א להם כי הוא סתירת קיומם ומציאותם.

לכך אין זוכים בו רק ישראל, אבל העכו"ם אין להם מה לזכות בגורל, כי אין להם שום חלק וקנין בהשורש העליון, וזה הגורל הוא עיקר הניצוח שישראל מנצחים בו את העכו"ם:

ביאור הדברים, כי ענין גורל אינו ח"ו שבמקום ספק משליך האדם את ענינו אל המקרה כענין של הפקרות לזרוק את דעתו, אבל ענין הגורל הוא משפט מאת ה' להוציא תעלומות האמת במקום שהאדם מבטל את דעתו ותפיסתו ונותן את ההחלטה והמשפט אל הנהגת ה', וא"כ כל ענין גורל (שהוא עפ"י הנגלה לעין רק ענין של מקרה וארעיות) הוא התגלות דעת עליון במקום שמתבטל ואפס דעת ובחירת האדם (כי במקום שהאדם עומד בכוחו ובדעתו הוא מסך מבדיל אל התגלות משפט ה' כי אז האדם מנהיג את עצמו עפ"י דעתו, וכך רצון ה' בבריאת העולם והאדם בהסתר אור הנהגתו ויחודו לתת מקום לפעולת אדם בבחירתו כדי שיהא לו חלק ע"י עבודתו באור ה' ושהשלמתו יקרא על שמו ויגיע כפו, ונתבאר בספרי רבותינו בהרבה מקומות).

אבל אמנם באשר שמשפט הגורל הוא עפ"י דעת עליון היודע מצפונות ונסתרות הלב והנפש, ועומקי סתרי משפטי הנהגה של טוב ורע ושכר ועונש, מה שלא נתגלה ומבואר עפ"י דעת אנוש ומשפטי תפיסתו בהבנתו בהסבר וטעם, ע"כ אחר יוהכ"פ שנתברר עפ"י הגורל זכית ישראל ויוצא משפטם לאור שחלקם לה' וכל הרע שייך אל השעיר שהו"ע אוה"ע (כמב' במדרשים ובזהר ברמב"ן ובשאר ס"ק),

אבל באשר שענין זה הוא רק מצד דעת עליון שמשם משפט הגורל לגלות לעין כל מי הקדוש והנקי בשורש ולמי הפסילים, אמנם אין בזה הבנה והצדקה עפ"י משפט השכר והעונש של תפיסת ודעת הנבראים, וע"כ מתעורר קטרוג עליהם למה ועל מה יצאו זכאים וכי משוא פנים יש בדבר, וע"כ אחר זכית הגורל מאת ה' מצד סתר עליון בשורש ישראל הנעלם צריכים בני ישראל לברר עצמם בכח מעשיהם ובפעולותיהם לזכך ולברר את עצמם להראות ולהוציא את סתר שורש המשפט אל צדק המשפט שבפועל עפ"י הנראה והנגלה והמבורר בכללי הצדק שבעולם,

כי אמנם כל קטרוג הוא תביעה למשפט ולדין עפ"י הבנת המקטרג ביושר המשפט, ויש כח אל הקטרוג לעורר מיצוי הדין שעפ"י דעת המקטרג אף שעפ"י משפט העליון האמיתי אינו אמת, אבל באשר כי משפטי ה' צדקו יחדיו עפ"י כל כללי המשפט ובתכלית השלימות, ע"כ יש בסגולת נפשות הנבראים לעורר בתביעתם קטרוג למצה את הדין המדוקדק, וע"כ במקום זכית הגורל שהוא עפ"י פנימיות האמת צריכים בני ישראל הגנה מכוחות הדין המקטרגים עפ"י תפיסתם במשפט הדין עפ"י הנראה והנגלה, ובירור השלם שישראל הם חלק ה' ושורשם בקדושה הוא ע"י סוכה כאשר יתבאר. סוד ישרים סוכות אות פ"ח.

והבירור מזה הוא מצות סוכה, כי סוכה הוא כענין הכתוב (משלי כז ח) כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו. היינו כי מקום מורה על דבר שהאדם סומך עצמו ובוטח עליו, כי מי שיש לו מקום בקביעות, יש לו נמי גודל בטוחות, וישראל יען שאין להם מקום בקביעות, כמאמרם ז"ל (סוכה ב.) צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, לכך המה מכניסים עצמם בכל מיני בירוים ועבודות קשות, כי אין להם שום דבר בטוח לסמוך עליו, זולת עבודת השי"ת: היינו שישראל כל היותם ומציאותם הוא השי"ת, ואין להם שום ניחא ושום הרגש תקיפות וקביעות מקום רק השי"ת הוא עוזם ומבטחם, לכך מכניסים עצמם בטירחות ועבודות כדי לגלות ולהאיר בם את אור

ישמחת בחגך והיית אר שמיח
בשמחה רבה הגני להודיע
כי בסיעתא דשמיא תקיים

שמחת בית השואבה

ביום רביעי ד' דחיה"מ
ברחוב אבוהב 5א בית וגן ירושלים
בשעה 9:00 בערב
וישבתם מים בששון ממיני השועיה

כל מי שיש הערות בעניני הגליון ולכל עניני הגליון ולקבל את העלון במייל ניתן לשלוח לכתובת. ri0583256436@gmail.com
יז"ל ע"י עמותת מורשת בית איז'בצא ראדזין ע"ר

להשיג את ספרי רבותינו הקדושים בחנות ספרים ווינקל רחוב עלי הכהן 15 וכן ניתן להשיג במייל של המערכת
העלון נתנדב לע"נ רבותינו הקדושים ולזכות יהושע בן חוה לאה ומשפחתו

דברי תורה והסידות

ניצוצי חיזוק והתרוממות במשנתו של האי חסידא ופרישא
הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצוק"ל

פרשת
האזינו
תשפ"ד

הנהגות ימים נוראים

לפני הימים הנוראים היה חוזר
ואומר, ס'כאפט דאך א פחד.

(בכ"כ מן הענינים המובאים כאן,
ובפרט לגבי הימים הנוראים ראוי לומר
עליהם, אשר עין ראתה כל אלה, הלוא
למשמע אהן דאבה נפשינו, כי אין לשערם
ואין לתארם כלל וכלל ורק מי שנכח שם
בשעת מעשה יבין כראוי את משמעות
הדברים וחבל חבל על דאבדין ולא
משתכחין)

פעם שאל מבחור אחד בעת
השיעור בשלה"ק, דו געדענקסט
וואו שטייט זוחלין ורועדין,
אמר לו שהוא בסליחות דיום
א', ואמר בתוכחה שצריך באמת
לזחול ולרעוד מאימת יום הדין.

עוד היה פעם אחת בעת
השיעור בשלה"ק כמה ימים
לפני ר"ה, אשר באותו יום היה
בישיבה חתן וחילק ציקערלעך
לבחורי הישיבה, וראה על
הרצפה עטיפות של הציקערלעך,
בעת השיעור אמר בתוכחה,
וואס זענען די פאפירעלעך, די
ציקערלעך ס'קומט דאך באלד
ראש השנה, וכאמור לעיל
העיקר היה אופן האמירה אשר
אמר דבריו באמת והיו דברים
יוצאין מן הלב.

עובדות והנהגות עיני תורה

לבחורים בשיעור שלה"ק בישיבת
טשעבין אשר רואים הם כי יש
מציאות שבחור יסיים ש"ס.

פע"א חיבר חתנו כ"ק אד"ש
מטאלטשאוווע יבלחט"א חיבור על
ח"מ, ושמה בזה מאוד והתפאר בזה,
שאל חתנו, הא כשלמדתי יו"ד לא
התפארת בזה כמו שאתה מתפאר עתה,
ומאי שנא האי מהאי, אמר לו, יו"ד
דארף דאך יעדער קענען.

העיד עליו משב"ק הגה"ח רבי
מרדכי וועבר שליט"א, אשר הוא ידע
בכל הוראותיו של הרה"ק מבעלזא ז"ע
ועכ"י, את טעמי הדבר, וכמו שאמר
הה"ק בקדשו, לערנט'ס וועט עטס זען
אז אלעס שטייט.

העיד כ"ק אד"ש מפנסק על מידת
ההשתוות שהיתה אצלו, אשר אע"פ
שבימיו ושנותיו האחרונים כבר לא
היה לו את גודל כח התורה כבכל ימיו
ונתגברה עליו הזקנה, עכ"ז לא ראו
אצלו שום שינוי והתגבר בתורה כבימי
קדם.

סיפר שפעם אחת למד עם
חברותא, ובלי שהבחינו עברה כל
הלילה ועד שסיימו להתפלל תפילת
שחרית כבר התחילו סדרי הלימוד
בישיבת רבו מהרי"ץ דושנסקיא,
והוסיף ואמר, וקיבלנו מתנה ע"ז שכיון

פעם אחת שלח הגה"ח רבי לייבל
טייטלבוים זכרונו לברכה יהודי
מתקרב לשמירת התורה והמצוות, אל
הגרא"מ זצ"ל, ואמר לו שהוא יהודי
אשר יודע את כל התורה כולה כשוראה
הנ"ל את הגרא"מ זצוק"ל השתומם
קצת על מה ששמע מר' לייבל, שאיש
זקן זה עם בגדים ישנים ודירה קטנה
יודע את כל התורה כולה, ושאלו אם
אמת הדבר הנ"ל, אמר לו הגרא"מ,
כל התורה כולה איני יכול לומר שאני
יודע, אבל ה' אלפים ספרים אני יודע.

פעם אחת פגש את אחד ממכיריו
מח"ל שבא לא"י לכמה ימים, ושאל
אותו לטעם ביאתו לארה"ק, אמר
לו הנ"ל שבא לכאן כדי לנפוש
קצת מטורח היום יום, אמר הגרא"מ
בתמיהה, אתה רוצה לנפוש, לך נא
לביהמ"ד ושב ללמוד.

התוה"ק היתה ממוש חייו ממש
ראו את זה בחוש, פע"א כאשר היה לו
עיכוב מסוים בעת שהיה צריך לחזור
לביתו משיבת טשעבין, התבטא
בלשונו הזהב, אה א מחיה מ'קען
לערנען נאך אביסל.

וכן כאשר עשה א' מצאצאיו סיום
על מסכתא או מקצוע, היה שמח
בשמחה גדולה, והיה מספר לכל סובביו
אשר פלוני סיים מסכתא וכדו', וכאשר
סיים א' מנכדיו את כל הש"ס אמר

בבעלזא היה המנהג להכין את הנרות ליוה"כ ביום י"ג מידות, וסיפר הגרא"מ זצוק"ל (בפשטות סיפרה בשם א' מן הצדיקים) שהרלב"ג שאל את האבן עזרא בשמי מדומים, מפני מה יש רעש גדול כ"כ ביום הי"ג מידות, אמר לו האבן עזרא, הלוא בבעלזא מכינים היום את הנרות ליוה"כ.

פע"א ביקר אצל כ"ק אד"ש מתולדות אברהם יצחק לפני ר"ה, ונתגלגלה השיחה לגבי המלכת הבוי"ש בר"ה, אמר הגרא"מ, בדרך העולם שאומרים על מלך שהוא בנה את המדינה, וכי הכניס המלך את אצבעו אין קאלט וואסער, אלא שהכל בטל אליו ונקרא על שמו, וזה הוא ענין המלכיות שבר"ה לבטל את כל הנבראים אל הבוי"ש.

(ממקור אחר שמענו שכ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א אמר שכל פעם שאברך שומר את עיניו בעת הילוכו ברחוב וכדו' זה הוא מלכיות, אמר הגרא"מ, דאס הייסט מלכיות, מרוקט די האנט די פיס אן קיין כוונה, ווער מאכט מזאל עס ווקן, ביים רב ז"ל האט מען געזען מלכיות, ס'איז נישט געווען קיין ריר אן קיין יחוד.)

המצוות, אשר אם שאלו אותו על מצוה מסוימת, היה אומר את מנין המצוה במנין התרי"ג ובמצוות עשה את המנין שבמצוות עשה וכן במצות לא תעשה, לשיטת הרמב"ם והסמ"ג והחינוך זי"ע, פעם אחת דיבר בנו עם דודו הגה"ח ר' יעקב בנציון זצ"ל אב"ד חליסה ובאמצע הדברים העלה את המעשה הנ"ל, אמר לו ר' יעקב בנציון, ער איז א לינגער ער האט נישט געוואלט ענטפערן, נאר פארן, טאטין האט ער געענטפערט, (וכשאחרים שאלו לו ענה להם). צא ולמד גדל ענוותנותו אשר בגיל רך זה כבר היתה לו השגה להצניע את גדלותו בתוה"ק.

עוד בענין הנ"ל, אשר כל מעיניו היו בתוה"ק, פע"א שאל אותו בחר א' כמה פעמים צריך לחזור על הלימודים כדי לזכרם, אמר לו הגרא"מ זצ"ל, היית פעם בגן החיות, אתה זוכר איך נראה הארי, והדוב, כמה פעמים עשית חזרה, וד"ל.

היה אומר, אמאל האט מען געלערנט אכט שעה און מ'האט גארנישט געשפירט (פעם למדנו שמונה שעות ולא הרגשנו שהזמן חולף).

בימיו האחרונים כבר לא דיבר, וסדר הלימוד היה שהיה אחד קורא לפניו מגמרא, והיה יכול ללמוד כך מ' דפים ברציפות, והנה למראית עין היה נראה שמחמת חלישותו אינו מונח כ"כ בלימוד, אבל כל פעם שהיה החברותא עושה טעות או שוהה לרגע מלימודו מיד רימו להחברותא שיתקן טעותו או שימשיך בלימודו.

שכאשר הגיעו לשיבה כבר היה באמצע הסדר ולא היו צריכים לאכול פרישטיק.

י. מפורסם בפי העולם את אשר היה בשנות המלחמה שהגרא"מ זצוק"ל היה במחיצת הה"ק מקלויזנבורג, וחיברו יחד לוח שנה ונביאהו כאן אחר בירור הפרטים המדויקים, בעת המלחמה בעת אשר כינסו הרשעים ימ"ש את בני אל הלאגערין ערך הה"ק מקלויזנבורג לוח שנה, והגרא"מ ז"ל (בהיותו כבן ט"ז או ט"ז שנים) חלק על הה"ק מקלויזנבורג לגבי (המולדה) בר"ח ניסן, ולא הסכים עמו בעל השפע חיים עד שמצאו חתיכת שק וקצת פחמין או בליי וערכו עליו את כל הלוח ואז ראה השפע חיים שהצדק עמו.

פע"א כאשר שאלו אותו אם המעשה אכן היתה, אמר, זאל איך זיך גרויס האלטן אז ביי די ניין האב איך געקענט הלכות מליחה.

עוד אמר פעם בענוות קדשו בעת שסיפר הנ"ל, ביאר איך יתכן כזאת שהוא ניצח את הגה"ק הנ"ל בדבר תורה, אמר, ער איז דאך געווען א רב און ער האט פארלוירן זיין ווייב און קינדער, איך בין נאך געווען א בחור (ע"כ לא היו לו כ"כ צרות כמו הרה"ק והיה לו יותר כח להמשיך עסקו בתורה כימי קדם).

ופעם אחרת התבטא על עצמו לגבי המעשה הנ"ל, קומט זיך א בחורל און ער דינגט זיג מיט אן עלטערן רב.

סיפר לאחד מבניו, אשר עוד קודם היותו בן חמש, ואת הנקודות כבר ידע אבל עדיין לא למד חורש"י למד את תרי"ג המצוות, וביאר את המכוון באמרו למד את תרי"ג

באר בשדה

גליון תורני מבית המדרש דקהל שטפונשט • מהנעשה ונשמע במוסדות שטפונשט

שנה ט'
גליון מס' 404
חג הסוכות
ה'תשפ"ד

בית המנסת לתורה ולתפילה שטפונשט
כולל אברכים לעיון - לפתוח
כולל אברכים לתורה - אחרי צ
רוב מורשי' 13 בני ברק

תלמוד תורה
"תורת אמת" שטפונשט
גני הילדים
כתות הת"ת

מכינה לשיבה קטנה כולל הסודית
הד"ר 135 אגני
בית המנסת

בית שטפונשט - גבעתיים
בקרבת הגורן שטפונשט
הד"ר 135 אגני
כולל אברכים * בית נוסף * מדרשה
* מרכז מורשי' לטקסים

המנסת אורחים ואש"ל ברומנה
לפסולת יחידים - ברומנה מראש
מרתם קבר ואדו"ר הראשון שטפונשט
רח' אלימנה 2 שבי פאקורד יאשי - רומנה

מקווה טהרה

מפעל קמחא דפסחא
וקטורא דשבתא
עור וכו' לטעמות כרובות בני
הדעים ושבתות חמשה.

אור מתתיהו
שיעורי תורה ברובי הארץ, כנס חיוק
וערבי יהדות לעם שבשדות, בהשתתפות
גדולי המשפיעים ומכי הרבים

הספריה העירונית ומזיאן
הנצחת יהדות ומנהג
והכרטיסים שטפונשט.

מכון תורה
"תורת אמת - שטפונשט"
להוצאת כתבי רבנות הקדושים
לכת שטפונשט - חידושי - החכמי דומיה.

מפעל האנגליקופדיה
להכיר רומנה

מספרי המכון נתן להשיג
במשרדי המוסדות.

אנגליקופדיה מילכת שבמלכות בית דוד
אמת אמת - שטפונשט
עשירי משה - חידושי
ספרות מלכים - ניסן
על זבת
ח"א עניי ברית מילה,
ח"ב עניי חלאקה,
ח"ג עניי נישואי ובעה טאני,
ח"ד עניי - מברית ודמיה
מנוח של משה - גליון שטפונשט עתיקים
אימנם עם שני דקמים

י"ל על דיו טבון
"תורת אמת שטפונשט"
הצטרפו לקבוצת הגליון כל שבוע
בדוא"ר: 7172759@gmail.com
טלפון: 03-579-03-03
פקס: 03-616-5110

באר הפרוה שרים

ילקוט מתורת רבותינו הקדושים ז"ע"א בפרשת השבוע

קישוט לסוכה - תשפ"ד

מבית היוצר של תלמוד תורה תורת אמת שטפונשט אלעד

היינו החיד"א ז"ע מוצא רמזים להלכות סוכה בחיבת "סוכה" - ס' - אלו המהדרים לדעת המקובלים העושים סוכה מארבע דפנות, כאות ס' המוקפת מארבע רוחותיה; כ - היא סוכה העשויה משלוש דפנות שסוכה כשרה בה; ה - כנגד סוכה של שתי דפנות וטפה, שאף היא כשרה להלכה למשה מסיני. והוספה ע"ז המגיד הרה"ק רבי אברהם מטריסק ז"ע וחישוב ומוצא שבמסכת סוכה יש ס"ו סוגי סוכות כשרות, וכ"ה סוכות פסולות; וזהו סוכה.

שיעורי מחיצות

רבינו החיד"א ז"ע מוצא רמזים להלכות סוכה בחיבת "סוכה" - ס' - אלו המהדרים לדעת המקובלים העושים סוכה מארבע דפנות, כאות ס' המוקפת מארבע רוחותיה; כ - היא סוכה העשויה משלוש דפנות שסוכה כשרה בה; ה - כנגד סוכה של שתי דפנות וטפה, שאף היא כשרה להלכה למשה מסיני. והוספה ע"ז המגיד הרה"ק רבי אברהם מטריסק ז"ע וחישוב ומוצא שבמסכת סוכה יש ס"ו סוגי סוכות כשרות, וכ"ה סוכות פסולות; וזהו סוכה.

סוכה, כנגד שמיעה וראיה

אמר המגיד הגדול והק' ממעזריטש ז"ע סוכה היא לשון ראיה, כדאיתא בחז"ל שרה נקראת "סוכה" שסוכה ברוה"ק שלה - (מגילה י"ד) וכן יש בסוכה לשון שמיעה הסכת ושמע - (דברים כז) שעל ידי הסוכה זוכים לעינים לראות ברוח הקודש וכן זוכים ללב שומע את דבר ה' הקורא ומפעם בכל הבריאה.

אם נשמח בסוכות תעורר עליו רוח שמהה מלמעלה של ניסים ונפלאות

סוכות הוא זכר לענני הכבוד, וזה צדוה הקב"ה שיזכור ישראל ויתנו דעתם להכיר הניסים שנעשה להם בימים

מדוע סוכה מצוותה מפסולת גורן ויקב?

חכמינו ז"ל למדו מהא דכתיב אצל חג הסוכות "חג הסכת תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך" (דברים טו. יג) בפסולת גורן (קשין) ויקב (ומרות ואשכולות ויקנים) הכתוב מדבר (סוכה יב) היינו שהסכך יהיה מאלו הדברים.

ויש לדעת מפני מה נשתנה מצוות סוכה מכל המצוות שחיבו אותנו שיהיה דוקא מן המוכשר וההדרו שבהם, טלית נאה, ואתרוג הדר, וכיו"ב, ואילו כאן יהיה דוקא מן הפסולת? ונראה שנרמז בו כי ידוע שעבודתנו בראש השנה, עשרת ימי תשובה, ויוהכ"פ הוא בבחי' יראה מאימת יום הדין. אבל סוכות 'ומן שמחתנו' עבודתנו הוא בבחי' אהבה, ומהו עבודת האדם בימי הדין הוא משליך את הפסולת הנמצא ברשותו, היינו המעשים הלא טובים ומתחרט עליהם וחורו בתשובה, אבל מכיון שאין זה נעשה אלא מתוך יראה בכוחו להפוך זדונות לשגגות, (יומא פז) אבל לא לעשותן לזכיות, ולכן כשמגיע חג הסוכות שאז זוכין לעשות תשובה מאהבה שמהפך אותן לזכיות (יומא שם) בא הציווי ברמז בדבריהם ז"ל שיקח מן הפסולת שבידו שעדיין הם כשגגות, ויעלם לבחי' 'סוכה' לעשות תשובה מאהבה, ויהפכן לזכיות.

(הרה"ק מרן אדמו"ר מסאדגורה ז"ע)

הצדיק מקיים 'שיוותי' גם בבית ופשוטי העם דוקא כסוכה

ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות (בראשית לג. יז) ההמון עם אינם יכולים לקיים בדרך כלל את ה"שיוותי" ה' לנגדי תמיד" כי אם בסוכות שאז אוכל ושותה וישן בסוכה ומטייל בסוכה, נמצא שמקיים בכל עת "שיוותי" ה' לנגדי תמיד" אבל הצדיק מקיים בכל עת ורגע אפילו באמצע השנה אח ה'שיוותי', וזהו: ויבן לו' בית, לעצמו בנה בית כי הוא היה יכול לקיים 'שיוותי' ה' אף בבית, אבל ולמקנהו 'עשה' סכת, לשאר המון-עם היה להם 'התיקון' ע"י סוכות שאז הם יכולים לקיים 'שיוותי' ה' בכל עת ובכל שעה.

(הרה"ק מרן אדמו"ר מסאדגורה ז"ע)

סוכות בבחינה ימין מקרבת

פעם בליל ב' וסוכות אמר רבינו אדמו"ר מסאדגורה ז"ע: עכשיו מדרואי והנכון שהאדם ילך בדרך הישר והטוב לפני ה', דאיתא בספר"ק כי מראש השנה עד הוא בבחי' שמאל דוחה אבל סוכות הוא בבחי' ימין מקרבת ולכן אם ח"ו עד סוכות לא התנהג כ"כ כשורה, אין לתפוס עליו כ"כ בזה, דאין אדם נתפס על צערו כי היה בבחי' 'דוחה' אבל עכשיו שהוא בחי' ימין מקרבת בוודאי מהישר הוא להצדיק מעשיו לפניו ית'.

(הרה"ק מרן אדמו"ר מסאדגורה ז"ע)

האלה, כדי שעל ידי זה יעוררו חדוה ושמחה להבורא ב"ה, ויעשה להם גם עתה ניסים כמאז.

(נועם אלימלך)

דע מאין באת ולאן אתה הולך וכו'

הנה ענין סכך הסוכה והלכותיה, מרמז לשלשה דברים, והיינו, פסולת גורן ויקב, רומז על 'מאין באת' גידולי קרקע, רומז על 'לאן אתה הולך'. וענין שכוכבים צריכים להיות נראין מתוכה, רומז לבחינת לפני מי אתה עתיד ליתן וכו', על דרך הכתוב (ישעי' מ, כז) "המוציא במספר צבאם וכו' כמאמר הוזה"ק (שמות קסח) עת"ד .

(הגה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש ז"ע)

סוכה - מצוה קלה?

מדוע נקראת מצות סוכה בלשון חז"ל (ע"ז א.) "מצוה קלה"? אלא הדנה

בגמרא (גיטין נו) מסופר, שכאשר הפליג טיטוס הרשע בים עמד עליו נחשול (פירוש, רוח סערות) שבים לטבעו, באותה שעה הטיח דברים ואמר כלפי מעלה "אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה, יצתה בת קול ואמרה לו, רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע, בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה, עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה", ומבואר שם אמאי קרי לה "בריה קלה", דמעלנא איתלה ומפקנא לית לה, היינו שיש ליתוש פה להכניס המאכל, אך אין לו מוצא דרך בית הרעי, ואם כן הוא הדין מצות סוכה שנקראת "מצוה קלה" יש בה סגולה זו, להיותה מאירה פנימיות לבות בני ישראל ולא יצא האור לעולם, ויוכל תמיד להישאר בתוך חדרו של מלך מלכי המלכים.

(הגה"ק מאסאדגורה ז"ע)

(הגה"ק מאסאדגורה ז"ע)

**ראוי היה לחוג את שמיני
עצרת ביום א' בתשרי...**

איתא במדרש תנחומא (פר' פינחס אוה ט"ו) שמיני עצרת היתה ראויה להיות אחר חג הסוכות חמשים יום כשם שבשבעות אחר חג הפסח חמשים יום, ע"ש. ואמר רבינו הק' אדמוה"ז מסאדיגורה זי"ע: אומר אני, השי"ת מרחם עלינו ועושינו ופועלים בזמן הזה בו' ימים של החג מה שפועלים אז בו' שבועות, דהיינו, כי אז קודם מתן תורה לא היה ביכולתם לעשות ולתקן כי אם בו' שבועות, אבל אחר מתן תורה די בזמן מועט של ז' ימים. אך מאידך גיסא, אם היו ישראל זכאין מצד מעשיהם, היו זוכים שיהיה שמיני עצרת תיכף בא' בתשרי בתחילת החודש ורק משום שאינם זכאין מוכרח להיות ימי הדין קודם שמיני עצרת שהם ההכנה להגיע להתיקון השלם, וכל אלו הימים טובים ראש השנה יום הכיפורים וסוכות כולם הם הכנה לשמיני עצרת אבל אם היו זכאין היה תיכף התיקון ולא היו נצרכים לימי הדין. וזהו דאיתא בדבריהם ז"ל "צדיקים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים" (ראש השנה טו:) כי כתיב, 'ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כלכם היום' (דברים ה. ד) הרי כדי להגיע לבחי' 'חיים' צריכים להיות דבוק בד' אלקים לכן לכללות ההמון עם חייב להיות הכנה מרה"ה ויוהכ"פ וסוכות כדי להתדבק בד', ורק אז מגיעים ל"חיים" אבל הצדיקים שתמיד הם דבוקים באמת בהשי"ת ע"כ נכתבין לאלתר לחיים.

(הרה"ק מרן אדמוה"ז מסאדיגורה זי"ע)

ההתעלות הנדרשת ביום שמיני עצרת

פתח הרה"ק רבי משה'ניו מבאיאן-קראקא זי"ע הי"ד ואמר: איתא בס' 'תהלות ישראל' מהמגיד הק' מקוויניץ זצוק"ל, עה"פ (תהלים כד. ג) מי יעלה בהר ה', היינו מי הוא זה שזוכה לעלות בהר ה', ואף מי שזוכה לעלות מי הוא שזוכה לקום במקום קדשו היינו שישאר עומד שמה. עכ"ל.

והנה בימים הנוראים ובחג הסוכות ושמיני עצרת זכו ישראל לעלות בהר ה' וכעת צריכין אנו לבקש מהשי"ת שזוכה לעבוד ולקום במקום קדשו כל השנה.

איתא בחז"ל: 'שמיני עצרת רגל בפני עצמו' (סוכה מז.) כי בחג הסוכות ישראל מקיימין מצות סוכה בצורכי הגוף אכילה שתי ושינה ובשמיני עצרת אמר הקב"ה לישראל (במדבר כט. לה) עכבו עמי עוד יום אחד וזה

(מרן הסב"ק מרוז'ין זי"ע)

מקשר תחילת התורה לסופה

וזאת הברכה אשר ברך משה (דברים לג. א) פעם בליל שמח"ת השיח מרן רבינו מרז'ין זי"ע ובחג האמ"ק שהשמיע וקשר את סוף פרשיות התורה עם התחלת הפרשיות שבתורה, וכה אמר: 'וזאת הברכה! הברכה הכי גדולה היא שכולם ידעו ויאמינו ש"בראשית ברא אלקים" שהוא הבורא והוא המנהיג ועושה את הכל. ובאופן אחר אמר: 'וזאת הברכה' עיקר הברכה היא שידע כל א"א ש"בראשית" שעדיין הוא עומד בהראשית, ולא עשה עדיין מאומה ממה שמוטל עליו לעשות. שידע 'אז ער האלט נאך ביים אנהייב'.

(מרן הסב"ק מרוז'ין זי"ע)

**מדוע חיור השי"ת אחר הגויים
לתת להם התורה?**

וזרחה משעיר למו הופיע מהר פארן. (דברים לג. ב) יש לבאר מאמרו ז"ל (ספרי ברכה ב) מלמד שחור הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה, בתחילה הלך אצל בני עשו ואמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה אמר להם לא תריצח ולא רצו לקבלה וכו', ולכאורה קשה למה הלך הקב"ה לשאול את האומות אם רוצים לקבל התורה, וכי לא ידע שלא ירצו לקבל אותה. ויש לבאר הענין שכל זה לטובת ישראל, כי צפה הקב"ה שעתידיים ישראל להיות בגלות בין האומות

"עצרת תהיה לכם" (שם) כי ביום הראשון של סוכות 'ולקחתם לכם' ביום הראשון (ויקרא כג. ט) היינו ה'לכם' שהוא הגופניות תקחו ביום הראשון לעבודת השי"ת, וזה ראשון לחשבון עוונות (תנחומא פר' אמור) היינו ע"ד זדונות נעשין לו כזכויות (יומא פ"ו ע"ג) ככה עושינן מצוות עם ה'לכם', ובהגיע שמיני עצרת כתיב 'עצרת תהיה לכם' היינו לבחינת 'לכם' תעשו עצרת מלשון ממשלה ומלכות ע"ד (שמואל א' ט' י"ז) "זה יעצור בעמי" דהיינו תמלכו ותשלטו על ה'לכם', וזה עכבו עמי עוד יום אחד שיהיה בחי' 'ערב ובוקר' - שהם ה'חומר והצורה' - יום אחד, קשה עלי פרידתכם שקשה לפני השי"ת שישאל ישראל יפרדו עצמם מעמו, בעת עוסקים בצורכי הגוף, וזהו 'שמיני עצרת רגל בפני עצמו'.

(דעת משה השלם)

עיקוב הגאולה אינו מהשי"ת אלא מבני ישראל

רבינו מרז'ין זי"ע פנה לאחד מחסידיו בשמיני עצרת ושאל אותו מה היום והלה ענה 'שמיני עצרת! שוב שאלו מהו לשון 'עצרת'? הנשאל היה חכם והבין שאין כוונת השאלה לפירוש המלה, לכן נשאר עומד מבלי להגיב כלום. אמר לו רבינו: פירוש הדבר כך הוא, השי"ת אומר לישראל דעו בני, מצדי יכולה להיות הגאולה, וכל המניעה הוא רק כמכם. וזהו כוונת הפסוק 'עצרת תהיה לכם' (במדבר כט. לה) העצירה של הגאולה היא 'לכם' - בגללכם, כלומר זה תלוי בכם בלבד ולא בי.

(מרן הסב"ק מרוז'ין זי"ע)

**בש"ת מתחילין 'בראשית' לרמוז שאין
להתייאש ואפשר להתחיל מהתחלה**

סיפר הרה"ח המפורסם רבי הירש'לי מליעווא ע"ה שכאשר נכנס פעם ביום שמחת תורה אל כ"ק מרן רבי נחום בער'ניו מסאדיגורה זי"ע שאל אותו: הירשל, למה מוסיפין היום לקרות גם פרשת 'בראשית'? ושתק כ"ק מרן כמה רגעים, ואח"כ אמר: אני חושב שהוא מפני שאם יכנס אדם מישראל לבית הכנסת בשעה שכולם רוקדים ושמחים לכבוד התורה וביודעו שהוא לא פתח ספר במשך כל השנה, יפול רוחו בקרבו, דמה לו ולשמחה זו, לכן מתחילים לקרוא ביום זה מ'בראשית' לומר לו: שמח גם אתה בשמחתה של התורה, ואם לא למדת עד כה בכל זאת לא תתיאש, כי יש לך הזדמנות להתחיל עתה מחדש מ'בראשית'.

(כ"ק מרן רבי נחום בער'ניו זי"ע מסאדיגורה)

וזאת הברכה

ויהיו מוכרחים לדבר עם הגויים בעניני עולם הזה, והרי הבל פיהם של הגויים טמא ומטמא, א"כ יוכלו הגויים להשפיע עליהם לרעה מהבל טומאת פיהם ח"ו, לזאת חזר הקב"ה תחילה על כל אומה ולשון ושאל אם חפצים לקבל את התורה, ואז אמרו שאינם מוכנים לקבלה בגלל מצוה אחת שקשה להם לקיימה, ונשמע מדבריהם שמצוה זו אינם רוצים לקבל אבל את שאר חלקי התורה מוכנים לקבל, ומה נשאר אצלם לעולם איזה רושם קדושה, ממה שהיה להם אז רצון לקבל אפס מה מן התורה, והתועלת מכך שע"י זה כאשר איש ישראל מדבר עתה עם גוי מוציא ממנו אותו רשימה של קדושה ונוטלו לעצמו, ועל ידי זה יש לישראל קיום בגלות.

(קדושת לוי)

שמחה מביאה הצלחה

שמח זבולון בצאתך. (ג. יח) ברש"י הק' מבאר הפ' שמח זבולון בצאתך, הצלח בצאתך לסחורה. והלא ידוע שרש"י בא לפרש פשוטו שלמקרא [ונכמו שכתב כמה פעמים בחיבורו 'ואני ליישב פשוטו של מקרא באתי'], וא"כ מהיכי תיתי לפרש "שמח" מלשון "הצלח" ביציאתו לסחורה, ונראה דמהכא חזינן שהפירוש הפשוט במשמעות שמחה הינו הצלחה, כי רק השרוי במדת השמחה זוכה לברכה והצלחה במעשי ידיו.

(הרה"ק רבי יחזקאל מקאומרי זי"ע)

**הושענא רבא - יומא
דהילולא רבא של מרן
האדמוה"ז הרה"ק
רבינו דוד משה
מטשרטקוב זי"ע"א**

סיפר מרן אדמו"ר הזקן מטשרטקוב זי"ע, כי לחתנו הרה"ק רבי אהרן מטשרנוביל זי"ע היה חסיד שהיה סוחר גדול בעצים וביערות, והיה הולך ונכנס בתדירות לתוך יערות גדולים. פ"א השיח הסוחר את דאגתו לרבו, שבכל עת כשהוא נכנס לתוך יער גדול, נופל עליו פחד גדול שמא יקרה לו חליה רבי איהו אסון ומקרה רע ולא יצא משם. הרבי מטשרנוביל נתן לו קמיע וציווהו לתלותו סביב צווארו ולא יסירו משבת לשבת. ואכן, מאז שלבש את הקמיע, נעלם ממנו הפחד והוא היה נכנס ויוצא ליערות בשלום בלי פחד ומורא, וכך עברו עליו הרבה שנים.

ויהי היום, הוצרך הסוחר לנסוע מביתו במוצאי-שבת, ומרוב מהירותו ובהילותו לנסוע שכח ללבוש את הקמיע. כעבור מספר שעות של נסיעה נזכר כי לא לבש את הקמיע והתלבט מה לעשות, אך היה חבל לו על השעות הרבות שכבר נסע ואם יחזור יאבד עוד שעות מספר, והחליט להתחזק ולכנס ליער, והנה אך החל לנסוע ביער התחילה פתאום רוח סערה גדולה וחזקה ששיברה ועקרה אילנות והדרך נעשתה מסוכנת. כעבור זמן מה, נפל אחד האילנות על מרכבתו של הסוחר ופגע בו אנושות והוא מת על המקום, ר"ל.

לאחר זמן הובא קבורה בעירו. בני משפחתו היו שבורים ורצוצים, הרה"ק מטשרנוביל כבר היה בעלמא דקשוט, ונסעו לטשרטקוב והשיחו לרבי את הצרה שפקדם, וגם הראו לו את הקמיע ששכח הסוחר בביתו, ומצאו שהיה כתוב בו: "אני משביע אותך, אתה השר שאתה ממונה על העצים ועל היערים, שלא תזיק בשום דבר אל נושא הקמיע הזה ביום שהוא תחת רשותך. כך מצווה אהרן בן מרדכי..."

נענה הרה"ק מטשרטקוב ואמר: "יש צדיקים שנתנו סגולות, יש צדיקים שנתנו קמיעות. סגולה פועלת כשעושים את הסגולה, קמיע עוזר כשנושאים אותו, אך אבי הרה"ק מרוז'ין ז"ל לא היה נותן לא סגולות ולא קמיעות, ובמקום קמיעות היה נותן "דיבורים". והנה הדיבור, אע"פ שהוא נכתב ונרשם במוחו של החסיד, אמנם גם את הדיבור יכולים לשכוח בבית בדיוק כמו שיכולים לשכוח קמיע. אבל הדיבור והקמיע של אבי ז"ל הוא טבוע וחרות באדם בבחינת "אוהל שיכון באדם", והוא רק מילה אחת שיש בכוחה לשמור את החסיד בכל מקום שהוא הולך ושהוא עומד, והדיבור הזה הוא "אמונה".

באר בשדה - שטפנשט

ילקוט סגולות לימי השנה מלוקט מפי גאונים קדמונים ומקורות נאמנים מתוך מפעל "סגולות מלכים"... הלא המה סגולות אשר יסודתם בהררי קודש, והוא כשולחן הערוך לסגולות מסודר לפי ימי יהודשי השנה דברי יום בימונו מאוצרותיו של הרב אברהם יעקב שלמון שליט"א רב דקהל שטפנשט

סגולת גשמים בסוכות

ובשכבו כך בהוואנט בעטיל כמנהגו, והנה התחילו לדרת גשמים, והגשמים יורדים לתוך הסוכה והחודרים למטתו, אך הרבי ר' מאיר גמר אומר, מפני גשם לא אצא מהסוכה, והגשם גובר והולך, וכבר התחילו כלי המטה להפסג במים, אך הוא בשלו לא אזור מהסוכה. והנה הגשמים לא פסקו אלא אדרבא החלו לדרת בשטף ובכח גדול, ולאט לאט כל התיבה נתמלאה בגשם עד ששכב כולו במים, אבל הצדיק לא קם ולא זע, ונשאר שוכב, ואף לאחר שנתמלאה כל הסוכה במי גשמים והתיבה התחילה לצוף על פני המים הנה והנה והחלה לישוט בתוך הסוכה כספינה, מ"מ הרבי ר' מאיר'ל נשאר שוכב ולא רצה לקום ולצאת, וכך שכב ושכב עד אור היום שממילא קמים, ואכן בהיות הבוקר קם הרבי ועמד לילך למקוה, והנה כאשר פתח הצדיק את דלת סוכתו וירא למרבה הפליאה כי האדמה יבשה לפניו, נשיאים וגשם, ורוח אין, ורק בסוכתו ירדו הגשמים, וזאז גילו לו מן השמים שהשטן בא לנסותו, וכיון שעמד בנסיון יזכה לרוח הקודש עכ"ל.

(דברי מאיר)

שפע קודש

על הרה"ק רבי יעקב צבי מפאריסוב זצ"ל מסופר שבחג הסוכות כשארע שירד גשם לסוכתו, הי' מרגלא בפומיה "שפע קודש, שפע קודש".

(ספד של צדיקים מערכת מ"ט אות כ')

הידור לאכול בסוכה בגשם שוטף

פעם ירד גשם שוטף ושלח הרה"ק התלמידים מליובאוויטש נבג"מ שליח שיראה אם התלמידים אוכלים בסוכה או בבית התבשיל, ושלח בא וסיפר להרשב"ב שהבחורים התלמידים אוכלים בסוכה, וכדי שלא ירד הגשם לתבשיל הם מכוסים בכגד העליון מעל ראשם ומכסים גם על האוכל, הנהגה הרה"ק הרשב"ב מאוד ואמר בזה ניכרת פעולת לימוד דא"ת, שאף שפטרונים מסוכה מכל מקום מהדרים לאכול בסוכה בגשם שוטף.

(רישומות דברים ע"ב קמ"ו)

קליפה קדמה לפרי

פ"א בסוכות ירדו גשמים ולא היה באפשרות לאכול בסוכה, ואכל רק כזית ודגים, ואמר שלכך ירדו גשמים כי קליפה קדמה לפרי עץ חיים, וגם אמר שעל פי הרוב בעיירות קודם לעיר סביב, דרים גוים.

(אמרי פנחס השלם סוכות אות תקסט)

בסוכה צריכין התפשטות הגשמים שלא ירגיש הדברים הגשמיים

במשנה (סוכה כ"ח) ומאימתי מותר לפנות מהסוכה משתסרח המקפה, ויש להבין הא הוא מ"ע דאורייתא ומה בכך שתסרח המקפה. ואפ"ל כי האדם צריך לילך בהדרגה בעבודת השי"ת, והנה ידוע כי ענין הסוכה הוא מדרגה גדולה כ"ו ה"ס, יחוד הוי"ה אדני', ולזה צריכין התפשטות הגשמים שיהי' מחשבתי בלתי לה' לבדו ולא יהי' הדברים הגשמיים נחשבים בעיניו, ואז בודאי אינו מרגיש את תסרת המקפה, אמנם כשיודע שסרחו המקפה שעדיין יש לו הרגשה בענינים הגשמיים, זה מותר לפנות עצמו מן הסוכה, שאינו יכול להשלים היחוד הגל' המרומז בסוכה.

(צמח צדיק לסוכות)

כשמצטער לאכול חוץ לסוכה - חייב בסוכה

ונראה לי לומר טעם על מה שהרבה אנשים יראים ואנשי מעשה מתמירין בחג הסוכות אפי' באם הוא מצטער, היינו טעמא משום דמצטער אינו פטור מן הסוכה אלא באופן שבאם יאכל חוץ לסוכה יהי' נפטר מן הצער, אבל מי שהוא בגדר הזה שלא נפטר מן הצער באכילתו בבית חוץ לסוכה, משום דשקול אצלו הצער של האכילה חוץ לסוכה כמו הצער שהיה מצטער באכילתו בסוכה בגשמים או בהקוה, אם כן הרי בין כך ובין כך הוא מצטער ולא יפטר מן הצער באכילתו בבית, הוי כמש"כ הרמ"א סי' תר"מ דמקום שלא

המשך בעמוד הבא

המשניות עזי עדן (סוף פ"ב דסוכה) על מה שאמרו במתני' משלו משל עבד שמוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ואיבעיא בגמ' מי שפך למי, ופשטי' דשפך לו רבו לעבד, והג"מ דאיבעיא דאם הוא קיעין שהעבד שופך לרבו ח"ו בודאי אסור להחמיר ולישב בסוכה דה"ו חוץ לחוץ ח"ו (כלפי שמיא), ואם הפ"ו כמו דפשטינן דרבו שופך לעבד אז עכ"ז אינו יוצא מהסוכות למדת חסידות יחשב, אדרבא מרוב שמחת מצוה אינו מרגיש בגשמים ואינו מצטער מחויב לישב בה, דגם בבית אם היו לו שומח ח"ו (ב"ב תל"ט סע"ה ה'), ולכן כיון שנ"מ לדינא ע"כ ע"י רמ"א (סי' תרל"ט סע"ה ה'), ולכן כיון שנ"מ לדינא ע"כ הביאו הרי"ף והרא"ש האיבעיא זו מי שפך למי, וכן נהגו הצדיקים והחסידים אשרי להם ואשרי חלקם עכ"ל בעצי עדן ודפח"ת. וכו' וכו', אלא שישאל קדושים מחמירים ע"ע ואינם יוצאים מן הסוכה ומקבלים עליהם גם לקרוא 'הדיוט' בשביל מצות ה' החשובה וחביבה עליהם, ואי משום שאין מקבלין שכר עלי' אז זהו בודאי מעלת עבדות ה' כנ"ל.

(שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' לא)

הרה"ק משטפנשט עוצר הגשמים

מספר הרה"צ ר' נפתלי כהן שליט"א: אבי ז"ל הרה"ח ר' יוסף כהן ז"ל היה פעם בשטפנשט בחג הסוכות, ירדו גשמים עזים עד שלא הייתה אפשרות לישב בסוכה. הלך אבי לדודו המשכ"ק הרה"ח ר' פייבוש גולדנברג ושח לו בעצב שאינו יכול לישוב בסוכה מחמת הגשמים. אמר לו המשכ"ק הרה"ח ר' פייבוש: "יש לי עצה בשבילך, תברר מתי הרבי הרה"ק רבינו אברהם מתחיה משטפנשט] עומד להיכנס לסוכה לאכול את סעודת החג, אז תדע שהגשם יפסיק... ואכן כך היה, ברגע שהרבי יצא מחדרו להיכנס לסוכה, ויכלא הגשם.

(מפי הרה"צ ר' נפתלי כהן שליט"א)

הדיוט אקרא ולא אצא מהסוכה

אשר שמענו ונדעם וגם בעיני ראיתי מהצדיקים אנשי מעשה שהיו יושבים בהסוכה אף על פי שירד עליהם הגשם מאוד, ושמעתי בשם אדמו"ר הרב הצדיק מו' פישל מסטריקאב שירד עליו גשם רב בהסוכה ואמר הדיוט אקרא ולא אצא מהסוכה.

(בית יעקב לסוכות ד"ה בש"ע)

גשמים בחג סימן טוב וברכה

מה ששמעתי בשם קדוש ה' איש אלקים ר' לוי יצחק זצוק"ל מבארדיטשוב, כנודע שהוא הי' תמיד דובר שלום ומליץ טוב על ישראל, שכשירד לפעמים גשם בחג הסוכות הוא הי' אומר שזה סימן טוב וברכה לנו, כי כביכול השי"ת רוקק בפנינו בל ישלוט בנו ע"ה מהמתקנאים בנו ומסתכלים עלינו בעיני בישא, ע"כ.

(הגהות ירושל יעקב על שמע שלמה פ"ר קדושים)

ביאור דבריו הקדושים

ובזה יובן דבריו הקדושים, דהלא לכאורה הם היפוך מדרו"ל, שמשלו משל לעבד שמוג כוס לרבו כו', אכן כלפי שבמשך ימים הנוראים שעברו הטיבו ישראל מעשיהם ונמחלו עונותיהם, והם נקיים וטהורים ונתקברו אל השכינה ובעבור זה מתמיהים עלינו המתקנאים בו והמקטרינים והמסטינים, כבן השי"ת ברוב רחמי וחסדיו מאהבתו אותנו כי הוא אבינו, מוריד גשם בחג ונדמיון המשל לעבד שמוג כוס לרבו כו', להסתיר מעשינו הטובים להראות שלא טובים המה וכי אינם ישרים בעיני ח"ו, בכדי שלא יתקנאו בנו המתקנאים.

(הגהות ירושל יעקב על שמע שלמה פ"ר קדושים)

שכר על הישיבה בסוכה בעת הגשמים

באחד מימי הסוכות והרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן יש בסוכה בואנט בעטיל [והוא עשוי כמין תיבה שמעליו דף, ביום משתמים בו לישיבה על הדף ובליה מסירים את הדף וישנים בו, שבתיבה מנחם כלי המטה והיו נכנסים בו וישנים].

היושב בסוכה בשעת הגשמים אינו אלא הדיוטות

היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית, ופסקו הגשמים, אין מטרתינן אותו לחזור לסוכה כל אותה הלילה, אלא ישן בחו"ט שיעלה עמוד השחר: הגה - ויעור משנתו (סו"ה). מי שהוא ישן בסוכה וירדו גשמים, אין צריך לשער בכדי שיתקלקל התבשיל, דבגשמים מועטים הוי צער לישן שם ויוכל לצאת (מהרי"ו), וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם, אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות.

(שו"ע אורח סי' תרלט סע"ו ז')

מקור הדין

כתב ר' שמחה סבורני כל מצטער שפטור מן הסוכה ואינו יוצא אינו מקבל שכר אלא הדיוט הוא כדאיתא בירושלמי (ברכות סוף"ג, שבת פ"א ה"ב) שכל שפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט.

(הגהות מיימוניות פ"ו מהל' סוכה הל"ב)

מדוע אין ישיבה בסוכה בעת הגשם ככל חומרא ופרישות

כל ימי הייתי תוהה על זה המאמר כל הפטור ועושהו כו', האיך מצאנו ירינו ורגילנו בבית המדרש שהרי אנו עושין הרכה דברים למאות ולאלפים שאנן פטורים מן הדין משום חומרא ופרישות, וכך צונו החכמים קדש עצמך במות' לך, וכך אמרו ושמתם את משמרתו עשו משמרת למשמרת' וכהנה רבות, ועדיין הדבר צריך עיון.

(שו"ת באר שבע סי' כא)

ואנחנו לא נדע גדר הא דכל הפטור כו', כי לא פורש באר היטב בדברי הפוסקים ז"ל, וכבר קדמונים אחזו צע"ר על רזא דנא.

(שו"ת שער יוסף סי' ח')

הסוברים שמדובר רק בגשם בלילה הראשון

מ"ש למה גשמים דומים בחג לעבד שמוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו על לילה הראשון בלבד קאמר.

(ריס"ב א' תענית ב, ב בשם רבינו אפרים הצרפתי תלמידו של הרי"ף)

ביאור קושיות המג"א

קושיית המג"א ז"ל (בסימן ל"ב סי"ק ח) מדוע הוא ליה הדיוט המחמיר על עצמו לישב בסוכה בזמן שפטור, אולי יש לתרץ שכיון שהוא בגדר מצטער שייך בכך מעין מה שאמרו חז"ל (נויר ט"א) שציער את עצמו מהיין נקרא חוטא ח"ו, ואחד אמר, שהסוכה בזמן שאין בה מצוה אין בה מעליותא ממקום חצוני, כיון דכתיב (סוכה כ"ב ח) כעין תדורון ואין בכך משמש כי הוא ליה ככל דקדוקי מצוות, וכ"ש א"א א"א מסופק קצת שהיה סובל כן בדירתו בכל ימי השנה גם הוא ליה חיוב מצוה הכבוד מצוה. גם מה שאמרו חז"ל (סוכה ט"א) שהשם שומן חל על הסוכה ז' ימים, נשמע שכן הוא גם בזמן הגשמים, מ"מ מהסוכה אין נפסק כבודה, וכתיב (ישעיהו כ"ח) לשמך כו' תאות נפש, וה"ה הרבני השנון הוותיק מורנו ישראל משה יצ"ו מפה אמר, ש"ל דכיון שהגשמים הם כקיתון, כלומר אי אפשר בשימושן (סוכה ט"א) אין מהראי ע"ז זה להיות נגד בחינת מאמר אי אפשר, ואולי אין זה מספיק, כי לשון חז"ל הוא אחר שמיסוד שאין ראוי להחמיר על עצמו לישב בו, ע"ז זה היה ליה רזו בחינת אי אפשר, משא"כ אלו היה רשות ונכון להחמיר, מ"מ לא היה רזו בגשמים רק כבחינת אינו מטיל עליך עכשיו לישב, ומה שאמרו חז"ל (תענית ב' ב) שאין הגשמים סימן ברכה בסוכות, י"ל שכן הוא ג"כ רק אחר היסוד שאין נכון להחמיר על עצמו לישב.

(אשל אברהם, כושטאשט, תיבאט סי' תרלט)

מנהג תלמידי הבעש"ט הקדוש לישב בסוכה גם אם ירדו גשמים

מנהגנו מאבותינו ורבותינו הקדושים דור אחרי דור מתלמידי הבעש"ט הקדוש ז"ע לישב בסוכה בז' ימי החג גם אם ירדו גשמים ח"ו, וכמ"ש חז"ל הגה"ק בפ"י

הלכות חג בחג

מהגה"ח רבי יחיאל מיכל פרידמן שליט"א
דומ"צ וראש כולל לדיינים 'חומת המשפט' שטפנשט

הלכות סוכה

למעלה ולמטה נחשב מחיצה של שתי וערב, ויש לצרף שבדרך כלל יש 40 ס"מ של קיר מתחת למעקה ורוב הדופן לא לבד וכ"ג ודאי מהני.

יא. מחיצות הנעות ברוח פסולות, ומחיצות של סוכות לנצח הקשורות מלמעלה ומלמטה והם נעות רק באמצע, להחזיר"א כשר ויש מחמירין ולכן מהדרין לעשות גם חוטי לבד בסוכות אלו ואינו לעיכובא.

יב. צריך שלפחות טפח מהדפנות יהיה לפני ששמים הסכך ולענין דיעבד נחלקו הפוסקים ובשעת הדחק יש להקל.

יג. סכך פסול פוסל הסוכה 30 ס"מ ואויר בג' טפחים שהם 22 ס"מ דווקא באופן שחוצה הסוכה לשתיים או שלא נשתייר שיעור סוכה, ובנשתייר שיעור סוכה העיקר שלא ישב תחת הסכך הפסול.

יד. סכך פסול מן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות וכל שיש פחות מ- 1.60 מטר אפשר לצרף הדופן לסוכה, אם אין ישנים תחתיו.

טו. הרחיק הסיכוך מן הדפנות שלושה טפחים פסולה ולכן צריך להקפיד בסוכות שלא יהא אויר של 22. ס"מ בין המחיצה לסכך וכשיש אפשרות למלאות אפילו בסכך פסול זה ישכיר את הסוכה.

טז. גוי סוכה מוקצה כל שבעה אם לא התנה שאינו בודל מהם כל בין השמשות ולכן מי שתלה בקבוק יין לגוי סוכה לא ישתמש בהם אלא אם כן הצננה בערב סוכות שאינו בודל מהם כל בין השמשות.

נחשב תעשה ולא מן העשוי הואיל ונעשה בכשרות

ו. גוי סוכה שעל הגג צריך לתלות בתוך ד' טפחים לגג שהוא 30 ס"מ ואם מתחיל בתוך ד' טפחים ואח"כ מתפשט יותר רחוק כמו שרשרת דעת הגר"ש וואנר דהסכך כשר ולעיכובא רק בניו סוכה הרחב ד' על ד' דהיינו 30 על 30 דאז אם הוא רחוק 30 ס"מ מהסוכה אין יושבין תחתיו ורמ"א כ' שנהגו שלא לתלות שום גוי סוכה רחוק מד"ט אפילו אינו דע"ה.

ז. כדי שהמחצלות לא יעופו ברוח כדאי לקושרן עם אזיקונים או חוט ברזל, וכדי שלא יחשב מעמיד בדבר המקבל טומאה ופסול לסיכוך ישים קרש על המחצלת ויקשור הקרש אפילו עם המחצלת ואז נחשב למעמיד דמעמיד וכשר.

ח. גזרו חכמים שלא להעמיד הסכך בדבר הפסול לסכך משום גזירה שיבוא לסכך בו, אמנם זה רק לכתחילה ודיעבד אינו מעכב אך במעמיד דמעמיד אין מחמירין אף לכתחילה ולכן על סוכות ממתכת צריך לשים קרשים מעץ ולסכך על גביהם ואז נחשב כמעמיד דמעמיד.

ט. לכתחילה צריך ד' מחיצות אך כיום שהסוכות במרפסות צריך להקפיד על שלוש מחיצות, שני מחיצות שלמות מחוברות כמו ר' ומחיצה שלישית ברוחב ו' טפחים לפחות שהוא 56 ס"מ, יש עוד דרכים לדופן השלישית אך באופן זה עדיף טפ'.

י. מחיצות של לבד שתי לבד או ערב לבד אין מועיל אך במעקות שיש פס לרוחב

א. מצות סוכה זכר לענני הכבוד ומצוה לכוון לכתחילה טעם המצוה שהוזכר בתורה דכתיב "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני" בהוציא אותם מארץ מצרים" וצריך לכוון שהוא זכר לענני הכבוד שהושיב הקב"ה את בני" ביציאת מצרים ודיעבד אינו מעכב ואם כיון רק לצאת ידי מצוה יצא.

ב. בלילה הראשון יש חיוב לאכול כזית פת דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות, ושאר הימים אין חיוב אכילת פת אלא שאם אוכל פת צריך שיאכל בסוכה, ולדעת הרמ"א בלילה הראשון יאכל כזית בסוכה אף אם ירדו גשמים, אמנם לא יברך לישב בסוכה ואם אכל בגשמים ופסקו הגשמים בלילה הראשון יאכל עוד כזית בסוכה לצאת ידי חובת כל הדעות.

ג. בערב סוכות לא יאכל מתחילת שעה עשירית פת הבאה בכיסנין כביצה ולשיטת המ"ב אף דייסה וקוגל אסור, והוא משעה 3:30 בצהרים, (מפני חיוב אכילת פת בליל החג).

ד. צריך להיזהר שתהא הסוכה תחת כיפת השמיים, ואם יש דבר חוצץ בין האויר לסוכה, אילו או מזגן, מרפסת וכדו' הרי זה פוסל את הסכך שתחתיו, אך אם אין בו שיעור הפוסל את הסוכה כגון שהוא פחות מד' טפחים שהוא לחומרא פחות מ 30 ס"מ אינו פוסל, וכן דווקא אם צילתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצילתו אינו פוסל, ולכן חבלי כביסה וסורגים אינם פוסלים הסוכה.

ה. צריך לשים את הסכך אחרי שהסירו את הגגון ואח"כ אפשר לסגור ולפותחו ואין

יש בני אדם שכמעט מהרהרים על דרכי ה' סר וזעף למה טרח כל הטרחה, ומצד אחר נראה ליה שלא צריך להתלטל ולישן בסוכה ונעים לו וכאשר שלו, ובדאי זהו עבד ששופך קיתון על פני רבו, וסימן קללה הוא, ואין לו יתרון על אלו שבעטו כשהקדיר הקב"ה עליהם החמה.

(דרשות חתם סופר לסוכות תקפ"א ד"ה מעלה)

הרה"ק מצאנו לא יצא מהסוכה בעת ירדו גשמים מרובים

וכן סיפר הרה"ק מנאסרד זצ"ל שהי' פעם בחג הסוכות אצל רבו הק' בצאנו וירדו גשמים מרובים מאד ובכל זאת לא יצא הרה"ק מצאנו מהסוכה, וכאשר הכניסו לו המרק בסעודת יו"ט העמידו כסא על השלחן כדי שלא יתמלא קערת המרק עם מי הגשמים, והרה"ק מצאנו זי"ע ישב ואכל בפנים מתוחות מאד, והבחינו עליו שהוא בבחינת דין וגבורה מחמת דאינתא בחוד"ל שדומה לעבד שמוזג כוס לרבו וכו'.

(מרא דשמעתא את רב"ט בשם הגה"צ רמ"א פריינד זצ"ל נאב"ד ירושת"ו ששמע מוקה"ק מנאסרד)

הדיוט, על כן לא אכל ולא ישן כלל בכל משך ג' ימים אלו.

(גדולת יהושע ח"ב אות ע"ח)

המצטער לצאת מן הסוכה ולישב בביתו הוא סימן ברכה לו

אמנם אלו ואלו דברי אלקים חיים דאמרו חז"ל (ע"ז ג י"א) שלעתיד יבקשו אוה"ע שתנתן להם התורה, ויצוה הקב"ה לקיים מצות סוכה, וכל אחד עושה סוכתו בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה והם בועטים ויוצאים מן הסוכה, ופריך שם והלא אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו וכו' והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, ומשני נהי דפטור בעיטי מי מבעטי. נמצא שזהו מעלתן של ישראל אם מצטער ונאנס לצאת מן הסוכה ואינו בועט בהמצוה, ואחר כל הטיחות להיכין הסוכה מוכרח לצאת ומצטער שלא זכה לקיים המצוה בודאי לאיש כזה המורה על מעלתן של ישראל נגד או"ה הוא פטור מן הסוכה, וסימן ברכה הוא למעלתו, והוה כעבד שרבו שפך קיתון של מים על פני העבד והעבד מצטער על זה, אין זה סימן קללה, ויזכה לעתיד נגד האומות. אך

יפטור מן הצער על ידי יציאתו מן הסוכה ככהאי גוונא לא אמרינן דמצטער פטור מן הסוכה.

(ש"ת מהר"ג ח"א סי' ל"ה)

רק שלא ירדו גשמים קודם החג

וקבלנו שלא אמרו זה יהוי כמוזג כוס לרבו וכו' אלא כשלא ירדו גשמים קודם ימי החג ופתע פתאום נתקשרו שמים בעבים בהתקדש החג וירדו גשמים, אכן אם כבר היו יורדים גשמים בטרם התקדש החג ונמשכו עד החג אין כל מאומה בזה וגשמי ברכה ונדבה הווי.

(ביכורי יעקב סי' תרל"ט סקל"ט)

לא לאכול חוץ לסוכה גם בעת הגשם

בקשר למנהג זה סיפר מרן רביה"ק מהר"י ט"ב מסאטמאר זצ"ל שאצל הרה"ק השר שלום מבעלזא זצ"ל ירדו פעם אחת בימי הסוכות גשמים מרובים ג' ימים רצופים, והרה"ק מבעלזא לא רצה לאכול חוץ לסוכה וגם לאכול בסוכה לא רצה דהרי על ידי זה נקרא

זכר צדיק לברכה

שומרים הפקד לעירך

**מרח הגה"צ רבי שמואל טוביאס זצ"ל
רבה של העיר פיאטרא-ניאמץ שברומניה
במלאות שלושים שנה להסתלקותו, י"א תשרי
תשנ"ד-תשפ"ד**

תמונת מרח הגה"צ רבי שמואל טוביאס זצ"ל

**מוגשת בזאת מחרוזת מרתקת של סיפורים וזכרונות
על הנהגתו הרוממה להעמיד את הדת על תילה בעוז
ותעצומות ברומניה הקומוניסטית • פרסום ראשון**

שומרים הפקד לעירך

זאתי ראשית ממלכתו

בליל בדיקת חמץ תרח"צ נשא הגה"צ רבי שמואל זצ"ל את זוגתו הרבנית מרת פרידה ע"ה בת יחידה להגאון החסיד רבי חיים רוזנברג זצ"ל, מחשובי ונגידי העיר פיאטרא-ניאמץ ומגדולי בעלי הצדקה בה. מסדר הקידושין היה הגאון רבי דוב בער יצחק רבינוביץ זצ"ל, בן הגאון רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל אב"ד וואסלוי, שהתמנה באותו יום לאב"ד פיאטרא.

כאמור, אפריון שמחת נישואי רבנו זצ"ל התקיימה בליל בדיקת חמץ. יום למחרת, אחר זמן שריפת חמץ, באה הכלה אל החתן ואמרה לו כי עקב טרדות השמחה שכחה למסור את בקבוק הבושם היוקרתי למכירת החמץ לנכרי... השעה היתה מאוחרת, אחרי זמן שריפת חמץ. החתן הצעיר, הרהר בדבר, הופך בדעתו ומחליט כי יש לבער את תוכן הבקבוק מן העולם תיכף ומיד. באין אומר ודברים נטלה הכלה כמו ידיה את הבקבוק ושפכה את תכולתו אל הכיור. לא חיפשה היתרים, ידעה כי כבדי להקים בית של תורה יש להתגבר ולהתאמץ. בנין של רוחניות אינו דבר שבא בקלות, אך כה כדאי הוא...

מן המיותר לציין כאן ובעוד מקומות, גם את פעולותיה ומעשיה של הרבנית הצדקת המפורסמת בצדקויה מרת פרידה ע"ה, שהיא היתה שותפה נאמנה בכל אורחות והליכות רבנו זצ"ל, ובמיוחד בענייני חינוך לתורה ומצוות. אכן, קמו בניה ויאשרוה, בתורתם נתנו לה מפרי ידיה, נחוחות אותו בושם של מסירות נפש, ממלא את בנין הרוחניות המפואר שזכו להקים יחדיו, עד עצם היום הזה.

מיד אחרי נישואיו בפיאטרא, הכירו בו כל תושבי העיר כי תלמיד חכם מופלג הוא ועדיו מובטח להיות אחד מגדולי בעלי הרבנות וההוראה, לאחר שגם הוסמך להוראה כמסופר לעיל על ידי גדולי ומאורי הדור שהרעיפו עליו שבחים ותוארים מופלגים כערכו הרם. עד מהרה התבקש רבנו לשמש כרב בית הכנסת הגדול בפיאטרא - 'גריבלדי', אחד ממרכזי החיים היהודיים בפיאטרא של מעלה, בו התפללו עשרות

ביהדות רומניה של מעלה דאז, מילא רבנו זצ"ל בחרדת קודש וכבוד ראש ולכך הקדיש את כל הימים לרבות הלילות. ידוע ידע היטב את משמעותו של העול הכבד שהשתרג על צוואריו הצעירות מאז עלה ונתעלה בהתעטרותו בכתרה של תורה והוראה כמרא דאתרא, כאשר עיני הכלל והפרט נשואות ונתונות אליו בכל עת ובכל שעה, קשובים הם כולם למוצא פיו וחרדים הם להוראותיו, לפסקיו ולהכרעותיו, בכל נושא ובכל עניין. עוד רבות יסופר לדורות הבאים גודל המעמסה שהייתה מונחת על כתפיו של רבנו זצ"ל משך אותן עשרים וחמש שנים רצופות, בהיותו רבה של העיר הגדולה לאלוקים פיאטרא-ניאמץ המעטירה. יום ולילה לא שבת רבנו זצ"ל מעיסוקיו הרבים בהרבצת תורה לפני קהל ועדה, העמדת הדת על תילה, השגחה מחמירה ומדוקדקת על כשרות המאכלים ובתי השחיטה, פיקוח על המקוואות המהודרים והעירוב למהדרין, כל זאת יחד עם דיני תורה למאות שהגיעו ועלו על שולחנו דבר יום ביומו, דאגה רוחנית וגשמית לשלומם ולגורלם של תושבי העיר בתקופת פרוץ מלחמת העולם השנייה ובהמשכה תחת מסך הברזל הקומוניסטי שירד באחת על רומניה, ועוד שורה ארוכה של מטלות ותפקידים עליהם ניצח ביד רמה, במסירות נפש, בחסד עליון ובחן המיוחד שהיה נסוך על מאור פניו מאז ומתמיד.

אותה תקופה רבת הוד והדר שנמשכה בין השנים תרצ"ט-תשכ"ה, זכורה היתה היטב לכל יוצאי ותושבי העיר פיאטרא-ניאמץ עד יומם האחרון, בהיותם נתונים תחת חסותו של רבם ומאורם, אביהם ואוהבם, רבנו הגה"צ מוהר"ש טוביאס זצ"ל, שעמד בראש מחנה ישראל באותם ימים בכל עוז ותעצומות, השפיע והאיר לארץ ולדרים עליה בחן בחסד וברחמים, מאוצרו המנוצר ומדשן ביתו שהיו מלאים ברכת ד' לתפארה, הלא המה כתובים וחוקקים על לוח ליבם של מאות יהודי העיר ובאותיות של זהב בספר דברי הימים לקורותיה של יהדות רומניה.

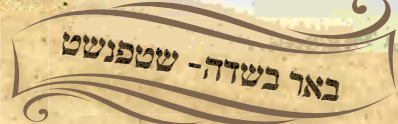
מורינו הגה"צ רבי שמואל טוביאס זצ"ל רבה של העיר פיאטרא-ניאמץ שברומניה - במלאות 30 שנה להסתלקותו, י"א תשרי תשנ"ד-תשפ"ד

מוגשת בזאת ב'פרסום ראשון' מחרוזת מרתקת של סיפורים וזכרונות על פרקי הוד ומופת, החושפים את עוזו ונפלאות הנהגותיו והדרכותיו בקודש של הגה"צ מוהר"ש טוביאס זצ"ל על משמר הדת והחינוך בתקופות הקשות תחת המגף הקומוניסטי, והנהגתו הרוממה להעמיד את הדת על תילה בעוז ותעצומות למען כבוד ה' ותורתו, ומעל הכל - הצלחתו הכבירה בגידול משפחת רבנים בביתו לאויש"ט בצל המשטר הקומוניסטי ברומניה

תקופת הזוהר במסכת חייו העשירה של הגה"צ רבי שמואל טוביאס זצ"ל היתה ללא ספק אותן עשרים וחמש שנות כהונתו הרמה בראש הרבנות של העיר פיאטרא-ניאמץ שברומניה, אשר על שמה נקרא בישראל בפי הבריות לנצח, רבה של פיאטרא-ניאמץ. היו אלו עשרים וחמש שנים בהן זכו מאות תושבי העיר לחסות בצל שלל פעילי הברוכים במסירות נפש למען כבוד ה' ותורתו, להתבשם מאורו הבהיר ולהינות מזיו נועם חכמתו, בהיותו רועה נאמן לעדת צאן מרעייתו ונשא אותם על לוח ליבו הטהור כאשר יישא האומן את היונק.

במסירות גוף ונפש קיים רבנו זצ"ל את ייעודו של מנהיג ישראל כמובא בפרשת פנחס: "פקוד ד' אלוקי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו ואשר יוציאם ואשר יביאם". פירש"י: "אמר לפניו, רבש"ע, גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו". זהו אפוא תפקידו של מנהיג העדה ומרא דאתרא, להלוך לפי רוחו של כל אחד באשר הוא, להיות אב רחום ורעיא מהימנא לכל הסוגים ולכל החוגים.

את תפקידו הבכיר והחשוב כרבה של פיאטרא-ניאמץ, מהקהילות החשובות והמפוארות ביותר

רבות של יהודים יקרים, תמימים וישרים, חסידים ואנשי מעשה, שדבקו בו בכל עוז והתרגמו מאד מדמותו הקרנת ומאישיותו הגדולה.

למחיתו התפרנס רבנו זצ"ל באותם ימים מבית דפוס בו עבדה זוגתו הרבנית, כדי שיוכל להקדיש את עיתותיו לתורת השם מבוקר עד ליל. אולם, תקופה טובה זו לא ארכה זמן רב למרבה הצער, מאחר והקומוניסטים המושחתים ימ"ש הלאימו את הרכוש הפרטי של תושבי רומניה, וכן גם בית הדפוס הפך לרכוש הקומוניזם. באותם ימים ולמשך תקופה ארוכה, נתקיים בו ברבנו זצ"ל מאמרם ז"ל בקנייני הנצח בדרכה של תורה, "פת במלה תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן".

לאחר עלייתו של הגאון רבי דוב בער יצחק רבינוביץ זצ"ל לארץ ישראל (ת"א - ב"א), נותר רבנו זצ"ל לבדו כרבה היחיד של פיאטרא-ניאמץ וכל ענייני הנהגת הקהילה נפלו עתה על כתפיו הצעירות, וזאת כאשר עדיין לא מלאו לו 30 שנה. עם זאת, דווקא באותם ימים התגלה כוחו הגדול ועוזו נפלאותו של רבנו זצ"ל כגיבור ורב להושיע בכל תחומיה וענייניה של הקהילה היהודית בפיאטרא-ניאמץ, כאשר אור כגיבור חלציו ונטל על שכמו את עול הרבנות של הקהילה המכובדת והחשובה בשתי ידיים, ובתבונות כפיו התחיל לגדור גדר ולעמוד בפרץ בעוז ובגאון כדרכם של גדולי ומאורי ישראל אשר כל הדורות, לעמוד בראש המחנה על משמר קדשי ישראל.

כך ניהל את קהילתו הגדולה שמתנה באותם ימים מאות יהודים חשוכים ונחשבה לאחת הקהילות הנכבדות ביותר ברומניה, לחם בעוז עם המנהיגים הקומוניסטים ועם חברי המפלגה הקומוניסטית השולטת במדינה, שמר על הכשרות בעיר ברמה הגבוהה ביותר על כל פרטיה ודקדוקיה, בנה מקוה טהרה מפורא במרכז העיר כדי להרבות טהרה בישראל, סידר גיטין וקידושין לכל תושבי העיר וגלילותיה, ושימש אף כמנהל ושוחט לעת הצורך, דבר שדרש מסירות נפש של ממש באותם הימים.

רבנו לא הסתפק בעשרות התפקידים שנפלו על צוואריו באחת, וכראותו כי נדרשים כאן כוחות נוספים של עזרה ותושיה עבור מאות הפניות והבקשות של תושבי העיר וסביבתה, מיהר אף לחנוך וללמד את בני הרבנים הגאונים שליט"א כבר מגיל בחרותם וצעירותם, לשחוט ולמול, ואף למדס אך להכשיר המקווה ע"י מילוי ה'אוצר' בשלג למען העמדת דת ישראל על תילה, כך גם התמסר רבנו זצ"ל לבני קהילתו וחיוקם ללא הרף לשמירת התורה והמצוות, הוא הגבר אשר פתח כבר ברומניה על הימים ההם, תלמוד תורה לילדי ישראל בו חינוך את משתת בניו ובתו יחידתו ותלמידיה למסירות נפש לתורה ומצוות, בהקפידו על קוצו של יו"ד בהנהגתם.

בית רבנים ועמוד

מספר בנו הגה' צ"ר רבי מנחם מענדל טוביאס שליט"א אב"ד רבי שמואל:

"אבינו זצ"ל שכיחן כרבה של העיר פיאטרא-ניאמץ ברומניה, היו בידו כל תפקידיה הרוחניים של העיר בהיות שהיה חסר מוהל באזורנו הוא השתלם גם במילה באפן מעשי, הכשיר את המקוואות והיה מבקר קבוע בבית השחיטה לראות מקורב את כשרות השחיטה; הוא ניהל את כל ענייני גיטין וקידושין, ערך דיני תורה בדיני ממונות, וגם פסק בכל ענייני איסור והיתר מלבד זאת עמד אבא זצ"ל על המשמר הרוחני והוא היה, עינו פקחה היתה על תושביה היהודיים והוא היה הכתובת המרכזית לכל ענייניהם.

"כאשר היו כל העניינים הרבים האלה באים אל אבא זצ"ל, מושיב היה אותנו עמו על כסא הרבנות; כלומר, משתף אותנו בכל בעיותיה של העיר הגדולה, כך הכניסנו באחת לרום עולמה של רבנות. כילדים רכים עומדים היינו ליצרו בהכשירו מקוואות, מסייעים לו בשכירת הקרח והפחתת שלגים המוקוה, תוך שהוא משגן באוזנינו את פרטי ההלכות המסובכות, ולאחר מכן מראה לנו את הדברים מפורשים בגמרא בשולחן ערוך ובפוסקים.

"כשם שכל ילד יהודי קולט את ענייני הלכות מוקצה בשבת, את ה'מכירת חמץ' לגוי בערבי פסחים, את

הזהירות מפירור חמץ ואת חומרת השרייה, עקב זאת שהוא נוכח לראות את הוריו זהירים ומשגינים זאת, כך קלטנו פרטי דינים רבים, זה היה ההוי שלנו כי על הנשואים ההלכתיים האלו גדלנו מאז יום עומדנו על דעתנו, וכך זכינו לעזור לאבא זצ"ל רבות בכל ענייניה הרוחניים של פיאטרא-ניאמץ, עוד בהיותנו בחורים צעירים כי הוא סמך עלינו מאד בכל הדברים האלו, מאחר וידע שאנחנו בקיאים היטב בכל הפרטים הקטנים של ההלכות החמורות ביותר".

כך מספר גם בנו הגה' צ"ר רבי משה מרדכי טוביאס שליט"א אב"ד קדימה-צורן: "לא פעם בהפסקת בית הספר היו האחים הגדולים קוראים לקטנים להגיע הביתה לפסק זמן קצר, היות ואבא זצ"ל עומד לשחוט בתנגול. היינו עומדים לידו, רואים ושומעים הכל על העמדת הסכין, מזדעזעים נוכח זהירותו ויראתו בעת השחיטה, עונים 'אמן' על ברכתו ולומדים מקרוב שחיטה ובידיקה מהי. בעוד שילדים בני ימינו כורכים על זרועם חבל דמוי רצועות התפילין, היינו אנו משתעשעים במשחקינו אודות שחיטת עוף, הכשרת מקווה וסידור גט..."

"כאשר היו רבנים ידועים וגדולי הפוסקים עוברים-חולפים דרך העיר פיאטרא-ניאמץ, שהייתה צומת דרכים עקב תחנת הרכבת המרכזית שיש בה, ניצלו רבים מהם את הזדמנותם לבקר בעירנו ולשחר את דלתו של אבא זצ"ל ה'מרא' דאתרא, ולדון עמו על מגוון ענייני הרבנות העולים על הפרק. בהזדמנויות אלה היתה אבא זצ"ל מאיצה בנו להתיישב בסמוך לשולחן ולהאזין לדברי הרבנים. אבא היה משתף אותנו בשיחה, משל אף אנו היינו רבנים קטנים..."

"בעיצומה של השיחה, כאשר הוזכרה שיטה מסוימת בהלכה, היה אבא עוצר לרגע ופונה אלינו: 'זוכרים? זוהי שיטת הט"ז שדיברנו אודותיה בשבוע שעבר', תוך שהוא שב על הדברים ומשנתם, כך נקלטו הדברים בבחינת טוב ושוב. חשנו כי קרובים אנו אל חלקי התורה וכי לא ירחק היום ואף אנו נלמד מתוך הספרים ונהיה בקיאים בהם כאבא, לא היה לנו ספק בכך..."

בנו בכורו של רבנו זצ"ל, יבלחט"א מורינו הגה' צ"ר רבי יואל טוביאס שליט"א אב"ד שיכון ו' בני ברק, זוכר גם הוא את הביקורים הללו בביתם בימי נערותו: "הרבנים החשובים היו מתפללים עד עמקי נשמתם, מנין לו לילד בן עשר לדעת ברהיטות את שיטת הרא"ש בניטין, כמו פסק בשו"ת הרשב"א... הם רק לא ידעו שגם לפני שבועיים וחודשיים, שמע זאת הילה גם אז פסק האב משיחתו בכדי לרעב ולשתף את הבן בנושא המדובר. התפלאתם היתה עבורנו עידוד רב, ראינו עד היום חשובים הדברים..."

"כילדים קטנים נקלטו במחוננו חיי היהדות בעיקר כקיום התורה הקדושה, כשמירת עקרונות והקפדה על כל מצוות התורה הקדושה. לא היתה לנו אוירה אחרת, הנסיבות הבדילו בעליל בינינו לבין העמים, עד כי ידענו ברורות כמה יהודים אנו. יחד עם הידיעה השרשית של היהדות, נספג בנשמתנו הטעם המתוק של החיים הרוחניים. ההוי בבית, האווירה המרווממת, הכל היה כה רוחני ומרומם. הנה נזכרים כולם, איך מתיישבים היינו אחר סיום הסעודה לליל חג השבועות סביב השולחן ללמוד במשך הלילה, כהכנה לקבלת התורה! אבא ריתק אותנו בספוריו ותיאוריו אודות הגלגל, מתוקה היתה תורתנו בפנינו והיוותה תחליף מצוין לשינת הלילה. תחליף שחיכינו לו כל השנה.

"בשוכו הביתה, לסעודת החג, שב היה ואומר את ה'אקדמות' בקולות וברקים, בהתלהבות סוחפת. היו הזדמנויות לרוב במשך השנה, בקיץ ובחורף, בהם נשמע מפיו ברמה שוב אמירת ה'אקדמות' ברגש רב. הפיית הזה ביטא משהו פנימי, משיתי נשמנו ולא היה מסוגל להרפות הימנו. אחר שסיימנו את הסעודה, היה עלינו לשוב לעתים אל בית הספר. אחר ליל לימודים ובוקר של תפילה, כאשר קול ה'אקדמות' של אבא מהדהד באוזנינו..."

גאות לבש עני התאזר

מטבעו היתה מידת הענווה עטרת חן לראשו של רבנו זצ"ל, והלך בצדי דרכים לאשר חש כי זהו מקומו הטבעי. האיר פנים לכל ילד, ענה על כל שאלה

ילדותית בהרחבה במאור פנים וכוך ראו. אך בכל הנוגע לדבר שבקדושה ולכבוד שמים - גאות לבש, עוז התאזר, נעמד היה ברוב גבורה ועושה את שנדרש לעשות.

"לא קנאי היה", מדגישים בניו הגאונים הצדיקים שליט"א, "כי אם אוהב תורה ומצוות עד כדי מסירות נפש, לא משנאת משנאי דת באו מחאותיו, כי אם מאהבת השי"ת שבערה בליבו הטהור כאש קודש. 'עז כנמר' לעשות רצון אבינו שבשמים, היתה עזותו מלאה רחמים, מתוקה כדבש, לצאת בריקוד 'ישמחו במלכותך' ברחובה של עיר ובמרכזה של הפגנה סוערת למען קדושת השבת בעירו היצלאה, וכך להפגין מחאה וכאב - זה היה אבא זצ"ל. אין קץ לגאותו וששון נפשו על יהדותו, מעולם לא החביא את שמחתו על כך שזכה להיות יהודי בן לעם סגולה. התייצב בגאווה זו בפני כל סכנותיו, ויכל להם".

בהגיעו לענייני מלחמות ה' - גיבור היה כארי, ניצב למען כבוד שמים לבדו, ללא גיבורים אחרים סביבו, וה' עמו. כך היה זה בהיותו רבה של עיר גדולה לאלוקים ברומניה, פיאטרא-ניאמץ, עת אשר ניהל את חיי רבנותו ביד רמה תחת העין הקומוניסטית הפקוחה על כל אורחותיו בלי לוותר אף לא על קוצו של יו"ד. אכן, מסירות נפש כפשוטה נדרשה באותם ימים על כל צעד ושעל שביקשו לעשות בענייני תורה ורוחניות, אך לא איש יצוק מעוזת דקדושה ומלא תגורו מפני איש' כרבנו זצ"ל, שיעלה על בדל דעתו מחשבה קלה ביותר לוותר או לעגל פינות מחמת הצר המציק.

מספר בנו הגדול מורינו הגה' צ"ר רבי יואל טוביאס שליט"א אב"ד שיכון ו' בני ברק: "כך היה גם אחר עלותו ארצה בשנת תשכ"ח, כאשר הגיע עד פת לחם אך סירב לקבל כל משרה רבנית שבה ייאצף להיות כפוף לפשרות שנשבו מחוגים שונים ביהדות דאז. כך היה זה עד סוף ימיו. ידע אבא זצ"ל כי עולם זה גברא אש ורק לכבודו של הקב"ה, משום כך לא ראה משהו יותר טבעי וברור מאשר לחיות את חייו לכבודו של הבורא וכרצונו - בריש גלי ובעוז רוח".

עמוד אש של מסירות נפש לפני המחנה

בשורות אלו נרד מעט לפרטי פרטים ברקע למלחמתו העזה של רבינו המוהר"ש זצ"ל ברודפי הדת.

פיאטרא-ניאמץ של אותם ימים, נתונה היתה תחת המגף הקומוניסטי אשר שלט בכיפה בכל רחבי רומניה הענקית ודרס את כל אשר נקרה בדרכו, תלמוד תורה חסידי על טהרת הקודש באותה תקופה, מאן דכר שמיה. כלל הילדים היהודים תושבי הערים והכפרים של רומניה חויבו שלא בטובתם ללכת לבתי הספר של העולים המשוקצים, וכך היו ילדים רבים מאבדים למרבה הצער את זהותם היהודית ומזהותם התורנית, בעקבות ההתחברות ההכרחית עם ילדי הנכרים שמילאו את ראשם ואת ליבם באווירת כפירה והתנערות מעול תורה ומצוות, ר"ל.

דווקא משום כך נפלאות היא מאיתנו הצלחתו המרשימה וההיסטורית של מרן הגה' צ"ר מוהר"ש טוביאס זצ"ל בחנינוך וגידול צאצאיו היקרים על טהרת הקודש, כאשר במיפוח ברוכת הילדים שמורה היתה לחלוטין מכל פגעי הרחוב ובית הספר כולם אהובים כולם ברורים, כולם גיבורים כולם קדושים. הפליאה עצמה גוברת עוד יותר, לנוכח העובדה שכולם ללא יוצא מן הכלל מהאחים הנכבדים לבית משפחת טוביאס המעטיירה, מכהנים כיום פאר ברבנות ובדיינות קהילות וחצרות חשובות ומיוחסות בישראל, זאת בזמן שאת ימי ילדותם וצעירותם העבירו תחת מסך הברזל של רומניה הקומוניסטית שהצרה ללא הרף את רגלי אחבני" היהודים הכשרים והחרדים לדבר ד', מזימה נפשעת שבחסדי שמים לא עלתה בידם והיהדות הנאמנה ברומניה העלתה את שרידיה והפריחה אותם כמו ניצה לשם ולתפארת, לשעה ולדורות.

באר בשדה - שטפנושי

מעיינות ההרים

אמרים נעימים מפי רבנים מפורסמים מיימינו
בקהל שם טוב הקדוש והמפורסם זי"ע ועמ"א
שנאמרו בנימה מפי פה מפיך מרגלות
ב"ק ארמו"ד מבעמדתו של הרב

שיעור
חובש רש"י

שיעור בענין שמחה בחג הסוכות

טעמי קריאת מגילת קהלת בחג הסוכות

מנהג בני ישראל שקוראים בחג הסוכות במגילת קהלת, אם כי למעשה ברור הדבר כי ספר קהלת היו צריכים ללמדו בכל השנה כולה, באשר שלמה המלך עליו השלום מלמד בספר קהלת הרבה מעניני מוסר הצריכים לאדם, ועל כן צריכים למצוא טעם מדוע קבעו ביותר לקרוא בספר קהלת בחג הסוכות.

טעם הדרכי משה כי הוזכר בו ענין חג הסוכות

הדרכי משה (או"ח סי' ת"צ ס"ק א') כתב בטעם הדבר, כי כתוב בקהלת (יא, ב) תן חלק לשבעה וגם לשמונה, ובמדרש (קהלת רבה יא, ב): "רבי לוי אומר תן חלק לשבעה אלו שבעה ימי הסוכה, וגם לשמונה ביום שמיני עצרת", על כן הואיל וזכר בו מעניינו של חג הסוכות, תקנו לקרוא בו בחג הסוכות.

אם כי טעם זה מופלא הוא, כי אין זה אלא פסוק אחד מתוך עשרות הפסוקים של ספר קהלת, ולא מדובר באחד מהפסוקים העיקריים שבזה הספר, וגם דרשה זו שדרשו את הכתוב על חג הסוכות, אינה הדרשה היחידה שדרשו על כתוב זה, אלא אף במדרש (שם) דרשו שם בפנים אחרות, כגון על שבעה ימי פסח ושמונה ימי סוכות, או על שבעה ימי נידה ושמונה ימי מילה, וכן שאר דרשות, וחיידוש הוא לומר כי מחמת אחת הדרשות על אחד הכתובים שבספר קהלת, קבעו לקרוא בו בחג הסוכות, אך על כל פנים זה טעם הדבר לפי דברי הדרכי משה.

טעם הלבוש שמטרת הקריאה לעורך את האדם לשמחה הרצויה

הלבוש (או"ח סי' תרס"ג סעיף ב') נתן טעם נוסף, אף הוא לפי פשוטן של דברים, כי הרי סוכות הוא זמן שמחתנו, בו נצטוונו להרבות בו שמחה, ועל ידי הלימוד בספר קהלת יכולים לידע איך הוא גדר השמחה הראויה.

והרי ידוע, כי בהתגברות השמחה יכולים בניקל לצאת מגדרי השמחה הרצויה ולעבור ח"ו לגדר הוללות, וכפי שהביא הלבוש (או"ח סי' ת"צ סעיף א') טעם שתיקנו תענית בה"ב אחר המועדים (או"ח סי' ת"צ סעיף א'), שהוא לסיבת שמחת הרגל שמא

הגיעו בסיבת השמחה לדבר חטא ואון, ולכן תכלית קריאת ספר קהלת הוא לידע מה הוא גדר השמחה הראויה בימי החג.

מעלת השמחה של מצוה לעומת חומר גנות ההוללות

חילוק זה בין שמחה להוללות אינו אלא חוט השערה, ועל דרך שהובא (דברי אהרן עמ"א) על הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע שאמר, כי החילוק בין עצבות למרה שחורה אינו אלא כחוט השערה, וכך הוא גם לענין החילוק בין שמחה להוללות, אשר הגבול ביניהם אינו אלא כחוט השערה, ולכן צריכים להיזהר ביותר שלא לצאת חס ושלום מגדרי השמחה הרצויה. אכן, השמחה ככל שהיא שמחה של מצוה, מדובר באחד מהדברים היותר נעלים וגבוהים שיכול האדם לקיים, על דרך שאמר הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע (דברי אהרן עמ"א), כי המצוה היותר גדולה אינה יכולה להביא את ששמחה יכולה להביא, וכן רואים כי כל התוכחה כולה היא לצד עבודת ה' שלא נעשתה בשמחה, כדבר האמור (דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב.

משום כך משים היצר הרע את כל כוחותיו בדבר הזה, ובכל פעם שבאים בני ישראל לידי שמחה של מצוה, מנסה הוא בכל כוחותיו להניאם להוללות, שלא יא שמחה של מצוה אלא שמחה של הבל, ובזה מאבדים את כל מעלת השמחה.

ההנאה משמחה של מצוה נותר לאורך ימים ושמחה של הוללות אין לה כל זכר לאחר זמן

כל זה מוזכר גם בפסוקי קהלת, כאשר בפסוק אחד נאמר (קהלת ח, טו) ושבתתי אני את השמחה, ואילו בפסוק אחר נאמר (קהלת ב, ב) ולשמחה מה זה עושה, ולכאורה שני הפסוקים סותרים זה את זה, ואמרו בגמרא (שבת ל) כי שבח השמחה הוא בשמחה של מצוה, ואילו מה שאמר ולשמחה מה זה עושה, הכוונה על שמחה שאינה של מצוה.

ולכאורה מנין ידעו חכמינו ז"ל לקבוע כי הפסוק הראשון 'ושבתתי אני את השמחה' מדבר על שמחה של מצוה, ואילו התמיהה של 'ולשמחה מה זה

עושה' מדבר על שמחה שאינה של מצוה, הרי אין כל משמעות לדבר מתוך לשונות הכתובים.

וראיתי בשער בת רבים (קהלת, בד"ה בקשו חכמים) שהביא לפרש בזה, כי הנה כאשר האדם שמח בשמחה של מצוה, בעבור השמחה הרי בכל פעם בהעלותו אל לבו רגעי השמחה ששמח בשמחה של מצוה, הרי הוא נתמלא רגשי געגועים ערגה והתרפקות לרגעים אלו, באשר טעם הרגשי השמחה שהיו לו באותם רגעים, נותרים חקוקים בפנימיותו לאורך ימים, ותמיד תאוה נפשו ותשתוקק להרגשות אלו. מה שאין כן כאשר האדם שמח בשמחה שאינה של מצוה, אף כי בשעת מעשה מלא הוא שמחה בענין הזה, מכל מקום לאחר זמן בהיזכרו מרגעי השמחה הרי הוא אומר לעצמו, וכי מה יש בידו מאותה שמחה ששמח בה לפני זמן מה.

וזהו שלמדו חכמינו ז"ל בלשונות הכתובים, כי הכתוב הראשון המשבח את השמחה ששמח בה לפני זמן, באמרו 'ושבתתי אני את השמחה', הרי בהכרח מדובר בשמחה של מצוה, אשר בזה יש לו לאדם לשבח את השמחה ששמח בה מתחילה אף לאחר זמן, מה שאין כן הכתוב השני התמה על השמחה מה עניינה, באמרו 'ולשמחה מה זה עושה', אם כן בוודאי כי הדברים אמורים בשמחה שאינה של מצוה, כי בשמחה כזו האדם תוהה ותמה לאחר זמן על שום מה היה שמח ברגעים אלו, ואין בידו מאומה משמחה זו ששמח בה מתחילה.

מדריגת שמחה של מצוה

כשמדברים על שמחה של מצוה, יש לדעת כי דבר זה מדרגה גדולה היא ואינה ניתנת להשגה לכל אחד, וכמו שאמר הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע (דברי אהרן עמ"א), כי מה שמזכירים תמיד אודות שמחה של מצוה, אין המכוון על שמחה של מצוה כפשוטו שהוא מדריגה נעלה וגבוהה, אלא הכוונה על שמחת האדם בעצם היותו יהודי, שהוא דבר השווה לכל נפש, כי מי שאינו מלא שמחה על היותו בן העם הנבחר, הרי הוא כופר בטובתו של הקדוש ברוך הוא, ועל זה הוא המכוון תמיד לשמחה של מצוה, אך השמחה של מצוה כפשוטו הוא מדריגה בעבודה, שצריכים לעמול עליה על מנת להשיגה.

התעוררות השמחה בחג הסוכות על ידי נטילת ארבעת המינים

אמנם בחג הסוכות שהוא זמן שמחתנו, הרי בוודאי בכל רגשי השמחה שהאדם שמח הוא מקיים בו את מצות התורה (דברים טז, יד) ושמחת בחגך, ובפרט לכשיתבונן האדם איך שזיכהו השם יתברך לחוג את חג הסוכות המרומם, שהוא זכייה גדולה עבורינו שיכולים אנו לישב בתוך אור המקיף בצילא דמהימנותא.

ובפרט מה שציוונו התורה על נטילת ארבעת המינים, שאמרה זה התורה בלשון שמחה, כדברי הכתוב (ויקרא כג, מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים, אשר מזה למדו בגמרא (ירושלמי סוכה פ"ג הלכה י"א) שאין נוטלים לולב שבעה ימים אלא בירושלים לפני ה' אלוהינו, אבל במדינה אין לולב ניטל אלא יום אחד, הרי שנקרא נטילת ארבעת המינים בלשון שמחה, והוא כדברי החינוך (מצוה שכ"ד) אשר ארבעת המינים מטבעם הינם מעוררים שמחה בלב הרואה אותם, וכל זה מגביר את שמחת האדם בימי החג, שישמח בהם כאשר ציווהו הבורא.

השמחה בנטילת ארבעת המינים על שהם שרביט המלך ובוה

שמשותמשים בו בני ישראל מוכח כי בנייהם הם למקום ומתקבלת תשובתם
עוד יש להוסיף במשמעות השמחה שיש בנטילת ארבעת המינים, על פי מה שכתב בספה"ק בני יששכר (מאמרי חודש תשרי מאמר י"א אות א') כי הנה ידוע במדרשות (זה"ק ח"א רנא; בר"ר י, ו) אשר כל צמח יש לו מלאך הממונה על גידולו שמכה על ראשו ואומר לו גדל, והביא כי מקובל בידו מאבותינו ורבותינו אשר ארבעת המינים הניטלים בסוכות, אינם גדלים על פי מלאך אלא בהשגחת הבורא ברוך הוא בעצמו ללא כל שר הממונה עליהם [כן הוא בדרשות תורת חכם לרבינו חיים כהן (ויציאה תט"ו, דף תס"ה עמוד ב') דרוש לחג הסוכות בד"ה פרי].

בזה ביאר (שם אות ב') את דברי המדרש (ר"י ויק"ר ל, ב) על ענין מצות נטילת ארבעת המינים בחג הסוכות, ומשלו הדבר לשניים שבאו לדון לפני המלך, ואיך יוכלו לידע מי משניהם ניצח בדין. אמנם הסימן הוא, כי היוצא ואות המלך בידו, סימן הוא כי הוא המנצח בדין, ולכן אות המלך בידו. כך גם אחר יום הדין הגדול והנורא בו כל באי עולם יעברון לפני כבני מרון, יוצאים בני ישראל ואת המלך בידם, ובוה הרי הם מוכיחים כי הם ניצחו בדין, כי אות המלך הוא בידם. ולכאורה אינו מוכח, מה אות המלך יש בנטילת ארבעת המינים.

אמנם לפי המבואר ביאר היטב, כי ארבעת המינים גדלים על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו ללא שר הממונה עליהם, ולכן הינם נחשבים כשרביטו של מלך, אשר אין רשות לאדם ליטלו, אמנם בני ישראל לצד היותם בניו אהוביו של מקום, על דרך הכתוב (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלקיכם, לזה נאמר בהם הכלל (קידושין לב.) אב שמחל על כבודו כבודו מחול, אמנם אומות העולם שכלפיהם הקדוש ברוך הוא אינו כאב אלא כמלך, על דרך הכתוב (תהלים מז, ט) מלך אלקים על גוים, ובהם נאמר הכלל (כתובות יז.) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ולכן כלפיהם אין היתר ליטול שרביטו של עולם.

והנה מזה הטעם שישראל הם בניים למקום, לכן מועילה תשובתם, כי אב שמחל על כבודו כבודו מחול, ואילו לאומות העולם אין מועיל תשובה כמבואר במדרשות (תנחומא פרשת האזינו סי' ד), כי כלפיהם הקדוש ברוך הוא כמלך, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ועל כן על ידי שישראל הם בניים למקום מועילה תשובתם.

וממילא בזה שבני ישראל יוצאים עם ארבעת המינים שהוא שרביט המלך, בזה מוכח לעין כל כי נצחו את הדין, כי אם הרי הם נוטלים את שרביט המלך אם כן בניים הם למקום, ולבנים מועיל תשובתם אצל האב, כי אב שמחל על כבודו כבודו מחול, מה שאין כל אצל אומות העולם.

1. ומה שנוטלים בימינו בכל המקומות שבעה ימים, אינו אלא מתקנת רבי יוחנן בן זכאי, כמבואר במשנה (ר"ה ל): "בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהא יום הניף כולו אסור", והיינו שלא ישכחו בני ישראל ברבות הימים כי יש דין של נטילת לולב לפני ה' שבעת ימים.

וראיתי בספה"ק (ראש גולת אריאל ח"א עמ' שכ"ב בשם הגה"צ רבי משה בצלאל אלטר זצ"ל אחיו של האמרי אמת ז"ע) לבאר מה טעם הוזכרו שני התקנות יחד, ובכל מקום שהוזכר אחת מן התקנות הוזכרה גם התקנה השנייה יחד עמה. וביאר בזה, כי הנה אחר חורבן בית המקדש היו בני ישראל מאמינים כי מהרה יחוש עליהם בורא עולמים ויגאלם, וממילא לא היו צריכים לתקן ליטול לולב כל שבעה, כי בקרוב ממש יגאלו ושוב יקיימו את דין נטילת הלולב בירושלים, אמנם כאשר תיקן רבי יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה כל שבעה זכר למקדש, או אז התעצבו בני ישראל אל ליבם, אשר אם כבר הוצרכו לתקן זכר למקדש, אות הוא כי יתכן להיות הדבר שיתארך גלותם שנים ארוכות, עד כי ישכחו כבר מדיני ירושלים ובית המקדש, ולזה ביקש רבי יוחנן בן זכאי לנחמם, על כן עמד ותיקן כי יהא יום הניף כולו אסור, אשר טעמו כי מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד אכלנו בתחילת היום, כי כאשר לא הקריבו את הקרבן הותר החדש עם תחילת היום, נמצא כי בתקנה זו נחים רבי יוחנן בן זכאי את בני ישראל, כי קרוב יום ישועתם, וכי מהרה יבנה בית המקדש ואם יאכלו השנה ביום הניף, יוכל לצאת תקלה לשנה הבאה כאשר כבר יהיו בבית עולמים, ולכן הזכירו את שני התקנות גם יחד.

איזהו עשיר העשיר בחלקו

נכסים מרבה דאגה, ולכן רוב שבעו אינו מניח לו לישון.

שנאת חנם של העני לעשיר הנראה כלפי חוץ כעשיר אך באמת אינו אלא עני
אך חשבתי להוסיף בזה, על פי שאמר הרה"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק זי"ע, דהנה מצאנו סתירה בדברי חכמינו ז"ל בטעם חורבן בית שני, כי במקום אחד אמרו (יזמא ט) שלא נחרב אלא על שנאת חנם, ובמקום אחר אמרו (שבת קיט) שנחרבה ירושלים על שביזו בה תלמידי חכמים, והרי זה אינו שנאת חנם, כי אמרו חז"ל (פסחים מט) שבטבע הדברים הוא כי עם הארץ שונא הוא לתלמיד

קנאת העני לעשיר בחמדו את עשירותו מונע ממנו את כל אושרו

וכן אמר שלמה המלך בספר קהלת (ה), מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון, ופשטות כוונת הכתוב, כי המתייגע על פרנסתו ואין בידו אלא את שהרוויח בזה היום, הרי מתוקה ועריבה לו שנתו ביותר, כי אין הוא דואג על יום המחר, כי בדעתו אף ליום המחרת להתייגע על פרנסתו, ולהביא טרף לבני ביתו להאכילם לחם, אמנם העשיר אשר הונו בידו ואינו צריך להתייגע עבורו, אין לו מנוחה ואינו יכול לישון על מיטתו, כי תמיד דואג הוא על הונו ונכסיו. כמאמרם (אבות פ"ב מ"ז) מרבה

דברי שלמה המלך בספר קהלת המזרזים את האדם לשמוח בחלקו

בעיקר דברי הלבוש, אשר טעם שתיקנו לקרוא בספר קהלת, הוא לסיבת מצות השמחה הנהוג בימי חג הסוכות, ושלמה המלך בספר קהלת מזרז אודות השמחה הראויה להיות, שישמח האדם בחלקו ולא ירדוף אחר ריבוי הממון. והרי פשוט הדבר, כי המסתפק ושמח בחלקו מאושר הוא יותר מן המבקש להוסיף כהנה וכהנה לרכושו, וכמאמרם (קה"ר א, יג) אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, שאם יש לו מנה רוצה מאתיים, ולכן כל אשר ישמח במתת חלקו, תגדל הנאות ושמחתו יותר משמחת העשיר הדואג תמיד על ריבוי הונו וממונו.

חכם, מחמת גודל קנאתו, ואם כן אין זה שנאת חנם.

ואמר בזה, כי הנה שנאת עם הארץ לתלמיד חכם הוא כשנאת העני לעשיר, אשר שנאה זו נובעת מגודל קנאתו להצלחת חבירו, כי העני בראותו איך העשיר מתנהג בהרחבה גדולה, וכל אשר ברצונו יכול הוא להשיג באין כל מניעה מהעדר הכסף, בעוד הוא עצמו מתייגע על מחייתו ועל כלכלתו ביגיעה עצומה להרוויח כל פרוטה, ולזה עינו צרה בחבירו העשיר, ומקנא הוא בו ושונאהו על דבר הקנאה.

אמנם פעמים יתכן, אשר לעולם אין חבירו מבורך בעשירות כל עיקר, שאינו אלא מתחזה לעשירות, או משום שלפני שנים ארוכות היה בעשירות ואיבד את עושרו, ובזה עדיין הוא מלוכש בבגדי הרחבה ואוסף פרוטה לפרוטה לקנות לו רכב מפואר, אך לעולם אינו אלא עני ואביון, והנה עני הרואה את העשיר המתחזה, אינו יודע כי אינו אלא עני כמוהו, ולכן מתקנא הוא בעשירותו הנראית עליו, ובזה יש לנו שנאה של חנם, כי לאמיתן של דברים אין אדם זה עשיר אלא עני הוא, ורק מחמת שנאה עליו כי הוא עשיר, שונא אותו העני.

ובענין הזה ראוי לספר מעשה רב שיש בה בכדי ללמוד על טוהר מידותיו של הרה"ק האמרי חיים מויזניץ זי"ע, אשר פעם אחת בבית מדרשו באחד מימות החול, קיבץ אחד מן הבחורים צדקה בתפילת מנחה, ואחד מן הנוכחים היה נראה כלפי חוץ כגביר גדול, ובאמת לא היה בידו פרוטה לפרוטה, והנה הבחור בבואו אליו דימה בעצמו כי בוודאי יתרום לו תרומה הגונה כפי חזונו אשר ענתה עליו כי עשיר גדול הוא, אך מאחר ובפועל לא היתה הפרוטה מצויה בכיסו, לא נתן לו אלא נתינה מועטה. הבחור אשר כבר דימה בעצמו כי יקבל נתינה שיש בה ממש, לא יכול היה לעצור בעדו, ואמר לו, וכי מבקש אתה ליקח עמך הכל לאחר מאה ועשרים. כאומר לו כי איזו לו

להחזיק את ממונו לטובת עצמו, כי לא יקחנו עמו לאחר מותו.

אדם זה שכאמור לאמיתן של דברים לא היה אלא עני גדול, נפגע עד עמקי נשמתו מדברי הבחור, ותכף לאחר מכן נכנס אל הרה"ק האמרי חיים זי"ע וסיפר לו דברים כהווייתם, איך שפגע בו אחד מבחורי הישיבה. הרה"ק האמרי חיים זי"ע נרעש ביותר לשמע הדברים, ותכף קם עם היהודי ופנה עמו לעבר הישיבה, בכדי שיראה לו מי היה אותו בחור שפגע בו.

עם הגיע הרה"ק האמרי חיים זי"ע אל הישיבה יחד עם יהודי זה, הבין הבחור את מטרת ביאתם לחפש אחריו, וביראו לנפשו מהקפדתו של הרה"ק האמרי חיים זי"ע עמד והטמין עצמו במחבוא, שלא יוכלו למצאו, בעוד שהרה"ק האמרי חיים זי"ע עובר על כל הבחורים יחד עם היהודי, שיזהה מי היה הבחור שפגע בו. משנוכח הרה"ק האמרי חיים זי"ע לראות כי אין נמצא הבחור אשר ידו בדבר המעשה, פנה אל הבחורים ואמר אליהם, כי ככל שעד ליום השבת לא יבוא אליו הבחור להתוודות על מעשהו, או אז לא יערוך בליל שבת קודש את שולחנו הטהור. וכאן יש לנו לציין, כי עריכת השולחן בליל שבת קודש אצל הרה"ק האמרי חיים זי"ע עבודת עבודה היתה, ומשם היו שואבים תענוג וחיות לכל ימות השבוע, ושמעתי מהגה"צ רבי שמואל אונסדרופר זצ"ל כי היה בשולחנו הטהור של הרה"ק האמרי חיים זי"ע בהיותו באנטווערפן, ולאחר שסיים את עריכת השולחן בשעה חמש לפנות בוקר, פנה אליו הרה"ק האמרי חיים זי"ע ואמר, אולי חפץ אתה שנתחיל שוב מתחילת עריכת השולחן, וזאת לגודל התענוג והחיות שהרגישו כל הנוכחים בעריכת השולחן. ועם כל זה, מאחר ופגע אחר הבחורים ביהודי זה, לא הסכים הרה"ק האמרי חיים זי"ע לערוך את שולחנו, על אף שידע והכיר בקדושת הדבר.

הבחורים שראו כי כלתה אליהם הרעה, הכריחו את הבחור שהיה ידו במעשה

שיבוא אל הרה"ק האמרי חיים זי"ע ויתוודה לפניו על מעשהו, ואכן הבחור נכנס אל הרה"ק האמרי חיים זי"ע לספר לו כי בו היה מעשה, והרה"ק האמרי חיים זי"ע הוכיחו על פניו בהוכחה נמרצת, האיך העיז פניו להלבין פני חבירו ברבים, ולדבר אודות הונו של האדם, וכל זה כי היה הדבר בנפשו שלא לפגוע ח"ו באדם מישראל.

נחזור לענינו שכדבר הזה הוא גם בשנאת עם הארץ לתלמיד חכם, אשר כאמור סיבת השנאה הוא לאשר יודע הוא כי חבירו התייגע בלימודו ועשה חיל ונוצר תאנה אכל את פריה, ואילו הוא נבער וריק הוא מבית התורה, אמנם פעמים יש אדם שרק כלפי חוץ נראה הוא כתלמיד חכם, מהתלך הוא באיצטלא דרבנן, ובכל מקום קובע הוא את מקומו בשולחן הכבוד, ואדם זה הרי עם הארץ אינו מכיר בו כי אינו תלמיד חכם, וממילא שונא הוא אותו על דבר היותו תלמיד חכם, אף שלפי האמת אינו כן, נמצא יש כאן שנאת חנם על היותו תלמיד חכם.

בזה מבוארים דברי חז"ל על נכון, כי שניהם אמת ויציב ונכון, כי אכן נחרבה בית מקדשינו ותפארתינו לסיבת שנאת חנם, ומה היתה שנאת חנם זו, לזה אמרו חכמינו ז"ל שהוא על שביזו תלמידי חכמים, והיינו שהיו אנשים שהיו נראים כלפי חוץ כתלמידי חכמים, והיו עמי הארץ שונאים אותם, ועל פי האמת היתה שנאה זו שנאת חנם, כי לא היו כלל תלמידי חכמים כל עיקר...

על פי זה חשבתי לבאר מה שהובא בגמרא (פסחים מט:) שהיה רבי עקיבא אומר לפני שהלך ללמוד תורה, מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור, ולכאורה אין מובן מה שאמר 'מי יתן לי', הרי אם ברצונו לנשוק תלמיד חכם כחמור, מה צריך הוא שיתנו לו את התלמיד חכם הזה, ילך הוא אצל התלמיד חכם וינשכנו כחמור, ומדוע הוצרך לבקש שיתנו לו תלמיד חכם.

ראשית חכמה יראת ה'

זה בבחינת הכתוב (תהלים ב, יא) וגילו ברעדה, שמתוך השמחה מתגלית גודל היראה.

התגלות היראה בחג הסוכות כסיוע שלא יבואו לגודל השמחה לידי הוללות ח"ו

ואפשר להוסיף בזה, כי הוא סייעתא דשמיא מאת הבורא ברוך הוא שיתגלה עלינו גודל היראה דווקא בחג הסוכות, כי כמו שהזכרנו על גודל הזהירות שצריכים להיזהר שלא יבוא האדם לצד גודל ריבוי השמחה לידי הוללות, שהוא גבול דק המפריד בין השמחה להוללות, ולכן בחסדי השם עלינו משפיע הוא בחג הסוכות את מידת היראה, ובזה נעשה גבול לשמחה שלא תצא מגבולות השמחה של מצוה.

טעם קריאת מגילת קהלת בסוכות לצד התעוררות היראה בימים אלו

הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע בספרו מגן אברהם (לשבת חול המועד סוכות, בד"ה דברי) כותב טעם לקריאת קהלת בחג הסוכות, כי הנה תחילת הספר הוא בדברי הכתוב (קהלת א, א) דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים, וסופו הוא בדברי הכתוב (קהלת יב, יג) סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם.

וכתב לבאר בזה, כי הנה חג הסוכות מכונה בתורה חג האסיף, כמו שנאמר (שמות לד, כב) וחג האסיף תקופת השנה, ויש לרמז בזה, אשר אסיף נטריקון ס'וכות פ'ינת י'ראת א'לקים, אשר חג הסוכות הוא העת והזמן בו מתגלה יראת האלוקים בעולם, ואף שסוכות הוא זמן שמחתינו בו יש להרבות בשמחה, הרי

רמזים בלשונות הכתובים בספר משלי על כי עיקר הבריאה הוא היראה

(סנהדרין ת) דבר אחד לדור, וכן מצאנו בלשון הכתוב (תהלים מז, ד) ידבר עמים תחתינו, שהכוונה מלשון הנהגה, והוא שאמר הכתוב שהיה שלמה המלך מנהיג את בני ישראל 'אשר מלך בירושלים', במה שהיה מולך על שלימות היראה, ובדבר זה היה מנהיג אחריו את הצאן להשפיע להם מידת היראה. והוסיף לרמז עוד, אשר דבר"י בגימ' ירא"ה, להורות כי בדבר זה היה מנהיג ומשפיע את בני ישראל בכל שנות מלכותו, לקבל עליהם עול המלכות בשלימות.

זכות החתימה בהושענא רבה ככתב היראה

את דבריו מסיים המגיד מטריסק זי"ע בכתבו: "ועל ידי שיקבלו ישראל היום שיהיה להם יראת אלוקות באמת כל ימות השנה, על ידי זה נזכה אם ירצה השם ביום מחר בהושענא רבה שיהיה גמר חתימה טובה על כל ישראל, ויצאו הפתקין לטובה. וזה מרומז בסופי תיבות קהלת בן דוד שבגימטריא כמנין חות"ם, שביום מחר אושפיזי דוד המלך עליו השלום יהיו נקהלים ונאספים כל הפתקין טבין שיהיה גמר חתימה טובה עלינו ועל כל ישראל".

סגולת הסוכה לעורר יראה בלב האדם

על כל זה יש להוסיף, כי הסוכה עצמה מסוגלת להביא יראה אל האדם, כי בהיכנס האדם אל הסוכה ומתבונן בכך אשר הוא נכנס לצילא דמהימנותא, אשר כל הדפנות הינם שמות של הקדוש ברוך הוא המאירים באור המקיף, וכמו שאמרו צדיקים זי"ע (אור ישראל - סאדיגורא שמיני עצרת תרנ"ח בד"ה סיפר בשם הרה"ק מסאוראן זי"ע), אשר בתוך הסוכה האדם הולך על גבי שמות והוא עומד תחת שמות והוא מוקף בשמות, ואף גם נענועי ארבעת המינים גם כן מנענעים בשמות, וכל זה מבואר בספרים הקדושים (שער הכוונות שער הסוכות פרק א') אשר ראש השנה ויום הכיפורים הוא בבחינת הכתוב (שיר השירים ב, ו) שמאלו תחת לראשי, וסוכות הוא בבחינת הכתוב (שם) וימינו תחבקני, שכביכול השם יתברך בעצמו מחבק אותנו ומכניס אותנו תחת צל אברתו, ואמרו על זה צדיקים זי"ע כי הוא בבחינת האמור (משלי כז, יט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, שכביכול על ידי שאנו לוקחים את ארבעת המינים ומנענעים אותם כמצות ה', הרי זה כאילו אנו לוקחים אלינו את השי"ת, כידוע (ריקאנטי פ' אמור בד"ה ועתה אבאר) אשר ד' המינים מכוונים הינם לד' אותיות הוי"ה, ובזה מתעורר השי"ת אלינו באהבה רבה ואהבת עולם להמשיך את עצמו אליו ולחבקנו בימינו, ועל כן מכל זה מתעורר על האדם יראה גדולה.³

בזה ביאר את לשון הכתוב הנזכר 'וחג האסיף', שהוא מורא על יראה, 'תקופת השנה', הוא תוקף עוז היראה של כל השנה כולה, כי בו מקבל האדם על עצמו את שלימות היראה, לכל ימות השנה. כעין זה ראינו בספה"ק (תורת אבות, סוכות) לפרש את הכתוב הנזכר, 'וחג האסיף תקופת השנה', שחג הסוכות יכולים ליקח ממנו כח ותקיפות על כל השנה כולה, והוא מפרש את הכתוב לענין היראה בייחוד, שבזה חג הסוכות הוא תקיפות השנה, לצד גודל היראה המאיר בו.

על פי זה כתב, שהוא הטעם שקבעו לקרוא את קהלת בחג הסוכות, כי כל תכלית הספר הוא בחשיבות היראה, כאשר שלמה המלך אחר כל חכמתו וריבוי נכסיו, בידעו והכירו את כל תענוגי העולם הזה, מסיים את דבריו ואומר כי הכל הוא הבל הבלים, ואילו סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור, כי עיקר הכל הוא היראה, והוסיף לרמז בלשון הכתוב שאמר שלמה המלך 'את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור', כי א'ת האלוקים ירא סופי תיבות אמ"ת, שהוא ענין יראת האלוקים באמת.

על ידי שיהא לאדם יראה מהשם יתברך שוב יוכל להשיג כל שלימות העבודה

בזה יש לבאר את דברי הכתוב (דברים י, יב) מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו', וידוע מה שתמהו בספה"ק שהרי הקב"ה שואל מאתנו לקיים את כל תרי"ג מצוות התורה, ומהו שאמר שאין ה' שואל מאתנו כי אם ליראה.

אמנם לפי דברים אלו מובן היטב, כי עיקר הכל הוא היראה, וזה הוא תחילת הדבר שה' שואל מאתנו, ורק לאחר מכן יש מקום לקיים את כל דברי התורה הזאת.

וכתב שם עוד לבאר את דברי הכתוב בתחילת קהלת (א, א) דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים, ולכאורה מה ראה הכתוב להזכיר שהיה מלך בירושלים, מה שלא מצאנו בשאר ספריו, כגון בשיר השירים אשר לשלמה (שיר השירים א, א), שם לא ציין כי היה מלך בירושלים. והנה כפשוטו הכוונה, כי אמרו חכמינו ז"ל (ר' גיטין סח) שספר קהלת כתבו שלמה המלך כאשר היה בריחוק ממקום מלכותו על ידי שהשליכו אשמדאי ארבע מאות פרסה, כנזכר בלשון הכתוב (קהלת א, יב) אני קהלת הייתי מלך בירושלים, ולכן התחיל לומר שהיה מתחילה מלך בירושלים.

אך כתב המגיד מטריסק זי"ע לבאר בזה לפי דרכו, כי ירושלים הוא על שם ירא של"ם המורה על יראה שלימה, שהיה קהלת מולך על יראת האלוקים, שהיה ממשיך את כל בני ישראל אחריו ליראה את ה' הנכבד והנורא, וזהו שאמר הכתוב 'דברי קהלת בן דוד', דברי הוא לשון הנהגה, על דרך מאמרם

1. קיבלתי מאחד מבניו של הגה"צ רבי שמואל אונסדורפר זצ"ל את הספר 'שפתי שלמה' של זקינו הגה"צ רבי שלמה זלמן אונסדורפר זצ"ל מפרעשבורג, שם ראיתי (דרשה לשבת חול המועד סוכות תרפ"ב, עמ' קנ"ח) שכתב על מאמרם ז"ל (עירובין נד) האי עלמא כבי הילולא דמיא, כי הנה מצאנו בגמ' (שבת לא) שהזכירו את השאלות ששואלים את האדם בבואו לפני בית דין של מעלה, בין השאלות שואלים אותו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, צפית לישועה, אך לא מצאנו ששואלים אותו אם היה לו יראת אלוקים, ולכאורה זה הוא עיקר הכל, ואיך אין שואלים את האדם בבואו לעולם העליון, האם היה ירא שמים. וכתב לתרץ, כי משל למה הדבר דומה לאדם שהשתתף בשמחת נישואין, ואחר כך שואלים אותו מי היה בעלי המנגנים, ומי היה הבדחן, ומי עוד השתתף בשמחת הנישואין, אך לא מצאנו שישאל אדם את המשתתף בשמחת הנישואין, האם היה שם חתן וכלה, כי הרי מאחר ומדובר בשמחת נישואין שכולו הוא על שמחת נישואי החתם והכלה, פשוט וברור הדבר כי בוודאי היו שם חתן וכלה, כי בלא זה לא שייך כלל שמחת נישואין. לענין זה אמרו חז"ל כי האי עלמא כבי הילולא דמיא, שהוא ששמחת נישואין, ומכוח הדברים לענין היראה, שמה שאין שואלים את האדם בבואו לפני בית דין של מעלה האם היה ירא שמים, זה הוא כי הוא עיקר הבריאה, שהיה האדם ירא מלפני מי שואל אליהו מזוואלין זי"ע) את דברי הגמ' (ראש השנה טז) אמרו לפני מלכויות כדי שתמלכוני עליכם, והיינו שייאמר האדם שוב ושוב פעם אחר פעם את מלכותו יתברך, ובזה יבוא על עצמו המלכת הבורא ברוך הוא שימליכו עליו.
2. כן איתא במדרש (בר"י נג, ט), אשר ירושלים היתה נקראת מתחילה שלם, על דרך הכתוב (בראשית יד, יח) ומלכי צדק מלך שלם, ואברהם אבינו קראו אחר כך (בראשית כב, יד) ה' יראה אשר יאמר היום בה' יראה, והיה נקרא ירא"ה של"ם, והובא בספה"ק (ליקוטי שושנים להרה"ק ר"ש מאוסטרופולי זי"ע, דף ט"ו א') שבא יעקב אבינו עליו השלום והוא איחד את שני השמות לשם אחד שיהא נקרא ירושלים, על ידי שהתפלל שיתהפכו אותיות איה להיות אות ו', ובזה נעשה ירושלים, ומה שהוסיפו האות יו"ד זה אין ברור טעמו (ר' ערוגת הבושם לרבינו אברהם בן עזריאל, ה"א מאמר כ"ד - עמ' 197) שתמה על מה שאומרים ירושלים ביו"ד.
3. כן מסופר על הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע בעצמו, אשר שנה אחת קודם שנכנס אל הסוכה, אמר לעומדים על ידו, כי קשה עליו להיכנס אל הסוכה, שהרי קיי"ל (סוכה כט) שאסור להכניס כלים מאוסים אל תוך הסוכה, ואיך יכול הוא להעיד על עצמו שאינו מאוס בעיני ה'. אך תכף נענה ואמר, כי הרי אמרו חז"ל (שבת טז) כלי חרס שבריתן זו היא טהרתן, ואם כן על ידי שלבבו נשבר בקרבו הרי הוא נעשה טהור, ובזה יכול הוא להיכנס אל הסוכה.

אגודת פלאות התורה

מתוך אגודתו של הרב זאב (וואקיף) זיכרמאן שליט"א

פלאות במוצות סוכה

עשיית הסוכה מרחיבה לבו של אדם
בספר 'כלב' (סימן עב) כתב לבאר מדוע שונה מצות סוכה משאר כל המצוות, שבמצות סוכה יש דעה הסוברת שיש לברך 'שהחיינו' כבר בעשייתה, ובשאר המצוות אין מברכים שהחיינו בהכנתה אלא בשעת קיום המצוה, וזה לשונו: 'הראב"ד ז"ל כתב, דכל מצוה שיש בה הנאה כגון סוכה שמרחיב לבו וכן לולב מברך [שהחיינו] בעשייתה'. משמע מדבריו שבניית הסוכה עצמה מביאה שמחה והרחבת הלב, ולכן יש לברך שהחיינו כבר בעת עשייתה.

האמהות ועוד צדיקים הבאים לסוכה

בספר 'מדבר קדש' (עמ' קמב, ד"ה כבר) הביא מהרה"ק השר שלום'ס מבעלזא ז"ע, וזה לשונו: 'ידוע דכשהאבות העולם באים לסוכה, אזי ממילא באים גם האמהות גם כן'. ובמקום אחר (עמ' צא, ד"ה בסוכות) הביא בשמו: 'האבות והאמהות באים ומשתתפים בסוכה, ומעוררים חסדים ורחמים על ישראל'.

בספר 'שפתי כהן' על התורה (פרשת אמור) מחדש חידוש פלא, שיחד עם האבות מגיעים עוד צדיקים עמם לסוכה, ולכן נאמר בפסוק 'בסוכות תשבון' לשון נוכח, שהכוונה האושפזין שאנו מזמינים אותם, ואחר כך נאמר שם 'כל האזרה בישראל ישבו בסוכות' שהכוונה לשאר הצדיקים הבאים עמם ללוותם ולכן נאמר בלשון נסתר שאינם נודעים לנו מי הם.

כסא של אליהו לסוכה

בארץ מרוקו נהגו להעמיד כסא של אליהו בסוכה כמובא בספר 'נתיבות המערב' (מנחת חג הסוכות), שגם הוא מתלה עם האושפזין במוצות לסוכה. ויש להביא לזה אסמכתא ממה שנאמר 'בסוכות תשבון' ש'בעת ימים' ראשי תיבות תשב"י.

סכך העשוי מנוצות עופות

בספר 'פתח הדביר' כתב: 'ודע שראיתי במחזור שלש רגלים' הנדפס מחדש בוניה, מסודר מהרב מוה"ר ראובן ברוך נ"ר, שכתב בדיני סוכה כלל ב' בסוף העמוד וזה לשונו, בנידון דידן שאין מסככין בדבר שאין גדול מן הארץ, נסתפקתי וכו' אם סיכך בנוצות העופות הגדלים על האילנות וכו'. ולענין דעתנו נראה, דאף על גב דאפשר דמדינא שרי לסכך בהם, דזהו דבר שגידולו מן הארץ וכו', לענין הנוצות לסכך בהם כשתלשן מן הגוף בעודן מחוברים באילן נראה דשפיר דמי, מיהו משום גזירה נראה לאוסרן, שמה יבואו לסכך בנוצות דשאר עופות הפרים ורבים הנבראים מן הביצה, דהנהו ודאי פסילי, דלא הוו גידולו מן הארץ, ואסרינן הני אטו הנ"ו.

ועיין עוד בפתח הדביר' שם, שהסתפק לענין ברכת הנהנין, שהרי על דבר שאין גידולו מן הארץ מברך על אכילתם שהכל נהיה בדברו, ולדעת הפוסקים הסוברים שעופות אלו הגדלים באילנות אינם אסורים באכילה משום שרץ, יש לומר שיש לברך עליהן בורא פרי העץ. ועיין מה שכתבתי בפרשת בראשית עוד ענינים נפלאים בענין עופות הגדלים על אילנות.

נשים בנטילת לולב בשבת של סוכות

כתוב בתורה 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר' וגו', ואולם גזרו חכמים שאם חל יום טוב ראשון של סוכות בשבת, אין לקיים מצות נטילת לולב, גזרה שמא יטול הלולב בידו וילך אצל בקי ללמוד איך לנענעו ולברך עליו, ויעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים, כדאייתא במסכת סוכה (דף מב ע"ב).

והנה בספר 'שדי חמד' (מסכת ל, כלל קמא אות ט) הביא חקירה נפלאה שהובאה ב'כנסת חכמי ישראל' (קונטרס תשיעי סימן צד"ק אות ו) ומתאמרא כן בשם הגאון רבי יצחק דיסקין זצ"ל, אם נשים יכולות לטול לולב ביום טוב של סוכות שחל להיות בשבת, דשמה דוקא באנשים אסרו חז"ל משום שהששו שהוא בחול לקיים חיובו ויעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים, אבל נשים שאינן בהולות לקיים מצוה זו שהרי אינן מחויבות בקיומה כיון שהיא מצוה עשה שהזמן גרמא, אם כן לא שייך בהן הגזירה דשמה יעבידנו, ויכולות לקיים מצוה זו אף בשבת.

ופשט השדי חמד', דאין נשים מותרות לטול לולב בשבת, דכבר נודעה חקירה קדומה בהני נשים במאי זכין לקיים מצוה עשה שהזמן גרמא, דמן הדין פטורות הן, ותני חזקיה (ירושלמי מסכת ברכות פ"ב ה"ט) 'כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט'. וכתבו הראשונים הרמב"ן והריטב"א ז"ל, דכיון דגברי מיחייבי בהו אף דנשי לא מיחייבי מותרות שפיר לקיימן ולברך עליהן, ולא אמרו כל הפטור וכו' דנקרא הדיוט אלא דוקא במצוה שאין שום אדם חייב בה. ואם כן כיון דליכא מאן דמיחייב במצוה לולב בשבת ואף איסור מוקצה יש עליהם בשבת, ודאי דאין לנשים לקיים מצוה נטילת לולב.

ומסיים שם השדי חמד: 'וסמה גם דמלבד מאי דאיכא משום 'כל הפטור' וכו' אינו פשוט לומר דנשי לא בהילי, דאחרי שקבעו עליהן חובה למצוה זו, הרי היא בעיניהן כמאן דמיחייבי בה, ואידי דחביבותיה גבייהו אתו לאתויי ארבע אמות, ואדרבא בנשי איכא למיחש טפי, כן נראה במושכל ראשון לדעתי הקצרה, ומי שדעתו רחבה ישכיל על דבר להגדיל תורה, והנה שכרו אותו כי טוב שכר"ה'.

סגולות פלא שיש בארבעת המינים

[א] שמירה בבית מכל צרה במשך כל השנה. בסוף ספר 'מטה אפרים' נדפס 'הגהות אלף המגן' והביא שם (סימן תרס"ז) מספר 'סדר היום' (הנהגת מוצאי י"ט של סוכות) שכתב וזה לשונו: 'במוצאי י"ט יקח הלולב עם מינים, וישמור אותו במקום מיוחד, יהיה לו למשמרת, יראה אותם ויזכור ויזכה ע"י להינצל

מכל צרה, ואל ישליך ויזרוק אותם לאשפה אחר שהם רומזים לענין גדול וכו' ואין לנהוג בהם מנהג בזיון'. ובקונטרס אחרון (שם אות ו) הביא עוד בשם החיד"א ז"ל בשם מוה"רם דילזאנו ז"ל שהוכיח כן מהירושלמי מסכת שבת (פ"ב ה"ו) שהיו נוהגים להצניע לולבם אחרי החג בביתם, וכתב שם: 'ונראה לי דטוב ונכון להצניע אותם עד סוכות בשנה אחרת, ובערב סוכות ישרוף אותם באש תחת התבשיל שמבשל לכבוד י"ט. ויש ששורפין אותו בערב פסח, אבל בכל ימי הקיץ אין להם הסגולה היקרה הזו, ולכן נראה לי לנהוג כמו שכתבת'.

[ב] שמירה בבית עד הפסח. בספר 'אורחות חיים' (סימן תרסד) כתב בשם ספר 'יפה ללב', דמנהגם ביום הושענא רבא אחר התפילה ליקח הלולב כשהוא קשור עם הדס וערבה, ולהניחו ע"ג פתח הבית שהוא בו, לשמירה עד הפסח, ובערב פסח לוקחין אותו להשליכו מחציתו בבוקר אל תוך שריפת החמץ, ומחציתו לתוך התנור שאופין בו את מצות המצוה". מנהג דומה הובא ברמ"א (א"ח סימן תרסד ס"ט) לגבי ההושענות של הושענא רבא, דנהגו להצניע אותם לאפיית מצות כדי לעשות בהם מצוה, עיין שם. וכן כתב בשו"ת 'זיקרא אברהם' (סוף הספר קונטרס 'מקום שנהגו בסופו אות ג), שמנהגו לשרוף את הארבעת המינים בערב פסח יחד עם שיירי החמץ.

[ג] סגולה לשמירה בדרכים. בשו"ת 'זיקרא אברהם' (שם) הביא מהגאון החיד"א זצ"ל שיש להצניע את ארבעת המינים, כי הם מועילים לשמירה, וכתב על עצמו שבהיותו בים היו עמו ארבעת המינים וראה פלאות בזה כשקם הים בועפ.

[ד] הושענות סגולה לשמירה. בספר 'מנורת המאור' (פ"ג נר ג כלל ד ח"ו) כתב דע"י שנטילין ערבה משירי הערבה החבוטה של הושענא רבא הרי זה סגולה להצלה כל השנה. והובא ג"כ בספר 'מקור חיים' על שו"ע (א"ח סימן תרסד), וכעין זה בספר 'מועד לכל ח"י' (סימן כד אות יח). וב'ספר המידות' (ענין דרך אות ו) כתב, כי מי שרוכב על סוס וכדומה וילך עמו הושענות, וכמו שרמזו בפסוק (ההלים סח ה) 'לרוכב בערבות'.

ועיין בקונטרס בענין חג הסוכות ושמחת תורה (אות ד עמ' כ) שכתב, שהגאון רבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל בעל 'אור שמח' היה נוהג משיירי הערבה שלו לחיילים יהודים שגייסו לצבא במלחמה לשמירה, וכתב: 'וכל מי שנטל ערבות אלו, ניצל בזמן המלחמה בניסים, וכמו ששמעתי ממקור נאמן'.

[ה] סגולה להריון. בספר ליקוטי מהר"ח שם כתב סגולה למי שאין לו ילדים ל"ע, שיבשל את ההושענות וישתה המים, וכתב רמז לזה כי 'ערבה' בגימטריא זרע'.

ניו יארק	חיפה	בני ברק	ירושלים	הדלק"ג
18:22	18:01	18:07	17:51	הדלק"ג
19:20	19:05	19:05	19:04	מוצש"ק
19:52	19:39	19:39	19:38	ר"ת

עש"ק יד תשרי - רבי ישראל הופשטיין מקוזניץ ז"ל - עבודת ישראל

הרה"ק רבי ישראל האפשטיין ז"ע המגיד מקאזניץ, נולד מברכתו של מרן הבעש"ט הק"י ז"ע, בשנת תצ"ג בערך בעיר אפטא, לאביו רבי שבתי ז"ל. הבעש"ט שהיה הסנדק בברית שלו, קרא לו שמו 'ישראל'. היה תלמידם של הקדושים המגיד ממעזריטש, רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג, הרבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ע. בנגלה היה תלמידם של הגאונים רבי בעריש כ"ץ זצ"ל אבדק"ק אפטא, ורבי יחזקאל לאנדא ז"ע בעל 'נודע ביהודה'. בשנת תקמ"ז כאשר הורם ממנו הגזר בפטירת רבו הרבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ע, המשיך הוא את דרכו של רבו להפיץ תורת החסידות. כיובל שנים שרת בקודש כמגיד משרים בעיר קאזניץ, עד פטירתו ביום יד תשרי תקע"ה, ושם מנו"כ. השאיר אחריו ברכה למעלה מעשר ספרים, בכל מקצועות התורה. ספרו 'עבודת ישראל עה"ת ומועדים נדפס לראשונה בשנת תר"ב.

הוא היה אומר - מפורסם מה שכתב בספרו 'עבודת ישראל לפרשות שלח בפסוק ראשית עריסותיכם חלה תרימו לה', שהכוונה בזה לבב יאמר בימי הנעורים שלום עלי נפשי שהרי נאמר שמח בחור בילדותך, רק ראשית עריסותיכם בתחילת שנותיו אז הזמן חלה תרימו לה' דהיינו לקבל על עצמו עול תורה ומצות.

ע"ק טו תשרי - רבי מאיר אריק ז"ל - שו"ת אמרי יושר

הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל, נולד בהרימלוב בשנת תרט"ו, לאביו התורני רבי אהרן יהודה זצ"ל. היה תלמידו של הגאון רבי יעקב וויידענפעלד זצ"ל בעל 'כוכב מיעקב' אב"ד דשם. בשנת תרמ"ה נתמנה לשמש כאבדק"ק יאזלאוויץ, ושרת שם בקודש קרוב לשלושים שנה. בשנת תרע"ב נתמנה לשמש כאבדק"ק בוטשאטש, ושרת שם בקודש עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה וברח אז לעיר ווינא. בתום המלחמה חזר לגאליציא ונתמנה לכהן פאר כאבדק"ק טארנא, ושרת שם בקודש עד פטירתו, ושם מנוחתו כבוד. נפטר בליל א' דסוכות תרפ"ו לאחר שקדש בסוכתו. השאיר אחריו ברכה: שו"ת 'אמרי יושר', 'על תורה' הגהות על ש"ס בבלי וירושלמי, 'מנחת פתים' על שו"ע, 'מנחת קנאות על מסכת סוטה', 'שירי טהרה' על מקראות ומשניות טהרות. הוא היה אומר - אמר על מי שמואב בגמ' שבת דף ק"ב 'אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים', שהכוונה שאם דורות הראשונים נולדו במדרגה גבוהה כמלאכים א"כ אין עלינו שום טענה שהרי אנו בסך הכל בני אדם, אבל אם הראשונים כבני אדם דהיינו שהיה להם נשמות כמו שלנו ובכל זאת התעלו והגיעו למדרגות גבוהות, א"כ יש עלינו תביעה גדולה ואנו כחמורים.

יום ראשון טז תשרי - רבי משה זכות ז"ל - הרמ"ז

המקובל האלוקי רבי משה זכות זצ"ל, המכונה הרמ"ז, נולד באמשטרדם בשנת שפ"ה. למד אצל הגאון רבי יצחק מפוזנא זצ"ל, ואח"כ נסע לאיטליא שם למד תורת הקבלה אצל המקובל רבי בנימין הלוי ז"ל תלמיד רבינו חיים וויטאל זצ"ל. שימש ברבנות בק"ק וויניציאה ומנטובא. היה איש אלקים קדוש ונורא, והחיד"א ז"ל בספרו 'שם הגדולים' (בעריט) כתב: "הרב הגדול עיר וקדיש מהר"ם זכות וכו', ושמתיע שהיה לו מגיד". נפטר במנטובא באיטליא ביום טז תשרי תנ"ח. השאיר אחריו ברכה: 'אגרות הרמ"ז', 'הגהות הרמ"ז' על הזוהר הק", 'יודעי בינה', 'ערכי הכינויים', 'קול הרמ"ז', 'שו"ת הרמ"ז', 'שודא דזיינ', 'תפתה ערוך', ועוד.

רבי שמעון מיערסלוב ז"ל

הרה"ק רבי שמעון מיערסלוב ז"ע נולד בשנת תק"ח לאביו ר' ישראל בן ר' יעקב קאפיל ליקובער ז"ע, הסתופף אצל כל צדיקי דורו והיה מתלמידי החוזה מלובלין והרבי ר' אלימלך שהבטיח לו אריכות ימים, ובקיץ לפני פטירתו שלח ב"ד לציון הנעום אלימלך כדי לבטל את הבטחתו, האריך ימים עד צ"ב שנים ונפטר ביום טז תשרי תר"י בשעת נטילת לולב, ומנו"כ כבוד ביערסלוב. חיבר ספר תורת שמעון.

הוא היה אומר - מסופר ששאלו את רבינו במה הארכת ימים, והשיב שהיה הולך לכל הצדיקים שהיו בזמרו, זה סגולה לאריכות ימים כמו שנאמר 'צדק צדק תרדוף למען תחיה', ואמר שיש לקרוא צדיק צדיק תרדוף למען תחיה. גם אמר שהטעם שזכה לאריכות ימים הוא משום שאף פעם אין לו קושיות על הקב"ה, משום שאם ח"ו יש קושיות נקראים לפני ב"ד של מעלה לקבל תשובות.

יום שני יז תשרי - רבי ידידיה טיאה וויל זצ"ל - אדני כסף

הגאון רבי ידידיה טיאה וויל זצ"ל נולד בשנת תפ"ב לאביו הגאון ר' יעקב נתנאל וויל זצ"ל בעל קרבן נתנאל על הרא"ש, היה תלמיד מובהק של הגאון רבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל בעל אורים ותומים, ומשנת תק"ל עד שנת תקס"ו היה רב בקהילת קרלסרוא, השאיר אחריו ברכה הרבה כתבי יד חידושים בכל מקצועות התורה, אך משום מה לא זכה שחיידושו יודפסו בחייו, מלבד פירושו על הגדה של פסח מרבה לספר שנדפס בקרלסרוא בשנת תק"ג וגם זה בעילום שם המחבר, לפני כמה שנים נדפס ספרו אדני כסף על מסכת קידושין. נפטר ביז תשרי תקס"ו.

הוא היה אומר - בספרו מרבה לספר הוא מבאר את סימני הסידר בדרך מוסר, ונביא מה שכתב על הסימן צפון ברך שחרמו הוא שיהיה מצניע לכת ויתן צדקה בסתר כאמור מתן בסתר יכפה אף.

יום שלישי יח תשרי - רבי נחמן מברסלב ז"ל

הרה"ק רבי נחמן מברסלב ז"ע נולד במעזיבוו בר"ח ניסן תקל"ב, לאביו הרה"ק רבי שמחה ז"ע, בנו של הרה"ק רבי נחמן מהורודנקא ז"ע מגדולי תלמידי הבעש"ט הק"י ז"ע. [אמו הצדקנית פייגא היתה בת הצדקנית אדל בת רבינו ה'בעל שם טוב' ז"ע]. היה מהצדיקים הנודעים שבדורו, ודרכו היתה שונה ומיוחדת, שכן נהג להתבודד, והרבה בסיגופים ופרישות. בשנת תקנ"ח עלה לארץ ישראל ואחר ששהה שם חזר לרוסיה. חיבר ספר אחד אך הוא נשרף בפקודתו בשנת תקס"ח ומכאן כינויו 'הספר הנשרף'. חיבוריו שראו אור: הספר 'ליקוטי מהר"ן', 'ספר המידות', ועוד ספרים רבים מספרי ברסלב שנלקטו ונערכו על ידי תלמידו המובהק הרה"ק ר' נתן שטרנהרץ זצ"ל. רבי נחמן זצ"ל נפטר ביום יח תשרי תקע"א ומנוחתו כבוד באומן. מקום קבורתו משמש עד היום כמקום תפילה לאלפי ישראל. הוא היה אומר - מסופר שהיה אומר בימי הנעורים אדם לומד לדבר ובימי הזקנה לומדים לשתוק, וזה הוא החסרון הגדול שיש לאדם שהוא לומד לדבר לפני שהוא יודע לשתוק.

יום רביעי יט תשרי - רבי אליהו מוילנא ז"ל - הגר"א

הגאון רבינו אליהו מוילנא זצ"ל, נולד בסעליץ הסמוכה לבריסק דליטא ביום טו ניסן ת"פ, לאביו רבי שלמה זלמן זצ"ל. סירב לקבל על עצמו משרת הרבנות. תלמידיו הדיפסו מתורתו למעלה משמונים חיבורים, ביאורים וחיידושים על

כל התורה כולה, תנ"ך, משנה, תוספתא, ספרא, ספרי, כל ספרי הזוהר ותיקוני זוהר, ביאור על ספרא דצניעותא, תלמוד בבלי וירושלמי, הגהות על ר"ש משאנן סדר זרעים וטהרות, ביאור על שו"ע, ועוד. נפטר בוילנא ביום ג' של חול המועד סוכות, יט תשרי תקנ"ח ושם מנוחתו כבוד.

רבי יעקב יצחק ראבינאוויץ מפשיסחא ז"ל - היהודי הקדוש

הרה"ק רבי יעקב יצחק ראבינאוויץ ז"ע, הנקרא ע"ש קדושתו בשם 'היהודי הקדוש מפשיסחא'. נולד בשנת תקכ"ו בערך, לאביו הגאון רבי אשר זצ"ל אבדק"ק גראדזיסק ופרשעדבאר. היה תלמיד הגאון רבי אריה ליבוש היילפערין זצ"ל אבדק"ק סאכאטשוב בעל 'חידושי מהר"א', והגאון רבי דוד טעביל זצ"ל אבדק"ק ליסא. הסתופף בצל הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב, ובעל 'אוהב ישראל' מאפטא ז"ע, ואחר כך דבק נפשו ברבו המובהק הרה"ק החוזה מלובלין ז"ע. מובא בספר הק' שפת אמת שהיהודי הקדוש זכה כל יום לעלות במדרגה כפי ההפרש שיש בין יהודי לגוי, ומשום כך נקרא שמו היהודי הקדוש. נפטר ביום יט תשרי תקע"ה. מחידושי תורתו, עובדות והנהגות, נדפסו בספרים 'תפארת יהודי', 'חידושי יהודי', 'נפלאות יהודי', 'כתבי קודש', 'תורת היהודי', ועוד.

הוא היה אומר - מובא בספר תולדות אדם שרבינו היה רגיל תמיד לומר על החסידים שבאים לרבי כל המחובר לטהור הרי הוא כמוהו, והקשה לו על כך הרבי ר' בונם מפשיסחא ז"ע שא"כ לקתה מידת הדין וכי יעלה על הדעת שמי שמחובר לצדיק יהיה ממש כמו הצדיק שיגע במסירות נפש להגיע למדרגות גבוהות, השיב לו רבינו שכך הוא היושר משום שלהיות מחובר לטהור הוא יותר עבודה מאשר להיות הטהור בעצמו.

יום חמישי כ תשרי - רבי אברהם יהושע ז"ל - חנוכת התורה

הגאון רבי אברהם יהושע העשיל זצ"ל [הנקרא ר'בי ר' העשיל], נולד בלובלין שבפולין בשנת שנו", לאביו הגאון רבי יעקב זצ"ל ראש ישיבת ואבדק"ק לובלין, וממנו שאב מעיינות התורה והחכמה. [יש לציין שהשם 'אברהם', ניתוסף לו בסוף ימיו מחמת חולי, ומאז חתם שמו המלא]. בשחר ימיו נתמנה לראש ישיבת בריסק שבליטא. אחרי פטירת אביו בשנת ת"ד מילא מקומו כראש ישיבת לובלין, ובשנת ת"י עלה ונתעלה ונכתר לאב"ד דשם. בשנת תט"ו לאחר פטירת בעל תוספות י"ט זצ"ל בקראקא, נקרא למלא מקומו ונתמנה לראש ישיבת ואבדק"ק קראקא, ושרת שם בקודש עד לפטירתו. האייר כל ישראל בתורה וזכה להרביץ תורה לאלפים ולהעמיד גדולי עולם מרביצי תורה, ביניהם הגאונים הקדושים: רבי שבתי הכהן זצ"ל בעל 'הש"ך', רבי אהרן שמואל קיידינבר זצ"ל בעל 'ברכת הזבח', הגאון רבי שמואל הרמתי זצ"ל הנודע על שם פירושו 'בית שמואל' על שו"ע אבן העזר, ועוד רבים פארי הדור ואדירי תורה. כתב חידושים, פסקים ותשובות לרוב שלא זכינו לאורם. בשולי כל ספריו כתב הערות ורק חלק מהם נדפסו, כגון הערותיו על הטור וסמ"ג. הספר 'חידושי הלכות על הש"ס', הדפיס רבי אברהם אהרן ז"ל אחד מתלמידיו מתורת רבו, וכן הספר 'חנוכת התורה' הוא ליקוט מפרפראותיו על התורה שגולקטו מספרי תלמידיו. נפטר בקראקא ביום כ תשרי תכ"ד, ושם מנו"כ.

הוא היה אומר - כשהיה רבינו יניק וחכים אכל פעם בראש השנה לפני התקיעות, וכשאמא שלו העירה לו שאסור לאכול לפני התקיעות, השיב לה שהענין בתקיעת שופר הוא לערבב את השטן, וכשהשטן רואה אותי לאכול הוא בטוח שכבר אחרי תקיעת שופר, וא"כ אין לך ערבוב השטן גדול מזו.

היכל הוראה

פסקי דינים * תשובות * הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" • מיסוד טר ההוראה מרן הקנה בשם "זי"ע
 בראשות בנו נאכ"ר היכל הוראה הנאון הגדול רבי משה בראנדסדארפער שליט"א
 מגדולי פוסקי דורינו ובעל שרת היכל הוראה • י"ל על איגוד דרבנים תלמידי "היכל הוראה"

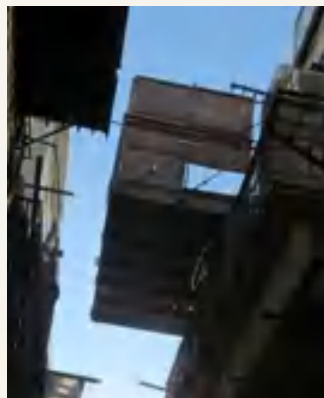
גליון כז * חג הסוכות תשפ"ד

בין כותלי ההיכל

פסקי דינים • סניף שאלות ותשובות • סערו על שולחן ההיכל לפני מדינת דרב שליט"א

בענין מה שבאו לפני מורינו הרב שליט"א אב ובנו
 הבחור ושאלתם בפייהם, כי היות ובדירתו אין לו מקום
 לעשות סוכה הזמין מרפסת תלויה, [היינו, שרצפת
 הסוכה היא כהמשך למרפסת הקיימת במשך כל השנה
 היא מהוה דופן מתקפלת של המרפסת המחוברת על ידי
 צירים, ולקראת חג הסוכות משחררים את הדופן ותולים
 אותה על קיר הבנין על ידי כבלים חזקים משני צידיה
 והיא תלויה באוירו של עולם, סוכות כאלו אפשר לראות
 לרוב]. אמנם לאחר שהתקינו את המרפסת התלויה הודיע
 הבן לאביו שהיות סובל מפחד גבהים הוא מפתח מאד
 להכנס לתוך הסוכה התלויה אפילו לרגע, ורעדה יאחזמו
 ברגע שיכנס אל תוכו. בתגובה אמר האב לבנו, שמאחר

מרפסת המדוברת שתלויה באויר עם
 שרשראות

שהוא כבר בר
 חיובא חייב לכל
 הפחות לקיים
 את חיובו דיינו
 אכילת הכזית
 הראשון בתוך
 הסוכה, והשאלה
 היא האם יש
 בכח האב לכופ
 את בנו להכנס
 לסוכה ולאכול
 לכל הפחות את
 הכזית הראשון.
 אמר לו
 מורינו הרב
 שליט"א שאין
 ביכולת האב
 לכופ את בנו

לכך, ואפילו אם יכופ אותו והבן יאכל את הכזית הראשון
 בסוכה לא יצא הבן ידי חובתו, ואף שכידוע נחלקו
 הראשונים לגבי אכילת כזית ראשון כשירדו גשמים אם
 קיים מצות סוכה או לא [עיין משנ"ב ס" תרמ סקט"ו],
 מכל מקום בנדון דידן נראה דאף חובת אכילת כזית
 ראשון לכולי עלמא לא יצא, והטעם משום דסברת
 האומרים שגם בירדו גשמים חייב באכילת הכזית הראשון
 מדין אכילה דהיינו מדין שמחת יום טוב, ובכהאי גוונא
 שהוא חש בכל גופו, כידוע שאלו הסובלים מפחד גבהים
 כשהם נכנסים למקום גבוה כל גופו רועד כשעולה לסוכה
 זו, ודאי שלא מקיים מצות שמחת יום טוב של אכילה.
 לפיכך אמר מורינו הרב שליט"א לאבי הבחור, שעל
 אף שרצונו עז שכל המשפחה תתאחד ותקיים מצות
 השמחה באחדות שבת אחים גם יחד, מכל מקום אין לו
 ברירה אלא באחד מן השנים, שינסה להקים את הסוכה
 במקום אחר, או שישלח את הבחור למשפחה אחרת
 שהסוכה שלהם לא תטיל עליו פחד גבהים, ושם יוכל
 גם הוא לקיים את חיובו באכילת כזית ראשון כדת וכדין
 מצות "ושמחת בחגיגך".

לקשור הסכך בחוטי פלסטיק (אויקונים)

סוכה שעומדת במקום שלפעמים יש שם הרבה רוחות שאינה מצויה, אשר אם לא יקשרו את
 הסכך לקורות אפשר שיעוף הסכך ממקומו, מותר לקשור את הסכך אל הקורות משום שהסכך
 עומדים ברוח מצויה אפ"י בלא קשירה, אמנם מותר לקשור את הסכך בחוטי פלסטיק אויקונים
 היות והוא חומר שאינו מקבל טומאה, ברם, יקשור את הסכך באופן שיוכל להתרומם מעט ולא
 להדק לגמרי משום חשש גזרת תקרה'.

סכך שנפל וחזר למקומו מאליו אם יש לחוש משום תעשה ולא מן העשוי

בתקופת הסוכות פעמים שנושבות רוחות חזקות, והסכך העשוי ממחצלת פעמים שמתרומם
 מחמת הרוח וחוזר ונפול על מקומו, ויש לדון אם יש חיוב לחזור ולנענע הסכך משום "תעשה
 ולא מן העשוי", הרי הדין חלוק:

א. אם הסכך התרומם כולו בבת אחת מעל הסוכה וחזר ונפל על מקומו, אין צריך לחזור
 ולנענע' ב. אם התרומם הסכך כולו כאחד לצד אחד [דהיינו שהמחצלת עמדה על צידה, ובאותו
 זמן לא האהילה על הסוכה] צריך לחזור ולנענע' ג. באופן שרק חלק מן המחצלת התרומם וחלק
 נשאר במקומו, הרי אם בחלק המחצלת שנשאר על מקומו יש שיעור סוכה אינו חייב לנענע, אבל
 אם לא נשאר שיעור סוכה, צריך לחזור ולנענע.

תקע מסמר בסוכה לצורך תליית נוי סוכה ואח"כ החליט להשתמש בו לצורך תשישי חולין

תקע מסמר בסוכה לצורך תליית תמונה לנוי סוכה, ושוב נמלך בדעתו לתלות התמונה
 במקום אחר, ורוצה להשתמש במסמר זה לצורך תשישי חולין [כגון לתלות עליו קאפט'ן
 וכדומה], מעיקר הדין מותר לו לתלות החליפה בסוכה על המסמר שתקע שם קודם החג, אלא
 שמצד ביוני הסוכה יתבונן היטב תקוע המסמר, ואם גם בסלון שבביתו היה מניח את מעילו
 במקום כזה, מותר לו להניח שם את מעילו'.

אתרוג שנחסר בו קצת מהקליפה העליונה

אתרוג אשר מגופו אינו חסר כלום, רק שנחסר קצת מהקליפה העליונה שהוא כמין גליד, הרי
 הוא כשר לכתחילה, וכאשר יפה הוא בהדרו הרי ודאי גם מצד הידור מצוה כדאי לו לקחת אתרוג
 זה.

ולהבהרת הדברים, ישנם אלו שבאים לשאול על כשרות אתרוג, וכשרואים עליו שריטה קטנה
 או גלד כלשהו הם חוששים להידורו על אף שהאתרוג יפה מאד בתוארו ובגידולו, והם נמנעים
 מלקחת אתרוג זה. הרי שעלינו לדעת שמה שאמרה תורה "פרי עץ הדר" עיקרו על גידולו הנאה
 ותוארו המהודר, ובוה מקיימים המצוה כהלכתה'.

1. ש"ת היכל הוראה (ח"א הוראה ע"ה) בשם מרן בעל הקנה בשם זי"ע, והוא על פי המבואר בשו"ע א"ח (סי' תרכט).

2. בשו"ת היכל הוראה (ח"ד הוראה מב), הוסיף מוריני שליט"א לבאר הטעם, דהא כל זמן שהוא מעל מקום הסכך הוא
 מאהיל על מקום הסוכה ואין זה נחשב לאהל זרוק שנחלקו בו אם חשיב אהל או לא דכל מה שנחלקו באוהל זרוק
 אי שמה אוהל אי לא הוא דווקא באוהל כזה שהוא נזרק וחישי מהר הרי הוא נעלם ועובר למקום אחר, ולכן אוהל
 כזה שהוא רק לרגע אינו חשוב ואין בכוחו לחצוץ בין הטהרות והטומאה שתחתיו אבל הסכך שבסך הכל התרומם
 ממקומו וגם בהיותו באויר הוא מאהיל על הסוכה אפילו כשהוא גבוהה כמה שפחים פשוט הוא דגם בזמן זה לא
 סר ממנו שם סכך ולא בטלה עשייה ראשונה שנעשתה לשם סיכוך.

3. היינו, שבזה שפיר יש לומר דבזמן זה שהתרומם לא נחשב כסכך שהרי בזמן שהוא נמצא באויר אינו מסכך על
 כלום ושפיר נימא דבטלה עשייה ראשונה ואחר שנפלה חזרה למקומה הראשון נחשב כנעשה ממילא וצריך לחזור
 ולנענע.

4. כן הורה מוריני הרב שליט"א (שו"ת היכל הוראה ח"ג הוראה סה) כי הנה יש לדון כאן בשני ענינים, חדא, אי הזמנה
 מילתא ולפי"ז כיון שהזמין המסמר לצורך נוי סוכה שוב אסור להשתמש בו תשישי של חולין, ועוד, אם מותר
 לתלות החליפה בסוכה דשמיא יש בזה משום בזיון לסוכה כמו שאין מניחים קדרות ריקניות בסוכה. אמנם מצד זה
 נראה להיתר, שהרי בניו סוכה ודאי מהני תנאי מערב י"ט להשתמש בו אימתי שירצה, וכל שכן בנ"ד שמעולם לא
 השתמש בו לנוי סוכה, וגם אם היה משתמש עם המסמר לצורך נוי סוכה ג"כ מותר לו להשתמש עמו לצורך חול
 דודאי לא גרע מדפנות הסוכה עצמה, שכתב המשנ"ב (סי' תרלח סק"ד) דלא נאסר אלא היכא שעל ידי השימוש תתבטל הקדושה מן הדפנות, ואם כן בנדון דידן, הרי גם כשיניח עליו את המעיל.
 שלו לא תפקע ממנו קדושתו, ושפיר מותר לו להניח עליו את המעיל.

אמנם יש להסתפק מצד תשישי של בזיון, אהכ"נ אם היה מדובר בבגד שנרטב ותולה אותו בסוכה ליבשו זה ודאי תשישי של בזיון, שעל זה כתב המחבר בסימן תרל"ט (סיף א) שלא יעשו
 בסוכה, אבל אם מניח שם המעיל רק מפני שפשוטו ואין לו מקום אחר להניחו באופן שלא יתקמט, נראה דזה יש לתלות היכן נמצא המסמר, דהנה הכלל הוא שכל דבר שאינו משהה בחדר
 הנאה שבביתו לא ישהה אותו בסוכה, ועל כן כשהמסמר נמצא במקום שאינו בולט שגם בביתו מתלה המעילים נמצא בסלון במקום מוצנע שפיר יכול לתלות את מעילו שם, אמנם אם
 המסמר נמצא במקום שבלטון בביתו לא היה מניח שם מעיל לכן גם בסוכה לא יניח שם מעילו.

5. עוד הוסיף מוריני הרב שליט"א בשו"ת היכל הוראה (ח"א הוראה פג), שכן היה דרכו בקודש של מרן בעל הקנה בשם זי"ע, שכשהביא מוריני האב שליט"א לפניו אתרוגים הדבר הראשון שהוא
 מביט עליו הוא שיהיה תוארו וגידולו נאה, ואף אם יש שם כמה בלעטלאך או נקודות קטנות, הרי היה הוא מעדיף את האתרוגים הנאים בגידולם ובתוארם.

מילי דהוראה

נשאל מורינו הרב

שליט"א על ידי אחד מגבאי בתי הכנסת, בהיות שביום שמחת תורה כשרוקדים בהקפות עם ספרי התורה ומנהג ישראל שכל אחד מן המשתתפים ירקוד באופן אישי עם ספר התורה בידו, הרי שמאחר שאין מספיק ספרי תורה בבית הכנסת לוויים מאנשים פרטיים שיש בידם ספרי תורה פסולים כדי שיהיו מספיק ספרי תורה לחלק לכל המתפללים, ונפשו בשאלתו, אם יש ענין לרקוד דוקא עם ספר תורה כשר, או שמא אפשר לרקוד גם עם ספר תורה פסול שאין קורין בו.

השיבו מורינו הרב שליט"א, שבודאי יש ענין לרקוד גם עם ספר תורה פסול, והטעם כי עיקר השמחה היא בתורה שהנחילנו השי"ת וששים ושמחים בשמחת התורה ובנותן התורה, ואדרבה ספר תורה פסול שנפסל מרוב שנים או מרוב קריאות השמחה כפולה ומכופלת בהראות לכל עמא חביבות הספרים הקדושים שהוגים וקוראים בה תדיר. וביתר, שבקדושת הספרים אין חילוק בין הספרים הכשרים לספרים הפסולים, וכמו שמצינו לענין חיוב הפדיה של ספר תורה שנמצא ביד גוי שגם אם הוא

ספר שאין קורין בו דהיינו שהוא פסול גם כן חייבים לפדותו כמו שחייבים לפדות ספר תורה כשר שקורין בו [עיי' ט"ז וי"ד סי' רפ"א סק"ב]. ומסתבר שזה גופא שרוקדים עם ספרי תורה הפסולים, הוא להורות על גודל חשיבותם ויקרותם של ספר תורה, שאף אלו שאין קוראין בהם מכל מקום בקדושתם קיימו. עוד אמר מורינו הרב שליט"א, שבזה יש לעורר על מה שמצוי אצל אנשים שבעת ההקפות עושים בשמחת תורה כשנותנים להם ספר תורה הם שואלים הוא ספר תורה כשר או פסול, ואם אומרים לו שהוא פסול הוא מדחה אותו מידו. והרי אדרבה, בשאלה זו ובדחיה זו הוא נראה כמבוזה לספר תורה שממאן לרקוד עמה. והוסיף מורינו הרב שליט"א מה שמעמד מדודו הרה"ח הישיש רבי משה ראובן אייזנער זצ"ל שהיה מתלמידי הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע בעל "שוברי אמונים", שאחרי אמירת פסוקי "אתה הראת" היה מחליף הספר תורה שבידו לספר תורה קטן אף שלא היו קוראים בו מחמת שלא היה מוגה, ועם ספר תורה זה היה רוקד בעזו ותעצומות כדרכו בקודש, אשרי עין ראתה כל אלה.

היכל הוראה ירושלים ת"ש

היכל הוראה

בימי חג הסוכות
לשאלות הלכתיות

12:00 - 11:00	לשני"ג	בימי חול המועד
4:00 - 5:00	לשני"ד	לשני"ה
12:00 - 11:00	לשני"ה	בערב שבת ויר"ט
5:30 - 4:30	קודם וכן חדר"ג	קודם וכן חדר"ג
5:00 - 5:00	לשני"ז	בשבת ויר"ט
9:00 - 9:00	נוצרי"ט ויר"ט	נוצרי"ט ויר"ט
10:00-10:30	ככל שעות השנה	יום א' אסור חג
10:00-11:00	ש"ד	

בפירות התורה
"ושמחת בחגך"
מחנה סוכות

הלכה והוראה בישראל

[ועל זה כתב מרן זצוק"ל למורינו הגאב"ד שליט"א שנית וכתב]

הרב משה ברנדסדורפר
(כ"ו תמוז תשנ"ו)
ימחול לעיני צמח שכתבתי בס' שיח השדה קונטרס הליקוטים סי' י"ד
חיים קנייבסקי בני ברק

[ישוב בא מורינו הגאב"ד שליט"א בענין הג"ל]

בס"ד א' מנ"א תשנ"ו לפ"ק למעלת כבוד הגאון שר התורה הגאון האדיר רבי חיים קנייבסקי שליט"א (זצוק"ל) לפי הבנת מה שציינן לי מעלת כבוד תורתו שליט"א לעיני בספר שיח השדה בקונטרס הליקוטים סימן י"ז כוונת כתר"ר היתה למש"כ שם בסוף דבריו לתרץ דברי הרמב"ם לחלק בין ב"ק שבעינן המילוי והקיבול, לב"ק דבעינן רק לנוחיות או לסיבה אחרת ולפ"ז לנידון ידיו לא הוי ב"ק. ולכאורה נראה כוונת כתר"ר בחילוק הג"ל דלהרמב"ם הפלוגתא דר"א וחכמים הוא בב"ק דבעינן המילוי והקיבול, ובוה פסק הרמב"ם כחכמים דלאו שמיה ב"ק, משא"כ בב"ק דבעינן רק לנוחיות בזה לכו"ע לא שמיה ב"ק, ונמצא דמה דבנידון ידיו לא הוי ב"ק רק אם נימא אלה הלכה כרבנן, א"כ יש לעיין לפי מה דמסתפק המחבר באו"ח סי' תרכ"ט סעיף ז' אם מותר להניח סולם על הגג וכו' וביאור האחרונים עיין מ"א וביאור הגר"א הדסתפקו אם ב"ק שעשוי למלאות אם הוי ב"ק או לא. ולכאורה לפי דברי הד"ג דין הסולמות שוין לנידון ידיו דהספק הוא אם הלכתא כר"א או כרבנן ואם כן לפי דברי הד"ג רק להרמב"ם דפסק כרבנן לא הוי ב"ק משא"כ לדידן דמספקינן אם הלכתא כר"א או כרבנן הדבר בספק אם הוי ב"ק או לא, ובודאי יש להחמיר כפי המבואר ברמ"א שם עיין שם. ושאלתי אם צדקו הבנתי בזה או לא ועוד יש להעיר דמה דכתב בחיציים שצריך שהחץ יכנס דווקא בתוך הב"ק כדי שאח"כ כשזורק יוצא מתוך הב"ק באתו פעולה. מבואר מדבריו דבשעה שזורק החץ יוצא מתוך הב"ק והב"ק נשאר ריק וא"כ אמאי הוי ב"ק העשוי למלאות ואולי הב"ק אינו ניתן לשימוש רק לחץ זה ואח"כ אינו ראוי לשום שימוש אחר (חד פעמי).

[ועל זה היתה תשובת מרן זצוק"ל למורינו הגאב"ד שליט"א:]

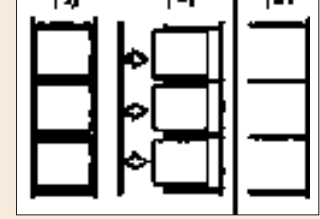
הר"מ ברנדסדורפר
(כ"א אב תשנ"ו)
כסולמות אין הדברים כדורים כלל כמ"ש מרן בחזו"א או"ח סי"ח ס"ם קמג
חיים קנייבסקי בני ברק

הוספת מורינו הגאב"ד שליט"א בספרו (היכל הוראה ח"א הוראה ע"ט) סיכום דברים מה שנראה לענ"ד וז"ל לכתחילה אין צריכים להחמיר כ"כ ע"ז בפרט דכל ענין דמעמיד הוא חומרא לכתחילה, ואולי אלו שמקפידים על שיטת החזו"א, שישמשו עם פארוואנעס הנפוץ בשוק, שהדיקט לא כנס בתוך חריצים, אלא הוא מודבק על המסגרת של הלייסט, ואז יוצא מכל החשש של מעמיד, והוא כשר לכתחילה אף לפי שיטת החזו"א.

ע"ד שהשנה עורר אחד מת"ח בענין הדפנות הסוכה הנמכרים בשוק שיש בהם בית קיבול, שלפי דעת החזו"א אסור לסכך על זה, על כן ראינו חילופי אגרות ממורינו הגאב"ד שליט"א עם מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל לפני כשלושים שנה, בענין דפנות הסוכה אלו

בס"ד י"א תמוז תשנ"ז לפ"ק
בבי מדרשא "היכל הוראה" ירושת"ו

למעלת כבוד שר התורה הגאון האדיר רבי חיים קנייבסקי שליט"א (זצוק"ל)

ע"ד אלו הנותנים את הסכך על דופני הסוכה (פארוואנעס) במישרים ולא על קורות, שנתעוררתי בשאלה בזה בדופני הסוכה (פארוואנעס) העשויים מדיקטים הנכנסים בתוך מסגרת, ויש מהם ססדר עשייתם שהנגרים מכנינים קורות (עצים) עם חריצים ומחברים אותם בצורה זו (צורה א') ואח"כ מכניסים שלש דיקטים בתוך המסגרת (צורה ב') ושוב מחברים קורה נוספת (צורה ג') והם בית קיבול העשוי למלאות שיש סוברים שהוא כלי המקביל טומאה (עיי' מג"א סי' תרכ"ט ס"ק ח'), ונפסק בסימן תרכ"ט (מ"א ס"ק ט' ובמשנ"ב ס"ק כ"ב) שלכתחילה יש לזהר שלא להעמיד הסכך על דבר המקביל טומאה, במיוחד יש לעורר בנוגע לדופן שיש בו חלונות הווה שמכניסים אותם לפני סוכות בחריצים העשויים לשם כך, והוא בית קיבול ממש, ועיין נוב"י (קמא י"ד סימן צ"ו) מש"כ לענין החריצים שבחלונות עיי"ש.

וראיתי שגם הדפנות הנמכרות בתור "עשויים ע"פ שיטת החזו"א", (ללא צורך חיבור במסמרים), מיוצרים בדרך הג"ל שיש בו חשש בית קיבול וכו"ל. ולאוור הג"ל, כל אלו שיש להם דפנות העשויים בדרך הג"ל לכאורה יש להם להקפיד להניח הסכך על קורות ולא על הדפנות עצמן, ובמיוחד לא על הפארוואנעס שיש בו חלון כנ"ל, וכמו"כ המקפידים כשיטת החזו"א יבקשו מהנגרים לזהר לא לייצרם באופן שנבעש בית קיבול לפני הכנסת הדיקטים, (דווגמא ישנם כאלו העשויים מדיקט ארוך אחד ומחברים מסביב קורות עם חריצים ובאלו יש אפשרות לעשותם ללא שיעוש בית קיבול מתחלה) ובלא החלון הזה וכב"ל.

ואבקש מכהד"ג שישים עין עיונו ע"ז אם צדקו דברי בזה.

משה בלאאמור"ר הגר"מ (שליט"א) [זצ"ל] בראנדסדארפער

תשובת מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א (זצוק"ל):

הרב משה ברנדסדורפר
(כ"ו תמוז תשנ"ו)
לכאו' אם נקוב מעבר לעבר יש מקום להקל ע' חזו"א או"ח סי' קמ"ג סק"ו
חיים קנייבסקי

על דבריו כתבתי לו שלא היתה כוונתי בשאלה זו על דרך שהוא נקוב מעבר לעבר אלא על הפארוואנעס שהם סגורים משלש צדדים כמו שהוא בציוור לעיל.

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" בירושלים רח' זנונבל 3 טל' 02-5322775

א-ה מהשעה 10:00 - 11:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב רצוף	ערש"ק וערב י"ט לפנה"צ 1:00 עד 11:00 שעה רצוף	שבת ויר"ט משעה קודם השקיעה עד דבט שעה קודם השקיעה	מוצ"ק ומוצאי י"ט מוצאי שעה אחרי זמן ר"ת לתקן שעה
---	---	--	---

ע"פ תקנון זמני מרן ח"קנעש"י י"ג שאלות הופתו או שאלה סובלת דחוי, בכל עת וזמן בימים בלילות.

בית מורינו הגאב"ד שליט"א
מרן זצוק"ל היכל הוראה
טל' 5322775-62 פק' 311137

בית בנו הדומ"ץ
הרח' ח'נ' שמעון שוור ברונדסדארפער פסלים"א בגבע' קודם מהחיל
רחוב רבני דרשנים 5 [מיכא א' קומת ג] - פק' 2745377

לקבלת הגיליון במייל 5322775@GMAIL.COM

איגוד הרבנים
תלמידי היכל הוראה
בארה"ק העונים לשואלים דבר ה' זו הלכה

התלם	חובה
בית שמש	קריית ספר
ביתר	תנייאר
בני ברק	טבריה
טח טחון	צפת
אשדוד	אר הנגב
ערד	ש"י הנגל
הגבעה	

אוצר ידיעות התורה

♦ משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א ♦

בניין בית המקדש השלישי (א)

כי בדברי הכתוב לא נאמר ציווי מפורש להקים מקדש במקום אשר יבחר ה', אלא עיקר הפסוק הוא על הבאת הקרבנות אל המקום אשר יבחר ה', ולכן לא הוציא מכאן הרמב"ם את מקור חיוב בניית הבית.

צורות הבית הראשון השני והשלישי

כמו שהזכרנו, יחזקאל הנביא בהיותו בגלות בבל, קיבל נבואה מפורטת בו נמסר לו צורת הבית השלישי, כמו שיכולים לראות כל פרטי הנבואה בספר יחזקאל מפרק מ' והלאה, שם כתב את נבואתו, ותחילתה בדברי הכתוב (יחזקאל מ, א): "בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר בעצם היום הזה היתה עלי יד ה' ויבא אתי שמה", ויש להעיר, כי אף שהזכיר שהיה זה 'בראש השנה', אין הכוונה לראש השנה כפשוטו, אלא הכוונה ליום הכיפורים, כמו שהזכיר 'בעשור לחודש', ומה שהזכירו בשם ראש השנה, הוא לפי שהיה שנת היובל, אשר בזה יום הכיפורים הוא תחילת שנת היובל, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (ערכין יב.).

יש להדגיש, כי אף שאת נבואתו קיבל יחזקאל בגלות בבל שהיתה אחר חורבן הבית הראשון, עוד קודם שבנו את הבית השני, מכל מקום אין נבואתו מתייחסת לבית המקדש השני, אלא הנבואה היא על בניית הבית השלישי.

עוד ברור, כי צורת בניין הבית הראשון שונה היה מצורתו של הבית השני, ושניהם יחד שונים לגמרי מצורת הבית השלישי. צורת הבית הראשון מפורש במלכים - א (פרק ו'), שם מוזכר בנייתו על ידי שלמה המלך. צורת הבני השני מבוארת במסכת מידות, כשכל המידות המפורטים שם מתייחסים לבית השני. צורת הבית השלישי היא הנזכרת בנבואת יחזקאל, ועליה מיוסד מאמרנו.

גם יש להעיר, כי כדרך הנביאים האחרונים, אשר גילו בדבריהם טפח וכיסו טפחיים, רבים מבין הדברים שהזכיר יחזקאל בנבואתו אינם מובנים דיים, ואכן הראשונים טורחים לבאר את הפסוקים לפי דרכם, אך עדיין מוצאים אנו את רש"י כותב (יחזקאל מב, א): "ואני לא היה לי לא רב ולא עוזר בכל הבנין הזה אלא כמו שהראוני מן השמים", כלומר שלא היה לו כל דרך לקבל מרבתי אודות ביאורי פסוקי הנבואה של יחזקאל על הבית השלישי, זולת מה שהראוהו משמים. כך גם האברבנאל מזכיר בפירושו (יחזקאל מ, א) כדברים האלו: "ואני בפירוש הנבואה הזאת אתנהלה לאטי, לרגל המתרגם והמפרשים, וכפי מה שיעלה על דעתי ויורוני מן השמים, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה".

השינויים שבבית השלישי על פני שני בתי המקדש הראשונים

אודות צורת הבית השלישי יכולים להאריך רבות בכל הפרטים אשר הוזכרו בנבואתו של יחזקאל, אך אין זה עיקר מגמתנו במאמר זה, על כן לא נזכיר רק שינויים אחדים.

א' הר הבית, בעוד שבבית שני היה מידות הר הבית חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, הרי שבבית השלישי המתואר

תפילותינו בימים הנוראים על בניין הבית השלישי במהרה ובימינו

הנה בכל תפילות הימים הנוראים, מבקשים בני ישראל ומתחננים על החשת הגאולה אשר יבוא לגאלינו, כאשר יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור. עוד זאת בשלושת הרגלים מתפללים ומבקשים בתפילת המוספין: "והראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו והשב כהנים לעבודתם ולויים לשירם ולזמרם והשב ישראל לנוויהם", כאשר מכוון כל הבקשה לשוב ולחזות בבניין הבית השלישי, אשר לו מצפים ומייחלים שלומי בית ישראל, המאמינים בני מאמינים בביאת המשיח שיבוא אף על פי שיתמהמה.

תחילה יש לנו להקדים אודות גודל החיוב לעסוק בהלכות בניין בית המקדש, וכמאמר חכמינו ז"ל (ראש השנה ל). על הכתוב (ירמיהו ל, יז) ציון היא אין לה דורש: "מכלל דבעי דרישה", והוא חיוב ללמוד את הלכות בית הבחירה.

כך גם רואים בכל הנוגע לנבואת הבית השלישי אשר נאמרה ליחזקאל הנביא בהיותו עם הגולה בכבל אחר חורבן הבית השני, וכבר אז נאמרה לו צורת בניין הבית השלישי, ואמרו על זה במדרש תנחומא (פ' צו ס' י"ד): "אמר יחזקאל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאנו, ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת כל חוקותיו (יחזקאל מג, א), וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה, ואחר כך אני הולך ואומר להם. אמר לו הקדוש ברוך הוא ליחזקאל, ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקדוש ברוך הוא, גדול קרייתו בתורה כבניינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה, ובשכר קרייתו שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקין בבניין הבית".

מקור מצוות בניין בית הבחירה

הנה בעיקר בניין הבית, פשוט ומוסכם הוא לפי כל הראשונים מוני המצוות, כי מדובר באחד מתרי"ג מצוות התורה, ולא נחלקו אלא במקור מצוותה בתורה.

דעת הרמב"ם (ספר המצוות עשין כ') כי מקור המצוה הוא בדברי הכתוב (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כאשר לדעתו פסוק זה לא נאמר רק על המשכן, מאחר והוזכר בו הלשון 'מקדש', על כן אף שנאמר על הקמת המשכן, מכל מקום נכלל בו מצות בניין בית המקדש לדורות.

הסמ"ג (רמזי מצוות עשה, קס"ג) הביא, כי מקור מצות בניית הבית המקדש הוא בדברי הכתוב (דברים יב, יא): "והיה המקום אשר יבחר ה' אלקיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם".

הכסף משנה (פ"א מהלכות בית הבחירה ה"א) ביאר מדוע נמנע הסמ"ג מלהביא את הפסוק שהביא הרמב"ם, מאחר ולדעתו אין מצוה זו כוללת אלא הקמת המשכן, הואיל ולא נאמרה אלא בשעת הקמת המשכן, והרמב"ם נמנע מלהביא את הפסוק שהזכיר הסמ"ג,

היום, ואם כן לא היה לו לרבי יוחנן בן זכאי לאסור את כל היום כולו באכילה, אלא די היה לאסור עד חצות היום, אשר בזה גם אם יבנה בית המקדש לפני כן יוכלו כבר לאכול, הואיל ויספיקו להקריב את העומר המתיר את החדש. ותימצו שמא יבנו בלילה אור לט"ז, ולא יספיקו להקריב את העומר עד חצות היום, וכן אם יבנו בט"ו סמוך לשקיעת החמה, אשר גם בזה לגודל הטירדה לא יוכלו לקצור העומר בזמנו, ויתעכב הקרבת העומר אף אחר חצות היום, ולכן יש לאסור את כל היום מטעם זה.

והתקשו הראשונים, הרי אמרו בגמ' (שבועות טו:) שאין בונים בית המקדש בלילה, וכן שאין בניין בית המקדש דוחה יום טוב, ואם כן איך אמרו בגמרא שיתכן להיות מציאות שיבנה בית המקדש בט"ו בניסן שהוא יום טוב, או בליל ט"ז ניסן, הרי אין שייך כלל לבנות אז את בית המקדש.

וכתב רש"י (סוכה מא. בד"ה אי נמי) לתרץ: "הני מילי בנין הבנוי בידי אדם, אבל מקדש העתיד שאנו מצפין, בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר (שמות טו, יז) מקדש ה' כוננו ידיך", וכן ביארו רוב הראשונים, התוספות (שם בד"ה אי נמי) ריטב"א (שם בד"ה גמרא מאי טעמא) רבי אברהם מן ההר (שם בד"ה אי נמי).

ויש להוסיף בזה, כי אין הכוונה שהקדוש ברוך הוא יבנה אז את בית המקדש, כי הרי אמרו חכמינו ז"ל (ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ג) כי הקדוש ברוך הוא מקיים את כל התורה, ולכן אף הוא לא יבנה את בית המקדש בזמן שאין שייך לבנותו, אלא הכוונה הוא שהמקדש כבר הוא בנוי בשמים, ואז לא יהא אלא הורדת המקדש הבנוי מכבר, ולכן אין כל מניעה מצד הלילה ויום טוב.

יש לציין, כי החתם סופר (סוכה מא. בד"ה דאיבני בלילה) העיר בזה, שהרי בדין בונה קיימא לן כי אף המוריד אהל מוכן ומניחו על גבי הקרקע אסור, ואם כן אף בית המקדש ירד בנוי ומשוכלל מן השמים, מכל מקום זה עצמו אסור משום בונה, ולא ארווח לן ולא מידי, והאריך ליישב שם לפי דרכו.

שיטת הרמב"ם שיבנו את בית המקדש בפועל

אמנם הרמב"ם (פי"א מהלכות מלכים ה"א) כתב: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל", ומדבריו משמע כי לא זו בלבד שיבנו את בית המקדש בפועל, אלא שהמשיח בפועל הוא זה שיבנה את הבית השלישי.

המנחת אלעזר (ליקוטים סי' י"ב) מעיר, כי בפשטות דברי הרמב"ם היה נראה כי מלך המשיח בעצמו הוא שיבנה את בית המקדש, ואם כן שוב היה כאן משום מעשה נס, שלא יתכן להיות אדם אחד בונה את בית המקדש לבדו, אך הכריח כי כוונת הרמב"ם שמלך המשיח יהיה ממונה על בנייתו, אך הבנייה בפועל תיעשה על ידי בני ישראל שיבנו ויקימו את הבית השלישי בפועל.

כן מוכח גם כן מדברי הרמב"ם שהביא התוספות יום טוב (מידות, הקדמה) שכתב: "הביא אחר תמיד מדות, ואין בו ענין אחר אלא סיפור שהוא זוכר מידת המקדש וצורתו ובניינו וכל עניינו, והתועלת שיש בעניין ההוא, כי כשיבנה במהרה בימינו יש לשמור ולעשות התבניות ההוא והתכניות והצורות והערך, מפני שהוא ברוח הקדש, כמו שאמר (דברי הימים - א כח, יט) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", ואם רק מלך המשיח היה בונה את בית המקדש לא היו צריכים בני ישראל לשנן את ידיעת מידותיו, ומוכח כי בני ישראל יבנו את הבית, ולכן יש להם לידע את תבנית הבית השלישי על בוריו, שלא יטעו בבניינו.

בספר יחזקאל יהיה מידות הר הבית שלושת אלפים אמה על שלושת אלפים אמה (יחזקאל מב, כ וברש"י שם).

ב' עזרת נשים, בעוד שבבית שני לא היתה עזרת הנשים אלא בצידו המערבי של הר הבית, כאשר ממקום הכניסה מהר הבית היתה תחילה מקום עזרת הנשים, ולאחריה נכנסו אל עזרת ישראל ואל תוך המקדש, הרי שבבית השלישי תהיה עזרה זו מקיפה את כל הבית כולו מכל צדדיו (יחזקאל מב, טז), ולא רק מצידה המערבי.

ג' המלבי"ם (יחזקאל מג, יב) מוכיח, כי הבית השלישי לא יהיה ממש על מקום הבית הראשון והשני, כי הרי מקומו של המקדש נלמד מדברי הכתוב (דברים לג, יב) ובין כתפיו שכן, שאין לעשותו על המקום היותר גבוה שבירושלים, והיה עין עיטם גבוה הימנו, כמבואר בדברי הגמ' (זבחים גד:), אמנם על הבית השלישי כתוב (ישעיה ב, ב): "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות", ונשנה עוד בנבואת מיכה (ד, א): "והיה באחרית הימים יהיה הר בית ה' נכון בראש ההרים ונשא הוא מגבעות", ועל כן לא יהיה הבית השלישי עומד על המקום שעמדו שני בתי המקדש הראשונים.

הרש"ש (בבא בתרא קכב. בד"ה ועוד) מחדש יותר, כי משמעות הכתובים הנזכרים, כי הבית השלישי כלל לא יבנה על הר זה, אלא יבנה על הר אחר, והכריח כן מתוך דברי הכתובים (יחזקאל מח, ח עיי"ש ברש"י) והבנת חכמינו ז"ל, אך דבריו מחודשים ביותר.

מחלוקת הראשונים באופן בניית הבית השלישי

עתה נבוא לעיקר דברינו, אשר ככל שנתבאר כי שיטת כל הראשונים מוני המצוות למנות את בניית בית הבחירה כאחד ממצוות התורה, שומה עלינו לדון האם מצוה זו עתידה שתתקיים על ידינו עם בניית הבית השלישי, או שמא ירד הבית השלישי כלול בהדרו משמיים, ולא נזכה לקיים מצוה זו.

בעיקר הדברים נחלקו הראשונים, וישנם גם משמעויות לשני הצדדים בדברי חכמינו ז"ל ובמדרשים, וכמו שנאריך בסיעתא דשמיא.

שיטת הראשונים שבית המקדש ירד בנוי מן השמים

השיטה הידועה בפי רוב רובם של יושבי בית המדרש, הוא שיטת רוב הראשונים, אשר לדעתם בית המקדש ירד בנוי בהדרו, ולא יבנוהו בפועל לעתיד לבוא.

מקור הדברים מדברי המשנה (סוכה מא.) אודות תקנת רבי יוחנן בן זכאי שיהא יום הינף כולו אסור, אשר טעם התקנה היה, כי בזמן שהיה בית המקדש קיים היו מקריבים ביום ט"ז ניסן את העומר, ועד להקרבת העומר לא הותר עוד החדש, אמנם אחר שנחרב בית המקדש שלא יכלו להקריב עוד את העומר, מעיקר הדין היה מותר העומר כבר מתחילת יום ט"ז ניסן, ולא הוצרכו להמתין עד סוף היום. אמנם רבי יוחנן בן זכאי חשש שמא יבואו לידי טעות, כאשר יבנה בית המקדש ויאמרו אשר אשתקד היו אוכלים מן החדש כבר בבוקרו של יום ט"ז, ולא ידעו כי אחר שנבנה בית המקדש צריכים להמתין על הקרבת העומר, ולכן אסר רבי יוחנן בן זכאי את כל היום באכילת חדש.

אך הקשו על זה בגמרא (סוכה מא.), כי לכאורה אין מובן מדוע יש לאסור את כל היום כולו באכילת חדש, והרי אם החשש הוא שמא יבנה בית המקדש רק ביום ט"ז ניסן, א"כ הואיל ובתחילת היום לא עמד עוד בית המקדש על בניינו לא יהא חל איסור עומר, מאחר ולא יכלו עוד להקריב את העומר, ואם יבנה בית המקדש בט"ו בניסן, הרי כבר יוכלו להקריב את העומר עד חצות

הוי זהיר במלאכתך

עלון מ"ח

דברי היוזק
וחידושי הלכות להחידיר את
לימוד ושינון הלכות סת"ם
בקרב הסופרים והמגיחים מאוצר שיעורי
הרב רבי משה אורי בלוי שליט"א
רב ומו"ץ פעייה"ק
(נכתב על דעת הכותב בלבד)

לעי"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

מאמר שבועי
מאת סופר המערכת

האם מועלת ידיעה בעלמא שהתיבה שכותב היא שם השם להצטרף לקידוש קודש גמר הכתיבה

בשבוע שעבר סימנו בהכרעת פוסקי זמנינו שאין לצרף את האמירה בתחילה שכותב כל האזכרות לשמה (ט"ז), לידיעה בעלמא שכותב שהתיבה שכותב משמעותה היא שם השם אך לא התכוון להחיל קדושה עליו.

ומעתה יש לדון מה יהיה הדין בנידון הנ"ל באופן זה אם קודם שסיים הסופר כתיבת השם נזכר וקידש את השם בפיו כראוי.

אפילו בלי ידיעה שהתיבה שכותב משמעותה היא שם השם. אך קודם שסיים נזכר וקידש כדן, סגי בקידוש זה, משום שקידושו וגמרו באים כאחד. וכל זה דוקא אם כתב בסתמא אבל אם טעה וחשב שכותב תיבת חול, שבכה"ג אינו שם כלל ומותר במחיקה, בזה מודה ה'בני יונה' שלא מועיל מה שיחזור ויקדש קודם גמר כתיבתו.

ועיוויין ב'קסת הסופר' (שם וביתר ביאור בחקירה ט'), שאף שלא רצה לסמוך על קולת ה'בני יונה' במקום שכתב את תחילת השם בסתמא, אך צירף אותה במקום שהיתה לו לכל הפחות ידיעה שהתיבה שכותב היא שם השם, שבכה"ג יש לצרף את דעת הרמב"ם הנ"ל שידיעה בעלמא מספקת, לדעת ה'בני יונה' שקידושו וגמרו באים כאחד.

קידושו וגמרו בצירוף ידיעה

אמנם ה'מקדש מעט' (שם ס"ק כ"ח), חולק על ה'קסת הסופר' וסובר שאין לצרף את קולת ה'בני יונה' אפילו בצירוף ידיעה. ורק לענין איסור מחיקה יש להחמיר כה'בני יונה' שכשכתב את השם בסתמא בלי ידיעה שהתיבה שכותב היא שם השם, שכתב הש"ך (שם ס"ק י"ב), שמותר למחקו, אך אם קודם גמר הכתיבה נזכר וקידש את השם, יש לחוש לדעת ה'בני יונה' ולאסור למחקו.

ולדינא פסק ה'שבט הלוי' (חלק ה' סימן ח' סעיף ט"ז), שמכיוון שמשמעות הפוסקים ושו"ע כדברי המקדש מעט להצריך לקדש את השם בתחילתו והוא לעיכובא. ורק לענין איסור מחיקה יש לחוש לה'בני יונה'

אמנם לא ברירא לי כל כך דעתו בענין מחלוקת ה'קסת הסופר' וה'מקדש מעט' האם יש לצרף ידיעה לקידוש קודם גמר הכתיבה. דאף שכתב שם שיש לפסוק כה'מקדש מעט' ולא כה'קסת הסופר', אך לכאורה כל זה לפי מה

שכותב לשם קדושת השם ואם לא עשה כן פסול'. ולהדיא שמספיקה מחשבה.

וכבר נשתברו קולמוסים ליישב סתירת דברי הטור, יעווי"ש ב'בית יוסף' ובב"ח שהילכו בשני שבילין ליישב דברי הטור. אבל הגר"ח שבילו במים רבים לדייק משינוי הלשון שסבר הטור שאין דין נוסף בקידוש האזכרות, אלא מספיק מה שנאסר במחיקה. וכתב שכן היא דעת הרמב"ם שאין דין נוסף בקידוש האזכרות מלבד הידיעה שכותב שם השם שע"י זה נאסר השם במחיקה. ורק אם כותב שלא לשם השם כלל אלא ככוונת שאר תיבות, רק אז נפסל הס"ת.

אמנם רוב ככל הפוסקים לא רצו להקל לסמוך על שיטה זו, ואפילו ה'בני יונה' (סימן רע"ו סעיף ב'), שמיקל שמספיק לקדש במחשבה בעלמא, ומוסיף על קולת הרמ"א (שנידונה בארוכה עלי גליון מ"ה), שלא זו בלבד שמחשבה מספיקה באופן שאמר בפה בתחילת הכתיבה שכותב לשמה, שאז מועילה המחשבה שבשעת הכתיבה להצטרף עם האמירה שבתחילת הכתיבה לקדש את השם, אלא אפילו אם בתחילת הכתיבה גם כן לא קידש רק במחשבה, סגי במחשבה בעלמא לקדש האזכרות. אך סייג דבריו שהיינו דוקא כשחושב לכל הפחות שכותב השם לשם השם הנצרך בספר תורה. אך להסתפק בידיעה בעלמא שכותב שם השם לא רצה להקל.

וכן פסק ה'קסת הסופר' (סימן י' סעיף ח'), שידיעה בעלמא שכותב שם השם לא מספיקה רק באופן שקודם שגמר כתיבת השם נזכר שצריך לקדש וקידש השם בפיו כראוי.

קידושו וגמרו באים כאחד

והנה מקור הדין שמועיל לקדש קודם גמר הכתיבה הוא מדברי ה'בני יונה' (שם סעיף ג'), שאם התחיל לכתוב את השם בסתמא - דהיינו

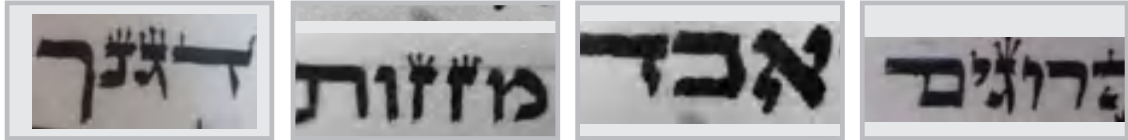
ידיעה בעלמא שהתיבה שכותב היא שם השם

וכדי להכריע בעניין זה עלינו לנסות ולהרחיב את היריעה בידיעה זו האם היא מספיקה לקידוש האזכרות או לא. והנה מקור הקולא להסתפק בידיעה בעלמא הוא מלשון הרמב"ם (פרק א' הלכה ט"ו), שכתב 'הכותב ספר תורה או תפילין או מזוזה ובשעת כתיבה לא היתה לו כוונה וכתב אזכרה מן האזכרות שבהן שלא לשמן פסולי', וכתב הגר"ח לבאר כוונת הרמב"ם ז"ל 'והפשוט בזה הוא, דדין לשמה של סת"מ ודין לשמה של אזכרות חלוקין הן בזה, דז"ל הרמב"ם שם אבל אפיקורוס ישראל שכתב ס"ת שורפין אותו עם האזכרות שבו מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם עכ"ל. הרי דלענין דין קדושת אזכרות אין זה דין כוונה של לשמו שהוא באמת דבר נוסף על מעשה הכתיבה, כי אם דהוא זה במעשה הכתיבה עצמה אם נכתבה בתורת שם אם לא, וכל שהוא נכתב בתורת שם חל ביה קדושת שם ואית ביה הלאו דלא תעשון וגו'.

ואף שהיה מקום לומר דכל זה דוקא לענין הדין איסור מחיקה אבל לענין הכשר האזכרות בעינן כוונה חיובית לקדש ולא סגי במה שנכתבה בתורת שם, יעווי"ש הגר"ח שתלה דין זה במחלוקת הטור ושאר פוסקים. שהנה יש להקשות סתירת דברי הטור שגבי עיקר הכתיבה כתב (סימן עד"ר), 'צריך שיאמר הסופר כשיתחיל לכתוב ספר תורה זה אני כותב לשם קדושת ס"ת ומספיק לכל הספר אם לא עשה כן פסול'. ומשמע שהאמירה בפה היא לעיכובא. ואילו לקמן (סימן רע"ו), גבי קידוש האזכרות כתב הטור ז"ל 'אף על פי שאומר בתחילת כתיבת הספר שכתבו לשם קדושת ס"ת בכל פעם שכותב שם צריך לחשוב

מבי מדרשא

שאלות שהגיעו השבוע לבית ההוראה - ואי"ה בשבוע הבא נביא את תשובת הרב
(א) ובקומך (ב) נפשכם (ג) ספרים (ד) ההרועים (ה) ואבדתם (ו) מזוזות (ז) דגנך

שאלות שנשאלו בגליון בשבוע שעבר

וקשרתם

אף שיש מעט עיגול בראשו מ"מ היות שרגלו נוטה מעט לשמאל הוא נראה ריבוע ויש להחמיר

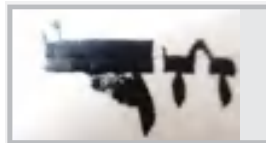
מזוזות

צריך להסתיר את התגין ולשאול תינוק ואם יקראו זיין הוא בודאי כשר בשופי

פטר

יש להחמיר בזה משום שאין לו מושב (אף לפ"א פשוטה הוא פסול לפי שצורתו פ"א כפופה)

אחד

אם תינוק יקראו ד' הוא כשר אך לא מהודר

על

יש להכשיר לפי שהראש שחור

יאכל

יש להחמיר בזה לפי שנשתנה מעט צורתו

"השאלות נכתבו לעורך לב המעיין ואין לפסוק מזה הלכה למעשה
ובכל שאלה למעשה יש לעשות שאלת חכם"

המשך מעמוד א'

להרמב"ם וה'בני יונה', אך גם בהצטרף כל זה אינו מהודר מאד.

(דיני קידוש השם אות כ"ה), משמע שגם בצירוף ידיעה אינו נחשב רק דיעבד.

זעירא דמן ספריא
סימ"א

קידושו וגמרו וידיעה בצירוף אמירה
בתחילה

שכתב שם שה'קסת הסופר' מיקל כה'בני יונה', אך יש לתמוה רבות על כך שהרי כמבואר לעיל גם ה'קסת הסופר' לא רצה להקל לסמוך על ה'בני יונה' רק בצירוף ידיעה, ומעתה אין לנו ידיעה מהי הכרעתו באופן שהיתה לו ידיעה בכל זמן הכתיבה וגם קידוש קודם בפה גמר הכתיבה. והנה הגרי"מ שטרן שליט"א ב'משנת הסופר' (שם ס"ק י"ט), כתב שיש להקל כה'קסת הסופר' לסמוך על ה'בני יונה' במקום ידיעה. אך ב'משנת מרדכי'

הדברים נכתבו לפי קוצר הבנת הכותב ואין לסמוך עליהם הלכה למעשה

ויעויין ב'חוט שני' (סימן ל"ב סעיף י"ט עמוד ק"ל אות ג'), שלא רצה להקל גם בקידוש קודם גמר כתיבה גם אם היתה לו ידיעה מתחילת הכתיבה רק בצירוף אמירה בתחילה שכותב כל האזכרות לשמה, שבוה יש לצרף גם דעת הט"ז

לתגובות ולקבלת העלון במייל ניתן לשלוח הודעה ל: Y4112628@gmail.com

יו"ל ע"י

מכון
קוצו יו"ד
הדרך לכתיבת סת"ם

תניא אמר ר' מאיר כשבאתי אצל ר' ישמעאל אמר לי בני מה מלאכתך אמרתי לו לבלר אני אמר לי בני חזי זהיר במלאכתך שמלאכת שמים היא שמא אתה מחסר אות אחת או מיתר אות אחת נמצאת מחריב את כל העולם כולו.

גליון זינו הפרשה

מדברי תורתו ושיחותיו של המשפיע
הגה"צ רבי יונה זאב וינברג שליט"א

מצוות

שמחה לולב וסוכה

מכתבי מורנו שליט"א

יש מדרש ידוע (מד"ר ל ב) אר"א משל לשניים שנכנסו אצל הדיין ולית אגן ידעין מאן נצח וכו' כך ישראל ואוה"ע באין ומקטרגין לפני הקב"ה בר"ה ולית אגן ידעין מאן נצח אלא במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן אנו יודעים דישאל נצחו ע"כ.

והדברים צ"ב דסימן שייך על דבר שאין בידו של אדם כמו שמצינו שה' לשון זהורית אם הלבין ידעו שנמחלו וכו' אבל דבר שכל אחד יכול לעשותו מאי שייך בזה סימן דהרי גם הרשע יכול לקנות לולב ויוצא וכי יהי בזה סימן.

והנראה בזה עפ"ד המדרש שוח"ט (וכע"ז במד"ר שם ג) עה"פ פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל ה', ואי במדרש דאלו דורות האחרונים שהם כמתים במעשיהן תכתב לדור אחרון אלו הדורות שאין לנו לא כ"ג ולא אורים ותומים ולא מלך ולא נביא ונשתתיר להם תפלה אחת של ר"ה ויוכ"פ ועם נברא יהלל ה' שהקב"ה בורא אותם ברי' חדשה ומה עושין יוצאין שמחין בלולביהן ויודעים שנצחו.

ונראה בזה דהנה בסוכות איתא בר"מ שמחה יתירה היתה שם וכ"מ בסוכות כתי' ג"פ ושמחת בחגך, והיינו דהשמחה היא בזה שבג"י נהיו מטוהרים ונתקברו לפני ה' ואז עוז וחדוה במקומו, ומתאמרא משמיה דהרה"ק רבי אלעזר מענדיל מלעלוב זי"ע עה"כ ולמכיר נתתי את הגלעד, וביאר למכיר אם אתה רוצה לראות אם הנך קרוב ומכיר את הקב"ה נתתי ג"ל-ע"ד השמחה והחדוה היא העדות, כי האדם שמלוכלך בעונותיו רחוק מהש"ת ואין לו שמחה, והנה בר"ה ויוכ"פ שנטהרו לפני ה' תטהרו ... בסוכות כתיב ושמחתם לפני ה' שהשמחה הגדולה היא בזה שנטהרו וקרובים להש"ת וזהו פ"י המדרש שבזה שיוצאין בג"י ושמחין בלולביהן היינו הך שמחה יתירה שהי' בסוכות זהו הסימן שנטהר בר"ה ויוכ"פ ונעשה ברי' חדשה,

זה הענין של שמחת בית השואבה דאי בתוס' בשם הירושלמי שיונה בן אמיתי נעשה נביא שהי' מעולי רגלים ושאל רוח"ק ושרתה עליו שכונה, ועיקר השמחה הי' בזה שנטהרו מעונותיהם וע"כ אי שהיו אומרים שם אילו ואילו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו, שזה הי' בחי' תשובה מאהבה, וזה הי' ניסוך המים ששפכו לבם כמים מתוך תשובה של שמחה

ושמחה כתי' דאחד מן הדברים שקשה באדם שיש לו

קשיים ברו"ג וקשה לו לשמוח אי בגמ' שהלל הזקן הי' בביהמ"ק בעת שמחת בית השואבה ואמר אם אנו כאן הכל כאן אם אין אני כאן מי כאן וצ"ע כוונתו וכבר דיברו בזה קמאי. וי"ל דיסוד של שמחה פ"י בסה"ק כמ"ש והיית אך שמח, שכל מה שאדם אין שמח כשחושב שמגיע לו ואין לו אבל כשאדם יודע שאין מגיע לו כלום ומה שיש לו זה מתנת חנם שמח במה שיש לו וזה אך ל' מיעוט ואז תהי' שמח וע"כ כתי' שמסכנין הסוכה בפסולת גורן ויקב, זהו שאדם אצלו בחי' פסולת שפל בעיניו יבוא לשמחה וכ"כ בסה"ק עה"פ ולשמחה מה זו עושה, והי' מעשה אצל אא"ז הס"ק זי"ע מסלאנים ששאל פ"א בשולחנו הק' מי שיאמר האיך מגיעים לשמחה יקבל כוס יין והי' שם בנו הרה"צ ר' מיכל אהרן זצ"ל ואמר מיט גארנישט היינו עם הרגשת האדם שהוא אין ואפס, שאל הס"ק זי"ע ואיך מגיעים לזה השיב רמ"א בתמ"י "מי איז דאך גארנישט".

ובזה י"ל שהלל הי' בשמחת ביה"ש אמר דכידוע מידת הלל הי' שפלות וסבלנות כמ"ד בגמ' דע"כ זכו שקבעו הלכה כמותם וזה שאמרו אם אני כאן תקחו מידה זו של שפלות הכל כאן כולם יכולין לשמוח.

וע"כ מצינו בד' מינים שהערבות ג"כ נאגדים עם כולם והערבות אין בהם טעם וריח אבל כשהם מתבטלים לת"ח וצדיקים נאגדים יחד ואי' במד"ר שאז מכפרין אלו על אלו. ואי' ברא"ש על הדין דלולב היבש פסול מביא ירושלמי דכתי' לא המתים יהללו קה, והיינו שבסוכות שגם המתים נעשו ברי' חדשה צריך לולב בחיות ושמחה, אבל היבש היינו שכל מצוותו בבחי' יבש בלא לחלוחית של שמחה עז"א שעדיין בחי' מת הוא ופסול.

וכמו שסיפר כ"ק מרן אדמו"ר מסלאנים זי"ע שבנעוריו בעיה"ק טבריא הי' אחד מגדולי החסידים ר' לייזא זצ"ל ופ"א ראה אותו בסוכות שפניו היו שחורות מרוב צער ושאלו ע"ז אמר לו שמרוב הנענועים נפסל הלולב, ואמר לו אדמו"ר זי"ע שיש לו אצלו לולב כשר ומיד נשתנו פניו ונעשה מלא שמחה עד אין שיעור אבל ביקש ממנו אדמו"ר זי"ע היות והוא צריך ג"כ לולב זה שיראה לשמור עליו שלא יפסל, והבטיח לו ר"ל שישמור ובאמת התחיל לומר הלל וראו שמתאמץ לשמור על הלולב עד שהגיע להודו והתחיל לצעוק הודו לה' וכו' ושכח מהכל ונענע עד שכבר נפסל לגמרי וכן הי' בצדיקים שראו אצלם השמחה הגדולה הן בסוכה הן בלולב, ואצל כ"ק אדמו"ח זי"ע (הילולא שלו במוצאי י"ט הראשון, ט"ז תשרי) ראינו חיבוב מצוות סוכה שלו באופן נפלא שלא יצא כמעט וזה הי' ממש ביתו שם

”נאה זיום” - יומא דהילולא של צדיקי הדורות

כ”ק אדמו”ר הרה”ק רבי שמואל צבי אלימלך הכהן רזנפלד זי”ע
בן הרה”צ רבי יצחק מנשה זצוק”ל - מקארלין לעלוב
ט”ז תשרי - מוצאי יו”ט הראשון של סוכות

הוא שהיה ”צדיק יסוד עולם, צדיק נסתר”.

בשיחת קדשו שנשא רבנו בשלחן הטהור בסעודה שלישית האחרון, הזכיר את דבר קדשו של הרה”ק מהר”א מבעלזא זי”ע בשב”ק לפני עלותו בסערה השמימה על הפסוק ”למען ירבו ימיכם וימי בניכם” כי כאשר ”הבנים ממשיכים והולכים בדרכי אבות, אזי הצדיק אפילו לאחר הסתלקותו ממשיך להימצא בעולם ולהשפיע ישועות לישראל” ע”כ, יהי רצון שממכון שבתו בשמי מעל, יפן יוחן אותנו ברחמים, להליץ יושר בעדנו להשפיע שפע ברכות וישועות על הכלל והפרט במילי משאלות לבנו לטובה, אמן!

סיפורים ועובדות שנשמעו מחתנו הגה”צ מורנו שליט”א:

חותני הקדוש והטהור ציס”ע זי”ע היה מופלא בהתמדת התורה ויחיד בדורו בשמירת עיניים, וכפי שהבטתא דו”ז כ”ק אדמו”ר הרה”ק מלעלוב זי”ע (אשר היו בדידות איתנה ובקשרים עמוקים, ולפלא הסתלקו בשבוע אחד כשהרה”ק מלעלוב עלה בסערה השמימה בפתע פתאום בליל יום הקדוש ורבנו זי”ע במוצאי יו”ט סוכות, ובהייהם ובמותם לא נפרדו) בפני הרופא שטיפל בו בימי חליו שרבנו הוא ”יחיד בדורו בתורה עבודה וקדושה וטהרה”.

קדושתו וטהרתו היתה למעלה מהשגתו. לכתו ברחובות בני ברק קידשו שם שמים ברבים. נהג אוטובוס שנסעו בשעה קבועה עת שמו”ח היה מהלך ברחוב רבי עקיבא נעצרו מלנסוע מגודל הערצתם למ”ח שהיו רואים מקרוב את שמירת עיניו (כפי שהעיד א’ מהם בנחום אבלים).

עד כדי כך שבעת שמו”ח זי”ע התמוטט בעת יצועו והיה בלי הכרה ובאו אנשי ההצלה לקחתו לביה”ח ורצו להורידו ממיטתו, אך באופן פלאי התנגד בכל כוחו אף שלא היה בהרכתו, ולא ידעו לפשר הדבר, עד שחמותי הרבנית הצ’ תליט”א עלתה בדעתה שאולי מפני שלא נטל ידיו לשחרית, ונטלו את ידיו ומיד הפסיק להתנגד.

לא פסק פומיה מגירסיה. לילות כימים. לא היה מושג אצלו להיכנס למיטה לישון, אלא היה יושב על מקומו הקבוע בביתו עם הגמרא והסגנדר ועד שנדרם על הגמרא וכמה פעמים הצריכו לבקשו שילך לנוח.

הרה”ק מבוהוש זי”ע ביקר פעם אצל הרה”ק ממכונבאק זי”ע, בחדרו בבית מדרשו ברחוב רש”י, והמכונבאק רבי יצא עם הבוהושעדר לבית המדרש והראה לו את מו”ח יושב ולומד ואמר לו ”דאס איז מיין שיינקייט”.

היה חביב ונערץ אצל הרה”ק הבית ישראל מגור זי”ע. כשהשתתף פעם בעריכת שולחן הטהור שלו עמד בינות אלפי אנשים והבית ישראל סימן לאנשים שיפנו את דרכם וקרא למו”ח ונתן לו שיריים ברוב חביבות.

דבר פלא שמו”ח זי”ע היה כל ימיו מקושר מאוד ודבוק ביו”ט סוכות, והיה תמיד הוגה במסכת סוכה בדביקות נפלאה והיה מתכוון בדחילו ורחימו ליו”ט הקדוש, ובהגיע ימי סוכות היה יושב בסוכתו ברוב שעות היום למעט התפילות שהתפלל בבית המדרש, ”און עד האט געוועמט דעם סוכה”. ולפלא שנשמחו עלתה למרומים במוצאי יו”ט שחל בשבת קודש שנת תש”ע, במעמד עשרות מבני משפחתו ומעריציו ולאחר שירת ניגוני קודש והזמר קה אכסוף מקיניו הק מקארלין זי”ע.

זי”ע ועכ”א

פרקי חייו בקצרה

אורו של רבינו זי”ע הפציע בירושלים עיר הקודש ביום ז’ שבט (י”ד של חו”ז הרה”ק הר”ר דוד מלעלוב זי”ע) שנת תש”א, לאביו הגדול החסיד שבכהונה הרה”צ רבי יצחק מנשה הכהן זצלה”ה מפארי עדת חסידי קארלין בעיר הקודש ירושלים, ולאמו הצדקנית מרת הדס ע”ה בתו של החסיד המפורסם הגה”צ רבי יהושע העשיל הלטובסקי זצוק”ל מנהיגם ופארים של חסידי קארלין בארה”ק וגו”ג לרבוה”ק מקארלין וסטאלין זי”ע. בלידתו נתמלאה הבית כולו אורה בהופע אור הגדול והזך של האי יניקא קדישא אשר לימים גדל והתעביד לאילנא ברבא וקידש שם שמם בהליכותיו בקודש.

בילדותו למד בתלמוד תורה הירושלמי ”חיי עולם” וכבר אז פקיע שמיא כ”שמואל הקדוש” כפי אשר כינה בחיבה על ידי רבים שראו בו כעלם צעיר המקדש את עצמו בסילודין. התמדתו כבר היתה אז לשם דבר.

בבחרותו נכנס לשיבת חסידי קארלין המעטירה תחת דגלו ונשיאותו של חותנו לעתיד ורבו הקדוש כ”ק מרן אדמו”ר הקוה”ט הרמ”מ מלעלוב זי”ע. ביישיבה המשיך לעסוק בתורה ולעשות חיל בלימודו בד בבד עם אצילותו וטוהר מידותיו הנעלות.

הרה”ק ה”בית ישראל” זיע”א, התבטא בשנים אלו בפני איש אמונו ומשמשו בקודש הרה”ה רבי חנינא שיף ז”ל בביטויים מפליגים על רבינו בעודו בחור צעיר עול ימים, בהפטירו עליו בהאי לישנא ”בחור כה נקי וקדוש עדיין לא ראיית”.

רבו הקדוש מעלוב זי”ע בחר בו כחתן לבתו הצעירה הרבנית הצדקנית תליט”א ואז התבטא בקדשו ”איך האב גענומען א ריינעם אתרוג” – שברבות הימים נודע כוונת קדשו שהרי נלב”ע רבינו במוצאי יו”ט הראשון של חג הסוכות לסדר ”ולקחתם לכם פרי עץ הדר”.

לאחר נישואיו דבק בכל נימי נפשו בחותנו הקדוש אשר אהבו בליבו וכמים פנים אל פנים.

כל ימי היה כל כולו שקוע בתורה הקדושה משוש חייו בה חשק ונחשק ומיניה לא זז, הן ביושבו בספסלי דבי מדרשא של הרה”ק ממכונבאק זי”ע שהעדיכו והעריצו עד למאוד ואף התבטא על רבינו בפני מקורביו ”אם היו עוד עשרה יהודים כמוהו, משיח היה בא כבר מזמן” והן בביהמ”ד של חותנו הקדוש ברחוב רבי עקיבא 68 שהיה עוסק בתורה בהשעות המוקדמות של הלילה עד לאחר תפילת שחרית (יחד עם החברותא להבח”ח, הגה”ח רבי יהושע דאמב שליט”א רבה של חוד השרון, שהעיד שהיו מסיימים עשרות פעמים את כל הש”ס).

נערץ ונשגב מאד היה אצל גדולי וצדיקי הדור כשכולם עונים אחריו מקודש, האדמו”ר הבית ישראל מגור זי”ע, התבטא לעומתו – כשהגיש לו פתקי דרחמי בשליחותו של הרה”ה רבי משה ביום ע”ה, – ”אתה יכול לבד לקרוא קוויטעל אינך צריך להגיע אלי”, הגה”ק בעל הקהילות יעקב זי”ע העריצו והחשיבו עד למאד והיה קם בפניו, באמרו שהוא גם מחויב בכבוד התורה. פוסק הדור הגה”ק בעל שבט הלוי זי”ע התבטא על רבנו בעת שביקר אצלו שהוא צדיק מדורות עברו, וכן גילה בפני ב”ב בעת ניהום אבלים שיועד

חמידיא דאורייתא

פניני הלכה מאת הר"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

דיני ברכת הנר במוצאי שבתות ובמוצאי יום הכיפורים

ונבוא לברר הדברים מתוך דברי הראשונים ושיטותיהם.

ג. דעת הרמב"ן והרשב"א בתשובה
דחיוב מוצאי שבת כולל גם חיוב
של מוצאי יום הכיפורים

דברי הרמב"ן בביאור חיוב הברכה
על האור רק במוצאי שבת

ח. הרמב"ן (ברכות נא: בד"ה נ"ל) כתב לבאר החילוק שבין ברכת הנר במוצאי שבת לברכת הנר במוצאי יום הכיפורים, דהנה בעיקר ברכת האור היה מקום להעיר, מדוע אין מברכים על האור בכל פעם שנהנים מן האור, כמו שמברכים על אכילה שתיה וריח, והנה התוספות (פסחים נג: בד"ה אין) תירצו בזה כי אין האור נכנס אל תוך הגוף, ולכן אין מברכים עליו. אמנם הרמב"ן כתב לבאר בזה, כי האור הוא דבר ההווה ונמצא תמיד, ולא שייך לברך עליו בכל פעם שבא ליהנות ממנו, ודימה זה לדין בשם הנמצא בחנותו, ובכל היום כולו עולה לפניו ריח הבשמים, שמבואר בגמ' (ברכות נג.) כי אין לו לברך אלא פעם אחת בתחילת היום, והואיל ומשך כל היום כולו הרי הוא בתוך חנותו ואין כל הפסק לתחילת הריח, וכך הוא גם בענין האור, שתמיד האדם נמצא אצל האור.

אכן ברכת יוצר המאורות שפיר מברכים אחת ליום, והואיל ובליילה לא האירה החמה, לכן יש לברך בתחילת היום את ברכת יוצר המאורות, אך הוא מועיל על כל היום כולו. מה שאין כן בנוגע לברכת האש, אשר בזה אף בליילה יכול האדם ליהנות מן הנר ולהדליקו, לכן אין כאן מציאות של התחדשות האור, לכן אין מברכים עליו אפילו אחת ליום.

אמנם ביום הכיפורים או בשבת אחר שלא יכלו להדליק את האש, הרי זה דומה לברכת המאורות שאומרים אחר הלילה הואיל ולא האירה החמה בשעות הלילה, כך הוא גם לענין ברכת האש אחר השבת או יום הכיפורים, הואיל ולא יכלו ליהנות ממנו בתוך שעות אלו.

לפי זה מובן היטב מדוע אין מברכים על האור במוצאי יום טוב, והואיל ולא היה מניעה להדליק את האש ביום טוב לצורך אוכל נפש, ובפרט לפי מה שקיימא לן (ביצה יב.) דאמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, על כן אין כאן הפסקה בענין אור הנר, ולכן אין מקום לחייב לברך עליו לאחר מכן.

דדבר חידוש הוא לו, שלא נהנה מן האור היום", והיינו שהברכה היא על התחדשות היתר ההנאה מן הנר, ולכן נר שלא היה דלוק בפועל במהלך יום הכיפורים, נמצא כי ממילא לא יכלו ליהנות ממנו והואיל ולא הודלק בפועל, לכן רק נר שהיה דלוק בפועל ולא נהנו ממנו, שייך לברך על התחדשות היתר ההנאה מאורו.

ד. אם כי יש להעיר, שהרי הנאה מן האור כולל גם כן מה שאין נכשלים בעצים ואבנים, ואם כן הנאה זו יכולים ליהנות גם בתוך יום הכיפורים, ומה הנאה מחודשת יש בנר ששבת, הרי כבר נהנו ממנו בתוך יום הכיפורים.

אמנם כתב הרמב"ן (ברכות נא: בד"ה נ"ל) לבאר בזה, כי עיקר תשמישו של הנר הוא להאיר ולהשתמש בו לאורו, ולכן כל שנעקר ממנו עיקר ההשתמשות, שייך לומר כי אחר יום הכיפורים מתחדש עיקר הנאותו, והואיל ולא יכלו להשתמש בו לעיקר מטרתו.

היתר ברכה במוצאי שבת אף על נר
שלא שבת משום שהוא תחילת ברייתו

ו. ואמרו בגמרא, כי לכאורה אף מוצאי שבתות לא היה מקום לברך אלא על נר ששבת, אך הטעם שמברכים במוצאי שבת אף באור היוצא מן העצים והאבנים, הוא משום שמוצאי שבת היה תחילת בריאתו של האור על ידי אדם הראשון אחר בריאתו, ולכן מאחר והוא תחילת ברייתו, יש מקום לברך אף על נר שלא שבת אלא הודלק במוצאי שבת.

חקירה בגדר החיוב של מוצאי
שבת לעומת יום הכיפורים

ז. מעתה יש לנו לדון, האם במוצאי שבת יש את שני הטעמים, היינו הטעם הראשון של התחדשות הנאותו, כי הרי אף ביום השבת אסור ליהנות ממנו, ולכן התחדשות הנאותו הוא במוצאי שבת ומטעם זה יש לברך אז על הנר, אם כי לפי טעם זה היו מברכים רק על נר ששבת. והטעם השני משום תחילת ברייתו של האור, ומכח טעם זה יכולים לברך אפילו על אור היוצא מעצים ומאבנים. ואילו ביום הכיפורים אין את הטעם השני, לכן אין לברך רק על נר ששבת, שבו שייך הטעם הראשון.

מאידך ניתן לומר, כי במוצאי שבת יש רק את הטעם השני של תחילת ברייתו, ואילו במוצאי יום הכיפורים יש רק את הטעם הראשון של התחדשות הנאותו, ואין כוונת הגמרא לומר שבמוצאי שבת יש את שני הטעמים.

שאלה: נזכר במוצאי יום הכיפורים בשעה מאוחרת שעדיין לא בירך על הנר, ואין ידו משגת למוצאי נר ששבת, האם חייב לחזור עליה גם בטורח מרובה.

א. דין חיזור אחר הנר במוצאי שבתות השנה
א. תחילת דברינו בעיקר דיני ברכת הנר במוצאי שבת שבכל ימות השנה, לעומת דיני ברכת הנר שבמוצאי יום הכיפורים.

בדין נר של מוצאי שבת מבואר בדברי הגמרא (ברכות נג:) "אמר רב יהודה אמר רב, אין מחזירין על האור כדרך שמחזרים על המצות. אמר רבי זירא, מריש הוה מהדרנא, כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב, אנא נמי לא מהדרנא, אלא אי מקלע לי ממילא, מבריכנא". דין זה נפסק להלכה בשולחן ערוך (סי' רצ"ח סעיף א') ללא כל חולק.

מעתה יש לנו לברר בדין חיזור אחר הנר במוצאי יום הכיפורים, האם חילוק יש בדבר בין נר של מוצאי שבת לנר של מוצאי יום הכיפורים, או שאין חילוק ביניהם, ודין שניהם שוה שאין מחזירין אחריהם.

ב. חילוק דיני ברכת הנר במוצאי יום
הכיפורים מברכת הנר במוצאי שבת

דין ברכת הנר במוצאי יום
הכיפורים רק על נר ששבת

ב. בדברי הגמרא (פסחים מ.) מבואר, כי קיים חילוק גדול בין ברכת הנר של מוצאי יום הכיפורים לעומת ברכת הנר של כל מוצאי שבתות השנה, כאשר בתחילה הביאו בגמרא מחלוקת האם בכלל מברכים על הנר במוצאי יום הכיפורים, או שאין מברכין עליו רק במוצאי שבת, אך למסקנא מבואר בדברי הגמרא, כי אף אם מברכים על הנר במוצאי יום הכיפורים, מכל מקום במוצאי שבת יכולים לברך גם על אש היוצא מן העצים והאבנים שהדליקוהו במוצאי שבת, אך במוצאי יום הכיפורים אין לברך על אש היוצא מן העצים והאבנים, אלא על נר ששבת בכל יום הכיפורים ממלאכת איסור, והיינו שצריך הנר להיות דלוק מערב יום הכיפורים, ואז יכולים לברך על אורו במוצאי יום הכיפורים. כך נפסק להלכה בשולחן ערוך (סי' רצ"ח סעיף ח') בלא כל חולק.

שיטת רש"י בטעם הדבר
משום התחדשות הנאותו

ג. בטעם הדבר שאין מברכים אלא על נר ששבת כתב רש"י (בד"ה באור ששבת): "דהיא ברכה משום

ביאור דין ברכה על אור היוצא מעצים ואבנים במוצאי שבת ומוצאי יום הכיפורים

ט. וזכה ביאר הרמב"ן למה אין מברכים על אש היוצא מן העצים והאבנים במוצאי שבת, הואיל וכל הברכה הוא רק בהנאה מדבר שכבר היה מלפני כן, כגון בברכת הריח, הרי שהדבר שמוציא את הריח כבר היה מתחילה, אלא שעתה מתחיל הוא ליהנות ממנו, ועל זה שייך לברך, אמנם במקום שלא היה הדבר קיים לפני כן, אין לברך על ההנאה הבאה ממנו, ועל כן האש שהדליקו מן העצים והאבנים במוצאי שבת, אין עליו הגדרת ברכת הנהנין, כי אין מברכים אלא על דבר שמציאותו היתה קיימת קודם לכן.

אלא שלפי זה מקשה הרמב"ן, מדוע במוצאי שבת יכולים לברך על נר היוצא מן העצים והאבנים, מאחר ולא היה הדבר לפני כן, אם כן אין מקום לברך עליו, כי לא שייך בו הגדרת הנאה המחייבת ברכה. על זה כתב הרמב"ן, כי מאחר ובמוצאי שבת נברא האור, שוב יש לחייב ברכה מצד ברייתו, ודימה הרמב"ן את הדבר לדין ברכת החמה, שמברכים כאשר מתחיל תקופת החמה מחדש, כך גם כאשר מגיע זמן תחילת בריאת האור, יש מקום לברך עליו, וזה שייך אפילו באש היוצא מן העצים ומן האבנים.

י. העולה מדברי הרמב"ן, כי בעצם טעם ברכת הנר של מוצאי יום הכיפורים שייך גם כן בכל מוצאי שבת, הואיל ולמעשה נפסק האפשרות ליהנות מן האור, לכן חל עליו חיוב לברך ככל ברכות הנהנין, אלא שבמוצאי שבת יש מקום לברך גם על אור היוצא מעצים ומן האבנים הואיל ושייך גם חיוב ברכה מצד תחילת ברייתו.¹

דברי הרשב"א בתשובה שעיקר הטעם במוצאי שבת משום הטעם של התחדשות ההנאה

יא. ככל זה כתב גם הרשב"א בתשובה (ח"א סי' קכ"ט) אחר שנשאל מה טעם קבעו לברך על האש יותר משאר דברים שהיו יכולים לתקן לברך עליהם בשעת ברייתם [השוואל הציע שהוא משום שנברא על ידי האדם], כתב לתרץ בקצרה: "יש טעם טוב מזה [היינו מתירוצו של השואל], לפי שנאסר בשבת וכל מוצאי שבת חזר להתיר, וכאלו נתחדש עתה. ומשום כך מברכין עליו אף במוצאי יום הכיפורים, מפני שבימים נאסר ועתה הותר, וכאילו נתחדש עתה", הרי מפורש בד' הרשב"א כי אף טעם של מוצאי יום הכיפורים שייך בכל מוצאי שבת, ואדרבה מדבריו נראה כי זה הוא עיקר הטעם, ולא טעמו של תחילת ברייתו [היינו לכאורה כד' הרמב"ן, דרך מועיל ברכה גם על אור היוצא מן העצים והאבנים הואיל ותחילת ברייתו הוא, אך אין זה עיקר החיוב ועיקר התקנה].

כך גם מבואר בדברי הרשב"א (פסחים נד. בד"ה אין מברכין) בביאור טעמי הדבר.

דין חיזור אחר הנר במוצאי יום הכיפורים לדעת הרמב"ן והרשב"א בתשובה

יב. לכאורה לפי שיטת הרמב"ן והרשב"א בתשובה וסייעתם, אם מצאנו כי גבי שבת אין מחזרין אחר הנר, לכאורה הוא הדין גם ליום הכיפורים, כי מאחר וחיוב זה של הנר במוצאי שבת הוא גם כן מצד ברכת הנהנין על הנאה מן האור אחר שהיה הפסק בזמנו, אם כן אף במוצאי יום הכיפורים אין חיוב לחזור אחר הנר.

והדברים מפורשים בדברי הרמב"ן בסו"ד, שכתב כי מאחר וכל הטעם הוא משום שמחויב לברך על האור המתחדש, אם כן כל שאינו רואה את האור המתחדש אין עליו חיוב לראות האור, לכן אין מחזרין עליו. והרי דבריו אלו מתייחסים בפירוש גם על טעם החיוב של מוצאי יום הכיפורים, ועם כל זה כתב שאין מחזרין עליו.

ד. דעת הראב"ד שמחזרין אחר נר של יום הכיפורים להבנת הפרישה והגר"א

דברי הראב"ד כי חיוב ברכת הנר במוצאי יום הכיפורים מדין הבדלה בין יום הכיפורים לשאר ימים

יג. הרשב"א (ברכות נג. בד"ה אמר רב יהודה) הביא שיטת הראב"ד, אשר לדעתו אין מחזרין רק אחר נר של מוצאי שבת, אבל נר של מוצאי יום הכיפורים מחזרין עליו, וכתב טעם הדבר: "לפי שאינה כברכת הנהנין, אלא כברכת הבדלה, שמברך לבוא יתברך שהבדיל לנו בין זה היום לשאר הימים, שכל היום היינו אסורים להשתמש בו, ועכשיו אנו מותרין בו".

בדבריו מבואר טעם חדש לחיוב הברכה במוצאי יום הכיפורים, שהוא מעין ברכת הבדלה בין יום הכיפורים לשאר ימות השנה, אשר בשאר הימים מותרים ליהנות מן האור, ואילו ביום הכיפורים אסור ליהנות מן האור.

יד. המגיד משנה (פכ"ט משבת הכ"ז) העתיק את דברי הראב"ד, ובעקבות כך הביא השולחן ערוך (סי' רצ"ח סעיף א') כי יש אומרים שיש לחזור אחר נר של יום הכיפורים, בלא שהביא משמעות שאין מחזרין אחריו אף ביום הכיפורים. אמנם בהלכות הבדלה של יום הכיפורים בסימן תרכ"ד לא הזכיר השולחן ערוך דבר אודות דין זה.

הבנת הפרישה בדעת הראב"ד כי טעם של מוצאי יום הכיפורים אינו במוצאי שבת

טו. הפרישה (או"ח סי' רצ"ח ס"ק א') תמה על שיטת הראב"ד, דלכאורה מה חילוק יש בין נר של מוצאי שבת לנר של מוצאי יום הכיפורים, הרי כל מה שיש לחייב ברכת הנר במוצאי יום הכיפורים, קיים גם כן ביחס לחיוב של מוצאי שבת.

מכאן זה חידש הפרישה בדעת הראב"ד, כי מאחר ומועיל גם ברכה על אש היוצא מן העצים והאבנים, אם כן בהכרח לומר כי במוצאי שבת אין כלל חיוב

של ברכה מצד התחדשות הנאתו, אלא כל החיוב הוא רק משום תחילת בריאתו, ועל כן בסופו של דבר אין לחזור עליו במוצאי שבת הואיל ואין חיוב מצד התחדשות הנאתו, מה שאין כן במוצאי יום הכיפורים.

משמעות דברי הגר"א כביאור הפרישה

טז. כדברי הפרישה משמע בדברי הגר"א, שכתב לצייין בביאורו (סי' רצ"ח ס"א) טעם הדבר שיש לחזור אחר נר של יום הכיפורים לעומת נר של מוצאי שבת שאין מחזרין אחריו, שהוא על פי המבואר בסי' רצ"ח סעיף ח', שם נתבאר כי ביום הכיפורים אין לברך על אור היוצא מן העצים והאבנים, ואילו במוצאי שבת יכולים לברך עליו.

משמע בזה, כי לדעת הגר"א חילוק זה נובע מכח דיניהם השונים, והיינו שטעם ברכת הנר במוצאי שבת שונה הוא מטעם ברכת הנר במוצאי יום הכיפורים, והיינו כדברי הפרישה. וכן כתב השער הציזון (סי' רצ"ח ס"ק ב') בדעת הגר"א.

אך כל הרואה דברים אלו עומד ותמה, כי דברים אלו זרים ומוזרים הם להיאמר, כי מה סיבה יש לעקור את החיוב מצד התחדשות הנאה שיש במוצאי שבת, והוא תמוה מצד עצמו.

ה. דעת הראב"ד שמחזרין אחר נר של יום הכיפורים כהבנת המגן אברהם והשו"ע הרב

דברי המאירי בשם הראב"ד דברכת הנר הוא משום הבדלה בין יום הכיפורים לשאר ימים טובים

יז. ומצאנו הבנה נוספת בדעת הרשב"א, והוא על פי דברי המאירי (ברכות נג. בד"ה ברכה זו) שהביא את שיטת הראב"ד בשינוי קטן: "ומגדולי המפרשים פירשו כו' ואף הם כתבו שבמוצאי יום הכיפורים מחזרין עליו, שאין טעם ברכת האור באותו הפרק מטעם בריאתו, אלא שלטעם שהיינו אסורים בו כל היום ועכשיו מותרין, והוא לה כעין הבדלה שמבדיל בין יום זה לשאר ימים טובים".

מבואר בלשון המאירי, כי הברכה אינו משום הבדלה בין יום הכיפורים לשאר הימים, אלא הוא כעין תקנה שתיקנו בכדי שיהא גלוי וידוע לכולם, כי אל אף שאין יום הכיפורים נידון כיום השבת, עם כל זה אין דינו כשאר ימים טובים שהותר בהם מלאכת הבערה לצורך אוכל נפש, אלא ביום הכיפורים אסור הבערה גם לצורך אוכל נפש, ולכן תיקנו שיברכו על האור במוצאי יום הכיפורים, שיהא ברור לכולם כי היו אסורים עליו.

דברי המגן אברהם והשו"ע הרב שביאורו כן בדעת הראב"ד

יח. המגן אברהם (סי' רצ"ח ס"ק ב') ביאר שיטת הראב"ד גם כן כדברי המאירי, שטעם הדבר שמחזרים עליו הוא להודיע כי מובדל הוא משאר ימים טובים, בכך שנאסר בו הבערה אף לצורך אוכל נפש [יתכן כי לדעתו יש להגיה בדברי הרשב"א כי אין ההבדל בין

1 אלא שיש להעיר על זה, כי לכאורה לדעת הרמב"ן המברך על אור היוצא מעצים ואבנים, יתחייב שוב לברך על אור שהיה מתחילה מדין ברכת הנהנין, הואיל ונפסק הנאתו. וצ"ל דעל ידי הברכה על האור היוצא מעצים ואבנים מועיל לפטרו גם מחיוב ברכת הנהנין, והוא תמוה לומר כן, וצ"ע. ואולי צ"ל לדעת הרמב"ן אין במוצאי שבת רק חיוב משום זכר למעשה בראשית, אך זה לא מבואר כלל בד' הרמב"ן, ויל"ע בכ"ז.

יום הכיפורים לשאר ימים, אלא להוסיף תיבת טובים, כי החילוק הוא בין יום הכיפורים לשאר ימים טובים].
כדברי המגן אברהם מעתיק גם השולחן ערוך הרב (סי' רצ"ח סעיף ב'), שהטעם הוא משום הבדלה בין יום הכיפורים לשאר ימים טובים לענין היתר הבערה לצורך אוכל נפש.

ביאור הצ"ח מדוע היה מקום להתיר הבערה ביום הכיפורים

יט. הצ"ח (ברכות נג: בד"ה אין מברכין) נקט עיקר כדברי המגן אברהם, והוסיף לבאר בזה, מה שיש להקשות לכאורה בשיטת הראב"ד, כי לכאורה מה ראו לקבוע את ההבדלה בין יום הכיפורים לשאר ימים דווקא באור האש, הרי יכלו לקבוע זה על שאר מלאכות, ויתכן כי אין כל כך מצוי מלאכות אחרות, מכל מקום טעמא בעי.

וכתב הצ"ח לבאר בזה, כי דווקא לגבי הבערה היה מקום לומר כי אין בזה איסור ביום הכיפורים, הואיל וקיימא לן (שבת ע.) הבערה ללא יצאת, וכתבו התוספות (פסחים ה: בד"ה לחלק) שלפי זה אין הבערה מוגדרת כמלאכה אלא כלאו, וממילא היה מקום לומר שהוא לאו רק על יום השבת, ולא על יום הכיפורים, לכן הוצרכו לעשות תקנה מיוחדת שידעו הכל כי יש לחלק בין שאר ימים טובים ליום הכיפורים לענין היתר הבערה לצורך אוכל נפש.

[כ. על פי זה כתב לחדש, כי מה שאמרו בגמ' (פסחים ח.) דאבוקה להבדלה מצוה מן המובחר, לא קאי על ברכת הנר של כל מוצאי שבת, כי במוצאי שבת אין מחזרין עליו ואם כן אי אפשר להגדירו כמצוה, אמנם במוצאי יום הכיפורים אז יש חיוב מצד התקנה שידעו שנאסרה הבערה ביום הכיפורים, על זה שייך לומר דעל ידי אבוקה הוא מצוה מן המבחר, אך מסקנתו כי מדברי הפוסקים אין נראה כך, אך לדעתו היה מקום לומר כן.]

ו. העולה להלכה משיטות הראשונים

דעת הרמב"ן והרשב"א בתשובה שאין מחזרים אחר נר של יום הכיפורים

כא. העולה לנו מכל זה, כי לכאורה לדעת הרמב"ן והרשב"א בתשובה, לכאורה אין מחזרין על נר של מוצאי יום הכיפורים גם כן, ואילו לדעת הרשב"א לפי ב' ההבנות הנזכרות הן של המג"א והשו"ע הרב, והן של הפרישה והגר"א, יש מקום לחלק ביניהם.

2 כדבריו שנה גם כן בהלכות יום הכיפורים (סי' תרכ"ד ס"ק ד') שם כתב, כי אף אם חל יום הכיפורים בשבת אין לברך על אור היוצא מן העצים והאבנים, כי צריכים לברך על אור ששבת להראות כי מקודש הוא משאר ימים טובים, ע"ש.

לפי זה נראה, כי מה שהזכיר השולחן ערוך את שיטת הרשב"א כיש אומרים, אף שלא הזכיר שיטה חולקת, לכאורה כוונתו לשיטת הרמב"ן והרשב"א בתשובה, שלדעתם אף נר של יום הכיפורים אין מחזרין עליו.

שיטת הריטב"א והמאירי שאין לחזר אחר נר של יום הכיפורים

כב. אכן מצאנו מפורש שיטות בראשונים שאין לחזר אף אחר נר של יום הכיפורים, הריטב"א (פסחים נד. בד"ה ועוד כתב) כתב להדיא שאין מחזרין אף אחר נר של יום הכיפורים, והדברים תואמים לשיטת הרמב"ן, אשר הריטב"א הוא מבית מדרשו של תלמידי הרמב"ן, ועל כן הדברים מורים על דעת הרמב"ן בדבר.

המאירי (ברכות נג: בד"ה ברכה זו) כתב גם כן לחלוק על שיטת הראב"ד, וכותב כי מסברא אין כל מקום לחלק ביניהם, ובפרט שלא הזכירו בגמרא שאין מחזרים אחר הנר רק במוצאי שבת, אלא אמרוהו בסתמא, ואם כן הדברים מוכיחים כי אף ביום הכיפורים אין מחזרים אחריו.

כג. הערוך השולחן (סי' רצ"ח סעיף ד') כתב בפשיטות, כי מסתימת הרמב"ם והטור שלא הזכירו חילוק בדבר, יש ללמוד כי לדעתם אף נר של מוצאי יום הכיפורים אין מחזרין עליו.

ז. חילוקים נוספים התלויים במחלוקת הראשונים בדין חיזור על ברכת הנר במוצאי יום הכיפורים

דין ערבות בברכת הנר של מוצאי יום הכיפורים

כד. מלבד המחלוקת הנ"ל האם חייבים לחזר אחר נר של מוצאי יום הכיפורים, יש להוסיף ב' חילוקים בין השיטות הנזכרות, לדינים נוספים בברכת הנר.

הראשון, מה שנחלקו האחרונים האם יש דין ערבות על ברכת הנר לומר שאם יצא מוציא, וכמו שהביא השולחן ערוך הרב (סי' רצ"ז סעיף ט') את שני השיטות, ותלה המחלוקת בגדר חיוב ברכת הנר, האם מאחר וחיוב הברכה הוא רק משום תחילת ברייתו, אם כן אף שכבר יצא מוציא, או שמא מאחר ואין מחזרין אחריו, אם כן אין על זה חיוב משום ערבות ואינו יכול להוציא.

ולפי הנזכר במוצאי יום כיפורים לדעת הרשב"א שמחזרים אחר הנר, א"כ כולו עלמא יועיל ערבות, ועל אף שיצא יוכל להוציא האחרים.

כה. ויש להוסיף, כי אף אם נקבל להלכה את שיטת הראשונים שאין מחזרים אחר הנר במוצאי יום הכיפורים, מכל מקום הרי יש כאן ספק ספיקא,

ספק אם יצא מוציא אף בברכת הנר, וספק אם מחזרין אחר הנר במוצאי יום הכיפורים, ועל כן יהיה מקום להקל בזה לכו"ע.

חיוב נשים בברכת הנר במוצאי יום הכיפורים

כו. השני, בחיוב נשים בברכת הנר, והוא מה שיצא לדון הביאור הלכה (סי' רצ"ו סעיף ח' בד"ה לא יבדילו) האם יש לחייבם, ובין הדברים כתב דאף שנקבע כסדר מברכת ההבדלה, מכל מקום אין לחייבם, הואיל ויכולים לפזר הברכות, וכן מה שאין צריכים לחזר אחריו, על כן אין לחייב את הנשים.

ולדעת הרשב"א במוצאי יום הכיפורים יש לחזר אחר הנר, א"כ יש מקום לחייב אף את הנשים, והגם כי לדעת הפרישה והגר"א שהוא הבדלה בין יום הכיפורים לשאר הימים אין לחייבם כל כך, אך לדעת המגן אברהם ודעימיה שהוא תקנה להבדיל בין יום הכיפורים לשאר המועדים שהותר בהם הבערה לצורך אוכל נפש, אם כן יש מקום לומר כי אף הנשים יהיו חייבים לחזר אחר הנר, כי גם הנשים צריכים לידע כי יום הכיפורים אסור בהבערה שלא כשאר ימים טובים.

ח. הלכה למעשה בנוכר בשעה מאוחרת במוצאי יום הכיפורים שלא בדרך על נר ששבת

היתר להקל בשעת הדחק כשיטות הראשונים שאין מחזרין אחר נר של מוצאי יום הכיפורים

כז. נמצא לפי זה, כי מאחר ויש שיטות מפורשות כדברי הראשונים שאין צריכים לחזר אף אחר נר של יום הכיפורים, והן הרמב"ן והרשב"א בתשובה, והריטב"א בפסחים והמאירי בברכות, על כן לכאורה בשעת הדחק יש מקום להקל, שאם אין תחת ידו נר ששבת, אין להטריחו יתר על המידה.

שיעור הטירחיה שהיבים לטרוח לשיטות שיש לחזר אחר הנר

כח. אכן בעיקר שיעור הטירחיה שצריך לטרוח לחשוש לצאת ידי חובת השיטות שצריכים לחזר אחר נר של יום הכיפורים, שמעתי ממורה הוראה מובהק שאמר לי, כי יש ללמוד דין זה מדין נטילת ידיים, אשר הוא גם כן חובה, ועם כל זה מבואר (סי' קס"ג סעיף א') כי שיעורו לאחוריו הוא כמהלך מיל, ובפרט שיש להקל יותר, כי אין ידוע לו אם ימצא תוך כדי שיעור מיל נר ששבת, לכן יש מקום להקל בזה, ועל כל פנים יותר ממיל אין צריך לטרוח לבדוק אחר נר ששבת.

קול התורה

פנינים יקרים באת הה"צ רבי רוד פראג'ר שליט"א
נשיא ההתאחדות קהילות ההרדים בעיר הבירה לונדון יב"ו

ה' יראה' (שם כב, יד) וכדאינא בפסקיתא זוטא (פרשת וירא כ"ב י"ד) דמלכי צדק קרא לה שלם ואברהם קרא אותה יראה לפיכך נקראת ירושלם על שם שני צדיקים אלו. וי"ל דכוונת הפסוק היא שכל זמן שנקראת עדיין רק "שלם" כפי שנתן לה מלכי צדק ועדיין לא צורף לה שם יראה שנתן לה אאע"ה, עדיין היתה השראת השכינה שם בבחינת סוכה דירת ארעי, ולא בבחינת מעון דירת קבע, ודירת קבע היתה אז בציון, והיינו 'ויהי בשלם סוכו' כל זמן שהיתה נקראת שלם לחוד היה השראת השכינה בבחינת סוכה, 'ומעונתו - היתה בעיקר - בציון', ורק אחרי שבא אאע"ה וחדש בה ענין יראה וזכה בזה לכל דורותיו, אז באה השכינה מציון לירושלים ונעשה שם השראת השכינה קבועה.

למה הקדימה התורה דיני לולב והמשנה דיני סוכה

הנה יש לדקדק למה בפרשת אמור (פרק כג) הקדימה תורה מצות ארבעת המינים לפני מצות סוכה, ולכאורה הלא חיוב ישיבת סוכה קודם שמתחיל בתחילת הלילה ואילו מצות ארבעה מינים זמנה רק ביום, ומה גם שחז"ל במשנה במסכת סוכה אכן הקדימו דיני הסוכה בשני פרקים הראשונים והמתינה עם דיני ארבעת מינים עד פרק שלישי.

ונראה דהנה כבר האריכו האחרונים שמצות האכילה בסוכה של שבעה אינה מצוה חיובית אלא מצוה קיומית, שאם רוצה לאכול מחויב לאכול בסוכה, אך אין חיוב אכילה בסוכה כל שבעה לבד בלילה הראשונה שאיתקש לאכילת מצה של ליל ט"ו ניסן, והנה מדין תורה הרי בזמן שבית המקדש קיים יש מצוה חיובית של נטילת לולב כל שבעה במקדש, ובכ"ל י"ל שכאשר ניתנה התורה במדבר והיה המשכן קיים היה ג"כ חיוב נטילת לולב ומינוי כל שבעה במשכן, אשר על כן הקדימה התורה פסוקי חיוב נטילת לולב ומינוי שהוא מצוה חיובית כל שבעה, משא"כ ישיבת סוכה שאינה אלא מצוה קיומית כל שבעה.

אך במשנה שסידרה רבינו הקדוש אחר חורבן הבית שאז כבר לא היתה נטילת לולב ומינוי מצוה קיומית כל שבעה אלא יום ראשון בלבד, על כן הקדים אכן דיני ישיבת סוכה שהיא קודמת בזמן והיא מצוה חיובית לילה הראשון משא"כ נטילת לולב אינו מצוה חיובית רק למחרת ותו לא.

מצות השמחה במצוות ההג שכ"א יתבונן לפי מצבו

חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מאגרנך ומיקבך ושמחת בחגך אתה ובנך (דברים טז, יג). הרי שנצטוונו לקיים מצות סוכה בשמחה, וגם המצוה הנוספת שנצטוונו בחג הסוכול והוא מצות נטילת לולב נצטוונו לקיים בשמחה כמו שאמר הכתוב (ויקרא כג, ז) 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים', אלא דשבעת הימים של ד' המינים והשמחה עמהם מצותן היא רק בביהמ"ק כדמבואר במתני' דסוכה (מ"א). משא"כ מצות החג גופה מצוותה אף בזמן הזה [וע"ש ברש"י בשם התו"כ דנלמד מדכתיב לפני ה' וגו'] .

מצות סוכה מעיד על אמונה תמה בכל המצבים

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל (ויקרא כג, מג). בגמ' (סוכה דף יא:) מבואר דהני סוכות הם ענני הכבוד, וכן מובא להלכה בשו"ע (או"ח ס' תרכ"ה) ופירשו המפרשים [עי' טור] דהא דנקבע חג הסוכות בתשרי אף דענני כבוד התחילו להגן עליהם ביציאת מצרים בחודש ניסן, היינו טעמא משום דבתשרי כבר תחילת ימי החורף והקור ואז מוכח יותר שמקיים מצוה כשיוצא מדירת קבע לדירת ארעי, משא"כ ביומי ניסן שהם תחילת ימי הקיץ והחום מתגבר לא נראה שיושב בסוכה לשם מצוה, דבלא"ה ניחא ליה לישב בסוכה [עי' בספר הסוכה בשם המהרי"ל והאבן עזרא בזה].

אמנם צ"ע מהא דאיתא בגמ' (ע"ז דף ג.) דלעתיד לבוא יבואו אומות עולם ויטענו שאילו היו נותנים להם את המצוות היו גם הם מקיימים אותם כמו עם ישראל, אז ינסה אותם הקב"ה במצות סוכה ויוציא חמה מנרתיקה והם יבעטו בה, עכ"פ חזינן מינה דנסיון הסוכה הוא החום ולא הקור.

ונראה דהנה התם חפץ הקב"ה להעלות על נס את ההבדל הגדול שיש בין ישראל לעמים, ועיקר הנסיון שכלל ישראל מיוחד בכוחו לעמוד בו הוא העמידה בתום ובישר בהסתר, דהיינו בהנהגת השי"ת שנראות כסתירות, ועם כל הסתירות נשארים עם בני ישראל נאמנים לאמונתם ולא מסירים מעל עצמם עול מלכות שמים בכל המקרים, ומדה זו ירשו מאבותיהם אברהם ויצחק ע"ה, כי בנסיון העקידה אמר לו הקב"ה לאברהם להקריב את בנו יחידו שהוא בעצמו הבטיח לו בו שזרעו יהיה כחול הים, וביצחק יקרא לו זרע, ועכ"ז לא הרהרו אחר גזירתו ית' ומאמרו אלא הלכו יחדיו בשמחה לקיים רצונו ית' בתמימות.

וזה גם ענין הנסיון שבמצות סוכה, כי אף אומות העולם יודעים שטעם מצות סוכה בתשרי הוא מפני הקור, ועל זה היו מוכנים להקריב את עצמם, אך בפתע פתאום בא להם הנסיון באופן אחר דהיינו ע"י חום, אז הוא נסיון ההסתר פנים של הסתירות, בזה אין הם יכולים לעמוד, משא"כ עם בני ישראל עומדים איתנים וחזקים באמונתם בכל אופני הנסיונות.

ובזה יש ליתן טעם לשבח על מה שקבעו לקרוא בשבת חוה"מ סוכות דוקא בפרשת כי תשא הפזוקים בהם מבקש משה רעיא מהימנא מהשי"ת 'הודיעני נא את דרכיך' (שמות לג, יג) ופירשו חז"ל (ברכות דף ט.) ששאל אז למה יש צדיק ורע לו רשע וטוב לו וכו', כי זהו עיקר הנסיון בגודל ההסתר פנים של הסתירות הנראות לעיני בשר, ועל זה מאיר ובא חג הסוכות להתחזק בכל המצבים באמונה תמה וברורה בכורא עולם ב"ה.

עיקר השראל השכינה נקבעה ע"י היראה

ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון (תהילים עו, ג). שלם היינו ירושלים, והשם "שלם" ניתן לה ע"י מלכי צדק מלך שלם (בראשית ידף יח), וירושלים הוא צירוף "יראה שלם" כמבואר במדרש (בראשית רבה נ"ז ט"ז), ונקראת "יראה" מפי אברהם אבינו ע"ה שאמר 'בהר

אומר מן ההדש

פנינים מתוך השיעור השבועי מאת הגאון המופלא
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

גדר ירושת בן שאין לו אחים

א

דין בכור הנוטל פי שנים

אדם שמת והניח חמשה בנים הרי הגדול שבהם נוטל מהירושה שני חלקים כנגד אחיו כדין בכור הנוטל פי שנים, שנאמר (דברים כא, יז) "כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו". ואופן נטילת פי שנים הוא שמחלקים את כל הירושה לששה חלקים הבכור נוטל ב' חלקים ושאר האחים נוטלים חלק אחד, והיינו שהבכור נוטל כשני אחים ונקרא בלשון הגמ' 'פי שנים כאחד'.

ובבבא בתרא (קכב:) דנה הגמ' בזה והקשו בגמ' מהיכי תיתי שביאור הכתוב 'פי שנים' היינו שנוטל פי שנים כאחד ודילמא יטול פי שנים בכלה נכסים דהיינו שיטול שני שלישים מכל הנכסים ובמותר יחלקו שאר האחים, ודנה הגמ' בסברות לכאן ולכאן "ודין הוא, חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה, מה חלקו עם אחד פי שנים כאחד אף חלקו עם חמשה פי שנים כאחד, או כלך לדרך זו, חלקו עם אחד וחלקו עם ה', מה חלקו עם אחד פי שנים בכל הנכסים אף חלקו עם ה' פי שנים בכל הנכסים", ומסיק הגמ' דילפינן ליה מקרא ד'והיה ביום הנחילו את בניו', דריבוי הירושה שמקבל הבכור הוא אצל האחים וה'פי שנים' היינו שנוטל כשני אחים ולא פי שנים בכל הנכסים.

ירושת בכור שאין לו אחים

ובדבר אברהם (ח"א סי' כז) דן באופן שלא הותר המת אלא בן אחד ואין לו אחים שהוא יורש את הכל, האם ירושתו הוא מדין בכור הנוטל פי שנים או מדין פשוט. ונפקא מינה דהנה בדין מעשר בהמה אי' במתני בבכורות (נה:) דהלוקח בהמה או שנתנה לו במתנה פטור מן המעשר, אבל היורש חייב במעשר בהמה דאיתא בהמשך המשנה (נו:) קנו מתפיסת הבית חייבין", והנה הבכור הנוטל פי שנים דינו הוא כמתנה כנאמר 'לתת לו' פי שנים וכלשון הגמ' בב"ב (קכד:) 'מתנה קרייה רחמנא', ומחדש הדבר אברהם שאם נפלו לו לבכור עשר בהמות בחלקו היתר על שאר אחיו פטור הוא מלעשרם כדין המקבל מתנה.

נפק"מ למעשר בהמה

אמנם מי שאין לו אחים יורש כל נכסי אביו יש לדון אם מה שירש את כל הנכסים

ב

מלך יוצא יד"ח בירושת ס"ת אחד

ובימי בחרותי שמעתי מאחד מחברי לברר בזה, דהנה המלך מצווה לכתוב לו שני ספרי תורה דכתיב (דברים יז, יח) 'וכתב לו את משנה התורה הזאת' וכדילפי' מיניה בסנהדרין (כב.) אחת שיוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו. והנה מצות כתיבת ס"ת אין אדם יוצא בירושה שאם ירש אדם ספר תורה לא יצא ידי חובת כתיבת ס"ת כמו שנפסק בשו"ע (יו"ד ריש סי' ער), וכן המלך אינו יוצא ידי חובתו בירושה שצריך הוא לכתוב בעצמו או על ידי שליח, והרמב"ם כתב בזה דספר תורה אחד יוצא המלך ידי חובתו בירושה ורק ספר אחד אינו יוצא יד"ח וצריך לכתוב בעצמו, ותמהו האחרונים על הרמב"ם מנא ליה דין זה.

'משנה התורה' היינו ספר שני

והאבן האזל והגר"ש רוזובסקי כתבו ליישב דהמלך לא נצטווה אלא שיהיו לו שני ספרי תורה ולא שיכתוב שני ספרי תורה דהיינו ספר נוסף יתר על שאר כל בני ישראל, אבל הספר הראשון אין חיוב עליו שיהיה לו אלא כדי שיוכל להיות לו ספר שני, ומשכך הרי ספר התורה הראשון אין בו כל דיני כתיבת ספר תורה שהרי אין דין כלל שחייב לכתוב את הספר הראשון אלא משום שחייב שיהיה לו שני ואין שני בלא ראשון, אך כיון שיש לו ראשון אף שבא לידו בירושה יצא ידי חובתו כיון שבפועל יש בידו ספר תורה אחד ויכול לכתוב ספר שני לצאת בו יד"ח, ואכן מה שאמרו בגמ' שאף המלך אינו יוצא יד"ח בירושה היינו בספרו השני.

וסמך לביאור זה מצאתי במפרשי התורה שכתבו בפר' מקץ על הכתוב ביוסף הצדיק 'מרכבת המשנה' שנתן לו פרעה, שפירשו שם המפרשים תיבת 'המשנה' דהיינו המרכבה השניה שהיתה ליוסף ולא קאי על כפילות המרכבות שהיו לו, וכן הוא כאן בספרי המלך 'משנה התורה' קאי על הספר השני שמחוייב המלך לכתוב ולא על שני ספרי התורה.

אם אין חלק פשוט אין חלק בכור

לפי זה אמר אותו בחור שאין לאב להעביר נחלת הבכור לאחיו אף בחלק הפשוט שבירושתו, שכן כדי שתהיה נחלתו

הוא מדין פי שנים שכשאין לו אחים ליטול כחלק אחד מן האחים נוסף על חלקו נוטל הוא את כל הנכסים, וכיון שכן הרי קיבל את חלקו במתנה כדין בכור המקבל במתנה פי שנים ופטור הוא ממעשר בהמה, או יש לומר שיוורש הוא את הכל מדין פשוט שהוא החלק היחיד בירושה ולכך נוטל את הכל, ואם כן חייב הוא לעשר הבהמות שנפלו לו בירושה כדין כל יורש.

דינא דר' יוחנן בן ברוקא

והגה"ק מרוגאטשוב בספרו צפנת פענח (הל' מתנ"ע מה: מדפי הספר, וכן בגליונות הש"ס ב"ב קלא.) כתב חילוק אחר לדינא מהחקירה הנ"ל, דהנה בב"ב (קל.) נחלקו ר' יוחנן בן ברוקא וחכמים אם יכול אדם לומר מי מבניו יירשנו ומי לא יטול חלק בירושתו, והכי איתא במתני' התם "האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה, ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי לו ליורשו אין דבריו קיימין", ע"כ. מבואר דסבירא ליה לר' יוחנן בן ברוקא שיכול אדם לומר כמה יירש כל בן וכן, ובגמ' נחלקו ת"ק ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן ב"ב בשיטת ר' יוחנן ב"ב דר' ישמעאל בריב"ב אמר דלא זו בלבד דסבירא ליה לר' יוחנן בן ברוקא דיכול להעביר מנחת אחד מהבנים בן אחר אלא אף מבן לבת יכול לומר תירש הבת ולא הבן דהיינו שלא רק בין ביורשים הראשונים אלא אף ליורש הבא אחר הבן דהיינו בת, ורבנן ס"ל דלא קאמר ר"י בן ברוקא אלא מבן לבן אבל לא מבן ליורש אחר.

דין דלא יוכל לבכר בחלק הפשוט

והנה אי' בגמ' (שם בע"ב) דאף לר' יוחנן בן ברוקא דיכול למנוע ירושה מבן אחד ולתתו לבן אחר מכל מקום חלק הבכור אינו יכול להנחיל למי שירצה כנאמר 'לא יוכל לבכר', והרש"ש דן בדין זה האם אמור הוא על נחלת הבכור בייתורו על שאר אחיו דוקא דהיינו במה שנוטל פי שנים או דלמא אף בחלק הפשוט שבירושתו אין האב רשאי להעביר נחלתו לבן אחר, והגר"ש רוזובסקי הביא שכבר כתב כן הריטב"א.

כפולה ויטול פי שנים צריך שיהיה לו החלק הפשוט גם כן כדי שהחלק השני יהיה יתר על החלק הראשון, ואילו יעביר האב את חלק הפשוט של הבכור נמצא שמה שיקבל לא יהיה פי שנים מאחיו אלא חלק אחד והרי העביר את נחלת הבכור והתורה אמרה 'לא יוכל לבכר'.

ועכ"פ נסתפק הרש"ש בדין זה וכבר קדמו הריטב"א בחידושייו אם דין דלא יוכל לבכר שאינו יכול להעביר נחלת הבכור לאחיו אף לר' יוחנן בן ברוקא אמור דוקא בחלק היתר על שאר האחים או אף בחלק הפשוט של הבכור.

ג

כשמנחיל חלק הפשוט לאחור השוה בכור לאחים

וראיתי בגליון כרם שלמה (גליון קי) הביאו מכתב מהגאון ר' קלמן יצחק קדישעוויץ זצ"ל שכתב לגאון מרוגאטשוב שדן בשאלה זו וכן הגה"ק מרוגאטשוב עצמו דן בזה בצפנת פענח החדשות (ח"ב ס"ד), וכתב הגאון הנ"ל סברא פשוטה וחזקה דמשמעות הכתוב 'לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור' היינו שלא ישוה את נחלת הבן הבכור לשאר הבנים, והלא אם בחלק הפשוט של הבכור יכול האב להחליט ולהעביר את הירושה לאח אחר הלא בפועל הושוה הבכור לשאר האחים בנחלתו דכיון שאין לו חלק הפשוט הרי חלק הבכור שוה בידו לחלק שאר האחים, אלא ודאי שאין האב יכול להנחיל למי שירצה בשום חלק מנחלת הבכור, ולכאורה ראייה ברורה היא.

ראיה שיכול להעביר חלק הפשוט

אך נראה להוכיח דשפיר יכול להעביר חלק הפשוט של הבכור לאחר מדברי רש"י בגיטין (עא.) דאיתא התם בגמ' שמי שנעשה אילם ורוצה ליתן גט לאשתו ואינו יכול בודקים אותו אם דעתו מיושבת עליו או לא, והביאה הגמ' ברייתא 'כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ולירושות', ומפרש הגמ' דירושה האמורה ירושת בנו הבכור, ופירש רש"י (ד"ה אמר רבי אבהו) 'אם רצה להשוות את הבכור כאחד מבניו, ומוכח בדברי רש"י שמוותר להנחיל נחלת הבכור לבן אחר בחלק הפשוט שבנחלתו דאל"כ היאך השוה נחלת הבכור לשאר אחים.

אך העירני הגאון ר' אברהם מרדכי גולדבלט שליט"א שכבר הקשו כן הבית מאיר והגרש ירחים וביארו דאירי שהקנה האב את חלק הפשוט שבנחלת הבכור מחיים במתנה ומשכך יכול הוא להעביר נחלתו ואין איסור דלא יוכל לבכר, אך צ"ב דהא כבר אמרו בברייתא שם 'מתנות' ומה

נוסף ב'ירושות' אם הירושות האמורות הן נמי מתנות, ועיי"ש בבית מאיר מה שהכריחו לומר כן.

על כל פנים מבואר דינו של ר' יוחנן בן ברוקא שיכול האב להעביר נחלת אחד מהבנים לבן אחר ולשיטת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אמורים דברי אביו אף באופן שמעביר נחלתו לבת ולא לבן אחר, אך חלק בנו הבכור אין האב יכול להעביר ולצד אחד בדברי הריטב"א והאחרונים היינו אפילו בחלק הפשוט שיש לבכור.

נפק"מ בחקירת הדבר אברהם

ומעתה כתב הצפנת פענח דיוצא לנו חילוק לדינא בחקירת הדבר אברהם בגדר ירושת בן יחיד שאין לו אחים אם הוא מדין בכור או מדין פשוט, באופן שמת והניח בן ובת שהבן יורש את הכל מדין תורה, שאם ירושת הבן הוא מדין פשוט יכול האב להנחיל נחלתו לבתו לשיטת ר"י אליבא דאביו ר' יוחנן ב"ב, אך אם ירושתו היא מדין בכור אינו יכול להעביר נחלתו לבת מדינא דלא יוכל לבכר. אך מכל מקום לית הלכתא כר' יוחנן בן ברוקא ואם כן אין נפקא מינה לדינא בדבריו, אך מ"מ כבר נפקא לן לדינא כמו שכתב הדבר אברהם לענין מעשר בהמה שנחלת הבכור נחשבת כמתנה הפטורה מלעשר בהמות שנפלו בחלקו והיורש חייב במעשר בהמה.

ד

בכור אינו נוטל פי שנים בשבח ובעל כן

ובצפנת פענח כתב להוכיח בחקירה זו מדברי הרשב"ם בב"ב (קכה:) שדנה הגמ' (קכד:) בירושת בכור שקודם שחלקו הנכסים השביחו הנכסים אם נוטל הבכור פי שנים גם בשבח או שדין פי שנים נוטל הוא רק בירושה שהותיר האב ובמה שהשביח חולקים כל האחים בשוה ומסקנא היא שאינו נוטל, ואמר' התם דירושת בעל בנכסי אשתו היא כדיני ירושת הבכור וכתב הרשב"ם דלגבי שבח ודאי הבעל נוטל פי שנים במה שהשביח דהא מיד כשמתה האשה נפלו הנכסים לרשות הבעל ואין צריך להמתין לחלוקה, וכיון שכן הרי כשגדלו הפירות ברשותו גדלו ובודאי נוטל חלק בהם, מה שאין כן בבכור שאינו מקבל חלקו אלא אחר חלוקה וחלק ירושתו רחמנא קרייה מתנה כדכתיב 'לתת לו פי שנים', לכך אינו נוטל במה שהשביח.

ירושת בן יחיד הוא מדין בכור

והוסיף עוד הרשב"ם להוכיח "ועוד דאפילו בכור כה"ג דליכא יורש אחר אלא הוא יורש כל נכסי אביו הכל מודים שיירש הכל ואפילו שבח הראוי דהא כי אשבוח ברשותיה אשבוח", עכ"ל. וקשה דהא הבעל נוטל מדין בכור ולכך נוטל פי שנים

גם בשבח כיון דברשותיה גדל, אבל הבכור כשאין יורש אחר הרי אינו יורש אלא מדין פשוט ולכך נוטל בשבח כדין פשוט ומה הראיה לדין ירושת בעל, אלא ודאי מוכרח דירושת בכור שאין לו אחים אינו מדין יורש פשוט בלבד אלא חצי ירושתו הוא מדין פשוט וחציה מדין בכור.

קושיא על דימויו של הרשב"ם

אך מכלל מקום הקשה בטל תורה להגה"ק ר' מאיר אריק זצ"ל בדברי הרשב"ם מה הוכחתו מבכור שאין יורש אחר זולתו ונשבח לאחר מיתה, דמהיכי תיתי שנוטל השבח מדין בכור דהא בכל בכור שיש לו אחים והשביחו הנכסים אין הבכור נוטל בשבח אלא חולקים אותו בין כל האחים, ואולי גם כשאין יורש אחר אין הבכור מקבל חלק פי שנים בשבח אלא בעיקר הירושה ללא השבח, ומה שזכאי בשבח היינו מדין פשוט שהרי כשיש אחים נוטלים הם כל אחד חלק בשבח, ומעתה מה ראייה מזה שנוטל השבח כיון דברשותיה גדלי כבעל, וכן הקשה הגר"ש רוזובסקי זצ"ל.

אך על כל פנים מדברי הרשב"ם מוכח דסבירא ליה דדין ירושת בן שאין לו אחים הוא מדין בכור ולא מדין פשוט.

שטר חצי זכר כשיש בן ובת בלבד

והנה לפנינו היה מנהג לכתוב 'שטר חצי זכר' דהיינו שבשעת הנישואין כותב הבעל לאשתו בכתובה שכאשר יסתלק מן העולם ויניח בנים ובנות יטלו הבנות כל אחת חצי מנחלת הזכר דהיינו שאם הניח ג' בנים פשוטים ובת אחת מחלקים הנכסים לשבעה חלקים וכל בן נוטל ב' חלקים והבת נוטלת חלק אחד והובא מנהג זה ברמ"א (ח"מ ס"י רפא סעי' ז). ועובדא הוה באחד שכתב שטר חצי זכר והניח בן אחד ובת אחת, וטען הבן שכיון שהוא בכור הרי הוא נוטל פי שנים ואף שהבת נוטלת כחצי זכר אין זה אלא בחלק הפשוט ויש לחלק את הנכסים לה' חלקים והוא יטול ד' והבת תיטול חלק א', שהיא נוטלת כחצי ירושת בן פשוט ולא מירושת בכור כשם שאם היו כמה אחים היתה נוטלת חצי מירושת הפשוטים והבכור היה נוטל חלק נוסף על כולם, כך כאן יטול הוא ב' חלקים כירושת פשוט ועוד ב' חלקים כירושת בכור הנוטל פי שנים והבת תטול חלק אחד כחצי זכר פשוט.

ומאיך טענו צד הבת שאין האח נוטל אלא מדין פשוט וכיון שכן אל לו ליטול אלא שני שלישי והיא תטול שלישי ככל חלוקה בין אחים ואחיות כשכתבו שטח"ז. ונדון גדול היה בזה בין גדולי האחרונים והשבוח יעקב כתב תשובה בדון הו"ד בפתחי תשובה (ס"ק סק"ז, עיי"ש) והדברים תלויים בחקירה האמורה ובראייה מדברי הרשב"ם.

מזרקחת היום

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מורינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זויס שליט"א
גאב"ד ביתר עילית

חג
הסוכות
תשפ"ד

קושיא על שיטת הרמב"ן מסוגיית הגמ' בסוכה במתני' דמי שבא בדרך / ישוב א' דמיירי ביו"ט שני ולא בחוה"מ ומיירי שיודע בקביעא דירחא / חקירה בדבר שהוא ספק דאורייתא אם חייב להפסיק סעודתו והוכחה לפי הנ"ל / מו"מ בחקירה הנ"ל, בדברי הגרעק"א גבי הבדלה וספירת העומר / עוד ישוב בדברי הרמב"ן דמיירי בירושלים ונטילת לולב מדרבנן / מבאר לפי"ז מחלו הרמב"ן והראב"ד / י"ל דנטילת לולב בירושלים הוי סייג וגדר וע"כ אינו עובר משום ב"ת / י"ל דחקירת המקראי קודש בבא לירושלים אחר עלות השחר תלי' בפלוגתת הרמב"ם והרמב"ן / אם מחמירין ביו"ט שני בדבר שאינו תלוי בקדושת היום /

קושיא על שיטת הרמב"ן מסוגיית הגמ' בסוכה במתני' דמי שבא בדרך

ביו"ט שני בחול המועד ובמקדש דחייב שם ליטול ז' ימים מה"ת, אבל לא מיירי מחול המועד במדינה דנטילת לולב שם הוי מדרבנן, ולכאוף בגמ' הנ"ל אמתני' דמי שבא בדרך מבואר להדיא דמיירי ביו"ט שני דנטילת לולב הוא מדרבנן, וקשה על הרמב"ן.

ישוב א' דמיירי ביו"ט שני ולא בחוה"מ
ומיירי שיודע בקביעא דירחא

ונראה ליישב בתרי אנפי, א. דהרמב"ן יפרש דמה דת' בגמ' דמיירי ביו"ט שני אין הכוונה לחול המועד אלא ליו"ט שני ממש, והא דהותר לו ללכת חוץ לתחום יש לפרש ע"פ דברי הגמ' בפסחים [גא ב] אמר ליה רב ספרא לרבי אבא כגון אנן דידיעין בקביעא דירחא ביישוב לא עבידנא [מלאכה ביו"ט שני] מפני שינוי המחלוקת, במדבר מאי א"ל הכי אמר רב אמי ביישוב אסור, במדבר מותר ע"כ.

וא"כ י"ל דמתני' דמי שבא בדרך מיירי באחד שיודע בקביעא דירחא, אלא שהציבור אינם יודעים ודינו דבמדבר מותר, וכיון שעכשיו הגיע לישוב והתחיל ביו"ט ע"כ צריך לגמור וכמו שמצינו לגבי ר"ה דאף שידעין שלא יקבלו כבר העדים מן המנחה ולמעלה מ"מ כיון שהתחילו ביו"ט צריך לגמור כמב' בגמ' [ר"ה ל ב], ולכן איש זה שבא בדרך מה"ת א"צ ליטול לולב כיון שיודע בקביעא דירחא אבל מדרבנן חייב בנטילת לולב ומותר לו ללכת חוץ לתחום דהא ידע בקביעא דירחא ובמדבר הרי מותר לו לעשות מלאכה.

אמנם הט"ז באו"ח [סי' תרנב סק"ג] כתב להדיא דהגמ' מיירי בחוה"מ דאילו ביו"ט שני ממש אסור לצאת חוץ לתחום, וז"ל ומיום ראשון ואילך, נראה דיו"ט שני לדידן שהוא משום ספיקא דיומא דינו כמו בראשון אע"ג דבקיאי בקביעא דירחא דאין לזלזל ביה כדאיתא לענין פסולים לעיל סי' תרמ"ט, ובגמ' לא מיירי מספיקא דיומא

במתני' סוכה (לח א) מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ליטול, לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו, לא נטל שחרית יטול בין הערבים, שכל היום כשר ללולב, ובגמ' שם אמרת נוטלו על שלחנו למימרא דמפסיק [סעודתו כדי ליטול לולב] ורמיניהו [דתנן גבי תפילת מנחה דאסור להתחיל בסעודה כשהגיע זמן מנחה קודם שמתפלל, אבל] אם התחילו אין מפסיקין, אמר רב ספרא לא קשיא הא [דאין מפסיקין מיירי] דאיכא שהות ביום, הא [דנוטלו על שולחנו מיירי] דליכא שהות ביום, אמר רבא מאי קושיא דלמא הא [מצות לולב] דאורייתא, הא [תפילת מנחה] דרבנן וכו', אלא אמר רבי זירא לעולם כדאמרינן מעיקרא, ודקשיא לך הא דאורייתא הא דרבנן הכא ביום טוב שני דרבנן עסקינן, דיקא נמי מדקתני מי שבא בדרך ואין בידו לולב וכו', דאי סלקא דעתך ביום טוב ראשון מי שרי [לבא בדרך].

ולכאוף יש להעיר מסוגיא זו על שיטת הרמב"ן שהביא הר"ן במסכת סוכה [דף יג מדפי הרי"ף] וז"ל אבל הרמב"ן ז"ל תירץ דודאי תנא בכולי פרקין קא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ל"ש ביו"ט שני מיהו יו"ט שני דשמעתין לא דמי ליו"ט שני דאיתמר בשמעתא דאתרוג שנקבוהו עכברים משום דיו"ט שני דשמעתין דהכא היינו (איסור) של תורה, וכולה מתני' דפרקין בשל תורה איירי, ולא עסקינן בשל דבריהם כלל עד מתני' דתנן [מא א] בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום א', הלכך כולהו פסולין דמתניתין לא שנא ביום טוב ראשון לא שנא ביום טוב שני של תורה, ולקמן בשמעתא באתרוג שנקבוהו עכברים הוא ביום טוב (באיסור) של דבריהם, דאע"ג דתנן בנקב וחסר כל שהוא אסור בשל תורה בשני של דבריהם מיהא כשר ע"ש, הרי דס"ל להרמב"ן דכל המשניות עד המשנה בו נשנית תקנת ריב"ז דלולב ניטל במדינה, איירי רק בפסולי תורה דהיינו או ביו"ט ראשון במדינה דמצות לולב הוי דאורייתא, או

ומדהוכיח הרעק"א דהבדלה דאורייתא מהא דמפסיק סעודתו להבדלה מוכח דס"ל דאילו היה ספק אם הבדלה דאורייתא לא היה חייב להפסיק ומוכח דס"ל דבספק דאורייתא אין מפסיקין, ולענ"ד מסוף דבריו של הגרעק"א שם שכתב דממה שפוסק הרמ"א [או"ח סי' תפ"ט] דבספירת העומר אם התחילו מפסיקין היינו דחייב להפסיק סעודתו לספירת העומר וכתב הגרעק"א דחושש הרמ"א להסוברים דספירה בזה"ז דאורייתא, הרי שכתב להדיא דמחמת חששא דספיה"ע הוי מה"ת חייב להפסיק הרי דס"ל דבספק מפסיקין, ולפ"ז מה שכתב בתחילת דבריו דמוכח מדברי הרמ"א דהבדלה דאורייתא צ"ל דכוונתו דהוי עכ"פ ספק גמור אם הוי מה"ת.

עוד ישוּב בדברי הרמב"ן דמיידי בירושלים ונטילת לולב מדרבנן

ב. עוד נראה לבאר דברי הגמ' לשיטת הרמב"ן, דהנה ידוע שיטת הרמב"ם דלולב ניטל מה"ת כל שבעה אף בכל ירושלים, ויש אריכות דברים באחרונים בביאור שיטת הרמב"ם, ובהגהות ברוך טעם על הטורי אבן בר"ה [ל א] כתב לבאר שיטת הרמב"ם וז"ל ובישוב סתירת דברי הרמב"ם בפ"י המשניות נ"ל לכאורה שסובר הרמב"ם דמדאורייתא לא נאמרה חיוב נטילת לולב שבעה כ"א במקדש לבד ולא בירושלים ורק מדרבנן היה נטילת שבעה גם בירושלים כ"ז שהביהמ"ק היה קיים ובמדינה לא היה רק יום א' ומשחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז? שיהיה גם במדינה חוץ לירושלים ובחול נטילת לולב שבעה, וא"ש לשון המשנה משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז? שיהא לולב ניטל במדינה שבעה, ולפי כלל הרמב"ם אין ירושלים בכלל מדינה כי על ירושלים לבדה היה תקנה קדומה בחיוב דרבנן לנטילת לולב כל שבעה וריב"ז הוא שהוסיף גם על מדינה ע"ש.

ומבואר בדבריו דהיה תקנה קדומה גם קודם תקנת ריב"ז? ליטול לולב בירושלים כל שבעה, ולפי"ז י"ל דהרמב"ן יפרש דברי הגמ' בדף לח דמיידי בירושלים דהיינו שבא מן הדרך לירושלים, וזהו דמבואר בגמ' דהוי מדרבנן כיון דבזמן המקדש היה ניטל בכל ירושלים מדרבנן, ומ"מ לגבי כל הפסולים דין ירושלים כדין המקדש דכיון שתקנה זו היתה דוקא בירושלים שיהא דינה כמו במקדש, ולא דמי לתקנת ריב"ז? דלאחר תקנתו היה רק זכר בעלמא(א).

מבאר לפי"ז מהלוי' הרמב"ן והראב"ד

ולפ"ז יש לבאר סברת הראב"ד שחולק על הרמב"ן הנ"ל וס"ל דכל המשניות מיידי גם מפסולי דרבנן וגם מחול המועד, ולפי"ז י"ל דהראב"ד לשיטתו היה מוכרח לו מסוגיא הנ"ל דלא כהרמב"ן, דבהגהות ברוך טעם שם בהמשך דבריו כתב וז"ל ודע שדברי הנ"ל יש לתלות במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפ"ב מהלכות ממרים ה"ט, דעת הרמב"ם שם הא דלא שייך בל תוסיף

דהא דתנן מי שבא בדרך ומינה דייק' דמיידי ביו"ט שני דאי בראשון מי שרי לילך בדרך, ש"מ דמיידי באותן דלא עבדי י"ט שני משום ספיקא דיומא ע"ש.

וכדברי הט"ז כתב המאירי בסוכה שם וז"ל מ"מ יראה בגמ' דוקא בדרבנן כגון לולב בשאר הימים שהרי בחולו של מועד היא שנויה שאפשר לו להיות בא בדרך שאם בא בראשון האיך הוא בא בדרך, דמסתמא בא לדרך מחוץ לתחום הוא וכו', אלא בחוה"מ היא שנויה שהוא דרבנן ומתוך כך אם התחילו אין מפסיקין וכמו שאמרו [שבת ט ב] לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ולא יכנס לאכול ואם התחילו אין מפסיקין וכו', ולבני גולה שעושין שני ימים מספק שני להם כראשון לענין זה כך הוא דעת רוב פוסקים ע"ש, וכ"כ הריטב"א שם.

אולם לדרכינו בדעת הרמב"ן אין הכונה לחוה"מ אלא יו"ט שני ממש, ומיידי באחד שמוותר לו לעשות מלאכה וכו"ל.

חקירה בדבר שהוא ספק דאורייתא אם חייב להפסיק סעודתו והוכחה לפי הנ"ל

ויוצא מזה נפק"מ לדינא, דהנה להלכה קיי"ל עפ"י דברי הגמ' בסוכה דבמצוות דאורייתא אם התחילו אין מפסיקין ובמצוות דרבנן מפסיקין, ושמעתי מאחי הגאון ר' דוב שליט"א גאב"ד קרית צאנז בירושלים תובב"א לחקור בדבר שהוא ספיקא דאורייתא והתחילו אם מפסיקין או לא, מי אמרינן דכיון דספק מה"ת להחמיר ע"כ הוי כדאורייתא דמפסיקין, או י"ל דכיון דכל הדין דאם התחילו מפסיקין הוי מדרבנן ע"כ בספק אין מפסיקין, ושאלה זו היא שכיחה ביותר כגון כשקרא קרי"ש בבין השמשות וצריך לקרוא עוד פעם אחר צאת הכוכבים מחמת ספיקא דאורייתא, והתחיל בסעודה קודם שקרא קרי"ש שנית מי צריך להפסיק סעודתו כדי לקרות קרי"ש או לא.

ולפי דרכינו שביארנו דברי הגמ' בסוכה לפי שיטת הרמב"ן א"כ מוכח מדברי הגמ' דבספק דאורייתא אין צריך להפסיק, דהרי לשי' מיידי בגמ' שם ביו"ט שני דהוי ספק דאורייתא ואין מפסיקין, אולם מהט"ז [וכ"ה במאירי] מבואר להדיא דביו"ט שני הדין דאם התחילו מפסיקין כיון דהוי ספק דאורייתא, והגמ' שם מיידי בחול המועד וכו"ל.

מו"מ בחקירה הנ"ל, בדברי הגרעק"א גבי הבדלה וספירת העומר

ומאחי הגאון ר' דוב שליט"א שמעתי להוכיח בחקירה הנ"ל ממש"כ בהגהות רעק"א [או"ח סי' תפ"ט] על מה שפסק הרמ"א בס' רעא סעיף ה' דחייב להפסיק באמצע סעודתו להבדלה, וכתב דמוכח מזה דס"ל דהבדלה דאורייתא, ומש"כ המג"א סוסי' רצ"ו דנשים לא יבדילו לעצמן היינו רק לכתחילה לחוש לחומרא להסוברים דהבדלה מדרבנן ונשים פטורות, אבל מעיקר הדין מבדילין לעצמן דהבדלה דאורייתא ע"ש,

(א) ולפ"ז יהא נ"מ גם בזה"ז דכל הפסולים שהיו פסולים לגבי החיוב דרבנן שהיה בזמן הבית לכאורה שייכים גם בזה"ז.

הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר הבית, והחזנין מקבלין מהן וסודרין אותן על גבי איצטבא, והזקנים מניחין את שלהן בלשכה, ומלמדין אותם לומר כל מי שמגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה, למחר משכימין ובאין, והחזנין זורקין אותם לפנייהם והן מחטפין ומכין איש את חברו, וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו ע"ש, וי"ל דגם מה שתיקנו נטילת לולב מדרבנן בירושלים היה ג"כ מחמת הסכנה הנ"ל דלא היה אפשר שיטלו רק במקדש ולכן תיקנו חכמים שיהא אפשר ליטלו בכל ירושלים, וא"כ י"ל דכיון דהוי תקנה בכדי שלא יגיעו לסכנת נפשות נחשב ג"כ לסייג וגדר וע"כ לא הוי כל תוסף.

י"ל דחקירת המקראי קודש בבא לירושלים אחד עלות השחר תלי בפלוגתת הרמב"ם והרמב"ן

ובעיקר שיטת הרמב"ם הנ"ל לפי הבנת הרבה אחרונים דלולב ניטל בכל ירושלים שבעה מה"ת, לכא"ו יש להעיר דא"כ מהו הכרח הגמ' בדף לח דכיון דמיירי מחול המועד הוי מדרבנן, הרי י"ל דהמשנה דמי שבא בדרך מיירי בבא לירושלים (וכמו דבלא"ה צ"ל להרמב"ן דס"ל דכל המשניות מיירי במקדש) ובירושלים הוי מה"ת להרמב"ם ולכן אם התחילו מפסיקין ומה הוא קושיית הגמ'.

ונראה דמכאן יש להוכיח במה שדן במקראי קדש [סוכה ח"ב סי' יג] דהחייב נטילת לולב בירושלים חל רק בעלות השחר, וע"כ מי שלא היה בירושלים בשעת עלות השחר אף שבא לאחמ"כ לא נתחייב בנטילת לולב, וא"כ כיון דמיירי שבא בדרך ובא באמצע היום לכן אינו חייב מה"ת ליטול בירושלים, ומיושב היטב למה לא אוקמי בגמרא דמיירי בבא לירושלים משום דגם כשיבא לירושלים אין לו חיוב מה"ת כיון שהגיע אחר עלוה"ש.

אולם למה שביארנו לפי שיטת הרמב"ן דהגמ' שם מיירי בירושלים וחייב מדרבנן וכנ"ל, א"כ מוכח להפך דאף כשבא באמצע היום חייב הוא בנטילת לולב בירושלים, ונמצא דחקירת המקראי קדש מיתלא תלי ברמב"ם ורמב"ן.

אם מחמירין ביו"ט שני בדבר שאינו תלוי בקדושת היום

בשולחן ערוך הרב [סי' תרמט סכ"א] פסק בזה"ל כל הפסולין ביום ראשון וכשרים מיום שני ואילך היינו בארץ ישראל שיום שני הוא חול המועד, ובחוץ לארץ שעושין יום טוב שני ימים יש אומרים שכל הפסולין הנוהגין בראשון מן התורה נוהגין ביום טוב שני מדברי סופרים, דכיון שתקנו יום טוב שני מפני הספק שמא הוא יום טוב ראשון א"כ צריך לנהוג בו מחמת הספק כל החומרות של יום טוב הראשון, ויש אומרים כיון שאנו בקיאים בקביעות החודש ויודעין אנו שהשני הוא חול ואין אנו נוהגין בו קודש אלא שלא לזלזל במנהג אבותינו שהיו בזמן שמקדשין על פי הראי' שאז לא היה הדבר תלוי בידיעת חשבון קביעות החדשים ואין אנו מצוים אלא שלא לזלזל בעיקר קדושת היום ולפיכך אנו מקדשין על הכוס ומברכין זמן ביום טוב שני כמו ביום טוב הראשון

במה שהוסיפו חכז"ל הוא מטעם דלא עשוהו למצות התורה והוא ד"ד משיג עליו וכתב דאף דאסמכוהו אקרא כדי שיהא נחשב כשל תורה לא שייך כל תוסף כיון שאסרוהו משום סייג וגדר ומסיים בזה"ל ולא תמצא איסור מוסיף אלא במ"ע כגון לולב כו' בין לשעה ובין לדורות בין שקבעוה לדבר תורה ובין שלא קבעוה ע"כ ולכאורה קשה בדעת הראב"ד האיך תיקן ריב"ז ליטול במדינה שבעה הא איכא כל תוסף והוי כעין כל תוסף דישן בשמיני בסוכה יעוין בראש השנה (כח ב) דאם נתכוין למצוה אף שהוא שלא בזמנו עובר על כל תוסף אליבא דרבא ויעוין במס' עירובין (צא א) בתוס' ד"ה מיכל ולדעת רש"י אם הנשים עושים מ"ע שהזמן גרמא שהמה פטורות מהן וכוונתם לשם מצוה עוברות על כל תוסף ויעוין שם בחידושי הריטב"א שכתב סברא לחלק דרך בנשים לא שייך כל תוסף במ"ע שהזמן גרמא יעו"ש נשמע מכ"ז דאם מחדשין מ"ע שפטורין ממנו מדאורייתא מקרי כל תוסף ולדעת הראב"ד אף ביד חכמינו ז"ל לא הורשה להוסיף במ"ע כ"א לאסור את המותר לגדר ולסייג הורשה לחז"ל או לצורך שעה כגון אלי' בהר הכרמל וא"כ קשה כנ"ל וצ"ל דשאני נטילת לולב כל שבעה לאחר החורבן שנעשה זכר למקדש דאת" מקרא ציון היא דורש אין לה מכלל דבעי דרישה וע"כ הותר לחכז"ל לתקן שיהא לולב ניטל במדינה שבעה אבל בעוד שהי' בהמ"ק קיים לא הי' ביד חכמים לתקן שאף חוץ למקדש מצות נטילת לולב כל שבעה דהוי כמוסיף על ד"ת וכעין זה נשמע גם מדברי התוס' במס' ר"ה (טו ב) ד"ה ותוקעין תימא הא קעבר משום כל תוסף וכו' וי"ל דאין שייך כל תוסף בעשיית מצוה אחת ב' פעמים ע"כ וברשב"א בחידושי' שם מתרץ דכל הנעשה ע"פ ב"ד מדבריהם לא שייך ב"ת יעו"ש והתוס' שלא נחתו לזה ע"כ דעתם כדעת הראב"ד הנ"ל שגם להב"ד אסור להוסיף על מ"ע ולפ"ז בזמן שהי' בהמ"ק קיים לא הי' אפשר לחז"ל לתקן להוסיף חיוב מדרבנן ליטול לולב כל שבעה מחוץ למקדש ומיושב בזה קושי' התוס' בסוכה (מג א) שהבאתי לעיל ד"ל שהרע"ב נחית לכ"ז ע"כ השמיט במשנה דלולב פי' הרמב"ם וביאר להדי' דאף בירושלים לא הי' נטילת לולב רק יום א' דאף מדרבנן לא הי' אפשר לחייב דהא איכא כל תוסף ולהרמב"ם לשיטתו לא שייך כל תוסף אף בזמן המקדש אם הוסיפו חז"ל ואמרו שאין בה דבר תורה עכ"ל.

ולהנ"ל י"ל להראב"ד לשיטתו דס"ל דהוי כל תוסף, ולכן ס"ל דלא היה חיוב מדרבנן בזמן הבית בירושלים, וא"כ א"א לפרש דברי הגמ' בדף לח דמיירי בירושלים ומדרבנן, וע"כ דקאי על לאחר החורבן, וא"כ מוכח דהמשניות מיירי גם מדיני דרבנן ודלא כהרמב"ן.

י"ל דנטילת לולב בירושלים הוי סייג וגדר וע"כ אינו עובר משום ב"ת

ובעיקר סברת הראב"ד דהוי כל תוסף י"ל דמה שתיקנו נטילת לולב בירושלים מדרבנן ג"כ הוי מחמת סייג וגדר, וזה עפ"י מה דמצינו בגמ' סוכה [מב ב] יום טוב

קשה ממה שחזינן דחז"ל הקילו ביו"ט שני לענין תפילין וברכות, ולכן פי' דרק לענין שזה מקדושת היום מקילין ביו"ט שני אבל לענין שאר המצוות אין מקילין].

ולכן נלענע"ד, דהר"ן עצמו גילה לנו כוונתו דיש לחלק בזה בין קולא ובין חומרא, דלגבי הפסולים ביו"ט ראשון דהנידון הוא להקל והיינו כשאין לו רק לולב הפסול ביו"ט ראשון והנידון הוא אם יטול לולב כזה ביו"ט שני, וע"ז אנו אומרים שיטול כיון דחיוב לולב לא הוי מחמת קדושת היום ולכן מספק יטול ביו"ט שני, אבל כשאנו דנין לגבי חומרא דהיינו אכילת חמץ בפסח וישיבת סוכה בשמיני ביו"ט שני מחמירין.

ובעיקר מה שתי' הר"ן דמספק אי"צ ליטול לולב בשמיני, צ"ב למה לגבי הפסולים כתב הר"ן דגם ביו"ט שני יש ליטול מספק, וי"ל דלגבי יו"ט אחרון שיש ספק אם יש כלל חיוב ליטול מספק אי"צ ליטול משא"כ ביו"ט שני שבדאי יש חיוב והספק הוא אם פוטר עצמו במינים אלו ע"כ מספק יטול ולא יברך.

אבל דברים שאינן מעיקר קדושת היום אלא שהן מצות הנהוגות באותו היום בלבד כגון כל הפסולין ביום טוב הראשון בלבד, ואף אם לא תהיינה מצות הללו נוהגות ביום טוב שני אין כאן זלזול ליום טוב השני כלל כיון שאין המצות תלויות בעיקר קדושת היום כלל שהרי מצות נטילת לולב לא תלה הכתוב חיובו מחמת שהוא יום טוב אלא מחמת שהוא יום הראשון שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון ע"ש, ודברי הי"א הם דברי הר"ן.

והנה מה שביאר הרב דלכן אין כל הפסולין בראשון נוהגין ביו"ט שני כיון דרק מה שחיובו מחמת קדושת היום חייב גם ביו"ט שני משא"כ מצות נטילת לולב שלא תלה הכתוב חיובו מחמת שהוא יו"ט אלא מחמת שהוא יום הראשון שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון, לכא' צ"ב מחמץ בפסח שאסור בשביעי של פסח ואסור גם ביו"ט שני, וכמו"כ בסוכה עצמה שבחול"ל יושבים בסוכה בשמיני עצרת מספק, הרי דגם במצוות שאינם מחמת קדושת היום מ"מ מחמירין בהם מספק ביו"ט שני, דלפי פשוטו גם בחמץ וגם בסוכה אין החיוב מחמת קדושת היום, דיעו' בשו"ע הרב בהל' פסח שכתב דלכן מותר לאכול חמץ במוצאי פסח קודם הבדלה כיון דאין איסור אכילת חמץ תל' בקדושת היום, וכמו"כ יעו' במטה אפרים שכתב דלכן ליכא דין דתוספת בסוכה כיון דמצות סוכה מצותה לעשות סוכה ואין המצוה תלוי בקדושת היום, וא"כ מאי שנא לולב מסוכה דבלולב אין הפסולין נוהגין ביו"ט שני ובסוכה מחמירין ביו"ט שני.

וכמו"כ קשה מדברי הר"ן עצמו שכתב [דף כב ב מדפי הרי"ף] וז"ל וא"ת וכי היכי דמסקינן בסוכה דמיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן למה לא תקנו בלולב שיטלנו בלא ברכה, לאו קושיא היא חדא דלולב בגבולין דרבנן וסוכה מדאורייתא, ועוד דבלולב איכא איסור טלטול כדאמרין בריש פירקא טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת אבל בסוכה לא עביד מידי ע"ש, הרי שגם על לולב הקשה הר"ן למה לא יתחייב מספק ביו"ט שני, וא"כ קשה דהר"ן סותר עצמו דלגבי הפסולים ביו"ט ראשון כתב דמותרין ביום שני כיון דאין חיוב נטילת לולב מחמת קדושת היום, ואילו לגבי שמיני עצרת הקשה למה לא תקנו לולב ביום שמיני מספק, אך בזה אפשר לומר דהר"ן הקשה רק בזמן דלא ידעי בקביעא דירחא שהיה באמת ספק בחול"ל, והקשה למה לא יטלו הלולב בלא ברכה, אבל בזמן שידעינן בקביעא דירחא לא נתקשה, כיון דלא הוי מחמת קדושת היום, אך מ"מ מה שהקשינו מסוכה וחמץ אכתי קשה, [והשלחן ערוך הרב הוסיף בזה דלכאורה]

כה סדרש

אחר משה

בראשות מרדכי המרא דאתרא שליט"א

ב"ש העליון ר' משה ווי"ט ז"ל

רח קדושת ה' א"י

זמנים לחג הסוכות תשפ"ד

<p>שמחת תורה</p> <p>< על מיקום התפילות וההקפות יהיה ניתן להתעדכן במערכת השיעורים ></p> <p>מנחה ערב שבת ויו"ט - 15 דק' לפני השקיעה</p> <p>הקפות 7:30</p> <p>שחרית 9:00</p> <p>הקפות 11:15 (משוער)</p> <p>קידושא רבא לאחר ההקפות</p> <p>כל הנערים 2:30 (משוער)</p> <p>יזכור 3:00 (משוער)</p> <p>מנחה ושל"ס בשילוב נעילת החג - 15 דקות</p> <p>אחר זמן הדלה"נ</p>	<p>חג הסוכות</p> <p>מנחה ערב שבת ויו"ט - 15 דק' לפני השקיעה</p> <p>בין מנחה למעריב נשמע דברי הכנה ליו"ט ממוריננו ורבינו המרא דאתרא שליט"א</p> <p>שחרית 9:00</p> <p>מנחה 15 דקות אחר הדלה"נ</p> <p>של"ס בסוכת ביהמ"ד מיד לאחר מנחה</p>
<p>הקפות שניות בתופים ובמחולות בשעה 10:30</p> <p>שחרית בימות החול בשבוע פרשת בראשית 9:00</p> <p>שבת בראשית</p> <p>שיעור ליל שישי בפרשת שבוע 10:00</p> <p>מנחה ערב שבת 15 דקות לפני השקיעה</p> <p>שבת אחים 10:45</p> <p>שחרית 9:00</p> <p>מנחה ושל"ס 15 דקות לאחר הדלה"נ</p>	<p>חז"מ סוכות</p> <p>שחרית 9:00</p> <p>מנחה 10 דקות לפני השקיעה</p> <p>בין מנחה למעריב יתקיימו שיעורים ואבות ובנים - ראה הדועה נפרדת מעריב בזמן ר"ת</p>
<p>אי"ה יתקיים מעמד שמחת בית השואבה</p> <p>בסוכה הגדולה שע"י בית מדרשינו</p> <p>ביום שני אושפיזא דמשה רעיא מהימנא</p> <p>מיד אחר מעריב</p>	
<p>הישענא רבה</p> <p>קריאת משנה תורה מיד אחר מעריב</p> <p>שחרית 8:20</p>	

יהי רצון שיתקבלו תפילותינו לפני אדון כל וימלא משאלותינו במידה טובה ישועה ורחמים

ערכונים וזמני התפילות ניתן לסמון במסכת שיעורי הרב במס' 383-4874-073 שלוחה 11

החשמל לקבלת ציטוטונים בחדשות תשובות שלוחה 12

מדרשים וספרות והסתופות בדבראות שלוחה 13

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מודינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

מעלת ושמחת השאיבה דהמים לחג הסוכות

תמיהה על עשיית הזכר לחזרתם יותר מעל ביאתם

ועדיין אינו מבואר דיו, כי מדוע לא עשו זכר לתחילת ביאת ענני הכבוד, שהרי כפשוטו אחר כך לא חזרו יותר מאשר היה מתחילה, ואם כן יותר ראוי היה לקבוע את הזכר לענני הכבוד על תחילת ביאתם.

ב.

דברי המהר"ם חביב כי חזרת העננים היתה בזכות הרצון של בני ישראל להקמת המשכן

להקדמת הביאור יש להוסיף, כי הנה כיסוד הגר"א כתב כבר המהר"ם חביב בדרשותיו (פרשת אמור דרוש ב'): "אם כן ביום י"ד בתשרי העבירו קול במחנה, אל יעשו עוד למלאכת הקודש, ולכן ביום ט"ו שכבר שלמו המעשים חזרו הענני כבוד, ולכן מצות סוכה בט"ו בתשרי". הרי מבואר בדברי המהר"ם חביב, כי לא מצד התחלת בניית המשכן בפועל חזרו ענני הכבוד, אלא לצד עצם ההכנה להקמת המשכן שסיימו בני ישראל, בזה גופא היה חזרת העננים, וצ"ב בהבנת הדברים.

[עוד יש לציין בזה, כי אף החתם סופר בדרשותיו (לשבת שובה תקצ"ה בד"ה בילקוט; לסוכות תקצ"ה בד"ה שאלה) הזכיר כיסוד הזה, אלא שבדבריו מבואר כי רק החוטאים נפלטו מן העגל, אך עדיין מבואר בדבריו כי חזרת העננים בפועל לא היתה תלויה בהקמת המשכן, אלא כלשונו: "ואז כשנגמרה נדבת המשכן נגמרה סליחתן יום הכיפורים וקלט הענן אותן שכבר פלט".]

ג.

הנפלאות שעשה השי"ת עם בני ישראל אחר חטא העגל בשלימות הגילוי דענני הכבוד

לביאור כל זה יש להקדים יסוד נוסף מתורת הגר"א, דהנה אחר ההתרצות על חטא העגל, ביקש משה רבינו את האמור בתורה (שמות לג, טו): "ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה", ונענה על זה בדברי הכתוב (שמות לד, ט): "ויאמר הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים וראה כל העם אשר אתה בקרבך את מעשה ה' כי נורא הוא אשר אני עשה עמך", אשר הוא המענה לבקשתו, שיעשה השי"ת עמם נפלאות יותר ושלא כדרך למעשי עם אומות העולם.

וכבר העיר הרמב"ן (שמות לד, ח-ט): "ולא יתכן לפרש שיבטיח לעשות עם ישראל עתה נפלאות אשר לא נבראו מקודם בכל הארץ ובכל הגוים, כי לא נעשו להם נפלאות גדולות אחרי זה יותר ממה שנעשה עמם מתחלה במצרים ועל הים, אבל נבראו ונעשו עמם מתחילה יותר גדולות. אלא שהענין ירמוז אל שכון השכינה בהם, ועל היותו עם משה לכבוד ולתפארת בנעלם ובמופלא, כאשר אמר (שמות לג, טו) ונפלינו, וכמו שפירשתי. והקב"ה יראנו נפלאות מתורתו".

הגר"א באדרת אליהו (פ' כי תשא בד"ה ויאמר הנה אנכי) כתב לפרש בזה, ויתכן כי דבריו יכולים להתפרש בכוונת הרמב"ן, בדבריו מבאר

א.

קושיית הטור על קביעת הזכר לענני הכבוד בתשרי ולא בניסן

בטעם מצות סוכה נאמר בתורה (ויקרא כג, מג): "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבת את בני ישראל", ונחלקו התנאים בגמרא (סוכה יא:) בביאור הושבה זו שהושיב הקב"ה את בני ישראל בסוכות מה היתה, דעת רבי אליעזר סוכות אלו ענני הכבוד היו, ולדעת רבי עקיבא סוכות ממש היו.

להלכה הביא הטור (או"ח סי' תרכ"ה) טעמו של רבי אליעזר, שהסוכות הינם זכר לענני הכבוד, והקשה הטור, כי אם הסוכות הינם זכר לענני הכבוד, הרי ענני הכבוד ניתנו לישראל עם יציאתם ממצרים, ואם כן היו צריכים לעשות זכר לענני הכבוד האלו בחודש ניסן בו יצאו ממצרים, ולא בחודש תשרי. הטור כתב לתרץ בפשטות, כי אם היו עושים הסוכות בימי ניסן, הרואה היה אומר כי עושים כן מחמת תחילת הקיץ כאשר השמש עולה והבריות יוצאים לישב בסוכות, לכן קבעה תורה לעשות הסוכות בימי תשרי, אשר אז מתחיל קור החורף, ודרך בני אדם להיכנס לבתיהם, ובזה יכירו הכל כי הישיבה בסוכה הוא זכר לענני הכבוד.

יסוד הגר"א שהזכר הוא לחזרת העננים אחר מחילת חטא העגל על ידי הקמת המשכן

הגר"א (שיר השירים א, ד) מייסד בביאור הדבר יסוד המאיר באור יקרות הרבה עניינים מענייני החג, בדבריו מחדש הגר"א, כי אחר חטא העגל הסתלקו ענני הכבוד מבני ישראל לסיבת חטאם, והנה דברים אלו - אף שלא הזכיר הגר"א את מקורו בדבר - מכל מקום יסודם ככל הנראה בדברי התרגום על הכתוב (שיר השירים ב, ז): "עד שיפוח היום ונסו הצללים", ותרגומו: "ובזעירות יומיא עבדו בני ישראל ית עגל דדהבא ואסתלקו ענני יקרא די מטללין עלויהון ואשתארו מפרסמן". וכמובן, שאף כי יתכן ובפועל ממש עדיין נותרו העננים [וכפסוק מפורש (נחמיה ט, יח-יט): "אף כי עשו להם עגל מסכה ויאמרו זה אלהיך אשר העלך ממצרים ויעשו נאצות גדלות ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם ביומם להנחתם בהדרך ואת עמוד האש בלילה להאיר להם ואת הדרך אשר ילכו בה", והעיר מזה המהר"ם חביב המובא בהמשך הדברים], מאחר ולא מצאנו מפורש בדברי חכמינו ז"ל אודות דבר זה, אך מכל מקום משמעות העננים ועניינם הרוחני נסתלקה תכף אחר שחטאו בעגל [ועמד על זה השפת אמת (ליקוטים פ' כי תשא בד"ה וירא משה) ע"ש מש"כ בזה].

על פי זה כתב הגר"א, כי ביום הכיפורים אחר שירד משה רבינו לאחר שמחל הקב"ה על חטא העגל ונתרצה לו, הרי שבי"א תשרי עמד לצוות על הקמת המשכן, ולאחר מכן בי"ב וי"ג תשרי הביאו העם את נדבתם, שהרי הכתוב אומר (שמות לו, א): "והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר", הרי שני ימים. לאחר מכן בי"ד תשרי העבירו הכרוז לאמר מרבים העם להביא, כמבואר בדברי הכתוב (שם, ו), כך שנמצא כי בט"ו בתשרי התחילו בפועל בהקמת המשכן, אז חזרו ענני הכבוד בשלימותם הראוי, ולכן עושים הסוכות בימי תשרי, כי אז היתה חזרת מעלת ענני הכבוד בשלימותם.

סוכה ויהיו בועטין בה, והיינו כי במצוה זו בא לידי ביטוי ההבדל וההפרש בין עם ישראל לשאר האומות, ולכן במצוה זו עתיד השי"ת להראות להם לעתיד איך שאין להם כל שייכות לבני ישראל.

ה.

תמיהה על חזרת העננים על ידי השקמת המשכן

אמנם עדיין חסר לנו שלימות הביאור, מה נעשה על ידי הקמת המשכן בפועל לדעת הגר"א, או על ידי שלימות רצון בני ישראל להקיין את המשכן לדברי המהר"ם חביב והחתם סופר, אשר כל זה הביא הגילוי של ענני הכבוד, שהוא הגילוי המתגלה מדי שנה על ידי הסוכה.

השראת השכינה שאין לה גבול ברצון בני ישראל ותשוקתם שהוא גם כן בלא גבול

ונראה לומר בביאור הדבר, על פי דברי הזרע קודש (פ' תרומה בד"ה א"י ויקחו הד') שכתב בענין תמיהת הכתוב (מלכים - א ח, כז): "כי האמנם ישב אלהים על הארץ הנה השמים ושמי השמים לא יכלולך אף כי הבית הזה אשר בניתי", אשר באמת הוא תמיהה גדולה על עיקר מציאות המשכן, שיכול היה הקדוש ברוך הוא להשרות שכינתו על הארץ מתחת, כאשר אף השמים לא יכללוהו.

וכתב לבאר בזה, כי הנה הקב"ה מצד עצמו הרי הוא אין סוף ואין גבול, ואף אצל בני ישראל יש דבר שהוא בלי סוף ובלי גבול, והוא הרצון והתשוקה של בני ישראל ליוצרים, ולכן בחלק הרצון של בני ישראל שהוא בלא גבול, יכול השי"ת להשרות את שכינתו אף שהוא ללא גבול, ולזה אף שבפועל נתנו בני ישראל רק כמיסת ידם וכיכולתם, זהו כי מציאות הדברים בפועל כבר מוגבלת, אך רצונם היה עד אין גבול, ולכן ברצון שם היה השראת השכינה.

ביטוי ה'צמאה' דבני ישראל לעומת ה'רוה' דאומות העולם ברצונם להקים את המשכן

נמצא כי בשעה שנתנו בני ישראל את נדבת המשכן, הרי בזה יצא שלימות הרצון של בני ישראל אל הקדוש ברוך הוא באופן היותר מעלה, ובדבר הזה הוא נקודת החילוק בין בני ישראל לאומות העולם, אשר בני ישראל מצד עצמם תשוקתם להקדוש ברוך הוא הוא בלא ערך וגבול, כדבר האמור (שיר השירים ה, ז): "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא יטפוה", מה שאין כן אומות העולם שאין להם כל רצון לזה.

וכל זה מבואר בדברי הגמ' (סנהדרין ע"ג): "המחזיר אבידה לנכרי עליו הכתוב אומר (דברים כט, יח) למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלח לו", וכתב רש"י (בד"ה רוה): "נכרים ששבעים ואינן צמאין ליוצרים, צמאה זו כנסת ישראל שצמאה ותאיבה ליראת יוצרה ולקיים מצותיו", הרי כי בני ישראל מכונים צמאה, שהוא לצד גדול צמאון השתוקקותם לחזות בנועם ה', ואילו אומות העולם רויים הם ואין להם כל צמאון ליוצרים, וזה הוא נקודת החילוק בין ישראל לאומות.

התאפשרות הגילוי שבענני הכבוד על ידי גילוי שלימות הרצון דבני ישראל

בזה מובן היטב השייכות שבין הרצון להקמת המשכן להחזרת ענני הכבוד, כי למעשה ברצון בני ישראל והכנתם להקמת המשכן, הרי בזה בא לידי גילוי וביטוי איך שבני ישראל הינם 'צמאה' לעומת אומות העולם שהם הינם 'רוה', ומאחר ובא לידי ביטוי עוצם גילוי הרצון של בני ישראל עד אין סוף, שזה מבוטא בהיותם תמיד צמאה, אף אחר גילויים עד אין סוף עדיין מוגדרים הם 'צמאה', כי רצונם הוא עד אין סוף וגבול, ובזה יש מקום להשרות שכינתו ב"ה, בגילוי העצום שהיה בענני הכבוד, כי יש מקום להשראה זו ברצונם של בני ישראל, כנזכר מדברי הזרע קודש.

הגר"א, כי הגילוי של ענני הכבוד לא היה רק בדמות ההגנה שהיה בעננים אלו, אלא מדובר היה בהתגלות מופלאה עד מאד, כדברי הכתוב (במדבר יד, ט): "ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ה' ועננך עמד עליהם ובעמד ענן אתה הלך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה", הרי שהיה בדבר משום גילוי וראיה 'עין בעין' איך שה' הוא בקרב העם הזה.

והנה מתחילה לא השיגו מעלה זו על ידי ענני הכבוד, שלא היה מעלה זו רק עד אחר קריעת הים, ואף עד לקריעת הים לא ראו הכל בגילוי דעין בעין איך הוא השראת השכינה על ידי העננים, אמנם על זה ביקש משה רבינו 'ונפלינו אני ועמך', ועל זה אמר לו השם יתברך כי 'נגד כל עמך אעשה נפלאות' אשר הכוונה על ההכרה וההשגה דעין בעין איך ה' נראה בקרב העם הזה, והוא התגלות ההשראה דענני הכבוד, אשר גילוי זה התחיל בפועל רק אחר המחילה על חטא העגל.

עשיית הזכר על חזרתם שהוא שלימות הגילוי שלא לפני כן

לפי זה מבואר היטב מה טעם נקבע הזכר דווקא על חזרת ענני הכבוד ולא על תחילת נתינתם לישראל, כי אז עדיין לא היה כל שלימות ההשגה שבענני הכבוד, מה שהתחיל רק אחר המחילה דחטא העגל, ולכן קובעים לישב בסוכות זכר לענני הכבוד אחר המחילה.

ד.

הגילוי שבענני הכבוד ובסוכה כהארה מחיי העולם הבא תוך הבדלה מהעולם הזה

יש להוסיף עוד בעומק הדברים, כי משמעות הסוכה אחת היא עם משמעות ענני הכבוד כפי שהיו אחר חזרת משמעותם אחר החטא, וכמו שיתבאר.

כיסוד הגר"א מבואר בדברי הרמח"ל (דרך ה' חלק ד' פרק ח' אות ב') שכתב: "ענין הסוכה והלולב הוא, כי הנה ענני הכבוד שהקיף הקדוש ברוך הוא את ישראל, מלבד תועלתם בגשמיות, שהיה לסכך עליהם ולהגן בעדם, עוד היתה תולדה גדולה נולדת מהם בדרכי הרוחניות, והוא כמו שעל ידי העננים ההם היו נמצאים ישראל מובדלים לבדם ונשואים מן הארץ, כן היתה נמשכת להם מציאות הארה המשכנת אותם לבד, נבדלים מכל העמים, ומנושאים ומנוטלים מן העולם הזה עצמו, ועליונים ממש על כל גויי הארץ. ודבר זה נעשה בשעתו לישראל, להגיעם אל המעלה העליונה הראויה להם, ונמשכת תולדתו זאת לכל אחד מישראל לדור דורים, שאמנם אור קדושה נמשך מלפניו, יתברך, ומקיף כל צדיק מישראל, ומבדילו מכל שאר בני האדם, ומנשאו למעלה מהם, ומשימו עליון על כולם, ומתחדש דבר זה בישראל בחג הסוכות על ידי הסוכה. ואור השם, ברוך הוא, מאיר על ראשם של ישראל ומעטירם, באופן שתהיה אימתם נופלת על כל אויביהם, על ידי נטילת הלולב ומיניו, והוא מה שאמר הכתוב (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וכבר היו משיגים זה הענין בגלוי מיד, אילו לא היו החטאים מונעים אותו, אמנם על כל פנים מזדמן הדבר לצאת לפועל בזמננו".

הרי כי ענני הכבוד היו ממשיכים את בני ישראל לחיות בנייתוק מסוים ממצייאות העולם הזה, וכביכול היו חיים בעולם אחר, והוא עומק ענין ונפלינו אני ועמך, ששאר האומות חיים בעולם הזה השפל, ואילו בני ישראל מובדלים מהם בעולם בפני עצמם.

וכדבר הזה נעשה בפועל גם כן מדי שנה על ידי מצות סוכה, אשר הסוכה מבדילה את בני ישראל מהעולם הזה, כענין הבדלת העננים.

נסיון האומות לעתיד לבוא במצות סוכה כי בזה מובדלים הם מבני ישראל

בזה מבואר היטב המבואר בגמ' (עבודה זרה ג.) כי לעתיד לבוא ינסה השי"ת את אומות העולם בקיום המצוות על ידי שיתן להם מצות

הסוכה יש בה משום גילוי העתיד לבוא שאז הוא שאיבת המים בששון, שהוא גילוי רזי התורה, כנזכר.

מציאות הסוכה מובדלת ומנותקת מעניני העולם הזה - דירת עראי

בזה יש לבאר מה שמבואר בזוה"ק (ח"ג קג) על שבעת הרועים הבאים אל הסוכה שהם קרויים 'אושפיזין', שהכוונה מלשון אורח, ענין אורח הוא הנמצא במקום שאינו שייך לזה העולם, והיינו כי בשמחה בסוכות הוא שמחה שאינה שייכת כלל לעולם הזה, ועל כן הינם נמצאים בסוכה שהוא מקום שאינו שייך אל העולם בו אנו נמצאים. לכן גם הסוכה היא דירת עראי (סוכה ב), כי הוא דבר שאינו קבוע כלל בזה העולם, אלא כולו גילוי מהעולם הבא.

ז.

לעתיד לבוא עיקר החשיבות בהכנה שעשו למצוות ולא במעשי המצוות

על פי זה יש להאיר ענין השמחה בשעת השאיבה של ניסוך המים, כי כבר ביארנו באיזה מקומן אשר לעתיד לבוא עיקר המעלה היא בהכנה, שהרי כל מעשי האדם לוקים בחסר ואין בהם שלימות, ולכן מה שיהווה העיקר לעתיד לבוא הוא ההכנה שעשו אל המצוות, שבהם שייך במובן מסוים שלימות.

כל זה על דרך שמובא בשם השרף מקאצק ז"ל (אמת ואמונה אות ז') על הכתוב (תהלים פט, ז) כי מי בשחק יערוך לה, אשר בשמים ממעל אין כל ענין למעשה המצוה בפועל שעושים בני ישראל, כי הרי בחלק העבודה יש את עבודת המלאכים אשר קדושת עבודתם גדולה היא מעבודת בני ישראל, אלא שהמלאכים תמיד מוכנים הם לעשות רצון ה', ואין בהם את עבודת ההכנה, ודבר זה חשוב הוא ביותר בשמים מה שבני ישראל מכינים את עצמם על קיום המצוות, וזהו שאמר הכתוב 'כי מי בשחק יערוך לה', אשר הערכה זו שעניינה ההכנה, הוא המעלה שמחפשים בשמים ממעל.

גילוי ההארה דלעתיד הבא המביא עיקר השמחה בעת שאיבת המים שהוא ההכנה

לכן, מאחר ועל ידי גילוי הרצון של בני ישראל זכו לקבל את הארת העולם הבא, כנזכר שהוא ענין הגילוי דענני הכבוד והגילוי המתגלה מדי שנה בסוכות, לכן עיקר החשיבות במצות ניסוך המים הוא בחלק ההכנה, שהוא השאיבה, כי זה הוא שמחה של העתיד לבוא, ובזה אין מקום להחשיב את הניסוך בפועל, אלא את ההכנה של הניסוך על ידי השאיבה.

מצות ניסוך המים מכח תשוקת רצון המים התחתונים בסוכות שהוא זמן הגילוי ע"י כח הרצון

לאור דברים אלו יש להוסיף ביאור בשייכות מצות ניסוך המים לחג הסוכות, כי כל מצות הניסוך הוא לסיבת בכיית המים התחתונים שביקשו לראות פני המלך, ובכך אודות התרחקותם בעת הבדלת המים התחתונים לעומת המים העליונים, כמבואר בזוהר הקדוש (תיקוני זוהר יט), ולכן על ידי שהיה להם גודל ההשתוקקות לראות פני המלך, זכו שיתקיים בהם מצות ניסוך המים (ר' רבינו בחיי ויקרא ב, ג), ולכן הזמן שהוכן לזה הוא בחג הסוכות, שהוא הזמן בו זוכים לקבל שלימות הגילוי הבא ומאיר בכח הרצון והתשוקה לראות פני מלך חיים [ואכן מבואר בזוה"ק (ח"ג רנט) כי בדברי הכתוב (משלי כה, כא) ואם צמא השקהו מים, קאי על ניסוך המים, כי כנ"ל הוא מכח הצמאה דהמים], ולכן נאמרה מצוה זו על ימי חג הסוכות, שהוא זמן התגלות בכח הרצון והתשוקה שהוא עד אין גבול וסוף.

(מתוך שיחת חג חול המועד סוכות תשע"ח)

ולכן זה הוא הגדרת 'ונפלינו אני ועמך', כי באמת בדבר הזה בייחוד בא לידי הכרה שלימות החילוק בין ישראל לאומות באופן שאין חילוק אחר המתקרב לזה, כי הוא מבטא את היות בני ישראל צמאים אחר יוצרם ולכן שייך להם הגילוי של ענני הכבוד, לעומת אומות העולם שאין להם כל צמאון, וממילא אין להם כלל מקום לכל גילוי אף מעין זה.

ו.

ביאור השמחה בשאיבת המים ולא בעיקר המצוה שהוא בניסוך

בזה נבוא אל ביאור ענין ניסוך המים בחג הסוכות, ולכאורה יש לתמוה על שנקרא השמחה שעשו בגין מצוה זו 'שמחת בית השואבה', ולכאורה שאיבת המים אינה אלא הכנה לקיום מצות הניסוך שהוא עיקר המצוה, והיה לנו לעשות עיקר השמחה על ניסוך המים, ולא על שאיבת המים, שכפשוטו אין לה כל משמעות, אלא רק היכי תימצי לקיים את ניסוך המים.

ומצאתי שהביא הגה"ק מהורונסטייפל ז"ל (פלא יועץ, סוכות ענין ניסוך המים) בשם גיסו הגה"ק הדברי יחזקאל משינאווא ז"ל על לבאר בזה, כי מאחר ומעשה אנוש לוקים בחסר, שאין אדם יכול לעשות דבר המושלם, מה שאין כן ההכנה יש בה משום שלימות, על כן עיקר השמחה הוא על ההכנה למצוה שהוא השאיבה, כי בה יש שלימות. ועדיין לא נתבאר מה נשתנה מצוה זו משאר מצוות התורה, אשר על אף האמור שיש חסרון במעשה המצוה בפועל, מכל מקום אין המצוה נחשבת אלא בעשייתה, ואילו כאן ביקשו להדגיש ולהחשיב את ההכנה אל המצוה.

שמחת בית השואבה הוא שמחת העולם הבא

ונראה לומר בזה, דהנה אמרו חז"ל (סוכה נא) מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו, ובספר יד יוסף [להגאון הקדמון רבי יוסף צרפת] (דרוש לשמיני עצרת בד"ה ועל זה) העיר בזה, כי הרי כל אחד ביום שמחת נישואיו או נישואי בנו רואה הוא שמחה גדולה, ומה שייך לומר כי מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו.

וכתב לבאר בזה, כי כל עניני השמחה שבעולם הזה אינם מושלמים ויש בהם חסרון, כדברי הגמרא (שבת קל) לית כתובה דלא רמו ביה תיגרא, אמנם שמחת בית השואבה הוא שמחת העולם הבא, ואינה שייכת כלל לעולם הזה, ולכן כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו, כי מדובר בשמחה שהיא מעין העולם הבא, ואינה בשייכות כלל לשמחות שבעולם הזה.

גילוי רזי התורה לעתיד בענין שאיבת המים בששון

ויש להוסיף בזה עוד, כי מצאנו בדברי הכתוב (ישעיה יב, ג): "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", אשר כוונתו לענין העתיד לבוא, וכדברי רש"י: "ושאבתם ותקבלון אולפן חדת ממעיני הישועה כי ירחיב לבם על ידי ישועה הבאה להם ויתגלו להם רזי התורה שנשתכחו מהם לאורך הגלות, ובדברי הרד"ק מבואר יותר שכתב: "ואמר חדת לפי שאותו הלמוד יהיה חדש וכן ילמדו אז דעת את ה' מה שלא למד אדם עד אותו היום כמו שאמר כמים לים מכסים", היינו שלא רק כדברי רש"י שיתגלו מה ששכחו לאורך הגלות, אלא אף יתגלו להם דברים חדשים רזי תורה מחודשים, וכל זה לצד התגלות העולם הבא שיש בשמחת בית השואבה.

יש להסמיך לזה את שכתב הרמ"ק (אור נערב חלק ג פרק א') אודות לימוד תורת הקבלה: "בזמן הראוי ללמוד כו' ומה גם בעצרת כי זה נסיתי פעמים רבות ומצאתי יום הצלחה דרך פלא, וביומי סוכות בסוכה, כי שם יש הצלחה גדולה, ושעות אלה הנזכרות הן מנוסות אצלי ודרך נסיון אני מדבר", הרי שיש מעלה מיוחדת ללימוד רזי תורה בחג הסוכות בתוך הסוכה, ולדברינו הרי זה מבואר היטב, כי

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (כו)

שינוי נוסף הקיים בסמ"ג לעומת ספרי הרמב"ם, הוא העמדת מצוות דרבנן כמנין בפני עצמו, ולא הזכירם יחד עם שאר המצוות, וממילא הלכות אבילות אשר הוא רק מדרבנן, על אף שהרמב"ם הזכירם בהלכות טומאת כהנים, הרי שהסמ"ג הזכירם במצוות דרבנן הנמנים במנין בפני עצמם. הלכות טומאת כהנים נמנו על ידי הסמ"ג בפני עצמם אחר הלכות מלחמה.

החלום על שכחת איסור הגאות ומצוות הענוה

דבר מפליא כתב הסמ"ג (לאוין, הקדמה כללית): "וגם בענין לאוין בא אלי בחלום ענין מראה בזה הלשון, הנה שכחת את העיקר השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך (דברים ת, יא), כי לא היה בדעתי לחברו במנין הלאוין, וגם רבינו משה לא הזכירו במנין. ואתבונן אליו בבקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם, וחיברתי בעיקרים גדולים במקומן. וה' אלקים יודע כי לפי דעתי איני משקר מענין המראות, וה' יודע כי לא הזכרתים בספר זה [דבר המראות], אלא למען יתחזקו ישראל בתורה ובתוכחה, וחפץ ה' בידי יצלח".

והזכירו עוד (לאוין, ס"ד): "תוכחת הענוה דרשתי לרבים כך, אבל לחברה על לאו זה ולמנות זה בלאו לא היה דעתי, גם רבינו משה לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין, וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין, אקרא בחלום במראית הלילה, הנה שכחת את העיקר, השמר לך פן תשכח את ה' (דברים ת, יא). והתבוננתי עליו בבוקר, והנה יסוד גדול הוא ביראת השם, והואלתי לחברו בעזרת היב חכמתא לחכימין. אחרי כן עיינתי בספר פרק קמא דסוטה (ה). וגרסינן שם בהדיא, אזהרה לגסי הרוח מניין, רב נחמן ברבי יצחק אמר מהכא ורם לבבך ושכחת את ה' וכתבי (דברים ת, יא) השמר לך פן תשכח את ה', וכדרכי אבין אמר רבי אלעאי דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא מצות לא תעשה".

שבחי ספר הסמ"ג בפני הראשונים

בבקשת הסמ"ג אכן חפץ ה' בידי הצליח עד מאד, והתפרסם ספרו ביותר, וגדולי הראשונים היו משבחים אותו בכל מיני הילול וקילוס, ורחשו לו ולספרו הערכה רבה. ביניהם מוצאים אנו את הרשב"א הכותב בתשובה (ח"ג סי' ג): "וכן פירש לנו מורנו הרב רבי משה נוחו עדן מקוצי, בספרו אשר עשה על פי גדולי דורו ובהסכמתם".

בתשובת זכרון יהודה (סי' פ"ב) (לרבינו יהודה בן הרא"ש) הובא תשובת רבי טולטילא על השגות רבי מנחם הארוך [היה מרבי העיר סאמורה ושלמאנקה בספר בשנת ה' ק"ן, מובא בשיטמ"ק (נדרים י; נדרים יג; נדרים כה); וברבי"ש (סי' רכ"ט; סי' רמ"א; סי' רנ"א; סי' ש"ב)]: "אמת אנו צריכין להאריך ולתופשו בדבריו, כתב על רבנו משה מקוצי לית דחש לקימחיה, על זה לבד היה ראוי לנדות, על שסיפר אחר מיטתן של גאוני עולם ומבזה אותם, ויותר גדולים ממנו ומרבותיו עושין ונוהגין כמו רבנו משה מקוצי, כל רבותינו הצרפתים והאשכנזים, וכל ישראל שותין מימיו".

בשערי ציון לר"י דלטאש כתב: "רבי משה בר יעקב ז"ל מקוצי, אשר נתפרסמה חכמתו והופיע פסקי התלמוד בדרך קצרה ודרך קבלה, עם סעד הירושלמי ותוספתא ומכילתא ספרא וספרי, וקראו ספר מצוות גדול".

פירושי הסמ"ג

זכה ספר הסמ"ג להתעטר בפירושים רבים על ידי קדמוני האחרונים, כאשר רואים את ביאורו של רבי אייזיק שטיין שהיה מקדמוני האחרונים [ומזכר על ידי המהרי"ק (ש"ת החדשים סי' י"ב) שישב עמו בבית דין], אשר כתב על קיצור הסמ"ג, וכן רבי אליהו מאגסבורג הקדוש ז"ל, והמהרי"ק, והרא"ם, וכן המהרש"ל חיבר ביאור 'עמודי שלמה' על הסמ"ג, ומהרי"ק רעמיניץ תלמידו של הרמ"א, וספר מגילת ספר לרבי בנימין קאזיס, וספר דינא דחיי לבעל הכנסת הגדולה, אשר כל אלו מעידים על הלימוד הנרחב בספר הסמ"ג.

עדות נוספת על תפוצתו הנרחבת של הסמ"ג, הוא מחיבור עין משפט שחובר על הש"ס, בו צוינו דברי הרמב"ם והטור והשו"ע על סדר דברי הגמרא, צוין ביניהם גם הפניות לחיבור הסמ"ג, אף שחיבור זה חובר בתקופה מאוחרת, מכל מקום הדבר מורה, כי כל עוד ולא יצא לאור ארבעת הטורים, היווה הסמ"ג את הספר המרכזי, בו עסקו כל החכמים והוגי התורה, אשר קבעו בו את לימודם.

החינוך שבספר הסמ"ג

כפי שהזכרנו, חיבר רבי משה מקוצי את חיבורו הגדול שהוא ספר מצוות, הכולל וכולל כל דיני ופרטי המצוות, בשפה ברורה ובהירה.

חיבור זה, אשר נדיר הוא אצל רבותינו בעלי התוספות שלא התעסקו בכגון דא, היה אחד מפעולותיו של רבי משה מקוצי בהם חיזק את חומות הדת ברחבי ספרד ושאר ארצות אירופה, כמו שהארכנו בציטוטים מתוך ספרו, בהם מעיד הוא על פעולותיו העצומות להרבות תורה ומצוות בקרב בני הארצות האלו.

בחיבורו כתב הסמ"ג (עשין, ג) כי בני הארצות האלו שהתעוררו לקיום ושמירת דתי התורה והמצוות כראוי, ביקשווהו שיחבר עבורם את פירושי המצוות בקוצר, בכדי שיוכלו ללמוד בו ולעמוד מתוכו על ידיעת כללי ופרטי התורה והמצוות, וכפי שאכן ניכר הדבר היטב בחיבורו, אשר כמעט ואין הסמ"ג מאריך בהערות שאינם בעיקרי הדינים, אלא כל כולו הבאת הדינים בסידורם, דבר דבור על אופניו, למען יוכלו ללמוד בהם ולעמוד מתוכם על עיקרי התורה והמצוה.

בהקדמתו כתב הסמ"ג (לאוין, הקדמה כללית): "וראו הגאונים שעמדו אחרי האמוראים שאין יכולין להספיק ללמוד לרבים כל התלמוד, ועשו ספרים קצרים מהלכות פסוקות לקיים תורה בישראל, רב יהודאי גאון עשה הלכות גדולות, ורבי יצחק מפא"ס עשה חיבור וקראוהו רב אלפס, וכן רבים כל אחד ואחד ספרו. והנה אחרי כן גם דבריהם היו סתומים מפני שנתמעטו הלבבות, ועמד האיש הגדול רבינו משה בן רבי מיימון היה מקורד"ב ונא בארץ ישמעאל, ועשה חיבור מכל התורה חיבור נאה ומשובח והאיר עיני ישראל, ובכל החכמות היה רב מופלא לא נשמע בדורות אחרונות כמוהו, ורבים נתאמצו בתורה על ידי ספריו שפשטו בארץ אדום ובארץ ישמעאל. אמנם לא הביא הגאון שום ראייה בספריו, וכל אדם שירה מתוך ספריו ויבקשו ממנו כתב ראייה מנין, אם לא למד הראייה או אפילו למדה ואינו זוכרה, יהא לו הדבר ההוא כחלום בלא פתרון".

הסמ"ג והרמב"ם

עצם ריבוי שבחו של הרמב"ם בפני הסמ"ג - שהיה אחד מבעלי התוספות, מחודש הוא בפני עצמו, כי ככל הנראה רוב רובם של בעלי התוספות לא נמנו על תומכי הרמב"ם, וכנראה מתוך אגרותיו של הרמב"ן בדבר הפולמוס על ספרי הרמב"ם, שנשלחו אל חכמי צרפת - הם בעלי התוספות הצרפתיים, אשר ככל הנראה היו בהם שהתנגדו לדברי הרמב"ם, ואילו כן רואים אנו איך הסמ"ג מרבה לספר בשבחו של הרמב"ם, הגם שזמן כתיבת חיבורו היה בשיא הפולמוס על ספרי הרמב"ם שהיה עם תחילת האלף השישי - זמן כתיבת חיבור הסמ"ג. ולא זו בלבד, אלא רובו ככולו של הספר מיוסד על דברי הרמב"ם, כאשר דבריו מועתקים פעם אחר פעם לאלפים, כאשר פעמים רבות אף אינו מזכירו בשמו.

אכן כבר הזכרנו, כי תלמידי הריצב"א הושפעו מהריצב"א ואחיו הר"ש שהיו מעיינים ולומדים את תורת הרמב"ם, ועל כן הסמ"ג שהיה תלמיד הר"י שירליאון שהוא תלמידו של הריצב"א, מתקבל כי משם תחילת התקשרותו אל תורת הרמב"ם.

עוד יתכן, כי הדבר נעשה לאור מסעותיו בארצות ספרד, שם היתה יד הרמב"ם חזקה, והיו כל חכמי המקום הוגים בתורת הרמב"ם, ועל כן נחשף הסמ"ג אל תורת הרמב"ם, ומה גם אשר כנזכר ייעוד חיבורו הוא עבור בני ארצות האלו, לכן מן הנמנע היה שלא יזכיר את דברי הרמב"ם.

עם זאת, הסמ"ג מביא בכל מקום את דעת בעלי התוספות החולקים על הרמב"ם, ואינו מתעלם מדעת רבותיו בעלי התוספות.

עוד זאת צעד הסמ"ג בעקבות הרמב"ם בסדר חיבורו, כאשר סידור העשין והלאוין נעשה בצורה מקבילה לסידור הלכות הרמב"ם בספרי ה"ד החזקה, והם מדע; אהבה; זמנים; נשים; קדושה; הפלאה; זרעים; עבודה; קרבנות; טהרה; נזיקין; קנין; משפטים; שופטים. ואילו הסמ"ג סידר, מדע; אהבה; זמנים; נשים; קדושה; הפלאה; נזיקין; קנין; משפטים; שופטים; זרעים; טהרה. השינוי הוא באיחור ספרי זרעים וטהרה אחר ספרי נזיקין קנין משפטים ושופטים, לעומת הקדמתם על ידי הרמב"ם [בד בבד עם השמטת הלכות ספרי עבודה וקרבנות], כאשר ככל הנראה סיבת הדבר, כי ביקש הסמ"ג לקבוע ברצף את הדינים הנוהגים בזמן הזה, ואילו זרעים וטהרה אין נוגע בזמן הזה, לכן איחר את סידורם.

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
רב דחסידי אמישיטב בעיה"ק ירושלים

פניני הלכה

חינוך הקטנים במצות סוכה

בסוכה. או כמו שביאר באופן אחר שחיוב הקטנים במצות ישיבת סוכה הוא חלק מקיים מצות ישיבת סוכה של האב שכך היא צורת המצוה 'תשבו ענין תדורו' וכתב זכר לדבר מש"כ 'בניך כשתילי זתים סביב לשולחנך'.

גיל חינוך

למעשה נפסק בשו"ע (סי' תר"מ סעיפים א' ב', ועיי"ש בנו"כ) שקטנים פטורים מדאורייתא ממצות סוכה, עד הגיעם לגיל מצוות בהיותם בני שלוש עשרה שנה, אלא שרבנן תקנו שקטנים שאינם צריכים לאמם, דהיינו בני שש שנים, ובקטן חכם וחורף בן חמש שנים, חייבים בסוכה כדי לחנכם במצוות.

האכלת קטן מחוץ לסוכה

כתבו הפוסקים (שועה"ד סי' תר"מ ס"ד, משנ"ב ס"ק ה') שאע"פ שקטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה, מ"מ כשאוכל או ישן מחוץ לסוכה, אין צריכים למחות בידו או לגעור בו וכיו"ב, ורק אביו שמצווה על חינוכו חייב למחות בידו ולהניסו לסוכה, לחנכו במצוות, אבל שאר כל אדם שאינו מצווה על חינוכו אינו צריך למחות בידו, כשם שאין צורך להפריש כל קטן מאכילת איסור כמ"ש בשו"ע (סי' שמ"ג, ועיי" ברמ"א שם).

יתירה מזו כתב בשלחן ערוך הרב (סעיף ד') שמוטר לכל אדם לתת לפני הקטן לאכול מחוץ לסוכה אע"פ שיודעים בוודאות שלא יכנס לסוכה לאכול אלא יאכל במקום שקיבל האוכל מחוץ לסוכה, מ"מ כיון שלא אמרו לו בפירוש לאכול מחוץ לסוכה אין בכך שום איסור.

אמנם אסור לתת לתוך פיו או לצוותו שיאכל מחוץ לסוכה, כמ"ש במשנ"ב (סי' קה"ה).

אכילת היתר בזמן איסור

מקור דברי האחרונים לאסור להאכיל קטן מחוץ לסוכה, הוא מדברי המגן אברהם (סי' תר"מ ס"ג) שכתב 'משמע דאחר לא יכול להאכילו בידיהם, כמ"ש סי' רס"ט, והתחבטו נושאי כליו בוונותו, ובפרי מגדים ובלבושי שרד (ע"ד המג"א שם) תיקנו הלשון שצריך לומר 'אחר יכול להאכילו בידיהם', שכן מבואר שם במג"א לחלק בין מאכל האסור בעצם לאכילת היתר בזמן האסור לסוכה, כאכילה לפני קידוש או אכילה ביום כיפור, שבכה"ג אין חובה להפרישו מאכילה.

ספי' בביטול עשה

עוד יש להעיר ע"ד המג"א (לגי' שלפנינו, וכפסק השועה"ד והמשנ"ב) שלכא' האכילה בסוכה היא מצות עשה, ואין איסור מיוחד לאכול מחוץ לסוכה, וכמו שהוכיח הגאון מקאז'אגילוב הי"ד בספר שיח השדה (שער ברכת ה' סי' א' עמ' י"ט) מדין שלוחי מצוה הפטורים מן הסוכה, שאם ה' איסור לאכול מחוץ לסוכה היו אסורים לאכול או לישון מחוץ לסוכה דהעוסק במצוה אסור לבטל מצוה בקום ועשה אלא שאינו מחויב לקיימה. וע"כ כשנותנים לקטן לאכול מחוץ לסוכה אין נחשב לספיית איסור אלא לגרום לו ביטול עשה. ויל"ע האם ככה"ג נאסרה ספייה לקטן, דהמג"א גופי' (סי' תרט"ז ס"ק ב') כתב (בטעם השני) לחלק בין אכילה ביהוכ"פ לאכילה מחוץ לסוכה שאכילה מחוץ לסוכה

פניני עבודה

הכנה למצות גטילת לולב בשב"ק

בספר תפארת רבותינו (אלכסנדר) הובא שפעם אחת בראש השנה שחל בשב"ק אחר תפילת שחרית עלה הרה"ק בעל ישמח ישראל זצ"ל על הבימה ואמר שצריכים להתכונן לתקיעת שופר, וכל השומעים שנכחו במקום התפעלו ותמהו, ופנה הישמח ישראל אליהם ואמר אל תחשבו שישכחתי ח"ו שהיום שב"ק, אלא באמת הענין שאין תוקעים בשב"ק הוא מחמת גזירת חכמים שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, וזה ניחא אם הכינו עצמם לתקיעת שופר ועכ"ל לא תוקעים מחמת גזירת חכמים, אבל אם לא הכינו עצמם אי אפשר לתקוע כלל, וע"כ יש לעשות הכנה דרבה כדי שנוכל לתקוע ואח"כ מקיימים גזירת חז"ל במה שנמנעים מלתקוע, ע"כ.

בספר תפארת ישראל השלם (מהדו' מכון נהור שרגא, ח"א פרק ט"ו הערה י"ג עמ' תנ"ו) הובא שבהזדמנות עורר אד"ש בעל ברית לבן הנוולד בערש"ק בין השמשות, שאע"פ שלענין מעשה אין מלים התינוק עד יום ראשון, מ"מ ענין ההכנה לברית מילה שייך גם בשבת, שיתכן שזמנה בשבת אלא שמחששות חילול שבת ממתניים עד יום ראשון, וסמך לזה מאמר הכתוב (קהלת ח' ה') 'שומר מצוה לא ידע דבר רע', דתיבת 'שומר' יש לפרש מלשון ממתין ומצפה כמ"ש 'ואביו שמר את הדבר' שהוא מלשון צפיה והמתנה, וה'שומר מצוה' שמתעכב וממתין בגלל חשש חילול שבת 'לא ידע דבר רע', והוסיף שע"פ מה שאמר הישמח ישראל י"ל ג"כ ככה"ג שיש להתכונן לקיום מצות ברית מילה אלא שלמעשה נמנעים מחשש חילול שבת, ע"כ.

הוא ביטול עשה ולא איסור, וכ"כ המג"א (סי' רס"ט ס"ק א') לחלק בין אכילה לפני קידוש לאכילת איסור, שלפני קידוש הוא ביטול עשה ולא איסור (וגם בזה יש להעיר, שאכילה לפני קידוש לכא' אינה אפי' ביטול עשה, דהרי יקדש אח"כ, אלא שעובר על האיסור דרבנן שלא לאכול לפני קידוש, ועיי' במחצה"ט).

ומקור איסור ספייה לקטן בגמ' (יבמות קיד.) נלמד מאיסורי דם, טומאה, ושרצים, שאסורים בלאו, ולא מצונו לימוד לאסור ספייה במצות עשה, וכתב בשו"ת בית הלוי (ח"א סי' ט"ו) שאכן גם לשיטות שמדא' אסור ספייה רק בלאו אך אע"כ אסור ספי' מדרבנן גם במצוות עשה.

ושמא ה' אפשר לומר דדעת המג"א דיש איסור לאכול מחוץ לסוכה (ולא רק מצוה לאכול בסוכה), וע"ד משמעות דברי המנחת חינוך (מצוה שכ"ה אות ט') המפורסמים בענין מצוה הבאה בעבירה, ועיי' בארוחות איתנים (עמ' ק"פ) שצ"ע לומר ש"כ הגאון

טעם מצות סוכה היא אחת המצוות שמפורש טעמם בתורה, כמאמר הכתוב (ויקרא כ"ב מ"ג) 'בסוכות תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלוהיכם'.

מצוות צריכות כוונה

קיי"ל (שו"ע א"ח סי' ס' סעיף ד') שמצוות צריכות כוונה, ועכ"פ במצוות עשה מדאורייתא (עיי' מג"א שם). וכ"ז לענין הכוונה העיקרית שמקיים במעשהו ציווי ה', ורוצה לצאת ידי חובתו.

כוונת טעמי המצוות המפורשים בתורה

ידועה שיטת האחרונים שהכוונה בטעם מצוה זו מעכבת אפי' בדיעבד, כמ"ש הב"ח (סי' ח', וסי' תרכ"ה) שבמצוות שטעמם מפורש בתורה שבכתב יש לכוון גם את טעם המצוה הכתוב בתורה.

בביכורי יעקב (סי' תרכ"ה ס"ג) כתב שלדעת הב"ח מעכבת כוונה זו אפי' בדיעבד, וע"כ בליל יו"ט יש להחמיר ולחזור ולאכול כזית בכוונה, ע"כ. ועיי' בתוספת ביכורים (שם) מה שהשיגו על דבריו, ומה שהשיב ודחה ההשגות עיי"ש, ועיי' בפניני בר מצוה (בענין כוונה במצות תפילין) שראוי לחוש לשיטת הביכורי יעקב, עיי"ש.

ושמא י"ל גם לענין שאר ימי המועד, שאע"פ שאין חיוב אכילת קבע בסוכה, מ"מ אם אינו נשאר לישון או לטייל ולשהות בסוכה יתכן שראוי לחזור ולאכול בכוונה, כדי שלא תהיה ברכת 'לישב בסוכה' לבטלה לדעות אלו, ויש לצדד לכא' שהאכילה בלא כוונה לכה"פ לא יחשב הפסק בין הברכה לקיום המצוה.

[ודעת הרמ"ג (אשל אברהם סי' כ"ה ס"ג, ו"כ בס' תרכ"ה) הו"ד במשנ"ב (סי' כ"ה ס"ק ט"ו) שבדיעבד יוצא אם כיון לקיים מצוה אע"פ שלא כיוון הטעם המפורש בתורה, ומשמעות דבריו דאפי' לשיטת הב"ח שכתב שצריך לכוון מ"מ הוא רק לכתחילה, והמשנה ברורה (סי' ט"ו) הביאו, וכ"כ הפרי מגדים בהלכות סוכה (סימן תרכ"ה)].

חיוב קטנים במצות סוכה

דגש מיוחד מצונו במצוה זו על חינוך הדורות הבאים, כמ"ש 'למען ידעו דורותיכם', ודורשי רשומות אף ראו בה רמז לסגולה לזש"ק, ע"ד דברי האוה"ח בפר' בא עה"פ 'והגדת לבנך' שע"י שיגיד ההגדה יזכה לבן, וכמו"כ ע"י שיקיים מצות סוכה יזכה להודיע לדורותיו, ורמזו בראשי התיבות 'למען ידעו דורותיכם' ר"ת ילד. ודרשו חז"ל (סוכה נ"ז) 'כל האזרח בישראל, כל - לרבות את הקטנים'.

ודנו האחרונים שלכא' אין הכוונה דהקטן מצווה מדאורייתא מריבוי ד'כל', אלא ככל דיני חינוך לקטן, שתקנו חז"ל, אלא שבמצוה זו אסמכוהו אקרא, וע"כ חמור יותר משאר חיובי חינוך למצות אחרות, כפי שביאר יותר יהושע (שם) הטעם ששמאי הזקן פיתת המעזיבה וסיכך בשביל קטן בן יומו, שהרי לכא' אין חינוך בקטן כזה שאין בו דעת ולא מתחנך במעשה זה לקיום מצוות, וכתב הפנ"י 'אפשר דכיון דלענין סוכה אסמכוהו רבנן ארביבוא דכל, מש"ה שייך להחמיר יותר

רבי שמעון שקאפ בספרו שערי יושר (שער ג' פרק כ') לתמוה על דברי המנחת חינוך.

ספי' באיסור דרבנן לצורך הקטן

ע"פ מש"כ הפוסקים לעיל שאסור להאכיל קטן (דהיינו לתת לתוך פיו או לצוותו שיאכל מחוץ לסוכה) מחוץ לסוכה, יש לעיין האם מותר להאכילו בסוכה הפסולה מדרבנן, כגון סוכה המסוככת בעשבים הנושרים או שריחם רע (כמבואר בס' תרכ"ט סעיף ג'), או בנסרים הרחבים ארבעה טפחים (כמ"ש שם סעיף י"ח) או בחבילה שיש בה יותר מעשרים וארבע קנים (כמ"ש שם סעיף ט"ו, וכמובן אין הולכים בזה אחר לשון בני אדם, וגם הנקרא מחצלת כשר רק אם אינו בגדר חבילה, כמ"ש בספר בית השואבה (פרק ו' אות פ"ט) שהכשר מחצלת הוא כאשר 'כולה אריגה וצורת כלי עליה, ואין לה שום דמות לחבילה'), וכיו"ב.

שע"פ שיטות הראשונים - שצוין עליהם בשיעור משניות יומא ביו"כ פ"ד דהאי שתא, לענין חינוך לאיסור נעילת הסנדל - שכשהקטן רוצה לעבור על איסור דרבנן לצרכו אין מונעים אותו ואין מוחין בידו, כמ"ש הרשב"א (שבת קמא. יבמות קיד., ובשולח"ת ס"א ס"ג צ"ב, ועוד) והר"ן (שבת מה: ד"ה מתני' נכרי), שאם התינוק צריך לכך מותר לספות לו בידים דבר שאסור מדרבנן.

כשיטות אלו פסק בשו"ע (סי' שמ"ג ס"ג) שכל החשש שמו יסרך וימשיך במנהגו ששיגל, שייך רק כאשר נותנים לו לעשות איסור דרבנן בקביעות בשביל אחרים, משא"כ כשעושה לצרכו שידוע לו שמתירים לו משום שהוא קטן, ולא יטעה להמשיך לנהוג כך כשיגלד.

וכ"כ בביאור הלכה (סי' רס"ו ס"ו סוד"ה הג"ה) להתייר ע"פ שיטת הרשב"א, וכן הביא (סי' שמ"ג ס"ג) בשם הגר"א לברר דעת השו"ע ע"פ דעת הרשב"א והר"ן, אך בביאור הלכה (שם ד"ה מדברי) כתב שהשו"ע סתם ולא חילק משום דס"ל כהחולקים על הרשב"א, (וע"ע במשנ"ב ס' שס"ב ס"ק מ"ד).

עכ"פ לשיטות אלו שנפסקו להלכה בשו"ע (ובב"ב), יל"ע האם מותר לתת לקטן לאכול לצרכו בסוכה הכשרה מדאורייתא ופסולה מדרבנן.

בפסול דרבנן האם קיים המצוה מדאורייתא

אלא שי"ל שאחר גזירת חז"ל לאסור סיכוך בפסולים אלו, שוב הפקיעו ועקרו המצוה אפי' מדאורייתא, ע"ד מש"כ תוס' בסוכה (ג. סוד"ה דאמר) שכששולחנו בתוך הבית (שהיא גזירה דרבנן שמו ימשיך אחר שלחנו) לא קיים מצות סוכה אפי' מדאורייתא, וכמ"ש רבינו יונה (ור"י ברכות) על קריאת שמע אחר חצות הלילה לשיטות שתקנו חז"ל לקרואה רק עד חצות, ועוד.

ועיי' בספה"ק ישמח ישראל (פרשת זכור) כתב בתו"ד שאפי' אם קריאת פרשת זכור מדאורייתא מ"מ יכול לקיימה גם בפרשת כי תצא כשיקראו את פרשת זכירת מעשה עמלק, ע"כ. ובשיעור ישמח ישראל דן אד"ש שיתכן שהוא רק לשיטות החולקים (ר"ן פסחים קטו: ועוד), משום שלשיטת תוס' יתכן שאע"פ שמדאורייתא אפשר לקרא פרשת זכירת מעשה עמלק בכל זמן מ"מ אחר שקבעו חז"ל להקדים זכירה לעשיה ולקיים המצוה בקריאה בשבת שקודם פורים, שוב אין יוצאים ידי חובה בזמן אחר, ע"כ.

ולפי"ז י"ל שהאוכל בסוכה הפסולה מדרבנן לא קיים מצוה מדאורייתא, ושוב אין לתת לקטן שיעור קביעות סעודה אפי' בסוכה הפסולה מדרבנן.

נטילת לולב בשב"ק הבעל"ט

מענין לענין שייכים הדברים גם לענין נטילת לולב בשב"ק הבעל"ט יו"ט א' דהג הסוכות, שמדאורייתא נצטוונו ליטול ארבעת המינים, וחז"ל גזרו שלא ליטול שמא יעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים, ויודעים דברי הגאון רבי עקיבא איג"ר (דרוש יחידוש מערכת ח') שאם תקע בשופר בראש השנה שחל בשבת יצא ידי מצות שופר דאורייתא אלא שעבר על האיסור דרבנן, ולפי"ז לכאורה ה"ה בנוטל לולב בשבת שיע"א יד"ח מדאורייתא.

וביאר האחרונים דגם לדעת התוס' יתכן לומר כדברי הגרע"ק א, משום שבכל גזירת חכמים שחששו ממכשול מסוים יש לדנו כאלו אכן עברו על האיסור ההוא, וכגון כששולחנו בתוך הבית פסלו חז"ל שמא ימשיך אחר שלחנו ויאכל בבית, וע"כ לא יצא ידי"ח אפי' מדאורייתא, שהרי נחשב שאכל בתוך הבית ולא בסוכה, משא"כ בגזירת שמא יעבידנו שגם אם העביר שופר או לולב וקיים מצוותם מ"מ איסור ההוצאה אינו סתירה לקיום מצות שופר ולולב.

והגאון בעל חלקת יואב בקב"א דקשייתא (ק"י צ"ט) תמה ע"ד הגרע"ק א שבכה"ג וודאי נעקר המצוה אפי' לשיטת הר"ן, ובספר שבת מנחם (ח"ב, עמ"ס ר"ה, עמ' רע"ז) פלפל מוה"ר שמואל וויסברוד שלי"ט א ע"פ דברי הגאון מטשעבין בשו"ת דובב מיישרים (ח"א סי' קל"ג אות ב') לענין הנחת תפילין בלילה האם יוצא ידי"ח מדאורייתא ליל לילה זמן תפילין אלא שגזרו חז"ל שמא ישן, (ועיי' פניני הלכה ומנהג - תפילין, הערה פ"ו, נפק"מ למעשה).

ולפי"ז בפסולי סכך שגזרו חז"ל שמא יצא מהסוכה (מחשש ריח רע או עלים הנושרים), או שמא יסכך בפסול ויהי' תעשה ולא מן העשוי (כספיך בחבילה), או שמא ישב תחת תקרת הבית (כספיך בנסרים), אם נדונו כמו שנכשל בחששות אלו, הרי שלא יצא ידי חובתו כלל, שהרי נחשב שלא ישב בצל סוכה כשרה מדאורייתא.

האם פסולי סכך שונים משאר איסורי דרבנן

אמנם יתכן שבפסולי סכך מדרבנן לכו"ע קיים המצוה מדאורייתא, בהקדם דברי המגן אברהם (סי' תרכ"ט ס"ק כ"ב) שכתב שבשעת הדחק שאין במה לסכך מסככים בנסרים אפי' ברוחב ארבע טפחים וה"ה בכל דבר האסור משום גזירה, וציין המג"א שכן משמע בגמ', וביארו הפרמ"ג והמחצה"ש שכן משמע ממש"כ בגמ' (סוכה ד.) 'אמר רבי יהודה, מעשה בשעת הסכנה שהבאנו נסרים ... וסכנונו על גבי מרפסת וישנו תחתיהן, אמרו לו משם ראייה אין שעת הסכנה ראייה, ומוכח שבשעת הסכנה עכ"פ מותר לסכך בפסולי דרבנן, אע"פ שרבנן גזרו ע"ז מ"מ לא הפקיעו המצוה בסוכה כזו, ויתירה מזו כתב הריטב"א (שם ד"ה תניא כות"י) שמברכים על ישיבת סוכה זו, וכמו"כ כתב שם על פסולי אתרוג ולולב דרבנן עיי"ש.

וכ"כ המשנ"ב (סי' תרכ"ט ס"ק ג'), וע"ע מש"כ בביאור הלכה (ריש הסימן ד"ה צומח) בשם הפרמ"ג (משבצ"ז ס"ק א') להתייר בשעת הדחק בדבר שראוי לקבל טומאה מדרבנן.

וביותר יש להעיר ממש"כ הדרכי משה (אות ז') שלדעת הטור אם סיכך בחבילה ולא התירה וישב תחתיה יצא ידי חובתו בדיעבד. ואע"פ שהמשנ"ב (ס"ק מ') ובשעה"צ (ס"ק ס"ב) לא פסק כן, וכתב שאפי' בדיעבד אם סיכך בחבילה פסולה הסוכה, מ"מ לענין שעת הדחק העתיק (בס"ק ג') דברי המג"א להלכה שבכל פסולי הסכך מגזירות חכמים יש להכשיר בשעת הדחק, ולפי"ז י"ל שבכה"ג אפשר לתת לקטן לאכול בסוכה המסוככת בסכך פסול מדרבנן.

בסוכה כשרה מעיקר הדין

עוד יש לצדד בענין סוכה הכשרה מעיקר הדין, אלא שמהדר שלא לשבת בה לחשוש שלא לסמוך על היתרים שונים, כגון סוכה שכתבו גדולי הזמן להכשירה מכמה טעמים, אלא שלא ביארו כל הצורך ישוב הקושיות מדברי הגמ' ורש"י וכיו"ב (עיי' קובץ ארחות איננים עמ' רמ"ח - רס"ב), שבשעת הדחק במקום מניעת שמחת יו"ט או חשש פגיעה בכבוד הזולת סומכים על המתירים ואוכלים בסוכה ומברכים על ישיבתה לישב בסוכה.

ושמא י"ל שבכה"ג נחשב כהידור מצוה שאין חיוב לחנך הקטן ע"כ, כמ"ש בביה"ל (סי' תרפ"ט ד"ה מנהג) לענין חינוך לשמיעת מקרא מגילה, שאין צריך להנכו לשמוע במנין משום שהוא רק הידור מצוה, וכמובן יש לחלק בין הידור המוסיף על העיקר, להידור לחשוש לעיקר המצוה.

פניני הלולא

הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע - י"ד תשרי

בתורתו, ולאין אונים עצמה ירבה - זה בא לו משכלו מחמת שעובד השם יתברך, ובודאי השכל נקרא כח, כי כל כחות האדם הם על ידי השכל המתפשט בכל איבריו, ואם יהיה איזה חסרון באבר אחד הוא מחמת שאין השכל מתפשט בו.

נאה מקיים

בשיעור עבודת ישראל ביאר אד"ש שהכוונה לומר שזה שה' נותן ליעף כח' גורם לכך שגם 'לאין אונים עוצמה ירבה', כי בכח ההכרה השכלית לתת לאדם כח כפשוטו. והוסיף שענין זה שכותב המגיד מקאז'ניץ שההכרה השכלית יכולה לתת כח לאדם בפועל ממש, ראו אצלו בעצמו, שאע"פ שהיה אדם חלוש והיה שוכב כל היום משום שלא היה לו כח, מ"מ כשהגיע לענינים של עבודת ה' היה קופץ כמו ילד, ע"כ.

ועיי' בספר ספרן של צדיקים (י"ל בוואראש תרע"ד, מנ"ע הרה"ק מקאז'ניץ אות ד') הובא שהרה"ק בעל בית אהרן מקארלין זצ"ל סיפר שהיו נושאים את המגיד מקאז'ניץ זי"ע לבית המדרש מרוב תשות כוחו, ועכ"ז כאשר ה' מגיע לתיבות 'שירו להשם שיר חדש' ה' מפסיקה כל החולשה שהיה לו, משנס מתניו וריקד כצעיר בכוחותיו.

בהסכמת אדמו"ר הרה"ק רבי יעקב דוד זי"ע להדפסת ספר בית ישראל חידושי גפ"ת מהרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע כתב בתו"ד 'שמעתי מאמו"ד [אדמו"ה ז' הרה"ק מווארקא זי"ע] ז"ל ששמע מצדיקים המפורסמים שהיו מצפים ע"ד שיפוצו מעיינותיו החכמה על פני תבל'.

עבודת המגיד מקאז'ניץ

בקצה המטה על המטה אפרים בהלכות יום כיפור (סימן תרי"ד סוף אות ב') הביא על המגיד מקאז'ניץ זי"ע 'מחמת חולשת גופו, בעת התפילה היה שטוח עור של דוב תחת האנפלאות שלו בכדי שיוכל לעמוד'. ובכמה ספרים הובא שכאשר היה מתחיל להתפלל היה קופץ לעמוד בלי הנעליים.

ההכרה השכלית מוסיפה כח

בספרו עבודת ישראל (פרשת לך לך) כתב המגיד מקאז'ניץ עה"פ בהפטרה 'נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה - הוא דיבור כפול, ומפרש המתרגם דיבור נותן ליעף כח קאי על השם יתברך, שנותן השם יתברך לאדם שכל לעבודו ולעסוק

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הרב ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | סוכות

פניני הכהן

מחשבות חרוץ (אות י"ב)

ותוכל ועם כל זה נגע בכף ירכו שהיה לו עוד טענה. אחר כך כתוב (בראשית ל"ג, ט"ז) ועשו הלך לדרכו וגו' שלא היה עליו שום קטרוג אז כתיב (שם, י"ז) ויעקב נסע סוכותה. ויבן לו בית,

שיעקב אבינו ע"ה נשלם באמת מכל וכל ונשאר הקדושה אצלו בקביעות כבית שנאמר (מיכה ז', כ') תתן אמת ליעקב, שפת אמת תכון לעד (משלי י"ב, ט). ולמקנהו היינו לבניו ולזרעו שנקראו צאן קדשים כמו שמצינו במדרש (בראשית רבה ע"ג, י"א) שהיה ליעקב אבינו ע"ה ששים ריבוא עדרים ומספר ששים ריבוא היינו מספר שורשי נפשות ישראל שהיה מכוון נגדם ומשום הכי נקרא מקנהו. עשה סוכות שעל כל פנים יזכו להגנה בצלא דמהימנותא והיינו מהימנותא שלימתא.

והיינו ההגנה מיצר הרע וכמו שנאמר (ישעיה ד', ו') וסוכה תהיה לצל יומם וגו' ואיתא (רעיא מהימנא ח"ג רנ"ב ב) ולא בצל סוכת הדיוט דאגין על גופא משמשא אלא צל לאגנא על נשמתא וזה שנאמר מזרם ומטר. והיינו הקליפות כמו שנאמר (תהלים י"א, ו') ימטר על רשעים פחים וכן ביום הכפורים דאיתא (ויקרא רבה כ"א, ד') וישעי ביום הכפורים והיינו מכל החטאים דכתיב (ויקרא ט"ז, כ"ב) ונשא השעיר את כל עוונותם ונדרש (בראשית רבה ס"ה, ט"ו) השעיר זה עשו עוונותם עוונות תם,

אחרי זה צריך סוכה לאגנא על נשמתא. שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומתחדש בכל יום (סוכה ג"ב ב) ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזר לו אינו יכול לו. ואיתא (תענית ט"ו א) צדיקים לאורה דכתיב (תהלים צ"ז, י"א) אור זרוע לצדיק ולישרים שמחה דכתיב ולישרי לב שמחה דצדיק נקרא גבור הכובש את יצרו וצריך אור להאיר לו סייעתא להתגבר. ועדיין יש לו עסק ומלחמה ואינו בשמחה. ולישרי לב שזוכה לישר הלב להוריק הרע מלב כסיל גם כן זהו בשמחה.

ויעקב זכה לישרות לב לעולמי עד וישראל זוכין על כל פנים בימי חג הסוכות. וזה מדת הדעת מדתו של יעקב כמו שמובא (זוהר ח"ב י"ד ב) עביד ליעקב ברזא דדעת וזה זוכה הישראל בסוכות למען ידעו וגו' שיזכו למדת הדעת שיכנס בלב כי בסוכות הושבתי הגנה מיצר הרע.

ולכן נקרא החג זמן שמחתנו וברעיא מהימנא (ח"ג ק"ד א) כמה דקודשא בריך הוא נטיל לון לישראל בהני יומין וחדי בהון אופי הכי ישראל נטלי ליה לקודשא בריך הוא לחולקיהון וחדאין ביה שה' יתברך שמח עם ישראל על ידי מדת היראה שזה היה תכלית הבריאה כמו שאמרנו (שבת ל"א ב) לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו שנאמר (קהלת ג', י"ד) והאלהים עשה שייראו מלפניו ובאבות (ו', י"א) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו והיינו שיתגלה מדת מלכותו מלך שתהא אימתו עליך (קידושין ל"ב ב) ויש לה' יתברך שמחה שנעשה

וזוהו גם כן מצות הסוכה שבחודש זה לצאת מדינת קבע לדירת ארעי כי אין לישראל שום קביעות בשום דבר, ואומות העולם אין מבינים זה איך אפשר לדור באויר, שמשגיגים שישראל יש להם בזה דירה ובית באויר שהרי גם הל' מכלל השורה, משמע מזה דיש סדר וקביעות ליציאה זו, ועל זה אמרו בני לן וכו' להראות להם גם כן איך אפשר זה, והראם שהוא יש לו כח לזה על ידי שם, היינו על ידי דביקותם בה' יתברך שהוא גם כן באוירא דעלמא, וה' יתברך הוא צור לבבם ובו הוא יסודם ועל כן יכולים לעשות יסוד באויר שאין לו יסוד, ובודאי כמו שיכול על ידי שם לעמוד באויר כך היה יכול לבנות בית שם גם כן על ידי שם, אלא שלא צריך לזה רק כלפי שאילתם בני לן וכו' הראה להם שהם אין להם שייכות לזה ואי אפשר להם זה, על כן אמר אייתי לי ליבני וטוני שאם אתם רוצים להיות לכם בית כזה צריכים אתם להכין ההכנות הצריכות, והרי אי אפשר לכם להכין עצמכם לזה כלל כי זה דבר בלתי מושג לכם ולא שייך לכם כלל, כי אם יצאו מהשורה הם יוצאים ואובדים לגמרי ואין להם תקומה עוד למפלתן, ועל כן נסיון העכו"ם לעתיד יהיה במצות סוכה (עבודה זרה ג' א) דזה שייך רק להאזרח בישראל אבל הם אין יכולין לסבול כלל אלא דירת קבע ודבר קבוע;

וזוהו שמונין לחמה (סוכה כ"ט א) שיש לה קביעות דשמש ידע מבואו אבל ירח לא ידע מבואו פעמים בארוכה פעמים בקצרה (ראש השנה כ"ה א) שאין לו קביעות, וכן אין קביעות לאורו פעם נעלם ופעם נגלה ועל ידי זה יש התחדשות בכל פעם, וזהו החידושין דבאורייתא שבתורה שבעל פה מה שאין כן בתורה שבכתב דכתיבא ומנחא אין שם חידושין, ולכן אומות העולם טוענין על ידי התורה שבכתב אנו ישראל כמו שאמרנו בתנחומא (תשא ל"ד) והקדוש ברוך הוא משיב מי שמסטרין שלי בידו וכו', דהתורה שבעל פה אינו אלא בלבבות דבני ישראל שהם דדירין ויונקין מאות הל' המלמדתם:

פרי צדיק אות א'

חג הזה נקרא זמן שמחתנו דכתיב (ויקרא כ"ג, מ"ב) בסוכות תשבּו וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וגו' והקשו למה לא עשו זכר למן ולבאר רק לענני הכבוד. אך באמת יש לדקדק אם טעם סוכה זכר לענני הכבוד הוה ליה למימר למען תזכרו כי בסוכות וגו' כמו בציצית למען תזכרו וגו' וכן למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים וכתיב למען ידעו והיינו שיכנס הדעת בלב לדורות.

והיינו כמו שמצינו ביעקב כשנקרא שמו ישראל על שם כי שרית עם אלהים ואנשים ותוכל והיינו שמקודם היה עליו פחד מעשו ושרו שהוא הס"מ יצר הרע וכתלמיד חכם נדמה לו (חולין צ"א א) ואחר כך

רצונו. והישראל כשזוכה לישרי לב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות כל מאן דאיהו משורשא וגזעא קדישא דישראל ישבו בסוכות תחות צלא דמהימנותא שיש להם לישראל נייחא ממלחמת היצר הרע ושמחים עם ה' יתברך לישרי לב שמחה ונקרא החג זמן שמחתנו:

פרי צדיק אות ז'

איתא בזוה"ק (ח"ג ק"ג ב) על פסוק (ויקרא כ"ג, מ"ב) **בסוכות תשבו שבעת ימים** ולבתר ישבו בסוכות וכו' אלא קדמאה לאושפיזין תניינא לבני עלמא וכו' תיבו אושפיזין עילאין תיבו אושפיזא מהימנותא זכאה חולקיהון דישראל דכתיב (דברים ל"ב, ט') כי חלק ה' עמו וגו'. ענין האושפיזין היינו הארת שבע מדות הקדושים הנקראים שבעת ימים וכדאיתא שם בזוה"ק כמה דאת אמר כי ששת ימים עשה ה' וגו' ונפשות השבעה רועים היה מרכבה כל אחד למדה שלו בהקדושה כידוע. והמה השרישו הארת השבע מדות הקדושים בכל נפשות ישראל.

כי בחינת שלושת האבות הקדושים נמצאו בכלל נפשות ישראל שהם רחמנים ביישנים גומלי חסדים. גומלי חסדים הוא מדת חסד **לאברהם** לגמול חסד עם כל הבריות אף למי שאינו ראוי ולזה יצא ממנו פסולת. וביישנים הוא **מדת יצחק** כאומרם ז"ל (גדרים כ"א א) **למען תהיה יראתו על פניכם** זה הבושה והוא בחינת הצמצום אמנם גם בזה יש פסולת. ורחמנים הוא מדתו של יעקב הממוצע ומזווג שתי המדות לחנן ולרחם על מי שצריך וראוי.

ובחינת משה רבינו ע"ה היינו שהוא רבן של כל ישראל והשפיע להם התורה. ובחינת אהרן הכהן נאמר במתן תורה (שמות י"ט, ו') **ואתם תהיו ממלכת כהנים** כי כן נקבעו בנפשות ישראל להיותם עובדים עבודת הקודש וכמו שנאמר (ישעיה ס"א, ו') **ואתם כהני ה' תקראו**. ובחינת יוסף הצדיק נקראים כלל ישראל **ועמך כולם צדיקים**. ובחינת דוד המלך ע"ה הוא הלב של כל ישראל כדאיתא בספר יצירה (פרק ו') הלב בגוף כמלך במדינה. והוא הגבר הוקם עולה של תשובה והוא בחינת משיח שהוא יחיד ששב שמוחלין לכל העולם כולו והיינו שיכניס הדרך תשובה בלבבות נפשות ישראל וכמו כן בכל דור ודור נמצא נפש כזאת המכניס הרהור תשובה בלב כללות נפשות ישראל.

והארת השבע מדות הקדושים המה בכח כל נפשות ישראל להגיע אליהם מפני שכולם חלק אלהי ממעל ועל זה מביא הזוה"ק זכאה חולקיהון דישראל דכתיב כי חלק ה' עמו ובקדושת הסוכה זוכין להיות נשפע בנפשנו הארת השבע מדות הקדושים.

ועל זה מרמז **בסוכות תשבו שבעת ימים** קדמאה לאושפיזין היינו שאנו זוכין להיות נקבע בנפשנו הארת השבעת ימים. ולכן בא עיקר מצות סוכה באכילה ושתיה שהמה עיקר סיבת החיים של הנפש ועל ידי זה יהיה נשפע בנו החיים מהארת הקדושה. ועל זה נאמר בפסוק (ויקרא כ"ג, מ"ג) **הלשון למען ידעו דורותיכם וגו'** ולא נאמר הלשון למען תזכרו כמו שנאמר ביציאת מצרים למען תזכור את יום צאתך וגו' על כרחך דאינו כדי לזכור לבד מפני שזה נפעל במצות סוכה בחינת הדעת היינו ההכרה והרגשת הלב בפנימיות הלב מהארת קדושתו יתברך.

ועל זה מרמז בזוה"ק תיבו אושפיזין עילאין היינו הארה דלעילא הנשפע בכלל נפשות ישראל במצות ישיבת סוכה ותיבו אושפיזין דמהימנותא מרמז על ההכנה לזה מצד הנפש שהוא רק מפתח האמונה במאמר איהו אמת ואיהי אמונה דיליה איהו אמת היינו הארתו יתברך הנשפע מלעילא להאיר אור כל השבע מדות הקדושים הללו בלב אמיתת השגחתו יתברך. ובחינת כנסת ישראל היינו כלל נפשות ישראל אין בכח הכנתם רק מבחינת אמונה להיותנו מוכנים לקבל הארה דלעילא מצד האמונה:

והארת השבע מדות הקדושים המה בכח כל נפשות ישראל

להגיע אליהם מפני שכולם חלק אלהי ממעל ועל זה מביא הזהר הקדוש זכאה חולקיהון דישראל דכתיב כי חלק ד' עמו.

ומקדושת הסוכה זוכין להיות נשפע בנפשנו הארת השבע מדות הקדושים ועל זה מרמז בסוכות תשבו היינו שאנו זוכין להיות נקבע בנפשנו הארת השבעת ימים ולכן בא עיקר מצות סוכה באכילה ושתיה שהמה עיקר סיבת החיים של הנפש ועל ידי זה יהיה נשפע בנו החיים מהארת הקדושה, וזהו למען ידעו מפני שזה נפעל ממצות הסוכה בחינת הדעת היינו ההכרה והרגשת הלב בפנימיות הלב מהארת קדושתו יתברך

פרי צדיק - שמיני עצרת (מג)

ענין אומרם ז"ל (תענית ב' א) **שלושה מפתחות לא מסרן הקדוש ברוך הוא ביד שליח**. של חיה של גשמים ושל תחיית המתים. יש לומר שהוא על דרך אומרם ז"ל (מועד קטן כ"ח א) בני חיי ומזונא לאו בזכותא תליא אלא במזלא. של חיה הוא בני. של גשמים הוא מזוני. ושל תחיית המתים הוא חיי. וזכותא הוא מעשה המצוה שעל פי השגה ושכל תפיסת האדם ומזלא הוא המקור שלמעלה מתפיסת האדם והוא בחינת אין.

שידוע מספרים הקדושים אין מזל לישראל שבחינת האין הוא המזל לישראל. וזה ענין שלושה מפתחות הללו שלא מסרן הקדוש ברוך הוא ביד מלאך. כי המלאך הוא נברא רק ממעשה המצוה שהוא על פי השגת ושכל הנבראים. ושוורש שלושה דברים הללו המה מהמקור והשוורש שלמעלה מתפיסת הנבראים.

ובזה יונח קושיית התוס' (תענית ב' ד"ה שלושה) שנמסר לאלהיהו מפתח של גשמים ותחיית המתים. שבאמת זה היה מבחינת המקור כי צדיק גוזר וכביכול הקדוש ברוך הוא בעצמו מקיים ולא היה מצד שליחות. וגם יונח בזה הקושיא הלא נתוסף חיים לחזקיה המלך בזכותא שלו. כי באמת זה היה מבחינת מזלא שנתדבק בהמקור שהוא למעלה מתפיסת האדם בשער החמישים שהוא בחינת בינה בפנימיות נקודה שבלב כאומרם ז"ל (ברכות י' ב) על ויסב חזקיה פניו אל הקיר שהתפלל מקירות לבו.

ועל רמז זה מברכין הגשמים בשמיני עצרת כאומרם ז"ל (תענית ז' א) גדול יום הגשמים יותר ממתן תורה כמו שנאמר (דברים ל"ב, ב') **יערוף כמטר לקחי מי נתלה במי**. והיינו כי בשמיני עצרת שהוא יום הגשמים. הוא המקור והשוורש של התורה כדאיתא בתיקונים (תיקון י"ג) דביה נביעא דאורייתא לאשקאה אילנא. כי התורה נקראת עץ חיים. אמנם מפני שגם עסק התורה הוא רק על פי השגת ושכל האדם ויש בה כח הנעלם שהוא המקור והמעין מבחינת כתר כדאיתא בתיקונים דאיהו שקיא דאילנא כמיא דאשקי לאילנא. ונביעא זו דאורייתא נשפע בשמיני עצרת אחר שבעת ימי החג שהם נגד שבעה אושפיזין שהמה עסק התורה על ידי השגת המדות בקדושה.

כי בכל האושפיזין נמצא בהם כח התורה באברהם אבינו ע"ה נמצא שזימן לו הקדוש ברוך הוא שתי כליות והיו מלמדות לו תורה. ויצחק ידוע דאורייתא מסיטרא דגבורה נפקא (זוהר ח"ג פ' ב). ויעקב שימש בבית עבר ארבע עשרה שנים. ומשה הוא עיקר תורת משה. ואהרן נאמר (מלאכי ב' ז') ותורה יבקשו מפייהו. ויוסף היה הבן זקונים שמסר לו מה שלמד בשם ועבר. וגם נפרש מאביו בפרק עגלה ערופה. ודוד המלך ע"ה הוא מלכות פה תורה שבעל פה קרינן ליה. אמנם מפני שכל עסק התורה על פי שבע המדות הקדושות הוא מצד השגת שכל נבראים על זה בא אחרי זה יום שמיני עצרת הנשפע נביעא דאורייתא שהוא השקאה בלב מהמעין ומקור כח הנעלם ועל ידי זה נקלט הקדושה לקיום כדברינו הנ"ל:

יו"ר ע"י מפעל שונה הלכות לחיזוק לימוד הלכה לפני השיעור הגארה"ק

שיח ההלכה

האם הלומד בסוכת ביהמ"ד צריך לברך ברכת 'לישב בסוכה'

יצטרך לברך על עצם השהייה בסוכה, כי מה שכתב בשולחן ערוך שאין מברכים על הסוכה כי אם בשעת אכילה, אין הדברים אמורים אלא לאפוקי משיטת הראשונים הנזכרים לעיל הסוברים שכל אימת שנכנס בה מברך (תוספות, רי"ף, והרא"ש, ורמב"ם) ובה אמרין כשיטת רבינו תם כיון דעיקר ישיבת סוכה הוא האכילה מברך על העיקר ופוסט את הטפל דכל מה שעושה בסוכה הכל נגמר אחר האכילה (ומיירי כשאוכל פת באותה סוכה), אבל אם אינו אוכל פת פשיטא דמברך לישב בסוכה אפילו בלא אכילה.¹

הביאור על מנהג העולם שאינם מברכים

ומנהג העולם שאין מברכים 'ברכת לישב בסוכה' אלא על מזונות או פת² אבל על עצם השהייה בסוכה אין מנהג הברכה, על פי שכתבו לתמוה על מנהג זה מדוע אין מברכים עליו³, ויש שיישבו הטעם שנוהגים שאין מברכים על עצם השהייה בסוכה על פי דברי השולחן ערוך הרב (שם סעיף ט"ו) הנזכר לעיל לאחר שמארך צריך לברך אף על עצם השהייה בסוכה 'אבל אם נכנס לתוכה לאכול בתוכה מיני מאכלים שמתור לאכול חוץ לסוכה אין צריך לברך', ולכאורה דל האכילה מהכא ויהיה דינו כמו טיול בסוכה דהא מקיים מצוה בישיבה בעלמא כמו ביטול ולדעת שולחן ערוך הרב צריך לברך אף על הטיול בסוכה בלבד, וצריך לבאר האכילה וטיול חדישים בסוכה הינו דווקא באם יושב ומטייל אך קבע דל היכי דאכילת ארעי ארעי אינו חייב בסוכה כך הוא הדין ישיבת ארעי דמאי שנא⁴, וכיון דקשה לשער בישיבה איזהו ארעי ואיזהו קבע אמרין דלא יברך וצפיק ברכת להקל⁵.

הכרעת האחרונים בלומד בסוכה קודם תפילת שחרית

ובאמת נידון זה שכתבנו לעיל שיושב בסוכה בלא אכילה היא דבר מצוי מאוד וכגון שלומד בסוכה קודם תפילת שחרית, שלדעת האחרונים צריך לברך על עצם השהייה בסוכה אף כשלומד קצת קודם תפילת שחרית וגם צריך לברך ברכת 'לישב בסוכה', אבל לדעת האחרונים שאין צריך לברך על עצם השהייה בסוכה לכן שלומד קודם תפילת שחרית אין צריך לברך ברכת 'לישב בסוכה', ובאמת כבר דשו בו הרבה אחרונים¹¹ ומנהג העולם להקל ולא לברך על עצם השהייה בסוכה¹², והרוצה להחמיר ילמד בסוכתו ולא בסוכת בית המדרש בלא לאכול פת או מזונות יותר משיעור כביצה.

ברכת 'לישב' כשהלך לסוכת חברו וכשיושב בסוכה

ויש עוד לזון האם צריך לברך ברכת לישב בסוכה כשהלך לסוכת חברו, כלומר האם ברכת לישב שבירך בשחרית פוטרתו מלברך שוב בסוכת חברו, על פי מה שהכריעו האחרונים שאם הלך לסוכת חברו אחר שגמר את סעודתו ובידך ברכת המזון ואוכל שם שוב פת או מזונות יותר מכביצה מברך שוב לישב בסוכה¹³, אף האם לדעת המחמירים שצריך לברך על עצם השהייה בסוכה צריך שוב לכשמיגיע לסוכת חברו אף אם כבר בירך בביתו, וכן כתב השולחן ערוך הרב (שם) בהדיא 'ואפילו אם יונה ורצה לאכול בסוכה זו אלא שנסכס לתוכה לישן ולטייל צריך לברך לישב בסוכה, שאין שינה וטיול שבסוכה זו נפטרין בברכה שבירך בסוכה אחרת', וכתבו האחרונים שמנהג העולם אף בזה כשהולך לסוכת חברו לבקרו שאינו מברך ברכת לישב בסוכה¹⁴ (אם לא כשאוכל שם יותר מכביצה פת או מזונות) והנכון ביותר לצאת כל הדעות ולא ישב בסוכה בלא לאכול פת או מזונות יותר משיעור כביצה¹⁵, וכל זה רק כשנכנס לשם ורוצה לישב שם, אבל אם נכנס לגבות חובו וכדומה (ואין נפקא מינה אצלו בין אם הוא נמצא בבית או בחוץ) לכולי עלמא אין צריך לברך ולא עדיף ממתקסק בעלמא¹⁶, וכן דנו האחרונים אם צריך לברך ברכת 'לישב בסוכה' על שינה בסוכה, ואף בזה מנהג העולם להקל ולא לברך על עצם השהייה בסוכה וכמו שכתבנו¹⁶, והרוצה להחמיר יאכל קודם השהייה יותר מכביצה פת או מזונות ויצא כל הדעות¹⁷.

תשובה: נחלקו האחרונים אם צריך לברך ברכת 'לישב בסוכה' כשלומד בסוכה קודם תפילת שחרית (כלומר שלא בידך בסוכה זו ברכת לישב בסוכה), ומנהג העולם להקל ולא לברך על עצם השהייה בסוכה, והרוצה להחמיר ילמד בסוכתו ולא בסוכת בית המדרש בלא לאכול פת או מזונות יותר משיעור כביצה.

וכן דנו האחרונים אם צריך לברך ברכת 'לישב בסוכה' על שינה בסוכה, ואף בזה מנהג העולם להקל ולא לברך על עצם השהייה בסוכה וכמו שכתבנו, והרוצה להחמיר יאכל קודם השהייה יותר מכביצה פת או מזונות ויצא כל הדעות.

וכן דנו האחרונים האם צריך לברך ברכת 'לישב בסוכה', כשהולך לסוכת חברו לבקרו שאינו מברך ברכת לישב בסוכה¹⁴ (אם לא כשאוכל שם יותר מכביצה פת או מזונות) והנכון ביותר לצאת כל הדעות ולא ישב בסוכה בלא לאכול פת או מזונות יותר משיעור כביצה, וכל זה רק כשנכנס לשם ורצה לישב שם, אבל אם נכנס לגבות חובו וכדומה (ואין נפקא מינה אצלו בין אם הוא נמצא בבית או בחוץ) לכולי עלמא אין צריך לברך ולא עדיף ממתקסק בעלמא.

נימוקו: יש לזון בהולך לסוכת חברו לביקור חג ואינו אוכל או שותה בסוכה האם צריך לברך ברכת 'לישב בסוכה' על עצם השהייה בסוכה, ובתחילה לברך ב' בנינים א. האם צריך לברך על עצם השהייה בסוכה ב. האם ברכת לישב בסוכה שבירך פת על בבוקר פוטרתו כשהייה בסוכת חברו.

פולגות הראשונים כשיושב ומטייל בסוכה

ראשית יש להקדים במה שנחלקו הראשונים האם צריך לברך 'לישב בסוכה' כשנכנס לישב ולטייל בסוכה בלא לאכול¹, שלדעת התוספות (סוכה מ"ה ע"ב ד"ה אחד) מברך אפילו כשנכנס לישב ולטייל בסוכה בלא לאכול², וכן כתבו הרי"ף (סוכה כ"ב ע"א) והרא"ש (שם פ"ד ס"ו ג) ורמב"ם³ (פ"ו מהל סוכה ה"ב), אבל לדעת רבינו תם (ברכות י"א ע"ב ד"ה שכנו) "כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה, מברך על האכילה ופוסט כל הדברים אפילו השינה שהיא חמורה מהאכילה".

הכרעת השולחן ערוך

והכריע השולחן ערוך (סימן תרל"ט סעיף ח) כדעת רבינו תם "הגו שאין מברכין על הסוכה אלא בשעת אכילה", וכתב הטור (שם ס"ק כ) דכל זה באוכל בסוכה שבירך לישב בסוכה אלא על פת, אבל אם מתענה בסוכה או שאין דעתו לאכול פת באותו יום אז לכולי עלמא כל אימת שיצא גמורה חייב לברך, דדווקא כשאוכל פת סבירא להו להגן פוסקים שמברך על עיקר חיוב הסוכה ופוסט כל הדברים הטפלים אבל כשאינו אוכל לא ישיך לפוטרו שאר הדברים ולכן מברך על עצם שהייתו בסוכה.

פולגות האחרונים כשהפסיק הרבה בניתיים

נחלקו האחרונים האם כשבירך בסעודת שחרית ברכת 'לישב בסוכה' צריך שוב לברך כשהפסיק הרבה בניתיים, לדעת החיי אדם (כלל קמ"ז סעיף ט"ו) כשבירך בסעודת שחרית ברכת 'לישב בסוכה' צריך שוב לברך כשהפסיק הרבה בניתיים¹, אבל לדעת השולחן ערוך הרב (שם סעיף ט"ו) מה שבירך לישב בסוכה על פת בסעודת שחרית פוטרתו כל היום מלברך ברכת 'לישב בסוכה' ואפילו הפסיק הרבה בניתיים, אבל באופן שלא בירך היום ואינו הולך לאכול במשך שהייתו בסוכה, יברך כעשוי על עצם השהייה בסוכה.

לבאר שלא יוקשה מסתיבת השולחן ערוך

ולכאורה דברי האחרונים הנזכרים לעיל הסוברים שאפשר לברך ברכת לישב בסוכה אף על עצם השהייה בסוכה, נסתר ממה שכתב השולחן ערוך שנהגו שאין מברכים ברכת 'לישב בסוכה' אלא בשעת אכילה, ומשמע שאם שהה בסוכה בלי אכילה אינו צריך לברך, ואפשר לבאר שאף לדברי השולחן ערוך

1. ומיזכיר על דברי הגמרא (סוכה מ"ה ע"ב) שנהלקו אמוראים בענין זה, דאמר רב יהודה אמר שמואל סוכה יום אחד כלומר שאינו מברך עליה אלא יום אחד, דאמרין "כליהו שבעה כחד יומא אירכא דמי". ורבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן סוכה יום אחד, מאי טעמא סוכה דאורייתא שבעה (פירושו כיון שצנעות סוכה היא דאורייתא במשך כל שבעת ימי חג מברכים עליה בריה נפרדת בכל אחד משבעת ימים אלו, ושאר מילוב שצנעותו נותנת בזמן הזה בשבת ימים האחרונים רק מדרבנן ולכן דל לברך עליו ביום אחד בלבד, והיינו על הנטייה של יום הראשון שהיא לבדה מן התורה, ועי' הרא"ש"א שם פירוש אחרת בדת רבי יוחנן). 2. וכתבו התוספות (שם) בנה הלשון "אבל סוכה כל אימת דנכנס לה כדי שיאכל וישתה וישן ואפילו עשר פעמים ביום מברך אבל אחת ואחת, מיד דהוה אפתילין כל זמן שמתנון, והיינו טעמא דסוכה דאי מתרמי ליה סעודתא לא אפשר למיכל חוץ לסוכה אף על פי שכבר אכל בו ביום בסוכה, וכן תפילין כל היום מצוותו שיהיו מנוהין בראשו ובוירוש, אבל לולב אין עיקר מצוותו אלא פעם אחת ביום דאמרין (סוכה מ"ב ע"ג) "ואי מאבדיה נפיק ביה". 3. חידושי הרמב"ם (שם) "כל זמן שיכנס לישב בסוכה לא בשעה מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לישב בסוכה", וכתב במגיד משנה (שם) "וראיתי תוכו דווקא כשיצא גמורה לעשות ענינו ושלח לחזור לאחור, אבל אם לא יצא אלו לברך עש חטאי או חטאי דבר לסוכה לצורך שעת לא הוה יציאה לחייבו בריה כשהחזיר, ודבר נכון זה וכלל מקום דהגו שאין מברכין אלא בסעודה לסיחה והוא כסברת רבינו יעקב ז"ל". 4. ומיזכיר שם שרבינו תם "אפילו השינה שהיא חמורה מהאכילה שהיא אומלל עריא חוצה לה ואין ישנים עריא חוצה לה, אפילו הבי כיון שהאכילה עיקר פטירת השאר". 5. ומיזכיר החיי אדם (שם) דהוא הדין כשיצא גמורה לאחר האכילה וחזר ונכנס ולא יאכל על הערב, וקודם אכילה יצטרך עוד הפעם לצאת לבית הכנסת, ובהם גם כן לכולי עלמא צריך לברך, ועיין בשער הציון (שם ס"ק צ"ב) דמבאר מדוע צריך לומר שמייך באופן שיש ב' הפסקות, "דאי לאו הכי, לדעת רבינו תם וככורה ליה דאכילה שהוה עיקר קביעות פטורת כל התפילה", והיינו שיבה ושינה וטיול בין שלפני האכילה ובין שלאחר האכילה עד האכילה השנייה". 6. שו"ת ערוגת הבושם (חלק א' סימן קצ"ג), ומביא ראיה מרד"א (ש' פסק לולב וערבה סימן ג') שכתב וזה לשונו "הטעם לא הגו להקדים הברכה לישב בסוכה לברכת המוציא כי גרידון העם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס בה לטייל ושינה אלא דווקא בשעת אכילה הלך ראו שיברך תחילה ברכת המוציא", ושוב כתב בשם רב האי גאון 'דנכנס בסוכת חברו לבקר מנהג ידוע שמברך בין סעודת ללא סעוד', ותמה דמברך דברי עצמו מנהג ובהו דהא דמפיקו תוכי כי גרידון שאין מברכין אלא דווקא בשעת האכילה אחר כך הביא דברי רב האי, שמברכים על עצם השהייה בסוכה אלא לפי מה שכתבנו לעיל דהר"ם בירוד דמפיקו כתב הרא"ש והטעם בשם רבינו תם משום דשאר דברים ששישים בסוכה טפלים לגבי אכילה וברכת לישב שמברך על הפת פטרתו וזה לא ישיך אלא בסוכה עצמו, אבל בנכנס לסוכת חברו דלא ישיך הוא טעמא בזה נהגו כרב האי גאון שמברך אף כשנכנסה בסוכה בלא אכילה, (על דרך זה גם יתברר מה שהקשה בקרבן נתנאל שם על מה שכתב הטור בפרוים שדרא"ש שמכנס לשיטת רבינו תם שאין לברך אלא בשכאל פת, ולכאורה יש מלל דמה שהביא הרא"ש שדבריו הלכתי, וכאן הוא הביא דברי רב האי שדבריו הלכתי, וטעמו דמברכים על עצם השהייה בסוכה אף אם לא אכל, ולפי מה שכתבנו נהגו כיון שנוהגים שאין אוכל בסוכה ברכת לישב בסוכה אף על עצם השהייה. 7. ערוך השולחן (סימן תרל"ט סעיף כ"ח) "אם כן צריך לברך כשנכנס לסוכה של חברו ואין המצוה כן, ואילו זהו כוננו רבינו הרא"ש במה שכתב 'ויבי נהוג כלומר אפילו בסוכת חברו, והטעם שאנחנו תופסים דעיקר המצוה היא האכילה ואין מברכין אלא על עיקר המצוה וזהו ענין שכתבנו בסימן תרמ"ג". דעת תורה (שם סעיף ח) "ולא הגו כן". 8. שו"ת ערוגת הבושם (שם). 9. ויש לבאר בגדרות ישיבת קבע וישיבת ארעי, שרוצה לומר שרצה למשל לומר שם החברו אם הוא ענין קצר שהיא הדרך להפסיק כשרוצה לומר ענין במשך זמן קצר להכנס לבית, או אין צריך סוכה וחזשבו כעין תדור זרק דבר שדרך בני אדם להפסיק לעשותו בבית דבר זה חייב בסוכה. 10. שו"ת יען ויען (חלק א' סימן שע"ד). 11. ערוך השולחן (שם) דעת תורה (שם), ועיין שער הציון (שם ס"ק צ"ג) מה ששמע מגדול אהרן, והאגון רבי שלמה שלמן אורבנץ זצ"ל הורה לברך ברכת לישב בסוכה (ספר הסוכה השלם פסקים השערות אות כ"ב). 12. ערוך השולחן (שם) דעת תורה (שם) הנזכרים לעיל בלשונם, ועי' בן איש חי' פרשת וילך אות כ"ח, וכף החיים (שם ס"ק צ"א). 13. מור קציעה (שם), בסו"ר יעקב (שם ס"ק מ'), והביא בשער הציון (שם ס"ק פ"ו), ובאמת נידון זה כבר ידוע במחלוקת האחרונים אם הולך חדר חדר סעודתו לסוכה אחרת הנמצאת בבית אחרת שלשעת המגן אברים (שם) צריך שוב לברך לישב בסוכה כשאוכל בבית האחר, ולדעת הרבה אחרונים אין צריך לברך שוב ברכת 'לישב בסוכה' אף אם לא כיוון בשעת הברכה שרוצה לגמור הסעודה במקום אחר, ודנו האחרונים בזה הרבה וכן התקום להאריך. 14. האחרונים דלעיל. 15. שער הציון (שם). 16. האחרונים דלעיל. 17. עיין מה שכתבו התוספות (ברכות י"א ע"ב ד"ה שכבר) "ואם תאמר מניין מה אין אנו מברכין ברכת לישב בסוכה, ויש לומר דברכת אכילה שמברכין לישב פטרתו, אי נמי משום שנשא לא ישיין והוה בריה לבטלה, שהרי אין צורך לישן כל שעה שירצוה"י" עי' מה שביאר הרא"ש פ"ק דברכת סימן י"ג, ולכאורה לתירץ זה השני של התוספת שחיישנין שנשא לא ישיין והוה בריה לבטלה, יוקשה על הסוברים שמברך על עצם השהייה בסוכה שהרי סוף סוף שוב בסוכה ולא גרע מטיול או ישיבה בעלמא (ומיזכיר דגמרא כל אימת שנכנס בה מברך אף שאינו אוכל ואינו ישיין), ועיין שו"ת קרן לדוד (א"ח סימן נ"ו), ופני' היושע (שם).

הלכות סוכה

מוקצה של עצי הסוכה

א. נפסק בשולחן ערוך (סימן תרל"ח סעיף א') "עצי סוכה אסורים כל שמונת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך, ואין נאותין מהן לדבר אחר כל שמונת הימים", ומוסיף הרמ"א (שם) שלא מהני לעשות בה תנאי.

ב. טעם הדבר. וטעם הדבר דעצי הסוכה אסורים כל שמונת ימי החג, דכתיב (ויקרא כ"ג ל"ד) "חג הסוכות שבעת ימים לד'", כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה.

ג. דפנות הסוכה וסכך. ובכלל עצי הסוכה שאסורים בשימוש בכל שמונת ימי החג, היא דפנות הסוכה והסכך (עי' שולחן ערוך שם).

ד. רצפת הסוכה. ואף רצפת הסוכה היא בכלל קדושת הסוכה ולא מהני לעשות בה תנאי, כלומר שעשה להסוכה ריצפה מיוחדת מקרשים, אבל אם עשה הסוכה על רצפת אבנים הקבועים בקרקע עולם אינו נאסר (שו"ת אגרות משה חלק א' סימן קפ"א).

ה. שטיחים (CARPET). אבל אם פירס שטיחים על רצפת הסוכה דינם כנוי סוכה, ומועיל לעשות תנאי עליהם בערב יום טוב כדי שיוכל להשתמש בהם מתי שירצה (שו"ת אגרות משה שם "ואם אפשר גם על הקרקע רק שעשה רצפה לנוי הוא בדין נוי סוכה).

האם מותר לסתור הסוכה באמצע חול המועד

ו. לסתור הסוכה. דנו האחרונים האם מותר לסתור הסוכה באמצע חול המועד כשכוונתו לשמור על קדושת הדפנות והסכך ולא להשתמש בזה לשימושים אחרים, יש שכתבו שאסור לסתור הסוכה באמצע חול המועד אף שכוונתו לשמור על קדושת הדפנות ולא להשתמש בה, כי בעצם סתירת הסוכה יש בה משום ביטול והפקעת קדושתה (כף החיים סימן תרל"ח ס"ק טו) עיין עיקרי הד"ט סימן ב' אות ס"ח שכתב שנחלקו בה בני הישיבה ומסיק לאסור דאיכא ביזוי מצוה להסתירה יעו"ש, פתחי תשובה שם).

ז. ויש שכתבו להתיר לסתור הסוכה באמצע חול המועד אם כוונתו לשמור על קדושת הדפנות, ודווקא כשיש לו סיבה לסתורה (אבל אם אין לו סיבה אחרת לסתור הסוכה אסור לעשות כן ויש בו משום לזלזול בסוכה, שו"ת מנחת שלמה חלק ב' סימן נ"ה אות ל"ו, ועי' כף החיים שם שמביא שיש מי שמתיר בה).

ח. סוכה ניידת (POPOP SUKAH). אם נסע לטייל בהרים וגיעות וכדי שיהיה להם שמחת יום טוב כראוי הביאו סוכה ניידת לסכך עליו בסכך (דהיינו סוכה עשויה מסחורה ונוח לבנות ולסתור), יש לדון אם מותר לסתורה לאחר שהשתמש עם הסוכה, שאם מתקנו לכמה שעות באמצע היום מותר לסתורה כל זמן שעדיין לא שקעה החמה, שאם שקעה החמה בהיות הסוכה בנויה כראוי חל עליו תורת מוקצה (עי' ביאור הלכה שם ד"ה אסור).

ט. ואם נשאר הסוכה בעודו על תילה בנויה בשעה ששקעה החמה, תלוי בדעות האחרונים הנזכרים לעיל, שלדעת האוסרים לסתור הסוכה באמצע חול המועד אף שכוונתו לשמור על קדושת הדפנות אף כאן אסור לסתור סוכה הניידת, אבל לדעת המתירים לסתור הסוכה באמצע חול המועד כשכוונתו לשמור על קדושת הדפנות מותר לסתור סוכה הניידת, וכל זה דווקא כשיש לו סיבה לסתורה וכמו שכתבנו לעיל.

מוקצה דנוי סוכה

י. אכלים ומשקים. כתב השולחן ערוך (שם סעיף ב') "וכן אכלים ומשקים שתולים בסוכה כדי לנאותה, אסור להסתפק מהם כל שמונה אפילו נפל", וכך, כלומר שאם תלה אכלים ומשקים בסוכה וכגון שמן זית ורוצה להשתמש בו במשך חג הסוכות, אסור ליהנות ממנו עד שהתנה בפירוש.

יא. קישוטי סוכה. וכן שאר קישוטי סוכה התלויים על הסכך או על דפנות הסוכה, אסור להורידם ולהשתמש בהם לצרכי ביתו בלא תנאי (וכן אסור להשתמש תשמיש גנאי עם הנוי סוכה כשתלוי שם, וכגון לגב את ידיו בוילונות התלויים בסוכה).

יב. טלטולם. ונחלקו הפוסקים האם מותר לטלטל הנוי סוכה בימי חול המועד כשיורדים גשמים (בלא להשתמש בהם תשמיש של חול), יש שכתבו שמותר לטלטלם ואפילו אם לא התנה קודם יום טוב שאינו בודל מהם (ספר הסוכה השלם פסקים והערות אות י', "שמעתי מפי הגאון רבי שלמה זלמן אורבך צ"ל שמותר להסיר את הנוי ואת הסדינים בחול המועד מפני הגשמים בין נוי הדפנות בין נוי הסכך גם ללא תנאי", ועי' שו"ת חתם סופר או"ח ס' קפ"ד, מנחת שלמה מהדו"ת סימן ב"ד).

יג. אבל יש שכתבו שאסור לטלטלו אף אם לא ישתמש בהם וכפשטות הרמ"א, דכשמוציאם מהסוכה מורידם מתשמישם שהיה מקודם (מנחת פתים סימן תרל"ח סעיף ב', "אבל בחול המועד שרי לטלטלו במקומו אבל להוציאו משם אסור בחול המועד דהוי ביטול מצותו וכן נראה ברמ"א דלטלטל מפני הגשמים כיון שמוציא הנוי מהסוכה אף בחול המועד אסור אם לא בתנאי").

יד. מוקצה. הנה כל מה שכתבנו שאסור להשתמש בנוי הסוכה אמרין אלא כששתמש בו, אבל אם נפל מהסוכה באמצע ימי חול המועד פשוט דמותר לטלטלם ולא חל עליהם תורת מוקצה (וכמוכח באופן שזה על מנת לתקנם ככתחילה ותלו בנידון שכתבנו אות לפנינו ועי' שולחן ערוך רמ"א שם).

טו. מוקצה בשבת ויו"ט. אבל אם נפל הנוי סוכה בשבת או ביום טוב אסור בטלטול כיון דאתקצאי בבין השמשות, ואם תלו אותו לדופן הסוכה ולא היה מחובר מותר לטלטלו כיון דלא אתקצאי אף פעם בבין השמשות, אבל הפרות והשמן ושאר דברים הראויים לאכילה שנתלים בסוכה אסור לטלטלו כיון שהפירות אסורים באכילה בשבת ויום טוב ואתקצאי בבין השמשות (עי' שולחן ערוך הרב סימן ש"ח "ויש עוד מין מוקצה באוכלים ומשקים בשבת וביום טוב, והוא מוקצה מחמת מצווה שיתבאר בסימן תרל"ח ותק"י"ד) דו"ק בדבריו, ובחול המועד שוב מותר בטלטול אבל אסור לאכול מהם או להשתמש בהם תשמישים אחרים).

טז. עציץ פרחים. יש שכתבו שאם הניח עציץ של פרחים להדר ולהנאות הסוכה אינו צריך לומר 'איני בודל מהם' ויכול להשתמש בהם כרצונו, כיון שהוא ככלים וגרות שמותר להוציאם (שו"ת חלקת יעקב חלק ב' סימן קכ"ז "וגם י"ל דדמי לסדינין המצויין במבואר בסוף סימן תרל"ח דנהגין להסירן, וכטעם ה"ט"ו בשם דמפני הגנבים אם סהדי שלא תלאן מתחילה להיותן שם תמיד", ועי' ספר הליכות שלמה פרק ז' אות י"ט).

נוסח התנאי דיני בודל

יז. כתב בשולחן ערוך (שם) ואם התנה עליהם בשעה שתלאם ואמר 'איני בודל מהן כל בין השמשות של שמונה ימים' (עי' רמ"א שם. ובחול"ל יאמר של תשעה ימים, חיי"א קמ"ו סמ"ה), הרי זה מסתפק מהם בכל עת שירצה שהרי לא הוקצה אותם ולא חלה עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה".

יח. ומהני התנאי אלא באופנים דלהלן.

יט. יאמר בפיו. צריך לומר התנאי בפיו ולא סגי במה שחושב כן (מקור חיים לחוות יאיר שם "דווקא בפה משא"כ בהרהור הדעת איני בודל וכו", עי' דעת תורה שם).

כ. קודם השקיעה. יעשה התנאי קודם שקיעת החמה, אבל לאחר שקיעת החמה שוב אינו מועיל להתנות, כיון שמתנה שאינו בודל מהם על 'כל' בין השמשות (שו"ת שבט הלוי חלק ה' סימן מ"ג "באומר איני בודל מהם 'כל' בין השמשות והיינו דווקא ככהאי גוונא אבל אם בודל חלק מבין השמשות אף על פי שאינו בודל בשאר בין השמשות לא אמרין ספק להקל דאמרין דילמא כור או לילה דבין השמשות תלתא ספיקא איכא כמבואר שבת ל"ה ע"ב", ועיין מה שהאריך לחלק בין מוקצה דשבת דאם אתקצאי לחלק מבין השמות אמרין ספיקו להקל, ובין הכא דמחמירים שאם הקצה חלק מבין השמשות שזה מוקצה).

כא. בעל הסוכה. יש שכתבו שרק בעל הסוכה יכול לעשות התנאי, אבל אדם אחר אינו יכול להתנות על הסוכה ואפילו שמינו אותו כשליח (קובץ הלכות סי' תרל"ח פי"ב א' ל', ואף שהוא שלוחו של בעל הסוכה ובדרך כלל יכול להתנות, עי' חו"מ סי' ר"ז סע' ח' ובסמ"ע שם ס"ק י"ד, מכל מקום הכא שאני דהא עיקר התנאי הוא שהבעלים אינם בדלים מהם בין השמשות והו' מילתא דתליא בהבעלים עצמם ואי אפשר להשליח לקבוע דבר זה כלל, ואפילו אם יתנה הוא שאינו בודל מהם פשיטא דלאו כלום הוא).

כב. לבני חו"ל. אם שכח לעשות תנאי קודם יום טוב ראשון, אינו מועיל לעשות תנאי קודם בין השמשות של יום טוב שני (רמ"א שם, ועי' משנה ברורה שם ס"ק כ"ב).

הוסיף נוי בימי חול המועד

כג. אם הוסיף נוי סוכה בימי חול המועד, יכול לעשות תנאי באותו יום שתלהו קודם שקיעת החמה (ביאור הלכה שם ד"ה אסור).

שו"ת בהלכות המצוינות

מה הדין כשטעה בקרבנות שבמוסף ואמר של יום אחר

תשובה: אם טעה בסדר הקרבנות בתפילת מוסף והזכיר סדר הקרבן של יום אחר, כתב במשנה ברורה (סימן תפ"ח ס"ק י"ג) בשם החיי אדם (ח"א סוף כלל כ"ח סעיף ט"ו) שאם לא סיים הברכה יתחיל מפסוקי הקרבנות, ואם סיים הברכה אין צריך לחזור ויצא ידי חובתו.

ברכת מזל טוב

להבה"ח מרדכי אייזקוויטש הי"ו
לרגל אירוסיו למזל טוב
ויה"ד שיבנה בית נאמן בישראל על אדני
התורה והיראה
המברכים, מפעל חתן חלכה

לטו"נ

הרה"ק רבי לוי יצחק בן
רבי מאיר זצוקל"ה
נלב"ע כ"ה תשרי
הונצח ע"י ידיו החפץ בעילום שמו שליט"א

לע"נ

מרת רחל בת מוה"ר צבי ע"ה
אי"ח של הגה"צ רבי שמשון פישער זצוק"ל
נלב"ע ט' תשרי
הונצח ע"י ידידו הרה"ג ר' שמשון זינגער
שליט"א - מעיה"ת אלעד

הגליון נכתב

ע"י הרה"ג
ר' שמואל בנימין זינגער שליט"א
בעמח"ס 'בשבילי הלכה'

הגליון י"ל
ע"י

מפעל 'שונה הלכות'
להערות והארות ניתן לפנות
0583205942M@gmail.com
או במס' 845-8916-167

היכל הוראה ירושלים ת"ו

מיסוד מרן שר ההוראה רבינו ה"קנה בשם" זיע"א

בראשות בנו מוריט הגאון רבי משה בראנדסדארפער שליט"א – נאבי"ד היכל הוראה
רח' זונגסלד 3 ירושלים - טל' 02-5322775

ערב סוכות תשפ"ד

בס"ד

ההיכל יהיה פתוח בעז"ה בימי חג הסוכות לשאלות הלכתיות

12:00 - 11:00	לפנה"צ	}	בימי חול המועד
6:00 - 5:00	לפנות ערב		
12:00 - 11:00	לפנה"צ	}	בערב שבת ויו"ט
5:30 - 4:30	קודם זמן הדה"ג		
6:00 - 5:00	לפנות ערב	}	בשבת ויו"ט
9:30 - 8:30	מוצ"ש ויו"ט		
מ-10:00 בבוקר	ככל ימות השנה	}	יום א' אסרו חג
עד-9:00 בערב			

בברכת התורה

"ושמחת בחגך"

הנהלת ההיכל